

PORTRETY BOTANIKÓW POLSKICH • PORTRAITS OF POLISH BOTANISTS

BOTANICY KRAKOWSCY W KARYKATURACH STEFANA MACKO
Cracow botanists in Stefan Macko's cartoons

Władysław SZAFER (1886–1970) – profesor Uniwersytetu Jagiellońskiego, dyrektor Instytutu i Ogrodu Botanicznego, założyciel i dyrektor Instytutu Botaniki Polskiej Akademii Nauk fitogeograf, paleobotanik, współtwórca ochrony przyrody w Polsce.

Stefan Macko (1899–1967) – absolwent Uniwersytetu Jagiellońskiego, uczeń Władysława Szafera, później – profesor Uniwersytetu Wrocławskiego, kierownik Katedry Geografii i Ekologii Roślin; fitogeograf, paleobotanik. Album (50 x 32,5 cm) z satyrycznymi portretami botaników składa się z ośmiu kart. Strona tytułowa opatrzona jest dedykacją następującej treści: „Instytut Botaniki Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie w Roku Pańskim 1928 w wdzięcznych obrazkach czcynajgodniejszemu Panu Profesorowi Władysławowi Szaferowi namalował uczeń Stefan Macko”. Na kartach od 2–5 wklejone są karykatury (akwarela na papierze, wielkość: 34 x 23,5 cm) sześciu botaników. Właściciel albumu: Muzeum Ogrodu Botanicznego Uniwersytetu Jagiellońskiego.

Opracowała: Alicja ZEMANEK

Karol WALLISCH (1901–1934) – absolwent Uniwersytetu Jagiellońskiego, doktorant W. Szafera, później m.in. kustosz Muzeum Śląskiego w Katowicach, paleobotanik, fitosocjolog, taternik.

Autor karykatury: Stefan Macko (1899–1967)

Opracowała: Alicja ZEMANEK

ROZSTANIA • OBITUARIES

PROF. DR HAB. TERESA KENTZER (1930–1992)

W dniu 13 lutego 1992 r., wskutek tragicznego wypadku drogowego, dobiegło końca pracowite i owocne dla nauki życie prof. dr hab. Teresy Kentzer.

Teresa Kentzer urodziła się 26.09.1930 r. w Bratanie, pow. Nowe Miasto. Do 1939 r. mieszkała wraz z rodzicami w Chełmnie, gdzie ukończyła dwie klasy szkoły podstawowej. Po wysiedleniu z Chełmna zamieszkała z matką w Toruniu kontynuując naukę w ramach tajnego nauczania. W 1946 r. rozpoczęła naukę w Liceum Ogólnokształcącym im. Królowej Jadwigi w Toruniu. Studia botaniczne odbyła na Wydziale Biologii i Nauk o Ziemi Uniwersytetu M. Kopernika w Toruniu, uzyskując w 1953 r. dyplom ukończenia studiów wyższych pierwszego stopnia. W tym samym roku rozpoczęła pracę naukowo-dydaktyczną w UMK w Toruniu, gdzie została zaangażowana na stanowisko asystenta w nowo tworzącej się, pod kierunkiem prof. dr Mariana Michniewicza, Katedrze Fizjologii Roślin. Pełniąc funkcję asystenta, kontynuowała studia stopnia jednolitego, uzyskując w 1956 r. stopień magistra botaniki.

W latach 1953–1959 T. Kentzer prowadziła prace badawcze dotyczące właściwości fizjologicznych re-

gulatorów wzrostu i ich roli w ontogenezie roślin, ze szczególnym uwzględnieniem funkcji tych związków w procesie jaryzacji pszenicy. Zagadnieniu temu została poświęcona rozprawa doktorska zatytułowana *Dynamika regulatorów wzrostu w procesie jaryzacji nasion pszenicy ozimej Leszczyńska wczesna (Triticum vulgare L.)*, którą obroniła w 1959 r. uzyskując stopień doktora nauk przyrodniczych.

W okresie od 1960 do 1968 r., pracując na stanowisku adiunkta w Katedrze Fizjologii Roślin UMK w Toruniu, kontynuowała prace dotyczące jaryzacji oraz rozpoczęła badania spoczynku nasion, a zwłaszcza problemu ich stratyfikacji. Celem prowadzonych doświadczeń było porównanie sposobu działania niskiej temperatury, niezbędnej dla prawidłowego przebiegu tych procesów. Uzyskane wyniki wykazały, że w obu przypadkach efekt działania niskiej temperatury urzeczywistnia się poprzez zmiany w składzie endogennych stymulatorów i inhibitorów wzrostu. W 1966 r., po przedstawieniu rozprawy habilitacyjnej zatytułowanej *Studia nad rolą endogennych giberelin w procesie jaryzacji i stratyfikacji*, uzyskała stopień naukowy doktora habilitowanego.

Teresa Kentzer, jako docent etatowy UMK w Toruniu, rozpoczęła w 1970 r. pracę w Uniwersytecie Gdańskim podejmując trudne i odpowiedzialne zadanie zorganizowania od podstaw Zakładu (obecnie Katedry) Fizjologii Roślin w Instytucie Biologii UG. W latach 1970–1974, poza kierowaniem Zakładem Fizjologii Roślin, pełniła funkcję opiekuna organizującego się Zakładu Fizjologii Zwierząt UG.

Przeniesienie z dniem 01.10.1970 r. na stałe do Uniwersytetu Gdańskiego spowodowało pewną zmianę w profilu prowadzonych prac badawczych. Oprócz kontynuowanego problemu dotyczącego hormonalnej regulacji spoczynku nasion prof. Kentzer, uwzględniając potrzeby regionu, podjęła nowy kierunek badań, dotyczący fizjologii wzrostu i rozwoju glonów bałtyckich. W toku badań nad spoczynkiem stwierdziła, że zarówno proces przechodzenia nasion w stan spoczynku jak i jego znoszenie ma charakter wielofazowy i podlega interakcji różnych substancji hormonalnych wykazujących określoną sukcesję w swym działaniu, charakterystyczną dla poszczególnych faz tego procesu. Badania dotyczące fizjologii glonów bałtyckich były w pracy naukowej prof. Kentzer kierunkiem szczególnie godnym podkreślenia, ponieważ były to studia pionierskie, wymagające pokonania szeregu trudności technicznych i opracowania oryginalnej metodyki. Sukcesem prof. Kentzer i jej zespołu było opracowanie metody sterylnej hodowli widlika i morskczyny, określenie zdolności regeneracyjnych i

tempa wzrostu tych organizmów, a także roli regulatorów wzrostu w tych procesach. Prace te miały pewien aspekt praktyczny. Wykazanie małej intensywności wzrostu widlika spowodowało wydanie przez Gdański Urząd Morski zakazu dalszego odławiania tego glonu z Zatoki Puckiej dla celów przemysłowych, ponieważ działanie to zagrażało zaburzeniem naturalnej równowagi ekologicznej.

W roku 1978 T. Kentzer otrzymuje nominację na profesora nadzwyczajnego nauk przyrodniczych. Po uzyskaniu tytułu profesora wiodącym problemem w jej badaniach stają się zagadnienia regulacji wzrostu glonów. W efekcie tych prac wykazała, że u glonów, zarówno wielo- jak i jednokomórkowych, występują, podobnie jak u roślin wyższych, substancje hormonalne. Związki te, wydzielane przez glony do środowiska, mogą pełnić istotną funkcję czynnika ekologicznego. Innym aspektem jej działalności naukowej były badania skutków oddziaływania zanieczyszczeń ropopochodnych na procesy wzrostowo-rozwojowe glonów.

Jako kierownik Katedry Fizjologii Roślin UG prof. T. Kentzer była przez wiele lat koordynatorem jednego z tematów badawczych prowadzonych w ramach problemu węzłowego 09.1.7.7.4., problemu międzyresortowego MR I/15 pt. „Podstawy gospodarki w środowisku morskim” oraz Centralnego Programu Badań Podstawowych 03.10. pt. „Podstawy bioprodukcji, ochrony środowiska morskiego oraz prognoz oceanograficzno-meteorologicznych”.

Dorobek naukowy prof. Kentzer obejmuje łącznie 48 publikacji, liczne referaty prezentowane na sympozjach i konferencjach krajowych oraz międzynarodowych, recenzje artykułów naukowych i ekspertyzy. Ponadto była promotorem 5 przewodów doktorskich oraz recenzentem 15 prac doktorskich i 2 rozpraw habilitacyjnych. Recenzowała także dorobek naukowy 3 samodzielnych pracowników nauki w związku z ich awansem na stanowisko profesora.

Wiele czasu i wysiłku poświęcała prof. Kentzer działalności dydaktyczno-wychowawczej. Podczas pobytu w UMK w Toruniu prowadziła wykłady kursowe, ćwiczenia, seminaria oraz wykłady monograficzne na studiach stacjonarnych i zaocznych. W okresie pracy w Uniwerstecie Gdańskim zorganizowała całość zajęć z fizjologii roślin dla kierunku biologii i oceanografii biologicznej. Była promotorem 137 prac magisterskich. Z tej liczby wiele osób pracuje aktualnie w uczelniach wyższych na stanowiskach pracowników naukowych. Jej działalność pedagogiczna, poprzez wieloletnią pracę w Państwowej Komisji Egzaminów Kwalifikacyjnych dla Nauczycieli, obejmowała także nauczycieli szkół średnich.

Prof. T. Kentzer brała czynny udział w pracach stowarzyszeń naukowych, komitetów i komisji naukowych oraz organizacji społecznych. Była członkiem Polskiego Towarzystwa Botanicznego, Polskiego Towarzystwa Przyrodników im. M. Kopernika, Polskiego Towarzystwa Biochemicznego, Gdańskiego Towarzystwa Naukowego, Komitetu Badań Morza PAN, Rady Redakcyjnej czasopism *Oceanologia*, *Studia i Materiały Oceanologiczne*, *Acta Societatis Botanicorum Poloniae*, Rady Naukowej Instytutu Oceanologii PAN, Rady Naukowej Centrum Biologii Morza PAN, Komitetu Narodowego d/s Badania Oceanów SCOR, Komitetu Fizjologii, Genetyki i Biochemii Roślin PAN, Rectorskiej Komisji Bibliotecznej, Komisji Wydziałowej d/s Współpracy z Zagranicą oraz Towarzystwa Przyjaciół Sopotu. W latach 1972–1975 pełniła funkcję Zastępcy Dyrektora Instytutu Biologii UG. Za swe wybitne zasługi w pracy naukowej, dydaktycznej i organizacyjnej została odznaczona Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski, Złotym Krzyżem Zasługi, Złotą Odznaką Zasłużony Pracownik Morza oraz wyróżniona Nagrodą II i III stopnia Ministra Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki, a także licznymi nagrodami Rektorów UMK w Toruniu i Uniwersytetu Gdańskiego.

Życie i praca prof. Teresy Kentzer dobiegły końca tuż przed osiągnięciem pełni kariery zawodowej. Tragiczna śmierć przerwała bowiem postępowanie Komisji w sprawie powołania jej na stanowisko profesora zwyczajnego.

W dniu 20.02.1992 r. na Mszy św. żałobnej, a następnie na Cmentarzu Komunalnym w Sopocie żegnała Profesor Teresę Kentzer liczne grono uczestników uroczystości pogrzebowych. Będziemy Ją pamiętać jako osobę spokojną, skromną, wyrozumiałą, życzliwą i całkowicie oddaną pracy.

Krystyna BURKIEWICZ

PROF. ALFONS KUŹDOWICZ (29.V.1912–21.IV.1992)

Dnia 21 kwietnia 1992 roku zmarł profesor Alfons Kuźdowicz, współorganizator Oddziału Bydgoskiego Instytutu Hodowli i Aklimatyzacji Roślin, wybitny naukowiec i znany hodowca wielu gatunków roślin uprawnych.

Prof. Kuźdowicz, syn Karola i Heleny, urodził się 29 maja 1912 r. w Kębłowie w Wielkopolsce. Bardzo wcześnie stracił ojca, który poległ w I wojnie światowej. Liceum Ogólnokształcące ukończył w Wolsztynie w 1932 r., po czym rozpoczął studia medyczne na Uniwersytecie Poznańskim. Po roku przeniósł się na

Wydział Matematyczno-Przyrodniczy tegoż uniwersytetu. Studia biologiczne ukończył w 1937 r. specjalizując się w fizjologii roślin pod kierunkiem prof. Niklewskiego. W 1938 r. uzyskał dyplom magistra na podstawie rozprawy dotyczącej wpływu kwasów próchnicznych na pobieranie składników pokarmowych przez rośliny. Pracę tę opublikował w *Acta Societatis Botanicorum Poloniae* w 1939 r.

Po skończeniu studiów podjął pracę jako nauczyciel biologii w Gimnazjum Ogólnokształcącym w Różanymstoku k. Grodna. Był doskonałym i lubianym wykładowcą, zyskując sobie dużą sympatię zarówno wśród uczniów, jak i kolegów. W czasie okupacji pracował na kolei w Lublinie (1941–1944), a po wyzwoleniu, w Państwowym Zakładzie Higieny (1944–1945).

Jesienią 1945 r. podjął pracę jako asystent w Dziale Cytologii i Genetyki Państwowego Instytutu Naukowego Gospodarstwa Wiejskiego w Bydgoszczy i pracował na tym stanowisku do 1950 r. Poza pracą naukową włączył się aktywnie w prace organizacyjne Instytutu. Współpracował z prof. A. Filutowiczem, razem też opublikowali pierwszy po wojnie podręcznik mikrotechniki roślinnej. W latach 1951–1956 pracował w przekształconym z PINGW-u Instytucie Hodowli i Aklimatyzacji Roślin w Oddziale Buraka i Innych Roślin Korzeniowych jako adiunkt. W 1956 r. uzyskał tytuł docenta. Od 1966 r. był kierownikiem

Pracowni Cytologii i Anatomii w tymże Oddziale. W 1972 r. prof. Kuźdowicz został mianowany profesorem nadzwyczajnym nauk rolniczych.

W początkach swej kariery naukowej prof. Kuźdowicz zajął się zagadnieniem sztucznej poliploidyzacji u różnych roślin. Następnie jego zainteresowania skupiły się głównie na burakach cukrowych i pastewnych. Interesowały go zwłaszcza problemy tworzenia poliploidów, selekcji cytologicznej, a także ich dalszej hodowli. Opracował szybkie metody analiz cytologicznych, bez których praktyczna hodowla nie mogłaby podjąć prac hodowlanych na dużą skalę. Uzyskane wyniki badań przynosił więc do praktyki.

Od 1954 r. prof. Kuźdowicz pracował ponadto jako doradca do spraw hodowli poliploidalnej przedsiębiorstwa Hodowla Buraka Cukrowego, gdzie właśnie przy jego współpracy zostały wyhodowane najlepsze odmiany polskich buraków cukrowych.

Wszelchstronne zainteresowania prof. Kuźdowicza ujawniają się i w tym, że oprócz buraka zajmuje się i innymi roślinami, z których jedne były mu pomocne w rozwiązywaniu zagadnień czysto genetycznych (pomidor), inne w trakcie opracowywania stały się nowymi odmianami uprawnymi (bulwa, żyto, kapusta pastwna, gryka, tataraka). To połączenie wyników pracy badawczej z efektami praktycznymi było szczególnie cenne.

Wyniki tych prac to współautorstwo czołowych polskich odmian buraka cukrowego: *AJ Poly 1*, *AJ Poly 2*, *AJ Tetra 1*, autorstwo nowego typu buraka cukrowo-paszowego *Poly Past*, dwóch odmian bulwy – *Kulista Biała* i *Kulista Czerwona*, żyta tetraploidalnego *Noteckie Tetra*, nowa odmiana kapusty pastwnej liściastej oraz odmiany gryki i tataraki.

Prof. Kuźdowicz prowadził również obszerne badania cytologiczne nad mieszańcami buraka cukrowego z dzikimi gatunkami buraków. Wyniki podsumowane są w *Journal of the International Institute for Sugar Beet Research*. W 1970 r. zainicjował w swej pracowni badania nad uzyskaniem haploidów buraka przy wykorzystaniu metody kultur *in vitro* oraz utrzymaniem i mikrorozmnażaniem szczególnie cennych genotypów. Ten kierunek badań jest nadal kontynuowany w Instytucie i zmierzają one do uzyskania nowych materiałów wyjściowych do mieszańcowych odmian buraka.

Następnie prof. Kuźdowicz włączył do swej pracy nowe zagadnienie, wyhodowanie buraka cukrowego genetycznie jednonasienne, bez którego nie jest możliwe wprowadzenie pełnej mechanizacji uprawy buraka. W 1985 r. prof. Kuźdowicz uzyskał nagrodę państwową II stopnia za udział w pracy *Opracowanie*

metodyki hodowli i uzyskanie pierwszych w kraju genetycznie jednosiennych odmian buraka pastewnego.

Dorobek prof. Kuźdowicza obejmuje ponad 40 oryginalnych prac naukowych, poza tym współautorstwo 3 podręczników, opracowanie rozdziałów do 5 prac zbiorowych i 10 publikacji popularnonaukowych. Za swoje osiągnięcia naukowe prof. Kuźdowicz nagrodzony został Państwową Nagrodą Zespołową II stopnia w Dziale Nauki.

Prof. Kuźdowicz zajmował się równolegle działalnością dydaktyczną. W latach 1949–1951 prowadził zajęcia z cytologii w Akademii Rolniczo-Technicznej w Olsztynie, a w latach 1960–1965 wykłady z genetyki hodowli roślin na Wydziale Ogrodniczym Akademii Rolniczej w Poznaniu. Był promotorem kilku prac magisterskich i doktorskich, recenzentem kilkunastu prac doktorskich i rozpraw habilitacyjnych oraz opiniodawcą wielu prac i tematów naukowych. Bogata była również działalność organizatorska i popularnonaukowa prof. Kuźdowicza na kursach doszkalających i w stacjach hodowlanych, związana z hodowlą buraka.

Za swe wybitne zasługi prof. A. Kuźdowicz został odznaczony, poza wspomnianymi dwiema Nagrodami Państwowymi, Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski, Nagrodą Ministra Rolnictwa i Wojewody Bydgoskiego.

W 1985 r. prof. Kuźdowicz przeszedł na emeryturę, lecz dzięki niewyczerpanej energii i pasji badawczej, doskonałej znajomości aktualnych zagadnień naukowych i hodowlanych, był nadal konsultantem naukowym przedsiębiorstwa Hodowla Buraka Cukrowego. W tym czasie wystąpiły początki choroby wieńcowej, lecz jego żywotność, aktywność, jak i obowiązki rodzinne nie pozwoliły mu na odpoczynek.

Przez 40 lat swej pracy w Bydgoskim Oddziale Instytutu Hodowli i Aklimatyzacji Roślin prof. Kuźdowicz dał się poznać jako człowiek wielkiej skromności, ogromnej życzliwości dla każdego i serdeczny kolega. Własną pracą, zaangażowaniem i entuzjazmem dawał przykład do naśladowania. Bogaty i wartościowy dorobek naukowy prof. Kuźdowicza dotyczący buraka i innych roślin uprawnych został utrwalony w piśmiennictwie krajowym i światowym, a wykształcona przez niego kadra naukowa kontynuuje rozpoczęte przez niego prace. Odszedł niespodziewanie po 3 dniach choroby. W uroczystościach pogrzebowych z głębokim żalem żegnała Go najbliższa rodzina, liczne grono kolegów i przyjaciół z Bydgoszczy i innych ośrodków naukowych i hodowlanych.

Janina ROGOZIŃSKA

GUNNAR DEGELIUS (1903–1993)

W czerwcu b.r. w wieku 90-ciu lat zmarł nestor światowej lichenologii, sławny szwedzki profesor, Gunnar Degelius. O jego wybitnej pozycji w świecie lichenologii świadczy przyznanie mu w 1992 roku przez Międzynarodowe Towarzystwo Lichenologiczne (IAL) pierwszego, nowo ustanowionego medalu im. Achariusa – twórcy podwalin lichenologii. Należał do grona uczonych, których ceni się nie tylko za ich wiedzę i osiągnięcia naukowe, ale także za „człowieczeństwo”. Znamy go przede wszystkim jako taksonoma, a także lichenogeografa i florystę – autora monografii rodzaju *Collema* w Europie, prac dotyczących porostów oceanicznych w Skandynawii oraz licznych opracowań florystycznych, spośród których jedno z ostatnich obejmują porosty z wysp Anholt (Dania) i Vega (Norwegia).

Z okazji 90-lecia urodzin prof. Degeliusa, poświęcono mu jeden z zeszytów *Graphis Scripta* opatrzonej wspaniałą dedykacją i krótką notką o Profesorze jako naukowcu i nie tylko (Lars Arvidsson, *Graphis Scripta* 5(1): 2. 1993). Pozwolę sobie powtórzyć kilka interesujących informacji zaczerpniętych właśnie stamtąd. Swoją pierwszą porost (*Peltigera canina*) znalazł G. Degelius jako 12-latek w 1915 roku. Pierwsze wiadomości o roślinach uzyskał od ojca aptekarza i bota-

nika amatora, a identyfikacji porostów uczył go m.in. A. H. Magnusson. Pierwszą publikację (o *Arthonia spadicea*) wydał w 1923 roku. Wspólnie z legendarnymi lichenologami z Uppsali, R. Sernanderem i G. E. Du Rietzem, zajmował się grupą porostów atlantyckich i był współzałożycielem centrum badań lichenologicznych, w którym pracowali też S. Ahlner, T. E. Hasselrot i R. Santesson. Do końca życia pozostał aktywnym naukowcem – pisał pracę o nowych gatunkach *Collema*, podsumowującą 70 lat jego taksonomicznych badań.

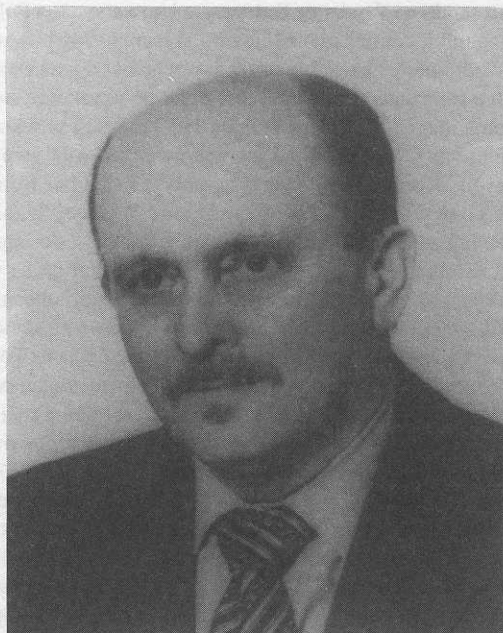
Jako biolog starej szkoły, stawiał łącznie na równi ze szwedzkim, angielskim czy niemieckim. Mówił np. „dzisiaj mieliśmy na obiad *Psetta maxima*” – co oznacza po prostu – jadłem turбота. Był wyrozumiały i zawsze pomocny w stosunku do młodych porościanczy i studentów, dla których unikatowa biblioteka Profesora stała otworem, a jej właściciel obdarowywał wszystkich masą fachowej literatury i praktycznymi radami. Był wspaniałym narratorem i pasjonującym opowiadał o swoich dalekich podróżach i spotkaniach ze świetnymi porościanczami jak: C. F. E. Erichsen, G. Gyelnik, G. Lettau czy A. Zahlbruckner. Ten niestrudzony dyskutant potrafił rozprawiać na tematy lichenologiczne aż do świtu „tonąc w kłębach dymu papierosowego”. Dla wielu osób świętem była możliwość spotkania go i wysłuchania. Wiecznie młody 90-latek, na temat kolegi, który właśnie skończył 70 lat, wypowiedział skromnie z właściwą sobie autoironią następującą opinię: „On jest bardzo stary” – czyż nie świadczy to o jego poczuciu humoru i wyjątkowej pogodzie ducha?

Nie miałam szczęścia znać osobiście Gunnara Degeliusa. W styczniu tego roku otrzymałam od niego list pisany lekko drżącą ręką starszego człowieka, pełen ciepła i życzliwości; pierwszy i ostatni. Wiem, że Profesor Degelius był „Wielki” i myślę, że jest nim nadal w Królestwie Wiecznych Porostów.

Jolanta MIADLIKOWSKA

PROF. DR HAB. MIECZYŚLAW JASNOWSKI
(23.III.1920–23.VI.1993)

Uroczyscie, serdecznie i z wielkim żalem pożegnaliśmy na Cmentarzu Centralnym w Szczecinie śp. Profesora Mieczysława Jasnowskiego, który odszedł z grona botaników polskich. Urodzony i wychowany w Kaliszu, w trudnych warunkach materialnych, własnymi siłami i dzięki wrodzonym zdolnościom ukończył tutaj gimnazjum im. T. Kościuszki. Kształcił się dalej w Liceum Pedagogicznym w Piotrkowie Trybunalskim, lecz wybuch II wojny światowej prze-

rwiał tę naukę na rok przed maturą. Już w 1939 r., tuż po Bożym Narodzeniu, został wywieziony na przymusowe roboty do Niemiec, do Bawarii, gdzie pracował w ogrodnictwie w Kaufbeuren, a następnie w serowarni produkującej ementalery we wsi Lengenwang. Mimo ciężkiej pracy, przekraczającej siły ucznia szkolnego, zachował swoich pryncypałów (gospodarzy) w dobrej pamięci jako ludzi życzliwych, choć wymagających, którzy otaczali go swoją opieką w tych okrutnych czasach. W wiele lat po wojnie odwiedził tamte miejscowości, a spotkania były dla obu stron wzruszające.

Zaraz po wojnie, w przyśpieszonym trybie ukończył Liceum w 1945 r. i podjął studia na Uniwersytecie i Politechnice we Wrocławiu, od chwili uruchomienia tej uczelni, tj. 1 grudnia 1945 r. Należał w tym czasie do straży akademickiej, której zadaniem była ochrona gmachów i dobytku uczelni przed szabrem, oraz zaopatrywanie w żywność pracowników, gdyż miasto było zrujnowane i głodujące (np. konwojował wagony z mąką i ziemniakami). Na potrzeby Uniwersytetu uczestniczył w trudnej akcji rewindykacji zbiorów zielnikowych i bibliotecznych rozproszonych w ukryciu po całym Dolnym Śląsku. Do prac tych został zaangażowany przez profesora Stanisława Tołpę, którego już przed wojną był wyróżniającym się uczniem gimnazjalnym.

Studia wyższe na Wydziale Nauk Przyrodniczych łączył z pracą asystenta – demonstratora w Zakładzie

Botaniki na Wydziale Rolniczym Uniwersytetu i Politechniki, pełniąc tę funkcję od 1 stycznia 1946 r. Przeszedł kolejne szczeble drogi asystenckiej do stanowiska starszego asystenta, które objął po uzyskaniu stopnia magistra filozofii w lipcu 1950 r. Pracy w szkolnictwie wyższym pozostał wierny przez całe swoje życie. Kontynuował ją w tym samym Zakładzie Botaniki, w wyodrębnionej w tym czasie Wyższej Szkole Rolniczej we Wrocławiu, jako adiunkt – do października 1955 r. Od 1 listopada rozpoczął pracę w Wyższej Szkole Rolniczej w Szczecinie, obecnie Akademii Rolniczej, przeniesiony służbowo na stanowisko zastępcy profesora – kierownika Zakładu Torfoznawstwa. Doktoryzował się na Uniwersytecie we Wrocławiu w 1957 r. na podstawie dysertacji *Czwartorzędowe torfy mszyste* [9], a w 1962 r. habilitował się na podstawie rozprawy *Budowa i roślinność torfowisk Pomorza Szczecińskiego* [16], uzyskując stopień naukowy doktora habilitowanego w zakresie dwóch dyscyplin: botaniki i torfoznawstwa, oraz stanowisko docenta etatowego. Od 1969 r. objął kierownictwo Katedry Botaniki. W 1970 r. otrzymał tytuł profesora nadzwyczajnego, w 1979 r. – profesora zwyczajnego. W Akademii Rolniczej w Szczecinie pracował do przejścia na emeryturę, co nastąpiło z końcem 1990 r. W szkolnictwie wyższym przepracował 45 lat.

Inspirację naukową zaczerpnął w polskiej szkole torfoznawczej profesora Stanisława Kulczyńskiego – Rektora Uniwersytetu i Politechniki we Wrocławiu oraz profesora Stanisława Tołpy – kierownika Zakładu Botaniki, gdzie pracował. Był później twórczym kontynuatorem idei swoich Mistrzów, kształcąc następnych adeptów torfoznawstwa. Jego umiejętności i zamiłowania rozwijały się w toku badań terenowych prowadzonych przez prof. St. Tołpę w różnych obszarach kraju. Po raz pierwszy wziął w nich udział jeszcze jako uczeń Liceum latem 1939 r., na Wileńszczyźnie, na torfowisku „Bagno Jelnieńskie”. W okresie pracy we Wrocławiu uczestniczył w rozpoznaniu torfowisk Karkonoszy i Gór Iżerskich, torfowisk Białostoczczyzny – w dolinie Biebrzy i Narwi, Lubelszczyzny – w dolinie Tyśmienicy, brał też udział w badaniach roślinności Jez. Charzykowskiego oraz doliny Wisły – od Koźienic do Dębina.

Specjalizował się w tym czasie w briologii, opracowując wszystkie mszaki ze zbiorów terenowych. Oznaczył również mchy subfossylne flory interglacialnej w Kaliszu do publikacji prof. St. Tołpy (1952). Z tego okresu pochodzą opracowania flory mszaków w rezerwatach: „Czerwone Bagno” [1], „Cisowy Jar” [7] i na torfowiskach dorzecza Tyśmienicy [3]. Na podkreślenie zasługują też badania stratygraficzne

torfów mszystych z torfowisk holocenijskich [5, 6], w tym praca doktorska omawiająca genezę torfów mszystych czwartorzędowych i ich klasyfikację [9], gdzie zasygnalizowana zostaje idea genetycznej klasyfikacji torfów, rozwinięta później we wspólnym opracowaniu ze St. Tołpą i A. Pałczyńskim [25].

Doświadczenia i wiedzę zdobytą w toku badań terenowych wykorzystał po podjęciu pracy w Szczecinie, organizując własną ekipę badawczą z młodych asystentów, magistrantów oraz zainteresowanych studentów. Podjął na Ziemi Szczecińskiej pionierskie tu badania torfowisk, stosując metody fitosocjologiczne, briostratygraficzne i ekologiczne, połączone z kartowaniem złóż i roślinności. Biwakowy tryb życia, namioty, kuchnia polowa, wieczorne ogniska, dodawały romantycznego uroku tym pracowitym i męczącym wyprawom w trudny, niedostępny teren bagien i torfowisk. Były jednocześnie okazją do dyskusji bieżącej problematyki wynikającej z prowadzonych badań.

Najważniejszą publikacją przedstawiającą torfowiska Pomorza Szczecińskiego, ich różnorodność typologiczną i szatę roślinną w nowoczesnym na owe czasy ujęciu fitosocjologicznym była rozprawa habilitacyjna [16]. Opublikowana w 1962 r., została niestety przez urząd cenzury utajniona (wydawnictwo „poufne”), ze względu na „strategiczne znaczenie torfowisk”, a decyzji tej nie udało się uchylić w ciągu blisko 30 minionych lat.

Ukazały się natomiast publikacje na temat różnych obiektów interesujących z geobotanicznego punktu widzenia jak np. „Torfowisko wysokie w dolinie Odry u jej ujścia do Zalewu Szczecińskiego” [10], kalcifilne torfowisko w rezerwacie Tchórzyno [11, 33], torfowiska wrzosowiskowe typu atlantyckiego [14, 34] i in. Specjalne badania były poświęcone problemowi „Ginących torfowisk wysokich i przejściowych w pasie nadbałtyckim Polski” [26], rozprze-strzeleniu *Erica tetralix* L. na Pomorzu [51], „Kotłowym torfowiskom mszarnym na Pojezierzu Bytowskim” [55] itd.

Drugim kierunkiem działalności naukowej stały się niemal od początku studia typologiczne torfów i torfowisk oparte o zbiory z badań terenowych. Przedmiotem ich była geneza i klasyfikacja torfów i sapropeli z uwzględnieniem torfortwórczych zespołów roślinnych w świetle stratygrafii złóż i systematyki fitosocjologicznej. Krytyczną ocenę dawniejszych klasyfikacji M. Jasnowski przedstawił na międzynarodowej konferencji w Niemczech w 1962 r. [15], gdzie zreferował pierwszą koncepcję typologii uwzględniającej zespoły torfortwórcze i warunki siedliskowe, w jakich torfy powstawały. Koncepcja ta została zreali-

zowana we współpracy z St. Tołpą i A. Pałczyńskim w 1964 r., przez stworzenie całego systemu klasyfikacyjnego dla torfów środkowoeuropejskich [20, 27]. System otwarty był później wzbogacany o nowe jednostki wyróżniane w toku postępujących badań [np. 68]. Autorzy opracowali na podstawie swojej klasyfikacji założenia i kryteria Normy Polskiej pt. „Torf – genetyczny podział surowca” dla Polskiego Komitetu Normalizacyjnego.

W miarę postępu prac terenowych, kompleksowe badania torfowisk zostały rozszerzone na obszar całego Pomorza, a także na Warmię i Mazury oraz Pojezierze Iławskie. Wykonywane dla celów gospodarczych, dostarczały wyników przekazywanych na bieżąco praktyce rolniczej i melioracyjnej w formie ekspertyz i dokumentacji.

Akcja dokumentowania torfowisk była w okresie powojennym prowadzona na terenie całego kraju przez różne zespoły badawcze według wspólnie przyjętych kryteriów. Prof. M. Jasnowski czynnie uczestniczył nie tylko w ustalaniu tych kryteriów, ale przede wszystkim w praktycznym kształceniu kadry specjalistów na kursach w poszczególnych regionach kraju, dostarczając uczestnikom odpowiednio przygotowane instrukcje. Zgromadzone zostały bardzo bogate materiały wymagające syntetycznego ujęcia wiedzy o bogactwach torfowych Polski. Wychodząc tym zadaniom naprzeciw, prof. M. Jasnowski przedstawił próbę syntezy dla mniejszych jednostek administracyjnych jako „Powiatowe syntezy geobotaniczne – rolnicze torfowisk” dla powiatów województwa szczecińskiego. Jedną z takich syntez – dla powiatu Gryfice – została wpisana do „Złotej Księgi Nauki Polskiej” w 1973 r., jako oryginalne opracowanie naukowe, eksponujące jednocześnie ważne problemy praktyczne danego regionu.

Główne rozwiązanie metodyczne syntetycznego przedstawiania zasobów torfowych Polski zawarte zostało w opracowaniu studialnym „Metodyka opracowania kartoteki selekcyjnej i mapy lokalizacyjnej torfowisk Polski” (wspólnie z J. Jasnowską i S. Markowskim 1974). Powielony maszynopis stał się podstawą realizacji tematu koordynowanego przez Instytut Melioracji i Użytków Zielonych w Warszawie. Kartoteka taka, uzupełniona mapami, została wykonana przez kilka współpracujących ośrodków w Polsce. Zawiera dane na temat około 49 tysięcy torfowisk i znajduje się w IMUZ-ie, gdzie jest wykorzystywana do celów praktycznych i naukowych. Aktualnie powinna zostać wprowadzona do komputera.

W tym samym temacie została opracowana „Metodyka atlasu i syntezy torfowisk na przykładzie wo-

jewództwa szczecińskiego”. Przy współpracy zespołu w składzie: J. Jasnowska, S. Markowski, S. Friedrich, W. Kowalski, T. Wołejko została wykonana synteza wojewódzka (160 str. maszynopisu) oraz atlas zawierający 106 map różnego rodzaju, stanowiących kartograficzną ilustrację prezentowanych problemów (1975). Temat został z powodzeniem zreferowany na Międzynarodowym Kongresie Torfowym w 1976 r. [39]. Jednakże do syntezy ogólnopolskiej, zaplanowanej jako opracowanie zbiorowe pod patronatem prof. St. Tołpy, niestety nie doszło, gdyż gdzieś zrezygnowano z kontynuowania tematu. Nie powstało dzieło najważniejsze, wieńczące dorobek torfoznawców polskich, co jest niepowetowaną stratą teraz, gdy główni potencjalni autorzy – prof. M. Jasnowski i prof. A. Pałczyński nie żyją. Została jedynie wykonana oryginalna mapa torfowisk przez M. Jasnowskiego, S. Markowskiego i T. Wołję do „Atlasu zasobów, walorów i zagrożeń środowiska geograficznego Polski” wyd. PAN (1994) [75].

Często jest tu mowa o opracowaniach niepublikowanych, mimo ich walorów naukowych, powielanych na użytek wewnętrzny. Takich opracowań prof. M. Jasnowski wykonał ze swoim zespołem ponad 200, w tym niektóre pozycje mają szczególnie dużą wartość naukową. Do takich należy 46 arkuszy mapy potencjalnej roślinności naturalnej wykonanych w latach 1970–1979 (w skali 1: 100 000) z Polski północnej (wspólnie z E. Ćwiklińskim i S. Markowskim) i z Białostocczyzny (z A. Pałczyńskim). Stanowią one udział w pracach nad „Mapą potencjalnej roślinności naturalnej Polski” pod redakcją prof. W. Matuszkiewicza.

Innym przykładem może być wykonana dla potrzeb gospodarki narodowej „Inwentaryzacja ekologiczna strefy brzegowej Zalewu Szczecińskiego” (z całym zespołem Katedry Botaniki) opracowana w trzech tomach studialnych, do użytku Instytutu Morskiego (1975–1977).

Do niepublikowanych należą też liczne opracowania na potrzeby ochrony przyrody. Tymi problemami Profesor zajmował się również z wielką pasją i oddaniem.

Ścisłe z torfoznawstwem łączą się takie opracowania jak *Program ochrony torfowisk w Polsce* (1973, maszynopis powielony), *Problem of protection of nature and peat resources in Poland* [41], *Lista zagrożonych gatunków flory torfowisk w Polsce* [45], *Probleme und Methoden des Moorschutzes in Polen* [47] i inne, oraz dokumentacje projektowanych torfowiskowych rezerwatów przyrody. Ostatnio, w kwietniu 1993 r., wielki kompleks torfowiskowy „Międzyodrze” został uznany za Park Krajobrazowy pod na-

zwą „Dolina Dolnej Odry”, jako część Międzynarodowego Parku Polsko-Niemieckiego, na podstawie opracowania wykonanego przez prof. M. Jasnowskiego wspólnie z M. Succowem ze strony niemieckiej [67].

Zainteresowania Profesora obiektami godnymi ochrony prawnej obejmowały od dawna także obszary nie torfowiskowe. Z najważniejszych dokonań należy wymienić zaprojektowanie rezerwatu krajobrazowo-rzecznego „Drawa” [56, 57], a następnie „Drawieńskiego Parku Narodowego” [64], do którego utworzenia w 1990 r. przyczynił się w sposób zasadniczy. Od tego czasu działał jako członek Rady Naukowej Drawieńskiego Parku Narodowego i kontynuował prace badawcze w wybranych obiektach [68]. Opracował także dla województwa szczecińskiego projekt sieci rezerwatów przyrody oraz projekt wielkopowierzchniowych obszarów chronionych. Na podstawie przygotowanych dokumentacji przyrodniczych utworzono trzy Parki Krajobrazowe: Szczeciński (z S. Friedrichem), Iński (z E. Ćwiklińskim) i Cedynski (z S. Markowskim).

Działalność w zakresie ochrony przyrody została dokładnie przedstawiona we wspomnieniu o śp. Prof. M. Jasnowskim, skierowanym do *Chrońmy Przyrodę Ojczystą*. Jest tam mowa także o różnych formach pracy w Państwowej Radzie Ochrony Przyrody (przewodniczący Komisji Ochrony Torfowisk), w Komitecie Ochrony Przyrody PAN, Wojewódzkim Komitecie Ochrony Przyrody w Szczecinie (długoletni przewodniczący), o współpracy z Ligą Ochrony Przyrody (odznaczony Złotą Odznaką LOP) i in.

Profesor był autorem licznych studiów, ekspertyz i opracowań dla celów gospodarczych. Przykładem może być dokumentacja „Zatorfienie oraz bilans zasobów torfowych w województwie śluskim” (wspólnie z S. Markowskim i T. Wołejką) na potrzeby regionalnego planu zagospodarowania przestrzennego, wykonana w 1987 r., oraz mapa „Torfowiska województwa śluskiego” w skali 1: 50 000 – wykonana przez ten sam zespół w 1989 r. (37 arkuszy). Wydana też została publikacja omawiająca te problemy, w uczelnianej serii „Nauka – praktyce” [66].

W ubiegłym roku zostały przeprowadzone „Wstępne badania poszukiwawcze złóż torfów leczniczych” w gminie Trzcińsko Zdrój, województwo szczecińskie (1992, wspólnie z J. Jasnowską, S. Markowskim, T. Wołejką). Przy tej okazji Profesor odkrył w terenie plażę kociołków polodowcowych, które zostały zgłoszone do ochrony jako użytki ekologiczne [72].

Prof. M. Jasnowski był autorem opracowań książkowych jak *Termini phytosociologici linguis germa-*

nica, bohémica et polonica expressi we współpracy międzynarodowej [18], oraz rozdziałów o torfowiskach w dużych dziełach zbiorowych jak *Ochrona przyrody i jej zasobów* pod redakcją W. Szafera [23], *Bagna kuli ziemskiej* N. J. Kaca [37], *Ochrona i kształtowanie środowiska przyrodniczego* pod redakcją W. Michajłowa i K. Zabierowskiego [48], *Zasoby glebowe i roślinne* pod redakcją R. Olaczka [65]. Napisał też kilka książek popularno-naukowych w serii: „Nasza Przyroda” – *Województwo szczecińskie* [28], *Województwo wrocławskie, legnickie, jeleniogórskie, wałbrzyskie* (z A. Pałczyńskim [49]) oraz w serii „Przyroda Polska” – *Pojezierze Zachodniopomorskie* (z J. Jasnowską [63], drugie wydanie oddano do wydawnictwa). Książki te odznaczają się nie tylko interesującą treścią, ale także piękną formą.

Był autorem skryptów [42, 43] i bardzo licznych, powielanych materiałów dydaktycznych i instruktażowych.

Trudno w krótkim wspomnieniu omówić całość bogatego dorobku. Wykaz publikacji, choć skrócony, pełniej orientuje w różnorodnej problematyce, którą zajmował się Profesor. Osoby zainteresowane określoną problematyką geobotaniczną z pewnością dotrą do odpowiednich opracowań.

Profesor obdarzony był wielkim talentem pedagogicznym. Swymi niezmiernie interesującymi wykładami przyciągał studentów i pobudzał ich zainteresowania. Wykłady ilustrował zawsze niezwykle pięknymi przeźroczami oraz fotografiami własnego autorstwa. W plebiscytach uczelnianych, był przez studentów wszystkich wydziałów stawiany na pierwszym miejscu, mimo że wymagania miał duże i nie tolerował zaniedbań.

Prof. M. Jasnowski wykazywał duże zaangażowanie i aktywność społeczną jako członek towarzystw naukowych krajowych i międzynarodowych, w tym: wieloletni przewodniczący Szczecińskiego Oddziału Polskiego Towarzystwa Botanicznego, członek Zarządu Głównego, a w jednej kadencji wiceprezes PTB, Członek Szczecińskiego Towarzystwa Naukowego, członek Komitetu Botanicznego PAN, okresowo członek także innych Komitetów PAN. W Akademii Rolniczej w Szczecinie: członek bądź przewodniczący różnych komisji uczelnianych, redaktor Działu Skryptów oraz Naczelny Redaktor Działu Wydawnictw (ponad 15 lat).

Z głębokim żalem i smutkiem żegnamy naszego drogiego Profesora – jako współpracownika i ucznia – w imieniu wszystkich, których kształcił i wychowywał nie tylko słowem, ale i wspaniałym przykładem własnych postaw. Uczyl nas w terenie pozna-

wać przyrodę, zwłaszcza torfowisk, i odczuwać jej piękno, zaś w Katedrze – odpowiedzialnej, dobrze zorganizowanej pracy dydaktycznej i naukowej. Był nie tylko wymagającym przełożonym, ale także życzliwym przyjacielem, godnym najwyższego zaufania.

Odszedł uczony, którego działalność wzbogaciła naukę polską i przekroczyła granice kraju.

Odszedł wielki nauczyciel, który wykształcił dziesiątki pokoleń polskiej inteligencji, wnosząc najwyższe wartości w jej rozwój.

SKRÓCONY SPIS PUBLIKACJI PROF. DR HAB. MIECZYSLAWA JASNOWSKIEGO

- [1] JASNOWSKI M. 1951. Flora mszaków rezerwatu Czerwone Bagno. *Ochr. Przyr.* **20**: 118–133.
- [2] JASNOWSKI M. 1955. Stanowiska brzozy niskiej (*Betula humilis* Schrank) w dorzeczu Tyśmienicy na Lubelszczyźnie. *Ochr. Przyr.* **23**: 204–212.
- [3] JASNOWSKI M. 1955. Mchy torfowisk w dorzeczu Tyśmienicy na Lubelszczyźnie. *Fragm. Flor. Geobot.* **2**(2): 78–86.
- [4] JASNOWSKI M. 1956. Charakterystyka botaniczna kukurydzy. W: OLBRYCHT T. i NADWYCHWSKI W. – Kukurydza. PWRiL: 17–75.
- [5] JASNOWSKI M. 1957. Flora mchów z czwartorzędowych osadów torfowisk reofilnych. *Acta Soc. Bot. Pol.* **26**(3): 597–629.
- [6] JASNOWSKI M. 1957. *Calliergon trifarium* Kindb. w układzie stratygraficznym i florze torfowisk holocenijskich Polski. *Acta Soc. Bot. Pol.* **26**(4): 701–817.
- [7] 1958. Mszaki w rezerwacie Cisowy Jar na Mazurach. *Ochr. Przyr.* **25**: 248–267.
- [8] JASNOWSKI M., JASNOWSKA J., KWARTA Cz. 1958. Roślinność torfowiska Smolniki nad Zalewem Szczecińskim. *Przyr. Pol. Zach.* **2**(2): 123–138.
- [9] JASNOWSKI M. 1959. Czwartorzędowe torfy mszyste klasyfikacja i geneza. *Acta Soc. Bot. Pol.* **28**(2): 319–365.
- [10] JASNOWSKI M. 1960. Torfowisko wysokie w dolinie Odry u jej ujścia do Zalewu Szczecińskiego. *Zesz. Probl. Post. Nauk Rol. PAN*, **8**: 99–124.
- [11] JASNOWSKI M., JANKOWSKI A. 1960. Roślinność kalci-filna nad jeziorem Tchórzyno na Pojezierzu Myśliborskim. *Fragm. Flor. Geobot.* **6**(4): 561–572.
- [12] JASNOWSKI M. 1961. *Impatiens Roylei* Walp. nowy składnik lasów łęgowych w Polsce. *Fragm. Flor. Geobot.* **7**(1): 70–80.
- [13] JASNOWSKI M. 1961. Zarośla woskownicy europejskiej *Myrica gale* L. nad Zalewem Szczecińskim. *Przyr. Pol. Zach.* **5**(1–4): 8–23.
- [14] JASNOWSKI M. 1962. Torfowiska wrzosowiskowe typu atlantyckiego na Nizinie Szczecińskiej. *Bad. Fizjogr. Pol. Zach.* **10**: 187–203.
- [15] JASNOWSKI M. 1962. – Die Moore ihre Nutzung und Forschung in Polen. *Int. Un. f. Censur. of Nat. a Nat. Res.* (Francja).
- [16] JASNOWSKI M. 1962. Budowa i roślinność torfowisk Pomorza Szczecińskiego. *Szczec. Tow. Nauk.* **10**: 1–340.
- [17] JASNOWSKI M. 1962. Über die Klassifizierung der Torfarten. *Freiberger Forschungshefte A* **254**: 13–26.
- [18] JASNOWSKI M., FUKAREK F., NOUHDUSL R. 1964. Termini phytosociologici linguis germanica, bohemia et polonica expressi. VEB Fischer Verl. Jena: 5–74.
- [19] JASNOWSKI M. 1964. Szata roślinna torfowisk w Polsce. *NOT. SITWM* **3**: 13–26.
- [20] TOLPA S., JASNOWSKI M., PAŁCZYŃSKI A. 1964. Projekt nowej klasyfikacji torfów w oparciu o metody fitosocjologiczne. *NOT. SITWM* **3**: 27–38.
- [21] JASNOWSKI M., MARKOWSKI S. 1964. Klasyfikacja podtorfowych osadów ogranogenicznych oraz metody ich badań i określanie w terenie. *NOT. SITWM* **3**: 77–85.
- [22] JASNOWSKI M., JASNOWSKA J. 1964. Charakterystyka botaniczna i biologia kukurydzy. Monogr. „Kukurydza” T. Ruebenbauer, PWRiL: 9–27.
- [23] JASNOWSKI M. 1965. Torfowiska – zasoby przyrody w skali światowej i krajowej. W: „Ochrona Przyrody i jej zasobów – problemy i metody” pod red. W. Szafera. PWN: 440–451.
- [24] JASNOWSKI M., JASNOWSKA J., MARKOWSKI S. 1965. Rośliny naczyniowe torfowisk Pomorza Szczecińskiego. Uzupełnienie I. *Fragm. Flor. Geobot.* **11**(1): 13–22.
- [25] JASNOWSKI M., TOLPA S., PAŁCZYŃSKI A. 1967. System der genetischen Klassifizierung der Torfe Mitteleuropas. *Zesz. Probl. PNW*, **76**: 1–101.
- [26] JASNOWSKI M., JASNOWSKA J., MARKOWSKI S. 1968. Ginące torfowiska wysokie i przejściowe w pasie nadbałtyckim Polski. *Ochr. Przyr.* **33**: 69–124.
- [27] JASNOWSKI M. 1968. Badania podstawowe dla racjonalnej gospodarki torfowej na Pomorzu. W: *Dwudziestolecie Nauki Polskiej na Pomorzu Szczecińskim 1946–1966*. Szczec. Tow. Nauk. Wyd. Nauk Przyrodn. Roln.: 289–302.
- [28] JASNOWSKI M. 1971. Przewodnik po województwie szczecińskim. *Nasza Przyroda*. Wyd. Liga Ochrony Przyrody: 1–263.
- [29] JASNOWSKI M., JASNOWSKA J., MARKOWSKI S. 1972. Rośliny naczyniowe torfowisk Pomorza Szczecińskiego – Uzupełnienie II. *Fragm. Flor. Geobot.* **18**(3–4): 239–254.
- [30] JASNOWSKI M. 1972. Threat to peatlands and their protection in Poland. The 4th Intern. Peat Congress, Vol. 1: 149–158, Otaniemi, Finland. [Publikacja ukazała się w wersji polskiej pt. „Stopień zagrożenia przyrody torfowisk w Polsce i ich ochrona”. *Biul. Inf. „Torf”*, Warszawa, **3**(34): 119–128.]
- [31] JASNOWSKI M., RIELEY J. O. 1972. Comparison of two Methods of Estimating the Biomass and Nutrient Content of *Cladium mariscus* (L.). *Pohl. Ecol. Plant.* **7**(4): 403–408.
- [32] JASNOWSKI M. 1972. Rozmiary i kierunki przekształceń szaty roślinnej torfowisk. Extens and directions of changes of plant cover of the bogs, *Phytocoenosis*, **1**(3): 193–209.

- [33] JASNOWSKI M., JASNOWSKA J., KOWALSKI W., MARKOWSKI M., RADOMSKI J. 1972. Warunki siedliskowe i szata roślinna torfowiska nakredowego w rezerwacie Tchórzyno na Pojezierzu Myśliborskim. *Ochr. Przyr.* 37: 157–232.
- [34] JASNOWSKI M., JASNOWSKA J. 1973. Mszarnik wrzósowy *Ericetum tetralicis balticum* w projektowanych rezerwach torfowiskowych. *Chr. Przyr. Ojcz.* 29(6): 54–61.
- [35] JASNOWSKI M. 1973. Program ochrony torfowisk w Polsce. Wyd. metodą kserograf. przez Min. Roln. Dep. Gospod. Wodn. i Melior., Warszawa: 1–32.
- [36] Publikacja ukazała się w wersji uzupełnionej w 1977 r. wydana metodą kserograf. przez Państwową Radę Ochrony Przyrody, Warszawa: 1–35.
- [37] JASNOWSKI M. 1975. Torfowiska i tereny bagienne w Polsce. W: *Bagna kuli ziemskiej* N. J. Kaca – przekład z języka rosyjskiego. PWN: 356–390.
- [38] JASNOWSKI M., JASNOWSKA J., MARKOWSKI S., FRIEDRICH S., KOWALSKI W., WOŁEJKO T. 1976. A layout of the Wester Pomerania Peatlands Atlas and Synthesis. *Proceed. of the 5th International Peat Congress*, 4: 244–267. [Wersja polska opracowania pt.: „Projekt atlasu i syntezy torfowisk obszaru Pomorza Zachodniego” w 1977 r. w wyd. pokongresowym.]
- [39] JASNOWSKI M., PAŁCZYŃSKI A. 1976. Mire vegetation and types of peatlands in Poland (Roślinność bagienna i typy torfowisk w Polsce). W: *Peatlands and their utilization in Poland*. V Intern. Peat. Congress: 5–28, Poznań.
- [40] JASNOWSKI M., PAŁCZYŃSKI A. 1976. Peats and peat deposits in Poland (Torfy i złoża torfowe w Polsce). W: *Peatlands and their utilization in Poland* V Intern. Peat Congress: 36–50.
- [41] JASNOWSKI M., PAŁCZYŃSKI A. 1976. Problem of protection of nature and peat resources in Poland (Problem ochrony przyrody i zasobów torfowych w Polsce). W książce: „Peatlands and their utilization in Poland”. V Intern. Peat Congress: 61–75, Poznań.
- [42] JASNOWSKI M., KOWALSKI W., FRIEDRICH S., STARCZEWSKA H. 1976. Ćwiczenia z hydrobotaniki – Glony. Skrypt dla studentów Wydz. Rybactwa Morskiego i Technologii Żywności. Wyd. AR. Szczecin: 1–59. [Wydanie II i III, 1978 i 1983: 1–147.]
- [43] JASNOWSKI M., KOWALSKI W., FRIEDRICH S., STARCZEWSKA H. 1985. Hydrobotanika: 1–380.
- [44] JASNOWSKI M. 1977. Aktualny stan i program ochrony torfowisk w Polsce. *Chr. Przyr. Ojcz.* 33(2–3): 18–29.
- [45] JASNOWSKI M., JASNOWSKA J. 1977. Lista zagrożonych gatunków flory torfowisk w Polsce. *Chr. Przyr. Ojcz.* 33(4): 5–14.
- [46] JASNOWSKI M., JASNOWSKA J. 1977. Storzyczyki w rezerwacie torfowiskowym „Bagno Chłopiny” na Pojezierzu Myśliborskim. *Zesz. Nauk. AR w Szczecinie*, 61, 15: 163–184.
- [47] JASNOWSKI M. 1977. Probleme und Methoden des Moorschutzes in Polen (Problemy i metody ochrony torfowisk w Polsce). *Telma*, 7: 215–239, Hannover (RFN).
- [48] JASNOWSKI M. 1978. Znaczenie torfowisk w Polsce i ich ochrona. W: *Ochrona i kształtowanie środowiska przyrodniczego*, red. Michajłow W. i Zabierowski K. PAN, PWN: 279–315.
- [49] JASNOWSKI M., PAŁCZYŃSKI A. 1978. Nasza Przyroda – województwa: wrocławskie, legnickie, jeleniogórskie, wałbrzyskie. Wyd. Liga Ochrony Przyrody: 1–392.
- [50] JASNOWSKI M., KOWALSKI W. 1979. Das Eindringen von *Sphagnum* in kalziphile Pflanzengesellschaften im Naturschutzgebiet Tchórzyno. *Phytocoenosis* 7.1/2 /3/4: 71–89. Warszawa – Białowieża.
- [51] JASNOWSKI M., JASNOWSKA J. 1979. *Erica tetralix* L. na Pomorzu. *Fragm. Flor. Geobot.*, 25(2): 269–279.
- [52] JASNOWSKI M., FRIEDRICH S. 1979. Funkcje i zadania Puszczy Bukowej pod Szczecinem a potrzeby jej ochrony. *Chr. Przyr. Ojczystą* 35(1): 15–27.
- [53] JASNOWSKI M., ĆWIKLIŃSKI E., GRINN U., FRIEDRICH S. 1981. Projekt ochrony krajobrazu w województwie szczecińskim. W: BOROWIEC S. (red.), *Spoleczno-gospodarcze funkcje nauki* Wyd. Szcz. Tow. Nauk. w Szczecinie, PWN Poznań: 117–138.
- [54] JASNOWSKI M., JASNOWSKA J. 1981. Ocena aktualnego stanu i projekt racjonalnej sieci rezerwatów przyrody w północnej części województwa gorzowskiego. W: *Zasoby przyrody województwa gorzowskiego*. Ośrodek Badań i Konsultacji TWWP, Gorzów Wlkp.: 5–36.
- [55] JASNOWSKI M., JASNOWSKA J. 1981. Kotłowe torfowiska mszarne na Pojezierzu Bytowskim. *Zesz. Nauk. AR we Wrocławiu, Roln.* 134: 11–37.
- [56] JASNOWSKI M., JASNOWSKA J. 1982. Rezerwat krajobrazowy – wodny „Rzeka Drawa” na Pomorzu Zachodnim. *Chr. Przyr. Ojcz.* 38(3): 5–18.
- [57] JASNOWSKI M., JASNOWSKA J. 1982. Najcenniejsze obiekty w rezerwacie „Rzeka Drawa” objęte ochroną ścisłą. *Chr. Przyr. Ojcz.* 38(4–5): 5–23.
- [58] JASNOWSKI M., JASNOWSKA J. 1982. Szata roślinna torfowisk mszarnych na Pojezierzu Bytowskim. *Zesz. Nauk. AR w Szczecinie, Roln.* 30, 99; Charakterystyka torfowisk i ich rozprzestrzenienie 23–36; Flora torfowisk 37–47; Ogólna klasyfikacja fitosocjologiczna zbiorowisk torfowiskowych 49–57; Zbiorowiska roślinne ze związku *Rhynchosporion albae* Koch 1926: 59–67.
- [59] JASNOWSKI M., JASNOWSKA J. 1983. Zbiorowiska roślinne związku *Caricion lasiocarpae* torfowisk mszarnych na Pojezierzu Bytowskim. *Zesz. Nauk. AR w Szczecinie, Roln.* 32, 104: 65–80.
- [60] JASNOWSKI M., JASNOWSKA J. 1983. Roślinność rzędu *Caricetalia fuscae* (= *nigrae*) Nordh. 36 emend Preis ap Oberd. 49. torfowisk mszarnych Pojezierza Bytowskiego. *ibidem*: 81–88.
- [61] JASNOWSKI M., JASNOWSKA J. 1983. Roślinność mszarnych torfowisk wysokich z rzędu *Sphagnetalia magellanici* (Pawl.28) Moore 68 na Pojezierzu Bytowskim. *ibidem*: 89–100.
- [62] JASNOWSKI M., JASNOWSKA J. 1983. Roślinność klasy *Utricularietea intermedio-minoris* Pietsch 64 torfowisk mszarnych Pojezierza Bytowskiego. *ibidem*: 101–112.

- [63] JASNOWSKI M., JASNOWSKA J. 1983. Pojezierze Zachodniopomorskie. Przyroda polska. Wyd. Wiedza Powszechna Warszawa: 1–260.
- [64] JASNOWSKI M. 1986. Przyroda projektowanego Drawieńskiego Parku Narodowego – redakcja całości z L. Agapowem. Wyd. Gorzowski Tow. Nauk. Gorzów Wlkp. s. 233; Ogólna charakterystyka przyrody projektowanego Drawieńskiego Parku Narodowego 11–23; Flora i jej osobliwości (wspólnie z J. Jasnowską, U. Grinn, S. Friedrichem) 25–67; Roślinność rzeczna, torfowiskowa i źródłiskowa (wspólnie z J. Jasnowską i S. Friedrichem) 69–94.
- [65] JASNOWSKI M., ILNICKI P. 1988. Przykłady przeobrażeń gleby i roślinności pod wpływem zmian stosunków wodnych. W: OLACZEK R. (red.), *Zasoby glebowe i roślinne – użytkowanie, zagrożenie i ochrona*. PWRiL: 427–469.
- [66] JASNOWSKI M. 1990. Torfowiska województwa śląskiego – stan, zasoby, zasady gospodarowania, ochrona. Wyd. AR w Szczecinie, Woj. Biuro Planowania Przestrz. w Słupsku: 1–84.
- [67] JASNOWSKI M., SUCCOW M. 1990/91. Projektstudie für einen Deutsch-Polnischen Nationalpark „Unteres Odetal”. Ministerium f. Umwelt, Naturschutz u. Reaktorsicherheit d. Bundesrepublik Deutschland: 1–62 [w języku polskim: Studium projektowe dla polsko-niemieckiego Parku Narodowego „Dolina Dolnej Odry” 1991: 1–96.]
- [68] JASNOWSKI M., JASNOWSKA J. 1991. Dynamika rozwoju roślinności torfoworowej w rezerwacie „Kłocie Ostrawickie”. *Zesz. Nauk. AR w Szczecinie. Roln.* 51, 149; Szata roślinna torfowiska 11–24; Kompleks zonacyjny roślinności w procesie zarastania zasobnej w wapni zatoki jeziora 25–35; Sukcesje roślinności w procesie torfoworowym, historii złoza i obecnej szacie roślinnej 37–52.
- [69] JASNOWSKI M., JASNOWSKA J. 1991. Drawieński Park Narodowy na ziemi gorzowskiej i pilskiej. *Chr. Przr. Ojcz.* 47(4): 5–16.
- [70] JASNOWSKI M., JASNOWSKA J. 1991. Rezerwaty ścisłe Drawieńskiego Parku Narodowego. *Chr. Przr. Ojcz.* 47(5): 5–20.
- [71] JASNOWSKI M., JASNOWSKA J., FRIEDRICH S. 1993. Badania geobotaniczne w dolinie Rurzyca na Równinie Waleckiej. *Zesz. Nauk. AR w Szczecinie, Roln.* 54, 155; Charakterystyka geobotaniczna, Wykaz grzybów i mszaków w dolinie Rurzyca, Wykaz flory rzeczywistej, Szata roślinna doliny Rurzyca.
- [72] JASNOWSKI M., JASNOWSKA J., MARKOWSKI S. 1993. Kociołki połudowcowe koło Trzcińska – Źródło jako użytki ekologiczne. *Chr. Przr. Ojcz.* 49(1): 23–29.
- [73] JASNOWSKI M. 1993. Torfowiska w rejonie Szczecina. W: Stan środowiska miasta i rejonu Szczecina, zagrożenia i ochrona. Wyd. Szcz. Tow. Naukowe: 79–90.
- [74] JASNOWSKI M. Synantropizacja szaty roślinnej zwartych kompleksów bagiennych. Do dzieła: Synantropizacja szaty roślinnej Polski pod red. J. Falińskiego (w przygotowaniu).

- [75] JASNOWSKI M., MARKOWSKI S. WOŁEJKO T. 1994. Torfowiska. W: Atlas zasobów, walorów i zagrożeń środowiska geograficznego Polski, red. Leszczyński S. PAN –IGiPZ, W-wa.

Stefan FRIEDRICH, Stefan MARKOWSKI

ROCZNICE JUBILEUSZE ANNIVERSARIES, JUBILEES

PRO MEMORIA

- **460 rocznica śmierci Stefana Falimirza (zm. 1534)** – tłumacza, przebywającego na dworze Jana Tęczyńskiego w Krasniku (woj. lubelskie), autora pierwszej pracy przyrodniczej (w dużej mierze botanicznej) wydanej w języku polskim pt. *O ziołach i mocy ich* (Kraków 1534). Praca Falimirza, skompilowana z zachodnioeuropejskich publikacji, była tzw. zielnikiem (herbarzem) czyli ilustrowaną encyklopedią przyrodniczą, zawierającą wiadomości o użytkowaniu ok. 300 gatunków roślin. Następne jej wydania, opublikowane pod innymi tytułami przygotowali do druku Hieronim Spiczynski (*O ziołach tutecznych i zamorskich* [...] Kraków 1542, 1556) oraz Marcin Siennik (*Herbarz to jest ziół tutecznych postronnych i zamorskich opisanie* [...], Kraków 1568).

• **200 rocznica urodzin Józefa Jundziłła (6.I.1794–5.IV.1877)** – florysty, ur. w Hormanach (pow. Lidzki), zm. w Wilnie, absolwenta Uniwersytetu Wileńskiego, profesora Katedry Botaniki Uniwersytetu Wileńskiego, badacza flory Litwy, jednego z pierwszych polskich botaników prowadzących studia nad roślinami niższymi (grzybami, porostami, mszakami), autora pracy *Opisanie roślin w Litwie, na Wołyniu, Podolu i Ukrainie dziko rosnących* [...] (1830), jego dydaktyczny zielnik, liczący ok. 7 tys. arkuszy, przetwierał w Zielniku Instytutu Botaniki PAN w Krakowie.

- **160 rocznica urodzin, 90 rocznica śmierci Marii Hempel (Hemplówny) (6.V.1834–3.II.1904)** – florystki, etnografki, ur. w Puhaczewie (woj. lubelskie),

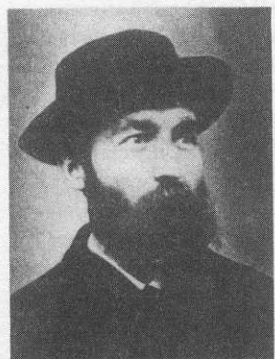

zm. w Węglinie, córki właściciela ziemskiego, autorki notatek florystycznych oraz pracy *Flora Litwy w Panu Tadeuszu* (1892), jej zielnik roślin naczyniowych z okolic Łukowa ofiarowany został w 1880 r. Muzeum Komisji Fizjograficznej AU. Współpracowała m.in. z Kazimierzem Łapczyńskim, a w dziedzinie etnografii z Oskarem Kolbergiem.

• **150 rocznica urodzin Szczęsnego Kudelki (18.V.1844–3.VI.1916)** – mikologa, fitopatologa, ur. w Kętach, zm. w Humaniu, absolwenta Wyższej Szkoły Rolniczej w Dublanach, doktoranta botaniki Uniwersytetu w Lipsku, nauczyciela Szkoły Rolniczej w Żabikowie, później – pracownika różnych placówek rolniczych i gospodarstw zajmujących się uprawą buraka cukrowego, autora pierwszego polskiego podręcznika fitopatologii pt. *Choroby roślin* (1880), a także licznych prac z dziedziny mikologii i ochrony roślin.

• **140 rocznica urodzin Aleksandra Zalewskiego**

(3.V.1854–20.X.1906) – mikologa, florysty, ur. w Radziwiu koło Płocka, zm. we Lwowie, absolwenta uniwersytetów w Jenie i Strasburgu, ucznia E. Strasburgera i A. de Bary'ego, po powrocie do kraju – profesora Uniwersytetu Lwowskiego, autora prac z zakresu florystyki, anatomii rozwojowej i systematyki grzybów, a także wielu przyczynków florystycznych dotyczących różnych regionów Polski, m.in. okolic Warszawy i Ziemi Dobrzyńskiej.

stematyki grzybów, a także wielu przyczynków florystycznych dotyczących różnych regionów Polski, m.in. okolic Warszawy i Ziemi Dobrzyńskiej.

• **120 rocznica urodzin Grzegorza Bobiaka (24.II.1874 – ok. 1918)** – mikologa, ur. w Gowitowie Wielkim, zm.?, absolwenta UJ, nauczyciela gimnazjalnego w Samborze i Brzeżanach, badacza flory grzybów wschodnich regionów Polski, jego zbiory opracowywali B. Namysłowski i K. Roupert.

• **120 rocznica urodzin Bronisława Dębskiego (1874–15.I.1927)** – właściciela ziemskiego, przyrod-

nika, ur. w Przybojewie (woj. płockie), zm. w Heluanie koło Kairu, absolwenta uniwersytetów w Krakowie i w Bonn, gdzie był uczniem E. Strasburgera, prowadził badania nad zagadnieniami anatomii i fizjologii roślin naczyniowych, a także zoocecidologii na terenie Egiptu.

• **120 rocznica śmierci Józefa Kalasantego Wyszynskiego (4.VII.1811–21.V.1874)** – księdza, popularyzatora botaniki, ur. w Tomaszowie Lubelskim, zm. w Krakowie, absolwenta seminariów duchownych w Lublinie i Warszawie, przyrodnika – amatora, autora wielu artykułów w *Bibliotece Warszawskiej* (pod kryptonimem „XJW”) popularyzujących osiągnięcia nauk przyrodniczych, m.in. botaniki. Zaprzyjaźniony z rodzicami J. Rostafińskiego, wpłynął na ukształtowanie się jego zainteresowań we wczesnym dzieciństwie.

• **110 rocznica urodzin Franciszka Wawrzyniaka (29.II.1884–22.III.1956)** – księdza, algologa, ur. w Naclawiu (woj. leszczyńskie), zm. w Imielnie, absolwenta Seminarium Duchownego Archidiecezji Poznańskiej oraz Uniwersytetu Poznańskiego (gdzie kształcił się pod kierunkiem B. Namysłowskiego), wybitnego algologa, zasłużonego na polu badań hydrobiologicznych w Poznaniu, autora m.in. *Flory jezior wielkopolskich* (1923, 1924, 1931).

• **110 rocznica urodzin Piotra Wiśniewskiego (?29.VI.1884–9.XI.1971)** – florysty, mikologa, ur. we Wróblewie koło Płocka, zm. w Lublinie, absolwenta Cesarskiego Uniwersytetu Warszawskiego i Uniwersytetu Jagiellońskiego, asystenta M. Raciborskiego w Akademii Rolniczej w Dublanach, profesora botaniki i fizjologii roślin SGGW, profesora botaniki Uniwersytetu Wileńskiego, twórcy tzw. wileńskiej szkoły botanicznej, po wojnie – kierownika Katedry Botaniki Ogólnej UMCS w Lublinie.

• **100 rocznica urodzin Mariana Sokołowskiego (22.II.1894–18.I.1939)** – geografa roślin, fitosocjologa, leśnika, taternika, ur. w Wiedniu, zm. w Warszawie, absolwenta Uniwersytetu Lwowskiego, Uniwersytetu Jagiellońskiego i Politechniki w Zurychu, asystenta Instytutu Botaniki UJ, profesora SGGW, kierownika Zakładu Hodowli Lasu SGGW, autora klasy-

cznych prac dotyczących różnych aspektów szaty roślinnej Tatr, m.in. studium *O górnej granicy lasu w Tatrach* (1928), współautora jednego z pierwszych w Polsce opracowań fitosocjologicznych – roślinności doliny Morskiego Oka (1927) (wspólnie z B. Pawłowskim i K. Wallischem),

wybitnego działacza ochrony przyrody.

• **100 rocznica śmierci Jerzego Aleksandrowicza (Alexandrowicza) (3.I.1819–13.I.1894)** – nauczyciela, popularyzatora botaniki, ur. w Kumieciśkach (b. gub. augustowskiej), zm. w Warszawie, absolwenta Uniwersytetu w Petersburgu, nauczyciela przyrody w szkole realnej w Warszawie, profesora Szkoły Głównej Warszawskiej i dyrektora Ogrodu Botanicznego, autora kilku prac doty-

czących roślin niższych (śluzowców i grzybów), zasłużonego nauczyciela i popularyzatora botaniki, współzałożyciela i prezesa Warszawskiego Towarzystwa Ogrodniczego.

• **90 rocznica urodzin Stanisława Batki (22.I.1904–3.VIII.1975)** – florysty, dendrologa, mikologa, ur. w Horodence, zm. w Farnham (Wielka Brytania), absolwenta Wydziału Rolniczo-Lasowego Politechniki Lwowskiej, asystenta Katedry Botaniki Leśnej Politechniki Lwowskiej, emigranta do Wielkiej Brytanii, gdzie specjalizował się w mikologii w Herbarium Kew Gardens, a następnie pracował w różnych placówkach o charakterze rolniczo-leśnym, m.in. w Forestry Commission Research Station, badacza flory okolic Przemyśla, autora wielu prac z zakresu dendrologii, mikologii i fitopatologii, m.in. *Pathology of trees and shrubs with special references to Britain* (1962) (wspólnie z T. H. Peace'em).

• **30 rocznica śmierci Janiny Małkowskiej (8.I.1889–9.VI.1964)** – botanika, muzeologa, ur. w Łodzi, zm. w Warszawie, absolwentki Uniwersytetu Jagiellońskiego, uczennicy M. Raciborskiego, pracującej jako sekretarz działu nauki Kasy im. Miano-

wskiego, a po wojnie – w Muzeum Ziemi w Warszawie, autorki jednej pracy botanicznej z zakresu anatomii paproci (1914) oraz licznych artykułów z dziedziny muzealnictwa i organizacji nauki.

Alicja ZEMANEK

W 40. ROCZNICĘ REWOLUCJI BIOLOGICZNEJ

The fortieth anniversary of the biological revolution

"(...) Większość botaników i zoologów to ludzie ograniczeni. Wielu spośród nich nawet posiadanie katedr uniwersyteckich nie skłaniało do zajmowania się rzeczywistą nauką. Tracili czas na bezwartościowe dyskusje o powstawaniu życia na Ziemi, czy o tym, w jaki sposób stwierdzić, że dane spostrzeżenie naukowe jest prawdziwe" (J. D. Watson *The double helix*).

Zaiste, uczeni parający się którąkolwiek z wymienionych dyscyplin, z pewnością nie mają powodu, aby kochać autora tych jakże zjadliwych słów. Natomiast winni mu są szacunek i poważanie. Watson, chociaż jest ... biologiem, stanowi żywy przykład zaprzeczający cytowanej wyżej opinii. Albowiem, bez wątplenia, odniósł naukowy i życiowy sukces stając się współautorem rewolucjonizującego biologię odkrycia, którego okrągła rocznica przypadała całkiem niedawno. Toteż godzi się przypomnieć jak tego dokonano.

Wydawać by się mogło, że wiemy o tym od wieków i dlatego wprost trudno uwierzyć, iż w ubiegłym roku minęło dopiero czterdzieści lat od ukazania się w brytyjskim czasopiśmie *Nature* z 23 kwietnia 1953 r., artykułu Jamesa Watsona i Francis Cricka, omawiającego model budowy DNA, czyli kwasu dezoksyrybonukleinowego.

Model ów okazał się dla biologów kluczem do rozwiązania tajemnicy życia, czyli podstawowych dla biologii zagadnień: sposobu zapisywania cech w chemicznej strukturze DNA i przeobrażania tego zapisu w fizyczne właściwości organizmów. Nie sposób przecenić faktu poznania budowy DNA, jeśli uświadomimy sobie, że ten nosiciel informacji genetycznej, jest wspólny dla wszystkich organizmów (nie licząc pewnej grupy wirusów, które trudno uznać za organizmy w pełnym tego słowa znaczeniu) i stanowi jeden z głównych dowodów jedności świata żywego, kryjącej się pod wielką różnorodnością form i zachowań organizmów żyjących.

W latach pięćdziesiątych niewiele było wiadomo o chemicznej budowie DNA, toteż przed śmiałkami, pragnącymi przeniknąć tajemnicę tych niezwykłych

struktur, otwierało się szerokie pole do popisu. Różne były drogi, jakie doprowadziły obydwu odkrywców budowy DNA do zajęcia się tym problemem. Watson, Amerykanin, w owym czasie 24-letni młodzieniec, świeżo po uzyskaniu doktoratu na Wydziale Genetyki Uniwersytetu Indiana, przyjechał do Anglii z konkretnym zamiarem poznania chemicznej budowy DNA. Natomiast Crick, Anglik, liczący wówczas 35 lat był fizykiem (jeszcze bez doktoratu!). Porzucił badania nad zjawiskami magnetyzmu, by zająć się biologią, podobno pod wpływem książki *What is life* E. Schrödingera, według którego, aby zrozumieć czym jest życie, trzeba przedtem poznać działanie genów. Warto wiedzieć, że w książce napisanej prawie 30 lat później, a zatytułowanej *Life itself. Its origin and nature*, Crick starał się dać własną odpowiedź na to pytanie, formułując wraz z L. Orgelem wielce dyskusyjną hipotezę „panspermii ukierunkowanej”.

W tamtych czasach połączyła go z Watsonem pasja poznania, zamiłowanie do teoretyzowania i – niechęć do eksperymentów. Watson był wielce rad ze spotkania człowieka zdającego sobie sprawę, że „DNA jest ważniejsze od białek”. Z tym stwierdzeniem zabawnie kontrastuje opinia Cricka o życiowej roli obydwu tych związków, jaką wiele lat potem wyraził we wspomnianej już książce: „Białka wykonują całą pracę – dzięki swej wszechstronności i aktywności chemicznej, ale niezdolne są do autoreplikacji. RNA i DNA to piękne idiotki świata biochemii, przystosowane głównie do reprodukcji, ale kiepsko przydatne do naprawdy poważnej pracy”.

W latach pięćdziesiątych białkami zajmował się głównie znakomity chemik amerykański, L. Pauling, twórca modelu tzw. alfa-spirali. Jego badania stały się dodatkowym bodźcem i wskazówką dla Watsona i Cricka, którzy postanowili: „pójdziemy śladami Paulinga i pobijemy go na jego własnym polu”. Tym samym włączyli się w pasjonujący wyścig, stawką którego miała być – nagroda Nobla. Któryż bowiem z uczonych nie pragnie nieśmiertelności w swoim dziele? Oprócz wymienionej trójki, głównymi uczestnikami tego biegu po sławę byli: E. Chargaff, pracujący w USA nad zasadami azotowymi wchodzącymi w skład DNA oraz Rozalinda Franklin i M. Wilkins z Londynu, zajmujący się badaniami nad dyfrakcją promieni X, przechodzących przez krystaliczną formę DNA. Jest oczywiste, że bez tych eksperymentalnych prac, które dostarczyły im wielu danych, Watson i Crick nie skonstruowałiby modelu DNA na podstawie swych teoretycznych dociekań.

Obydwaj intuicyjnie wyczuwali, że rozwiązanie problemu nie powinno być skomplikowane. Znany genetyk amerykański, T. Dobzhansky, napisał niegdyś: „prawdziwie wielkie odkrycia są olśniewająco proste”. To prawda. Ale tylko nieliczni doznają owego przeżytku, który umożliwia rozwiązanie zagadki. Taka chwila, gdy coś, dotychczas zawile i niepojęte, staje się proste i zrozumiałe, może nadejść zupełnie niespodziewanie. Ot, choćby podczas rozmowy przy ... piwie, jaką pewnego razu prowadzili Crick i chemik teoretyk J. Griffith. Wtedy to Crick sformułował zasadę tzw. „perfect biological principle”, według której gen ma zdolność samoodtworzenia się, czyli wyprodukowania swej dokładnej kopii podczas poddawania się chromosomów w komórce. Zasada ta porządkowała w pewien sposób dotychczasowe informacje i hipotezy, sugerując równocześnie kierunek, w jakim powinny iść dalsze badania.

Ta historia sukcesu pełna jest wzlotów i upadków, przechodzenia od rozpaczliwego pesymizmu do radości rozbuchanego optymizmu. Niewątpliwie najcenniejsze chwile przeżywali wówczas, gdy nadeszła wieść, że Pauling odkrył już budowę DNA. Wkrótce okazało się jednak, że kwas nukleinowy Paulinga nie jest ... kwasem. Wielki Linus popełnił prosty błąd! Watson skwitował to uszczypliwie: „Oto gigant zapomniał o elementarnym kursie chemii uniwersyteckiej”. Wyścig trwał w dalszym ciągu!

W oparciu o dokładną analizę rentgenogramów, Watson i Crick wywnioskowali, że DNA zbudowany jest w kształcie spirali. Należało jeszcze rozstrzygnąć jakie atomy „lubią” leżeć obok siebie i czy spirala powinna być trój- czy dwułańcuchowa. Watson, skłaniający się raczej do tej drugiej koncepcji, ostateczną decyzję o konieczności budowania modeli dwułańcuchowych podjął, forsując późnym wieczorem zamkniętą już bramę kolegium, w którym mieszkał. Kiedy na koniec okazało się, że – jak pisał Watson – „jeden z łańcuchów cząsteczki służy jako matryca, na której przebiega synteza drugiego łańcucha”, oraz że zasady łączą się w stałe pary (adenina z tyminą a guanina z cytozyną), co oznaczało istnienie ich sekwencji w dwóch skreślonych, komplementarnych łańcuchach, problem został praktycznie rozwiązany. Teraz wystarczyło tylko wykonać zestaw modeli atomowych i połączyć je w sensowną całość. „Obaj wiedzieliśmy już, że nie wrócimy do domu, dopóki nie zbudujemy kompletnego modelu, w którym wszystkie punkty zetknięcia będą zadowalające z punktu widzenia stereochemii” napisał w kilka lat potem Watson.

I oto nadeszła chwila, gdy można było ogłosić

światu wstrząsającą nowinę: sekret życia został odkryty! W pamiętną środę, 2 kwietnia, maszynopis artykułu, składającego się (jak skrupulatnie wyliczył Watson) z 900 słów oraz rysunku modelu DNA, został wysłany do wydawców *Nature*. Upłynęło zaledwie 16 miesięcy od momentu, gdy Watson i Crick podjęli pracę nad modelem. Jej wyniki stały się żyzną glebą, na której rozkwitła nowa dziedzina wiedzy – biologia molekularna.

ŹRÓDŁA

- CRICK F. 1992. Istota i pochodzenie Życia, PWN, Warszawa, ss. 196.
 KUNICKI-GOLDFINGER W. J. H., 1989, Szukanie możliwości, PWN, Warszawa, ss. 308.
 OLSZEWSKA M. 1971. Cytologia roślin. PWN, Warszawa, ss. 587.
 SMITH J. M. 1992. Problemy biologii. PWN, Warszawa, ss. 192.
 WATSON J. D. 1975. Podwójna spirala, PW Wiedza Powszechna ss. 211.

Ludwik FREY

SPRAWOZDANIA ZE SPOTKAŃ NAUKOWYCH SCIENTIFIC MEETING REPORTS

IV MIĘDZYNARODOWA KONFERENCJA SEKCJI EUROPEJSKO-ŚRÓDZIEMNOMORSKIEJ MIĘDZYNARODOWEGO STOWARZYSZENIA OGRODÓW BOTANICZNYCH NA TEMAT „ROLA OGRODÓW BOTANICZNYCH WE WSPÓŁCZESNYM ZURBANIZOWANYM ŚWIECIE” (TBILISI, GRUZJA 22–29 KWIETNIA 1991)

4th International Conference of the
European-Mediterranean Division of the
International Association of Botanic Gardens
„Role of Botanic Gardens in Modern
Urbanized World”
Tbilisi, Georgia 22–29 April 1991

Organizatorami konferencji była Rada Ogrodów Botanicznych ZSRR (jeszcze istniejącego) oraz Rada Ogrodów Botanicznych Zakaukazia, a w praktyce pracownicy Instytutu Botaniki i Centralnego Ogrodu Botanicznego Gruzjińskiej Akademii Nauk na czele z przewodniczącym Rady Ogrodów Botanicznych Zakaukazia prof. M. A. Gogolishvili.

Udział w konferencji zgłosiło około 240 botaników z krajów byłego ZSRR i 77 gości zagranicznych, jednak ze względu na niepewną sytuację polityczną w Gruzji na konferencję przybyło około 180 uczestników z ZSSR i tylko 23 gości zagranicznych z Danii, Czecho-Słowacji, Francji, Niemiec, Norwegii, Szwecji, Portugalii, Polski, Węgier, Wielkiej Brytanii i USA.

Obrady miały w zasadzie odbywać się w języku angielskim, ale w praktyce większość referatów i przemówień wygłaszano po rosyjsku lub czasem gruzińsku – były one tłumaczone przez słuchawki na język angielski (a referaty angielskie na język rosyjski).

W sesji plenarnej wygłoszono 3 referaty. Dr N. K. Ratiani, dyrektor Ogrodu Botanicznego w Tbilisi przedstawił stan kolekcji, problematykę naukową i perspektywy rozwojowe tego ogrodu. Prof. A. Borhidi, przewodniczący Sekcji Europejsko-Śródziemnomorskiej IABG, wygłosił referat na temat zmian dokonujących się we współczesnych ogrodach botanicznych, a prof. K. Larsen – przedstawiciel zarządu Głównego IABG – referat na temat roli i możliwości miejskich ogrodów botanicznych w nauce i edukacji społecznej.

Pozostałe referaty zgrupowano w czterech sesjach tematycznych:

- 1) Biologiczne zróżnicowanie roślin podstawą do zachowania odporności biosfery; badania i metody ochrony,
- 2) Ochrona gatunków rzadkich i zagrożonych,
- 3) Bazy danych i banki genów z kolekcji ogrodów botanicznych,
- 4) Działalność edukacyjna i szkoleniowa w ogrodach botanicznych.

Ogółem wygłoszono 17 referatów i przedstawiono około 30 posterów. W wydrukowanych materiałach zjazdowych znalazły się natomiast 164 streszczenia referatów i komunikatów. Jakkolwiek ogólny poziom naukowy konferencji nie był zbyt wysoki, interesująca jednak była, zwłaszcza dla gości zagranicznych, możliwość zapoznania się z działalnością, również naukową, i kolekcjami ogrodów botanicznych wszystkich republik byłego ZSRR, leżących przecież w tak zróżnicowanych strefach klimatycznych.

W dyskusji kładziono duży nacisk na aktywną działalność edukacyjną ogrodów botanicznych. Podkreślano duże zaangażowanie ogrodów w ochronę i badania nad gatunkami zagrożonymi i rzadkimi. Jak wynika z przedstawionych referatów w większości ogrodów powstały już komputerowe bazy danych lub praca nad nimi jest bardzo zaawansowana, co daje szansę na stworzenie w niedalekiej przyszłości aktualnej i ogólnie dostępnej bazy danych dotyczących ko-

lekcji ogrodów botanicznych świata – baza taka została zapoczątkowana w Kew Garden.

Ze względu na zbyt małą reprezentację ogrodów botanicznych Europy nie odbyły się wybory nowych władz Sekcji. Przeniesiono je na następny zjazd, który miał odbyć się w 1993 roku w ogrodzie botanicznym w Coimbra, w Portugalii.

W części terenowej zjazdu odbyły się trzy wycieczki: zwiedzanie Ogrodu Botanicznego i okolic Tbilisi, jednodniowa wycieczka do rezerwatu Borżomi i dwudniowa wycieczka do rezerwatu Lagodechii i arboretum w Cinandali.

Centralny Ogród Botaniczny Gruzjińskiej Akademii Nauk, położony na malowniczych zboczach górującego nad miastem pasma Wzgórz Solokijskich, przecięty jest głębokim parowem rzeczki Tsavkisis. Od strony miasta granicę ogrodu stanowią mury twierdzy Narinkała – najstarszego zabytku Tbilisi. Na 128 ha ogród posiada głównie kolekcje geograficzne i ekologiczne: flora Kaukazu, flora Gruzji, Azji wsch. i Dalekiego Wschodu, flora śródziemnomorska, flory Europy i Ameryki Północnej, a także działy ozdobne. Kolekcje liczą w sumie około 2300 gatunków i form drzew i krzewów oraz 2000 taksonów roślin zielnych (wśród nich 400 odmian róż). Tematyka badań naukowych i eksperymentów ogrodniczych obejmuje introdukcję i adaptację roślin, bioekologię introdukowanych roślin, oraz zakładanie parków i ogrodnictwo krajobrazowe.

Rezerwat Borżomi zlokalizowany jest w pasmie Małego Kaukazu na południowych zboczach Gór Adżarsko-Imeretyjskich sięgających do 2300 m n.p.m. Rezerwat założony w 1929 roku obejmuje około 18 tys. ha doliny Borżomi i położony jest na wysokości około 800 m n.p.m. Panują tu dość skomplikowane warunki klimatyczne; obszar ten znajduje się zarówno pod wpływem wilgotnego, subtropikalnego klimatu zachodniej Gruzji jak i stosunkowo surowego klimatu Gruzji wschodniej, stąd też duże zróżnicowanie i bogactwo florystyczne. Rośnie tu wiele gatunków rzadkich i zagrożonych, zachowało się też wiele taksonów trzeciorzędowych jak np. *Castanea sativa*, *Quercus imeretinus*, *Carpinus caucasica*. W warstwie krzewów występują m.in. *Ilex*, *Buxus*, *Rhododendron ponticum*, *Laurocerasus* i *Ruscus*. W drodze powrotnej uczestnicy konferencji zwiedzili park uzdrowiska Borżomi z dawną siedzibą carskiej rodziny Romanowych oraz dokonali degustacji słynnej w świecie ze swych własności leczniczych borżomskiej wody mineralnej.

Rezerwat Lagodechii założony został przez polskiego botanika Ludwika Młokosiewicza w 1912 ro-

ku. Zajmuje obszar około 18 tys. ha na południowych stokach wschodniej części Wielkiego Kaukazu w basenie rzeki Ałazani. Najwyższym szczytem rezerwatu jest Koczałdag (3484 m n.p.m.). Rezerwat obejmuje zbiorowiska leśne (450–2500 m n.p.m.) oraz wysokogórskie (do 3400 m n.p.m.). W niższych położeniach (480–885 m n.p.m.) występują lasy dębowe, dębowo-grabowe (z *Carpinus caucasica*) oraz grabowo-bukowe. W wyższych położeniach górskich (850–1700 m n.p.m.) (przez które prowadziła trasa wycieczki) występują lasy bukowe z *Fagus orientalis*, podobne w charakterze do naszej buczyny karpackiej. Osobliwe go kolorytu dodają im liany i pnącza (m.in. *Hedera colchica* i *Aristolochia*), oraz festony mchów zwieszające się z gałęzi. Szlak wiedzie ledwie widoczną ścieżką wspinającą się po stromych zboczach przez zwalone pnie drzew i ogromne głazy, skupiska paproci (m.in. *Matteucia struthiopteris*, *Phyllitis scolopendrium*), nad stromymi dolinami potoków i malowniczymi wodospadami (Fot.). W wyższych położeniach wśród buków pojawiają się klony, dęby i wyżej jarzębina. W sumie na terenie rezerwatu rosną 1053 gatunki roślin okrytonasiennych, 39 paprotników i 5 gatunków drzew szpilkowych. Znalezione tu 146 (12%) gatunków endemicznych Kaukazu, z tego 33 występują w piętrze subalpejskim i alpejskim. Osiem gatunków endemicznych znanych jest tylko z Lagodechii (np. *Gentiana lagodechiana*).

Założyciel rezerwatu – Ludwik Młokosiewicz był najwybitniejszą postacią spośród całej plejady polskich przyrodników pracujących na Kaukazie. Syn Franciszka Młokosiewicza, generała brygady z 1830 roku, jako student z Warszawy zesłany został w latach sześćdziesiątych XIX w. na Kaukaz. Po odbyciu służby w Korpusie Kaukaskim, rozmiłowany w przyrodzie kaukaskiej, osiadł w maleńkiej wsi Lagodechia u podnóża Wielkiego Kaukazu, gdzie otrzymał posadę nadleśniczego. Opisał wiele nieznanych dotąd gatunków roślin kaukaskich. Sześćdziesiąt odkrytych i opisanych gatunków zostało nazwanych jego imieniem (np. *Paeonia mlokosewiczii*). Położył ogromne zasługi w rozwoju botaniki i zoologii w Gruzji. Był twórcą najskuteczniejszej na owe czasy w Gruzji metody zwalczania malarii na bagiennych obszarach Niziny Kolchidzkiej. Pomyśl polegał na wykorzystaniu niezwykłych własności drzewa eukaliptusowego, które dzięki swemu wielkiemu zapotrzebowaniu na wodę osusza bagna, a jednocześnie odstrasza komary eterycznym zapachem liści. Sprowadził też i zaaklimatyzował w Gruzji najlepsze odmiany herbaty i tytoniu. Zmarł w 1909 roku podczas wyprawy w ukochane góry. Jego grób znajduje się w miasteczku

Fot. Uczestnicy konferencji podczas wycieczki do rezerwatu Lagodechii.

Lagodechia, tam też jest małe muzeum poświęcone jego pamięci.

Dalsza trasa wycieczki wiodła w dolinę rzeki Ałazani przez słynną z produkcji wspaniałych win krainę Kachetii. Do ciekawszych obiektów przyrodniczych należy tu zabytkowy park – arboretum w Cinandali, dawna własność książąt Czawczawadze. Gościło tu wielu sławnych pisarzy i poetów XIX-wiecznej Rosji, jak Puszkina, Lermontowa i Gribojedowa. Park założony w 1815 roku posiada cenną kolekcję starych drzew, jak m.in. *Abies pinsapo*, *Cedrus atlantica*, *Ginkgo biloba*, *Cryptomeria japonica*, czy *Paulownia tomentosa*. Bujne zarośla tworzy bambus (*Tilostachys viridiglaucescens*). Tuż za parkiem znajduje się dawna książęca wytwórnia win kachetyjskich.

Uczestnicy wycieczki mieli też okazję zobaczyć inne interesujące obiekty historyczne, jak np. miasto Telawi – dawną siedzibę królów kachetyjskich. Z murów średniowiecznej twierdzy rozciąga się tu fantastyczny widok na dolinę rzeki Ałazani i łańcuch Wielkiego Kaukazu. Nieopodal twierdzy rośnie około 800-letni ogromny okaz platana (*Platanus orientalis*) o 4-metrowej średnicy pnia. W pobliżu Telawi znajduje

się monaster Ikałto z VI wieku. W XI wieku filozof gruziński Arseniusz Ikałtoeli założył tu słynną akademię, która odegrała olbrzymią rolę w rozwoju nauki i sztuki w średniowiecznej Gruzji. Tu studiował także największy gruziński poeta Szota Rustaweli.

Konferencja obfitowała w akcenty patriotyczne i narodowe. Gruzini botanicy wygłaszali swoje przemówienia i referaty tylko po gruzińsku, a w trakcie towarzyskich wieczornych kolacji większość charakterystycznych dla Gruzji kwiecistych toastów poświęcona była wolnej i niepodległej Gruzji. Symbolem gruzińskiego patrioty okazał się wiekowy już profesor Gogolishwili. Wielu spośród pracowników instytutu botaniki i ogrodu botanicznego w Tbilisi pochodzi ze starych gruzińskich, szlacheckich rodów – tu znaleźli schronienie w latach komunizmu. Należy żałować, że ten piękny i interesujący kraj wskutek trwających w nim konfliktów politycznych i narodowościowych stał się praktycznie niedostępny dla cudzoziemców (w tym i botaników) i życzyć Gruzinom szybkiego i pomyślnego rozwiązania ich problemów.

Maria LANKOSZ-MRÓZ

VIII MIĘDZYNARODOWY KONGRES PALINOLOGICZNY (AIX-EN-PROVENCE, FRANCJA, 6-12 WRZEŚNIA 1992)

8th International Palynological Congress
(Aix-en-Provence, France 6-12. September 1992)

VIII Międzynarodowy Kongres Palinologiczny odbył się w Aix-en-Provence, mieście usytuowanym między Alpami a wybrzeżem Morza Śródziemnego, które od czasów rzymskich do XVIII w. było stolicą Prowansji. Kongres pod auspicjami Research and Industry Ministry, Provence-Alpes-Côte d'Azur Region, City of Aix, Aix-Marseille III University, International Union of Biological Sciences, International Union of Geological Sciences, International Federation of Palynological Societies i Association des Palynologues de Langue Française, został zorganizowany przez Laboratoire de Botanique Historique et Palynologie (Aix-Marseille III University), Laboratoire de Géologie du Quaternaire (C. N.R. S. Marseille), Laboratoire de Palynologie (Montpellier II University). Prezydentem kongresu był prof. A. Pons, sekretarzem dr J.-P. Suc. Uczestniczyło w nim 850 osób z 56 krajów. Najliczniej była reprezentowana Francja (137 osób), ale również zaskakująco dużo było uczestników z Wielkiej Brytanii (113 osób). W grupie państw

też bardzo licznie reprezentowanych znalazły się: Hiszpania (68), USA (67), Holandia (45), Niemcy (43), Włochy (39), Kanada (32), Szwecja (22), Norwegia (21), Australia (20). Do kolejnej grupy, umiarkowanie reprezentowanej można zaliczyć Szwajcarię (17), Belgię (14), Polskę (11), Czechosłowację (11), Japonię (10), Irlandię (9), Danię (9), Austrię (8), Algierię (7), Argentynę (6), Portugalię (6), Południową Afrykę (5), Chiny (5), Finlandię (5), Indie (4), Izrael (4), Wenezuelę (4). Z pozostałych państw uczestniczących w kongresie po 3 przedstawicieli było z Bułgarii i Rumunii, po 2 z Iranu, Meksyku, Rosji, Tunezji, Ukrainy, po 1-nym z Albanii, Arabii Saudyjskiej, Białorusi, Brazylii, Chile, Egiptu, Estonii, Gabonu, Grecji, Islandii, Kolumbii, Kongo, Madagaskaru, Nigerii, Nowej Kaledonii, Republiki Panamy, Sułtanatu Omanu, Tajlandii i Tanzanii. W ciągu 4.5 referatowych dni wygłoszono 2 wykłady (G. Clauzon, „The Mediterranean Sea: past, present, future”. i P. Quezel, „Climatic and botanic signification of the Mediterranean region”), 461 referaty i zaprezentowano 145 posterów. Zorganizowano 9 następujących sesji:

1. Palinologia, systematyka, filogeneza. Oprócz sesji głównej referaty i dyskusje odbywały się w ramach 5 sympozjów dotyczących między innymi ultrastruktury kopalnych sporomorf, cytologii, funkcji, biochemii i ewolucji tapetum, ontogenezy i różnicowania się sporodermi, powstawania, składu i ewolucji sporopollenin. Wygłoszono łącznie 81 referatów i zaprezentowano 28 posterów (w tym 2 polskie). Referaty będą publikowane w *Bulletin de la Société Botanique de France*, *Kew Bulletin*, *Plant Systematics and Evolution*, *Review of Palaeobotany and Palynology* oraz *Grana*.

2. Aerobiologia, genetyka, melitopalinologia. Odbyły się tu 3 sympozja, których tematy były rozbudowaniem 3 głównych członów tytułu sesji. Wygłoszono łącznie 90 referatów (1 polski) i zaprezentowano 39 posterów (1 polski). Referaty będą publikowane w *Grana* i *Aerobiologia*.

3. Palinologia, stratygrafia. Uczestnicy tej sesji byli zgrupowani w 5-ci sympozjach, które zajmowały się lądowymi i morskimi osadami różnego wieku. Przegląd rozpoczęły *Acrutartha* i *Chitinozoa* z Ordo-wiku. Wygłoszono łącznie 142 referaty (2 polskie) i zaprezentowano 55 posterów (4 polskie). Prace będą drukowane w *Review of Palaeobotany and Palynology*, *Bulletin de la Société Nationale Elf-Aquitaine Production*, *Marine Geology*.

4. *Dinoflagellatae*. Poza główną sesją zorganizowano sympozjum dotyczące ekologii i paleoekologii *Dinoflagellatae*. Wygłoszono razem 28 referatów i

zaprezentowano 14 plakatów. Prace będą drukowane w *Review of Palaeobotany and Palynology*.

5. Palinologia a historia roślinności. Referaty w obrębie 4 należących tu sympozjów koncentrowały się wokół porównań współczesnego opadu pyłku z kopalnymi spektrami, wokół zagadnień wpływu historycznego i współczesnego człowieka na spektra pyłkowe, porównań dynamiki roślinności z analizą pyłkową oraz historii flory i roślinności obszaru Śródziemnomorskiego. Wygłoszono łącznie 120 referatów (3 polskie) i zaprezentowano 43 postery (1 polski). Prace będą drukowane w *Historical Biology*, *Review of Palaeobotany and Palynology*, *Vegetation History and Archaeobotany*.

6. Palinologia a globalne zmiany klimatu. Tu odbyło się aż 6 sympozjów, których tematy dotyczyły między innymi globalnych zmian różnych regionów Ziemi, długich lądowych sekwencji oraz Młodszego Dryasu jako zjawiska o zasięgu globalnym. Wygłoszono łącznie 97 referatów (1 polski) i zaprezentowano 16 posterów. Prace będą drukowane w *Palaeogeography*, *Palaeoclimatology*, *Palaeoecology*, *Quaternary Science Reviews*.

7. Palinologia a archeologia. Oprócz głównej sesji miało miejsce sympozjum dotyczące analizy pyłkowej stanowisk archeologicznych. Wygłoszono 27 referatów i zaprezentowano 5 posterów. Prace będą drukowane w *Proceedings Series*, *Anthropology Journal*.

8. Komputer a palinologia. Wygłoszono 16 referatów.

9. Zwodnicze? fosylne taksony. 2 referaty i dyskusje.

Wśród nieprzebranego gąszczy bardzo interesujących sesji byliśmy w stanie uczestniczyć tylko w kilku, biegając na fragmenty sesji, całe ciągi referatów, lub tylko na jeden wybrany, podobnie jak większość uczestników kongresu. Tu wymieniamy tylko kilka wybranych referatów, gdyż nie jest możliwe choćby pobieżne zrelacjonowanie całej tematyki kongresowej.

W sesji „Palynological record of past and present human impact” koncentrowano się głównie na śladach działalności człowieka odzwierciedlonych w diagramach pyłkowych z profili, gdzie odległości między analizowanymi próbkami wynosiły 1 mm, 2 mm lub 1 cm, albo z profili rocznie laminowanych. Taka precyzja w pobieraniu próbek umożliwia korelację wydarzeń odczytanych z diagramu pyłkowego z wydarzeniami potwierdzonymi przez źródła historyczne. Jest to możliwe, gdy określony przebieg krzywych w diagramie, np. spadek pyłku drzew, razem ze wzrostem koncentracji węgla drzewnych i wzrostem ilości

wskaźników antropogenicznych w tych samych poziomach, mieszczą się między bliskimi sobie datami C-14. Pozwala to odnieść opisane zjawiska do konkretnych wydarzeń historycznych, np. do początków Państwa Polskiego, czy powstań wolnościowych w XIX w. w Polsce [3]. Ponownie wróciła pod dyskusję sprawa spadku *Ulmus*, ostatecznie łączona z chorobą wiązową, która zaatakowała te drzewa tuż przed odzwierciedloną w diagramach pyłkowych ekspansją neolitycznego człowieka na otaczające środowisko. Coraz częściej ostatnio dostrzega się ślady obecności człowieka z późnego mezolitu zapisane w diagramach pyłkowych. W jednym z referatów [1] przedstawiono dowody świadczące już o wczesnomezolitycznym wpływie człowieka na szatę roślinną. Jednak w większości referaty podczas tej sesji koncentrowały się na okresach neolitu i wczesnego średniowiecza odzwierciedlonych w diagramach pyłkowych.

Podczas sesji „Computer and Palynology” demonstrowano kilka programów do liczenia sporomorf, przeliczania danych i rysowania różnych wariantów diagramów pyłkowych przy pomocy komputerów. Nie pominięto też zachęty do korzystania przynajmniej z kalkulatorów z pamięcią. Prezentowane programy były pisane tylko dla komputerów IBM, ale w dyskusji dopominano się o programy dla Macintosh’ów.

Na sesji „Global Younger Dryas” ponownie dyskutowano sprawę wystąpienia tej zimnej oscylacji klimatu u schyłku ostatniego zlodowacenia na terenie całej Półkuli Północnej. W Ameryce Pn. do niedawna kwestionowano istnienie młodszego dryasu na tym kontynencie, jednak obecnie znajdują się materiały potwierdzające obecność tego chłodnego wahnięcia. Dyskutowano również sprawę czasu trwania młodszego dryasu [5].

W programie kongresu oprócz sesji naukowych zorganizowano wycieczki przed i pokongresowe oraz imprezy towarzyszące. Wycieczki obejmowały 9 kilkudniowych tras na terenie całej Francji. Trasy prowadziły przez stanowiska z paleobotanicznie opracowanymi florami kopalnymi od paleozoiku po holocenijskie stanowiska archeologiczne.

W programie imprez towarzyszących znajdowało się zwiedzanie miasta Aix-en-Provence, w którym odbywał się kongres. W mieście tym, obecnie stolicy rejonu Prowansji – urodził się, żył i tworzył malarz impresjonista Paul Cezanne. Uczestnicy kongresu mieli również możliwość wysłuchania koncertów muzyki średniowiecznej i renesansowej w zabytkowych kościołach tego miasta. Kolejną atrakcją było zwiedzanie miasta Arles, położonego nad Rodanem, gdzie

znajdują się m.in. dobrze zachowane amfiteatr i koło-seum z czasów rzymskich. Nie brakuje tu też zabytków z młodszych okresów, jak katedra i klasztor St. Trophime z piękną architekturą w stylu romańskim i gotyckim. Miasto pełne jest pamiątek po impresjonistach Vincencie van Goghu, który w czasie dwuletniego pobytu właśnie tu namalował swoje najpiękniejsze obrazy. Podczas wycieczki w deltę Rodanu zwiedzano ptasi raj – naturalny park na ogromnych bagnach w Camargue. Żyją tu ogromne kolonie ptactwa wodnego, lub zatrzymują się tutaj na odpoczynek w trakcie swoich corocznych przelotów. Rejon Camargue słynie również z hodowli byków, które później walczą na krwawych, hiszpańskich korridach. Na miejscu, w Prowansji, odbywają się bezkrwawe korridy – zabawy, w których zwierzęta ze specjalnie zabezpieczonymi, aby nikogo nie zranić rogami, poddawane są testom waleczności. Wszystko sprowadza się do gonitwy na arenie, podczas której młodzi chłopcy uciekają za ogrodzenie, gdy zwierzęta próbują ich atakować. Taką bezkrwawą zabawę wszyscy uczestnicy kongresu oglądali na zakończenie tej relaksowej, jednodniowej wycieczki.

Uczestnicy kongresu otrzymali jako wyprawkę sporą ilość literatury, której ciężar był tak znaczny, że wyposażono wszystkich w specjalne plecaczki do jej przenoszenia. Oczywiście najważniejszą pozycją był tom streszczeń referatów i posterów [2] z legendą, gdzie i kiedy odbędą się te prezentacje. Fotografii uczestników kongresu nie załączamy, gdyż i dla samych uczestników rozpoznanie na nim osób możliwe jest wyłącznie metodą palinologiczną, oznaczając twarze, jak ziarna pyłku, pod mikroskopem. Dla botaników – niepalinologów uczestnicy kongresu sfotografowani na wspólnym zdjęciu kojarzą się z mnogością pyłku w kotce leszczyny.

Następny kongres palinologiczny odbędzie się w 1996 roku w Houston w USA.

LITERATURA

- [1] MOOR P. D., WEBB J. A. 1992. Early Mesolithic Impact on Vegetation and Environments in Wales. W: Program and Abstracts. 8th Int. Palyn. Congress. Aix-en-Provence. Sept. 6-12, 1992. s. 103.
- [2] PROGRAM AND ABSTRACTS. 1992. 8th International Palynological Congress. Aix-en-Provence. September 6-12, 1992. ss. 171.
- [3] RALSKA-JASIEWICZOWA M., VAN GEEL B., GOSLAR T. 1992. Anthropogenic Vegetation Changes during 7500 Years Recorded in Varved Sediments from Poland. W: Program and Abstracts. 8th Int. Palyn. Congress. Aix-en-Provence. Sept. 6-12, 1992. s. 119.

- [4] RALSKA-JASIEWICZOWA M., VAN GEEL B., GOSLAR T., KUĆ T. 1992. Duration of the Younger Dryas Evidence from Varved Sediments in Poland. W: Program and Abstracts. 8th Int. Palyn. Congress. Aix-en-Provence. Sept. 6-12, 1992. s. 119.
- [5] WALKER M. J. C., COOPE G. R., LOWE J. J. 1992. The Devensian (Weichselian) Lateglacial palaeoenvironmental Record from Gransmoor, East Yorkshire, England. W: Program and Abstracts. 8th Int. Palyn. Congress. Aix-en-Provence. Sept. 6-12, 1992. s. 157.

Krystyna HARMATA, Dorota NALEPKA

**DRUGA KONFERENCJA EUROPEJSKIEJ
FUNDACJI FITOPATOLOGICZNEJ (EFPP)
„MECHANIZMY REAKCJI OBRONNYCH
ROŚLIN”**

STRASBURG, FRANCJA, 24-27 SIERPNIA 1992

**„Mechanisms of plant defence responses” – 2nd
EFPP Conference
Strasbourg, France, August 24-27, 1992**

Konferencja w Strasburgu była drugą z cyklu organizowanych co dwa lata przez Europejską Fundację Fitopatologiczną (European Foundation for Plant Pathology – EFPP) spotkań europejskich fitopatologów. Zgromadziła około 400 uczestników, głównie z Europy zachodniej. Z Europy środkowej i wschodniej obecne były trzy osoby: prof. Zoltan Kiraly z Węgier oraz autorki niniejszego sprawozdania. Obrady konferencji toczyły się w gmachu Parlamentu Rady Europy.

Przed konferencją odbyło się posiedzenie Zarządu Europejskiej Fundacji Fitopatologicznej, podczas którego ustalono miejsce i temat kolejnej, trzeciej konferencji EFPP i wybrano nowe władze. Trzecia Konferencja EFPP odbędzie się w Poznaniu w dniach 5-9 września 1994 roku, a jej temat będzie brzmiał „Ożywione czynniki środowiska a integrowana ochrona roślin przed chorobami” (Environmental biotic factors in integrated plant disease control). Przewodniczącą EFPP na lata 1992-1994 została prof. dr hab. Małgorzata Mańka, a Przewodniczącym Komitetu Organizacyjnego trzeciej Konferencji, prof. dr hab. Zbigniew Weber z Katedry Fitopatologii Akademii Rolniczej w Poznaniu.

Na program Konferencji złożyły się obrady plenarne, w ramach których wygłoszono 21 referatów, w tym 10 przez specjalistów zaproszonych z USA oraz Kanady. Ponadto zaprezentowano 160 plakatów, nad którymi prowadzono dyskusje indywidualne. Na podstawie zgłoszeń organizatorzy konferencji wybrali 22

autorów do krótkiego zaprezentowania wyników ich badań także na sesjach plenarnych. Referaty i postery zostały uszeregowane w cztery grupy tematyczne:

1. Geny odporności, awirulencji oraz patogeniczności
2. Geny warunkujące reakcje obronne i sygnały ich regulacji
3. Elicytory i transdukcja sygnałów
4. Biotechnologia i perspektywy jej wykorzystania

Referat inauguracyjny wygłoszony przez Amerykanina, prof. N. Keen' a z Riverside University, dotyczył dwóch zagadnień: ustalenia na jakim etapie znajdują się badania mechanizmów obronnych rośliny oraz co faktycznie hamuje rozprzestrzenianie się patogena w roślinie. Ustosunkowując się do pierwszego zagadnienia prelegent zwrócił uwagę, iż badania koncentrują się na poznaniu sygnałów warunkujących aktywację genów gospodarza, poznaniu genów reakcji obronnych oraz zagadnieniach związanych z biotechnologią (pozyskanie roślin transgenicznych o zwiększonej odporności na choroby bakteryjne i grzybowe). Do czynników hamujących penetrację patogena na pierwszym miejscu zaliczono chitynazę i beta-1,3 glukanazę, a w dalszej kolejności proces lignifikacji, fitoaleksyny oraz glikoproteiny bogate w hydroksyprolinę (HRGP-s).

Przypisywanie tak dużego znaczenia wspomnianym enzymom hydrolitycznym jest niewątpliwie sprawą nową, dlatego też zagadnienie to zdominowało problematykę konferencji (referaty: T. Boller, J. F. Bol, E. Kombrink, N. Benhamon, B. J. C. Cornelissen, R. Broglie). Podkreślano, że enzymy te są indukowane w roślinie zarówno czynnikami abiotycznymi jak i elicytorami biotycznymi (wirusy, bakterie, grzyby). Cechują się właściwościami antymikrobowymi, atakując np. zakończenie strzępki kiełkowej bezpośrednio po jej kontakcie z komórką gospodarza. Z dużym zainteresowaniem spotkały się referaty dotyczące pozyskania roślin transgenicznych o wysokiej aktywności chitynazy skorelowanej z odpornością (np. tytoń – *Rhizoctonia solani*). Wiele uwagi poświęcono elicytorom wyzwalającym reakcje obronne oraz „sygnałom” regulującym ekspresję genową. Poza znanymi elicytorami o charakterze oligosacharydowym, podano przykłady elicytorów białkowych (harpin, cryptogein, capsidein) wytwarzanych przez *Phytophthora* sp. (P. Ricci). Z sygnałów, najwięcej uwagi poświęcono kwasowi salicylowemu – substancji znanej wcześniej jedynie z jej właściwości fungitoksycznych. Potwierdzono udział kwasu salicylowego w lokalnym indukowaniu pewnych białek (PR-proteins), ponadto nie wykluczono jego udziału w odporności

indukowanej (D. F. Klessing). Polipeptyd nazwany systeminą okazał się skutecznym sygnałem indukującym syntezę białek o aktywności antymikrobowej (inhibitorów proteaz). Dokładnie poznano budowę chemiczną tej substancji oraz możliwości jej translokacji (C. A. Ryan). Nie brakowało także doniesień o roli kwasu jasmonowego oraz aktywnych form tlenu w transdukcji reakcji obronnych.

Podczas całej konferencji podano wiele informacji dotyczących charakterystyki enzymów związanych z reakcjami obronnymi, zwłaszcza z syntezą metabolitów wtórnych (fitoaleksyny, lignina, związki fenolowe) oraz ze zmianami w błonach cytoplazmatycznych. Duże zainteresowanie wzbudził referat prof. J. Schrodera (Niemcy) na temat obiecujących możliwości (choć narazie teoretycznych) wykorzystania syntazy stilbenowej w pozyskaniu roślin o podwyższonej odporności na choroby grzybowe. Dwa referaty były poświęcone wciąż aktualnej roli lipoksygenazy w reakcjach obronnych (M-T. Esquerre-Tagaye i A. J. Slusarenko).

Zagadnieniem przewijającym się przez wiele referatów, a zwłaszcza posterów, były informacje dotyczące mapowania i klonowania genów warunkujących reakcje obronne oraz możliwości podniesienia naturalnej odporności roślin. Biorąc pod uwagę poligenowy charakter odporności na patogeny grzybowe, obecne osiągnięcia właśnie w tym zakresie niewątpliwie wzbudziły ogromne zainteresowanie.

Wszyscy uczestnicy konferencji otrzymali krótkie streszczenia referatów i komunikatów plakatowych, a ponadto zostały wydane materiały pokonferencyjne *Mechanisms of Plant Defense Responses*. Eds. B. Frieling, M. Jegrand. Kluwer Acad. Publ., Dordrecht.

Monika KOZŁOWSKA, Małgorzata MAŃKA

**ZAGROŻENIE I OCHRONA ROŚLIN
I ROŚLINNOŚCI W POLSCE – SYMPOZJUM
NAUKOWE, ŁÓDŹ – KIELCE,
31 SIERPNIA – 6 WRZEŚNIA 1992**

**Threat and conservation of plants and
vegetation in Poland – a scientific symposium,
Łódź – Kielce, 31 August – 6 September 1992**

W ramach bezpośredniej umowy między Uniwersytetem Łódzkim a Uniwersytetami w Koszycach (Słowacja) i Szeged (Węgry) odbyło się sympozjum naukowe na temat zagrożenia i ochrony roślin i roślinności w Polsce. Uniwersytet w Szegedzie reprezentował dr István Bagi, a Uniwersytet w Koszycach dr Sergej Mochnacký.

Organizatorami sympozjum byli: Zakład Geobotaniki i Ochrony Przyrody Uniwersytetu Łódzkiego, Polskie Towarzystwo Botaniczne – Oddział Łódzki oraz Łódzki Ogród Botaniczny. Z ramienia organizatorów odpowiedzialną za przebieg i organizację sympozjum była prof. Urszula Warcholińska.

Sympozjum odbyło się w Łodzi i Kielcach. Do jego programu została włączona problematyka 49 Zjazdu Polskiego Towarzystwa Botanicznego, który odbywał się pod hasłem „Roślina i człowiek”. Program sympozjum był realizowany w czasie seminariów i sesji terenowych.

W pierwszym dniu obrad uczestnicy sympozjum zapoznali się z aktualnymi badaniami naukowymi Zakładu Geobotaniki i Ochrony Przyrody dotyczącymi stanu, zagrożenia i ochrony szaty roślinnej centralnej Polski. Informacje na ten temat przedstawiła prof. U. Warcholińska. Spośród wygłoszonych referatów największe zainteresowanie wzbudziły referaty: „Syn-taxonomical system of the communities as historical and structural picture of their changes effects. Numerical classification” (dr S. Mochnacký), „Phytosociological indication” i „Methodological problems of vegetation mapping” (dr I. Bagi), „Flora synantropijna Łodzi i jej tendencje dynamiczne” (prof. R. Sowa), „Typy i struktura krajobrazu rolniczego w Polsce. Roślinność segetalna, jej zagrożenie i możliwości ochrony” (dr J. Siciński), „Aktualne tendencje dynamiczne flory segetalnej Polski” (prof. U. Warcholińska).

Istotną częścią drugiego dnia Sympozjum był pobyt na terenie Łódzkiego Ogrodu Botanicznego. Referat wprowadzający pt. „Rola polskich ogrodów botanicznych w ochronie gatunków rzadkich, ginących i zagrożonych” wygłosiła dr Janina Krzemińska-Freda. Przedmiotem seminarium była także edukacyjna i popularyzatorska rola ogrodów botanicznych oraz kolekcje roślin zagrożonych. Z ochroną roślin na terenie Węgier i Słowacji zapoznali uczestników seminarium: dr I. Bagi i dr S. Mochnacký. Bardzo ożywiona i interesująca dyskusja na powyższe tematy znalazła swe przedłużenie w czasie zwiedzania Ogrodu Botanicznego, zwłaszcza działu roślin rzadkich, ginących i zagrożonych.

W dniach 2–5 września uczestnicy Sympozjum wzięli udział w 49 Zjeździe PTB w Kielcach. Uczestniczyli w sesji plenarnej „Roślina i człowiek”, w seminarium „Synantropizacja szaty roślinnej”, w wybranych sympozjach sekcyjnych, na których przedstawili również swoje doniesienia naukowe, a także w sesjach terenowych. Goście zagraniczni zaprezentowali godne uwagi wyniki swych badań, np. I. Bagi

w imieniu współautorów, przedstawił referat „Changes of diversity parameters of halophilic sedgy meadows under different anthropogenic impacts”, a dr S. Mochnacký wygłosił referat „Ruderal vegetation of Prešov City”.

Symposium zakończyło się dyskusją generalną. Przyjacielska atmosfera umożliwiła nie tylko wymianę poglądów naukowych, ale również wywołała potrzebę spotkań mniej oficjalnych, na których w trakcie kameralnej dyskusji na naukowe tematy, zostałyby ustalone nowe możliwości wspólnych badań.

Urszula WARCHOLIŃSKA

KONGRES EUROPEJSKICH MIKOLOGÓW (LONDYN – KEW, ANGLIA, 7–11 WRZEŚNIA 1992)

Congress of European Mycologists
(London – Kew, England, 7–11 September 1992)

Celem Kongresów Europejskich Mikologów jest popieranie wszelkich form badań mikologicznych w Europie, ułatwianie kontaktów pomiędzy badaczami z tej dziedziny na naszym kontynencie: wymiana informacji naukowych, organizowanie sesji i innych międzynarodowych spotkań oraz przygotowywanie europejskich inicjatyw do IMA (International Mycological Association) oraz do innych międzynarodowych organizacji. Odbývają się co trzy lata.

Jedenasty Kongres Europejskich Mikologów, zgodnie ze swym statutem, odbył się w okresie 7–11. IX. 1992 w Royal Botanic Gardens w Kew (Anglia); zgromadził 179 uczestników z 30 krajów, w tym z Polski 4 osoby. Na program Kongresu złożyły się posiedzenia referatowe i sympozja, sesje plakatowe, wystawy oraz wyjazdy w teren. Tematyka objęła kilka obszernych zagadnień, jak: grzyby w europejskich ekosystemach, ochrona grzybów europejskich, fizjografia oraz kartowanie grzybów. W ramach Kongresu odbyła się również sesja Europejskiej Rady d/s Ochrony Grzybów. Ze względu na napięty program, podczas posiedzeń dopuszczano jedynie do stawiania pytań, dyskusję zaś przenoszono do sal wystawowych i ogrodów, w których uczestnicy spędzali pozostały czas.

Najwięcej referatów dotyczyło zbiorów i kartowania grzybów oraz ich ochrony. Przedstawiono materiały florystyczne z różnych krajów, np. hydnoidalne grzyby w Norwegii, miseczniki w Czechosłowacji, *Gasteromycetes* w Europie. Wyniki wciąż prowadzonych badań fizjograficznych często bywają przed-

stawiane w formie graficznej w postaci map punktowych, dzięki czemu można z nich wyczytać wiele interesujących informacji z zakresu geografii, a nawet ekologii różnych gatunków. W niektórych krajach, np. we Francji i Włoszech, mikologowie przygotowują odpowiednie narodowe programy działań idące w tym kierunku. Fraiture przedstawił stan takich badań w Belgii. Parmasto mówił o potrzebach, możliwościach, a także ograniczeniach w zakresie kartowania grzybów; uważa on, że baza danych o miejscowościach powinna znaleźć się w systemie UTM (Universal Transverse Mercator), dotychczas zastosowanym do grzybów w Hiszpanii i w Estonii; mapy – jak powiedział – powinny prezentować kwadraty o bokach 50 x 50 km. Tematyka była kontynuowana przez Courtecuisse'a, Nautę i Vellingę. Ryvarden referował prace nad rozmieszczeniem *Aphyllphorales* w Europie Płn., a Schmitt przedstawił wyniki 20 – letnich obserwacji nad zmianą rytmiki owocowania niektórych macromycetes w Zagłębiu Saary.

Interesujące referaty z zakresu mikosocjologii wygłosili: Bujakiewicz o grzybach piętra alpejskiego na Babiej Górze oraz Dahlberg o populacjach grzybów ektomikoryzowych w lasach Szwecji, wskazując na potrzebę badań autekologicznych i genetycznych. Zagadnieniu mikoryzy poświęcono kilka dalszych referatów. Hilber zwrócił uwagę na zjawisko poprawiania się zdrowotnego stanu lasów pod wpływem silniejszego zainfekowania drzew przez grzyby mikoryzowe. Fellner mówił o gwałtownym ubywaniu takich grzybów pod wpływem zanieczyszczenia atmosfery; wysunął propozycję koordynowanych odpowiednich badań nad świerkiem i dębem w Europie. Baar ze współpracownikami zajmował się analizowaniem usuwania igliwia oddziaływującego na rozwój owocników, a także ujemnym oddziaływaniem wyciągu z korzeni *Deschampsia flexuosa* na rozwój *Paxillus involutus* i *Rhizopogon luteolus*.

Do wystąpień z dziedziny ekologii można zaliczyć referat Bondarcewej, która przedyskutowała klasyfikację form życiowych, znaną jako „raunkiaerowską”, w zastosowaniu do grzybów; metoda ta prowadziłaby wówczas do bliższego poznania ekologicznych funkcji grzybów zwłaszcza w warunkach antropopresji. Z tej samej dziedziny był referat Buscota, który badał cykl życiowy smardzów i doszedł do wniosku, że trwałość utrzymywania się ich w ustabilizowanych ekosystemach uzależniona jest od specyficznej reakcji pomiędzy zainfekowanymi korzeniami a towarzyszącymi bakteriami.

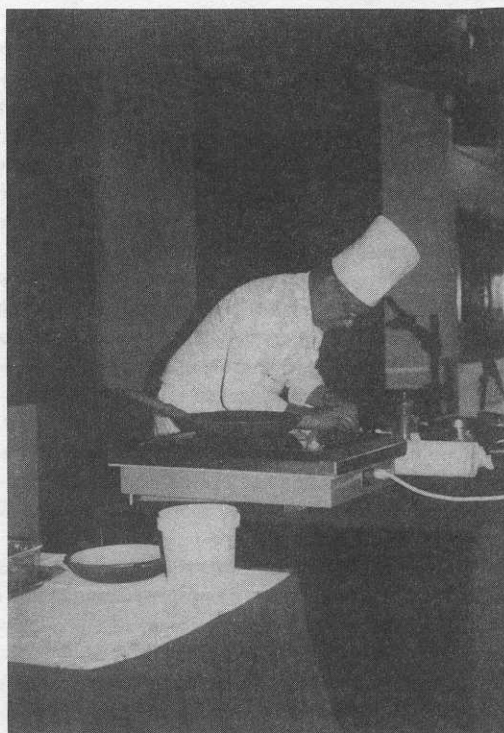
Referaty dotyczące pasożytnictwa wiązały się przede wszystkim z grzybami rozwijającymi się na

drzewach owocowych w południowej Europie oraz leśnych w strefie borealnej. Pojedyncze wystąpienia dotyczyły flory śluzowców, grzybów słodkowodnych i morskich, a także wiązały się z zagadnieniami cytologiczno – genetycznymi. Ogólne zainteresowanie wzbudził referat Wassera i Grodzinskiej o pierwiastkach radioaktywnych w grzybach na Ukrainie; najwyższym stopniem akumulacji cezu odznaczali się przedstawiciele rodzin: *Amanitaceae*, *Tricholomataceae* i *Boletaceae*; np. w *Amanita solitaria* aktywność cezu 137 była przeszło 526 razy większa niż w glebie, w maślakach 300 razy, a w borowikach tylko 55 razy większa. Uznali oni, że grzyby mikosymbiotyczne mogą być traktowane jako wskaźniki radioaktywnego zanieczyszczenia.

W sympozjum na temat ochrony grzybów Arnolds dał przegląd publikacji z tego zakresu w Europie, a przede wszystkim podejmowanych zadań w tym problemie, stanu prac nad sporządzaniem czerwonych list zagrożonych gatunków, stosowanych kryteriów oceny zagrożenia, stopni rozpoznania zjawiska, jego rozmiarów oraz grup grzybów, których dotyczy zagrożenie. Założenia metodyczne kartowania zagrożonych *Agaricales* w Rosji przedstawił Kowalenko z St.-Petersburga. Wątek zagrożenia i ochrony grzybów przewijał się w wielu dalszych referatach. Sprawa ta zainteresowała dziennikarzy i odbiła się echem w prasie, radiu i telewizji; odbyły się również dwie konferencje prasowe na temat zagrożenia i ochrony grzybów w Europie.

Na ostatniej sesji odbyły się wybory nowego prezydium Europejskiej Rady d/s Zachowania Grzybów (ECCF); zmieniona w 1989 r. nazwa Komitetu d/s Ochrony Grzybów, w którego skład wchodził Arnolds, Jansen, Ing, Kreisel, Ławrynowicz oraz Pegler jako obserwator z ramienia IUCN (International Union for Conservation of Nature). W wyniku wyborów do nowego prezydium weszli: Ing (przewodniczący) i Hoiland (sekretarz); członkowie prezydium pozostali bez zmian. W skład Rady wchodzi przedstawiciele 20 państw. Polskę reprezentują Maria Ławrynowicz i Alina Skirgiełło.

Podczas posiedzenia członkowie Rady przedstawiali raporty z działalności w zakresie ochrony grzybów i podejmowanych inicjatywach w tym kierunku. Raport z Polski przedstawiła M. Ławrynowicz informując o ukazaniu się zweryfikowanej czerwonej listy grzybów zagrożonych, o nowelizacji Rozporządzenia Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa w sprawie ochrony gatunkowej roślin i grzybów oraz o inicjatywie Komitetu Botaniki PAN dotyczącej porządkowania nomen-

Pokaz przygotowywania potraw z grzybów.

klatury. Następnie Ing przedstawił wstępną listę grzybów zagrożonych w Europie; powinna ona zostać przeanalizowana w poszczególnych krajach, a komentarze, uwagi i uzupełnienia przedstawione na najbliższym posiedzeniu Rady w Szwajcarii w 1993 r. Dalsze obrady skupiały się na podjętej przez Radę w 1991 r. w Vilm (Niemcy) inicjatywie kartowania grzybów w Europie.

Na zakończenie, po pokazie przezroczy grzybów jadalnych i trujących, zaprezentowano pokaz przygotowywania znakomitych potraw z pospolitych grzybów (niestety bez degustacji!).

W podsumowaniu obrad Kongresu nowo wybranego prezesa Komitetu Międzykongresowego, H. Kreisel, dużo miejsca poświęcił ochronie grzybów i jej historii w Europie. Miłym dla nas akcentem w jego wypowiedzi było zwrócenie uwagi zebranych na fakt, że już w pierwszej połowie XIX w. polski poeta, Adam Mickiewicz, dostrzegł biocenotyczne znaczenie grzybów, które należy chronić i wyraził to w poemacie *Pan Tadeusz*; pisał więc o tym, co my teraz odkrywamy i uważamy za nowoczesne. H. Kreisel przekazał

również zaproszenie do udziału w XII Kongresie w Holandii w 1995 roku.

W zarezerwowanym czasie uczestnicy mieli zorganizowane zwiedzanie w Kew Królewskich Ogrodów i ogromnych szklarni oraz Zielnika, jednego z największych na świecie, a ponadto nadpalonego ostatnio zamku w Windsorze. Wzięli także udział w przyjęciach wydanych przez Brytyjskie Towarzystwo Mikologiczne oraz istniejące od 200 lat Londyńskie Linneuszowskie Towarzystwo Naukowe.

Polska grupa – dzięki ogromnej życzliwości organizatorów – wzięła udział w jednej z tygodniowych pokongresowych sesji terenowych w okolicy miasta Stoud, co zawdzięcza również sponsorom. Odwiedzane miejsca znane są jako klasyczne obiekty badań terenowych C. E. Broome'a (współpracownika M. J. Berkeley'a, „ojca” mikologii angielskiej) oraz badaczki grzybów podziemnych Lilian Hawker. Uczestnicy mieli też okazję zebrany materiał przebadac w prowizorycznym laboratorium.

Na zakończenie trzeba podkreślić ogromny wkład sponsorów, jak Commission of European Communities i Royal Society przy udziale Soc. Gen. Microb., New Phytologist Trust, hodowców grzybów oraz wydawców. Doskonała organizacja i gościnność naszych gospodarzy oraz ich zaangażowanie we wszelkiego rodzaju działalność umożliwiającą wielu mikologom uczestnictwo w Kongresie, zasługują na szczere podziękowanie.

Alina SKIRGIEŁŁO, Maria ŁAWRYNOWICZ

**SYMPOZJUM JUBILEUSZOWE INSTYTUTU
BOTANIKI PAN „BOTANIKA
SPOŁECZEŃSTWU” (KRAKÓW,
30 WRZEŚNIA – 2 PAŹDZIERNIKA 1993)**

**Jubilee Symposium of the W. Szafer Institute
of Botany, Polish Academy of Sciences –
“Botany for Society”
(Cracow, 30 September – 2 October 1993)**

W 40 rocznicę powstania Instytutu Botaniki im. W. Szafera Polskiej Akademii Nauk, w dniach od 30.09. do 02.10.1993 r. odbyło się w Krakowie sympozjum naukowe pod hasłem „Botanika społeczeństwu”. W czasie sympozjum wygłoszonych zostało 13 referatów, w tym 9 przez pracowników Instytutu, a 4 przez zaproszonych prelegentów spoza IB. Przygotowano także sesję posterową oraz dwie wystawy w Muzeum Przyrodniczym Instytutu Systematyki i Ewolucji Zwierząt PAN.

Sympozjum stworzyło okazję do zaprezentowania dorobku Instytutu w dziedzinie ekologii, taksonomii, fitogeografii, mikologii, lichenologii, algologii i paleobotaniki. Podkreślono znaczenie badań podstawowych dla kulturowego rozwoju kraju, a także dla oceny skażenia środowiska regionu krakowskiego oraz dla przestrzennego zagospodarowania terenów chronionych (Pieniny, Tatry) i zabudowanych (kilka miejscowości Sądectczyzny). Na sesję posterową złożyło się 31 posterów, które pokazały 40-letni dorobek naukowy Zakładów oraz najnowsze wyniki badań w różnych dziedzinach. Osoby zainteresowane badaniami z zakresu monitoringu ekologicznego zwiedziły stację terenową Zakładu Ekologii w Szarowie.

Wystawy poświęcone grzybom i porostom były otwarte dla publiczności i cieszyły się dużym zainteresowaniem, szczególnie szkół krakowskich. Wystawa grzybów, obok ukazania zróżnicowania morfologicznego tej grupy, nastawiona była na pokazanie grzybów jadalnych i trujących oraz skutków zatrucia. Otwarta była przez 5 dni, w czasie których demonstrowano świeże grzyby, a część materiałów suchych była eksponowana w Muzeum przez dłuższy czas. Wystawa porostów podkreśliła bioindykacyjną rolę tych organizmów oraz ukazała piękno ich kształtów. Przy współpracy z Instytutem Botaniki UJ wyeksponowano także grupę porostów z Antarktydy. Wystawa ta była otwarta przez 6 miesięcy.

W sympozjum wzięło udział około 250 osób, w tym 16 osób z zagranicy. Goście zagraniczni reprezentowali placówki, z którymi od wielu lat Instytut prowadzi ścisłą współpracę naukową w ramach podpisanych porozumień bezpośrednich.

Sympozjum spotkało się z zainteresowaniem ze strony władz miasta i województwa. Otwarcie zaszczylicili swą obecnością Prezydent Miasta Krakowa mgr inż. Józef Lassota i Dyrektor Wydziału Ochrony Środowiska Urzędu Wojewódzkiego w Krakowie mgr inż. Jerzy Wertz, który reprezentował także Wojewodę krakowskiego.

Sympozjum spełniło swoje zadanie, ponieważ:

1. ukazało dorobek naukowy Instytutu i przykłady jego zastosowania do rozwiązywania niektórych zadań praktycznych;

2. ukazało integrującą rolę całego botanicznego ośrodka krakowskiego, tym bardziej, że odbywało się bezpośrednio po jubileuszowej sesji Instytutu Botaniki UJ, który obchodził 80 rocznicę istnienia;

3. stworzyło okazję do spotkania się i dyskusji kulturalnych botaników polskich, czeskich, słowackich, ukraińskich, węgierskich, litewskich i białoruskich.

Z myślą o udostępnieniu informacji szerokiemu ogółowi planuje się opublikowanie referatów w języku polskim i angielskim.

Symposium wraz z wystawami zostało zorganizowane przy wsparciu finansowym Polskiej Akademii Nauk i Wydziału Ochrony Środowiska Urzędu Wojewódzkiego w Krakowie oraz firm: Wydawnictwo Prószyński S-ka, Warszawa; „Faktoria” Przedsiębiorstwo Wielobranżowe Produkcyjno-Usługowo-Handlowe, Kraków; Zakłady Produkcyjno-Eksploatacyjno-Projektowe „Aura” Spółka z o.o., Kraków; „Precoptic” Co., Warszawa; „Asmed” Przedsiębiorstwo Zaopatrzenia Medycznego, Kraków.

Polska Akademia Umiejętności oraz Oddział Krakowski PAN na sesję referatową udostępniły pomieszczenia w budynku przy ul. Sławkowskiej 17. Muzeum Przyrodnicze, jako współorganizator wystaw, wzięło na siebie część kosztów związanych z ich urządzeniem.

Krystyna WASYLIKOWA

XX SYMPOZJUM POLARNE, LUBLIN, 3-5 CZERWCA 1993

20th Polar Symposium, Lublin, 3-5 June 1993

XX Symposium Polarne w Lublinie zostało zorganizowane przez Klub Polarny Polskiego Towarzystwa Geograficznego, Komitet Badań Polarnych PAN i Instytut Nauk o Ziemi Uniwersytetu M. Curie-Skło-

dowskiej. W Symposium wzięło udział ponad 200 osób z różnych ośrodków w kraju oraz polarnicy z Norwegii, Szwecji, Niemiec, Kanady, Francji, Rosji i Czech. W czasie obrad plenarnych i na posiedzeniach trzech sekcji (Nauk Biologicznych, Nauk o Ziemi, Archeologii i Historii Eksploracji) wygłoszono kilkadziesiąt komunikatów i referatów związanych głównie z tematem wiodącym: „Środowisko polarne i jego zmiany pod wpływem antropopresji”. W organizowanych corocznie spotkaniach polarników w różnych ośrodkach uniwersyteckich kraju, udział biorą również botanicy przedstawiając referaty, komunikaty i postery. Tym razem botanicy także wygłosili kilkanaście referatów dotyczących m.in. sporządzania map roślinności rejonu Kongsfjorden na podstawie danych satelitarnych (S. Spjelkavik – Norwegia), dynamiki rozwoju tundry na Cape Kellett w Arktyce Kanadyjskiej (M. Kuc – Kanada), prawidłowości w rozmieszczeniu roślin naczyniowych na Sørkapp Land (E. Dubiel), występowania mszaków w różnych zbiorowiskach roślinnych rejonu Lyellstranda na Spitsbergenie (F. Świąs, K. Karczmarsz), zawartości metali ciężkich w roślinach i glebie Zachodniego Spitsbergenu (Z. Józwiak, J. Magierski). Większość referatów została opublikowana w języku angielskim, w starannie wydany tomie prac: *XX Polar Symposium „Man Impact on Polar Environment* wyd. UMCS Lublin w 1993, str. 496.

W ramach Symposium odbyło się także Walne Zebranie Klubu Polarnego oraz otwarte posiedzenie Komitetu Badań Polarnych, Komisji Zmarzlinoznawstwa i Polskiego Oddziału Towarzystwa Glaciologicznego. Istotną częścią każdego Symposium Polarne są spotkania towarzyskie, na których można posłuchać wspomnień twórców polskiej polarystyki, m.in. Profesorów: Stanisława Siedleckiego i Alfreda Jahna, porozmawiać z kolegami reprezentującymi różne dyscypliny badawcze, oraz w gronie najbliższych przyjaciół przedyskutować realne plany i marzenia związane z badaniem świata polarnego. Dla uczestników Symposium zorganizowano również jednodniową wycieczkę do Poleskiego Parku Narodowego.

XX Symposium Polarne w Lublinie należało do wzorowo zorganizowanych pod każdym względem, za co należą się słowa najwyższego uznania prof. Kazimierzowi Pękali i jego współpracownikom. Następne spotkanie polarników odbędzie się w Warszawie.

Eugeniusz DUBIEL

**KRAJOBRAZY ROLNICZE W EUROPIE,
KONGRES MIĘDZYNARODOWEGO
TOWARZYSTWA EKOLOGII KRAJOBRAZU,
RENNES, FRANCJA 6-10 CZERWCA 1993**

**Agricultural Landscapes in Europe, an
International Association for Landscape Ecology
Congress, Rennes, France, 6-10 June 1993**

Miejszem obrad było Rennes, stolica Bretanii i sławne centrum uniwersyteckie. Bretania to wiodący obszar rolniczy Francji, ważny ośrodek rybacki i popularny region turystyczny.

Organizatorami kongresu byli F. Burel, J.-C. Le-feuvre, J.-P. Marchand, N. Haycock, J. Baudry, M. Rumelhart, G. Pinay i F. Pineda (Uniwersytet w Rennes, Silsoe College, Uniwersytet Complutense w Madrycie, CNRS – Narodowe Centrum Badań Naukowych w Tuluzie).

W obradach wzięło udział ponad 250 osób z 25 krajów. Poza organizatorami do najliczniejszych delegacji należały holenderska i polska.

Otwarcia kongresu dokonali przedstawiciele ośrodków naukowych Francji i prezydent IALE. Na sesji plenarnej wygłoszone zostały trzy wprowadzające referaty dotyczące przekształceń zachodzących w krajobrazach obszaru śródziemnomorskiego (Z. Naveh z Izraela); w krajobrazach Europy zachodniej (J. P. Marchand z Francji) i w krajobrazach Europy wschodniej (L. Ryskowski z Polski).

Pierwszy dzień rozpoczął się wspólnym dla wszystkich uczestników wykładem dotyczącym regionalnego rolnictwa i ekologii krajobrazu w Bretanii. Dalej, trzydniowe obrady odbywały się w 15 równoległych trwających sesjach: Oddziaływania rolnictwa a struktura krajobrazu; Planowanie przestrzenne i jego regulacje; Ekologia krajobrazu i konflikty w jego użytkowaniu; Wpływ rolnictwa na rozwój i kształtowanie krajobrazu (użytki ekologiczne i korytarze ekologiczne); Przepływy nutrientów przez krajobraz; Dynamika krajobrazu; Różnicowanie biologiczne na poziomie krajobrazu; Zanieczyszczenia w krajobrazie rolniczym; Modelowanie; Zdjęcia lotnicze a struktura krajobrazu; Fragmentacja krajobrazu a rozmieszczenie gatunków; Ochrona biologiczna krajobrazu; Estetyczne i kulturowe aspekty krajobrazu; Struktura krajobrazu. Ostatniego dnia odbyła się wspólna sesja zamykająca z dyskusją podsumowującą.

Streszczenia przedstawionych na kongresie referatów i posterów zostały wydrukowane. Niektóre z nich zostały wybrane do opublikowania w specjalnym wydaniu czasopisma *Landscape Ecology and Planning*.

W czasie trwania kongresu zorganizowano zwiedzanie Ekomuzeum Bretanii. Była to stara farma z zachowanymi zabudowaniami i sprzętem rolniczym. Na jej zapleczu znajdują się ekspozycje roślin uprawnych tego regionu.

Ostatnim punktem programu była wycieczka terenowa połączona ze zwiedzaniem Mont Saint Michel Bay. Po drodze pokazano zróżnicowany krajobraz rolniczy. Jednym z jego typowych elementów jest ciekawa forma zadrzewień śródpolnych, „bocage”. Zwiedzanie wybrzeża zorganizowano w trzech wariantach: uczestników kongresu zapoznano z badaniami prowadzonymi nad roślinnością trawiastych użytków ekologicznych, słonoroślami strefy przypiływów i odpływów morza oraz zagadnieniami dotyczącymi turystyki i gospodarki przyrodą w zatoce.

Atrakcją wycieczki była możliwość zapoznania się z hodowlą małży i oczywiście ich degustacja oraz zwiedzanie klasztoru Mont Saint Michel. Pożegnalna kolacja przeciągnęła się do późnych godzin nocnych. Przedstawiciele wszystkich krajów odśpiewali w rodzimych językach krótkie piosenki i podziękowali organizatorom za stworzenie dogodnych warunków obrad oraz miłej atmosfery w czasie kongresu.

Halina RATYŃSKA, Wojciech SZWED

**IV MIĘDZYNARODOWE SYMPOZJUM –
STRUKTURA I FUNKCJA KORZENIA (STARA
LEŚNA, SŁOWACJA, 20-26 CZERWCA 1993)**

**4th International Symposium – Structure and
functions of root, (Stara Lesna, Slovakia,
20-26 June 1993)**

Tradycją stały się organizowane przez Instytut Botaniki w Bratysławie Sympozja – Struktura i funkcja korzenia. Pierwsze odbyło się w 1971 w Tatrzańskiej Łomnicy, a czwarte – również w Tatrach, w Starej Leśnej. Uczestniczyło w nim około 100 osób z różnych krajów. Poza gospodarzami najliczniejszą grupą byli Niemcy. Z Polski wzięło w nim aktywny udział 6 osób. Byli to: A. Anioł i J. Ślaski – z IHaRu (Radzików), G. Klobus z Wrocławia, Nakielski z Katowic, Z. Starck i T. Tykarska – z Warszawy. Wszystkie obrady odbywały się w jednej sekcji, w ładnej, dobrze wyposażonej w pomoce audiowizualne sali. W ciągu pięciu dni wygłoszono łącznie 35 referatów i zaprezentowano około 70 posterów tematycznie związanych z poniżej wymienioną problematyką: strukturalne aspekty wzrostu i rozwoju korzeni, absorpcja, transport i wykorzystanie jonów oraz absorpcja i

transport wody; współzależności korzeń – pęd; korzeń w warunkach stresowych. Całość prezentowanych materiałów – referaty i plakaty, mają być opublikowane w postaci Proceedings, przez Kluwer Academic Publishers, *Plant and Soil*.

Przewodniczącą i duszą Sympozjum była dr O. Gašpariková, a sekretarzem – dr F. Baluska. Sympozjum było dobrze zorganizowane; na szczególnie podkreślenie zasługuje ogromna życzliwość gospodarzy, stwarzająca miłą atmosferę w czasie całego Sympozjum.

Oceniając merytorycznie Sympozjum, na pewno subiektywnie, z punktu widzenia fizjologa, warto podkreślić, że prelegenci dużo uwagi poświęcali zagadnieniom metodycznym, opisując zestawy aparatury pomiarowej z reguły skomputeryzowanej, oraz matematycznym modelom. W kilku wystąpieniach podkreślano, iż wciąż brak dostatecznej znajomości biologii korzenia (B. Klepper, USA). H. E. Flores (USA), w swoim pięknym referacie przedstawił badania prowadzone w ramach interdyscyplinarnego programu Advanced Root Biology, pokazując ogromną skalę możliwości biosyntezy różnorodnych związków, w korzeniach *in vitro*. W niektórych przypadkach wytwarzały się w nich np. chloroplasty, asymilujące CO₂.

Sporo uwagi poświęcono procesom wzrostu i różnicowania korzeni. W ramach tej grupy zagadnień zaprezentowali swoje plakaty: Nakielski i Tykarska z Polski. Grupa badaczy niemieckich (małżonkowie W. R. i C. Ullrich) oraz ter Steege (Holandia), prezentowali mechanizmy i siły motoryczne transportu jonów przez błony, dyskutując nadal nie wyjaśnione zagadnienie zróżnicowanej reakcji roślin na jony NO₃ i NH₄. Transport azotanów przez błony był też tematem plakatu G. Klobus, Mac Duff (U. K.) przedstawił problem pobierania i jednoczesnego wydzielania jonów w zróżnicowanych warunkach termicznych.

Następna grupa dyskutowanych zagadnień to interakcje międzyorganowe (korzeń – pęd) i skutki stresów. M. B. Jackson (Anglia), omówił zależności pęd – korzeń, na przykładzie efektów zatopienia korzeni. Przedstawił różne sposoby przekazywania informacji, (sygnałów) międzyorganowych, jako pozytywne, negatywne lub akumulatywne (accumulative message). Są nimi najprawdopodobniej hormony – ABA, etylen lub ACC.

P. M. Newman (Izrael) przedstawił własną hipotezę dotyczącą współzależności oddziaływania na rośliny stresów: solnego i wodnego, z uwzględnieniem roli wapnia. Ochronia on błony przed uszkodzeniami. Szczególnie podkreślano, że podstawowym warunkiem aklimatyzacji jest zahamowanie wzrostu roślin. Z. Starck zaprezentowała zmiany dystrybucji jonów wapnia w siewkach pomidorów, traktowanych wyso-

ką temperaturą. W wyniku strategii obronnej odmiana odporna przemieszczała duże ilości tego pierwiastka do owoców.

Ostatnia grupa referatów dotyczyła reakcji roślin na zanieczyszczenia środowiska oraz stresów biologicznych; reakcja na inwazje grzybów i nicieni (R. F.M. Van Steveninck (Australia), C. Petterson (Kanada), C. Kolloffel (Holandia). Metale ciężkie (Pb, Zn, Fe, Cd) pobierane z podłoża przez korzenie są wiązane przez kwas fitynowy, co w ogromnym stopniu zmniejsza ich transport do pędu. Szkodliwe działanie Al było tematem referatu współpracowników Kuipera (Holandia) oraz kilku posterów, w tym A. Anioła i J. Ślaskiego z Polski. Ostatni referat wygłosiła Ciamporova z Bratysławy, przedstawiając na zdjęciach z mikroskopu elektronowego zmiany w ultrastrukturze komórek pod wpływem suszy i innych stresów środowiska.

Reasumując, w czasie pięciodniowego Sympozjum w szerokim zakresie przedstawiono i przedyskutowano w czasie obrad i w sesjach plakatowych problemy związane z biologią korzeni. Moim zdaniem, stosunkowo mało uwagi poświęcono problematyce wewnątrzkomórkowej i międzykomórkowej wymiany informacji.

Na zakończenie uczestnicy Sympozjum wyrazili nadzieję, że za kilka lat Instytut Botaniki w Bratysławie zorganizuje następne Sympozjum korzeniowe. Warto podkreślić, że na poprzednim sympozjum, w Nitrze, A. Smith (przy współudziale M. Wierzbickiej i D. Bakera) ułożył piosenkę „Root Song”, którą uczestnicy IV Sympozjum odśpiewali na uroczystej, póżegnalnej kolacji.

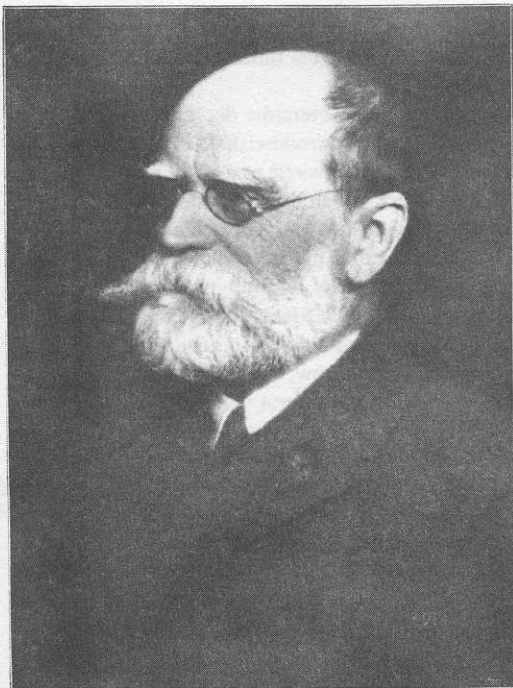
Zofia STARCK

BOTANIKA ZA GRANICĄ BOTANY ABROAD

CZESKIE TOWARZYSTWO BOTANICZNE

Czech Botanical Society

Czeskie Towarzystwo Botaniczne (Česká Botanická Společnost – Societas Botanica Bohemica) zostało założone przez pracowników Instytutu Botaniki Uniwersytetu Karola-Ferdynanda (Karlo-Ferdinandova Universita) w Pradze 17 czerwca 1912 roku. W tym czasie było to jedyne towarzystwo botaniczne działające na terenie ówczesnej monarchii Austro-Węgierskiej, a jednocześnie pierwsze słowiańskie towarzystwo botaniczne. Pierwszym prezydentem To-

Fot. 1. Prof. dr Josef Velenovský.

warzystwa został Prof. dr Josef Velenovský (Fot. 1). W 1914 roku funkcję prezydenta Towarzystwa powierzono Prof. dr Karelowi Dominowi (Fot. 2), który piastował ją przez kolejnych 31 lat. W roku 1914 Towarzystwo liczyło 129 członków. W tym samym roku rozpoczęto wydawanie czasopisma Towarzystwa *Preslia* (Ryc. 1). Tytuł czasopisma pochodzi od nazwiska dwóch braci, wybitnych czeskich botaników – Jan Svatopluk i Karel Bořivoj Presl. Oprócz działalności wydawniczej, Towarzystwo zajmowało się organizacją wycieczek terenowych, spotkań i wykładów naukowych. Po pierwszej wojnie światowej, w 1919 roku, Towarzystwo przekształciło się w Czechosłowackie Towarzystwo Botaniczne i objęło swoją działalnością teren całej Czechosłowackiej Republiki. W okresie międzywojennym Towarzystwo było animatorem życia botanicznego w kraju i autorem wielu wydarzeń botanicznych, spośród których ważniejsze to: 5 Międzynarodowa Wycieczka Geobotaniczna (5 I.P.E.), zorganizowana w 1928 r.¹ [9] i dwa kongre-

¹ Od 2 lipca do 22 lipca w Czechosłowacji, a od 22 lipca do 10 sierpnia 1928 r. w Polsce. Druga Międzynarodowa Wycieczka Geobotaniczna (12 I.P.E.) zorganizowana została w Czechosłowacji w dniach od 1 lipca do 4 sierpnia 1958 r. [6]. *Przyp. JJW*

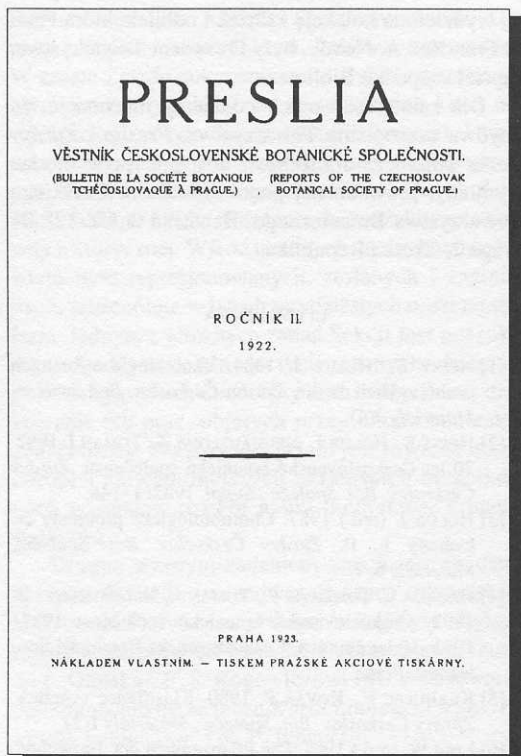
sy botaniczne, zorganizowane odpowiednio w 1921 i 1928 r. Obydwa Kongresy były faktycznie kongresami botaników słowiańskich. W okresie międzywojennym i tuż powojennym liczba członków Towarzystwa wahała się od 250 do 350. Podczas drugiej wojny światowej i okupacji niemieckiej kilku czeskich botaników, jak Prof. dr. August Bayer, Prof. dr Vladimír Krist i Dr Bohuslav Horák, zmarło w obozach koncentracyjnych, a inni, jak np. Dr Vladimír Krajina, byli prześladowani. W roku 1948, po przejęciu władzy przez komunistów, profesorowie Karel Domin i Vladimír Krajina, a także dr Miroslav Pulchart, zostali

Fot. 2. Prof. dr Karel Domin.

usunięci z Towarzystwa ze względów politycznych. Zostali oni w pełni zrehabilitowani dopiero po roku 1989; prof. Domin i dr Pulchart pośmiertnie. W 1956 r. Czechosłowackie Towarzystwo Botaniczne zostało włączone w sieć towarzystw naukowych Czechosłowackiej Akademii Nauk. W 1965 roku (efektywnie w 1966 r.) Słowackie Towarzystwo Botaniczne² uzyskało niezależność, jednak wielu spośród

² Słowackie Towarzystwo Botaniczne zostało przedstawione w *Wiadomościach Botanicznych* przez Marholda [7].

Ryc. 1. Drugi rocznik czasopisma *Preslia* za rok 1922 (wydany w 1923 r.).

członków nowego Towarzystwa wykorzystało możliwość przynależności do obu Towarzystw. Według przepisów nowego Statutu Towarzystwa z 18 lutego 1991 r. Czechosłowackie Towarzystwo Botaniczne zostało ustanowione narodowym towarzystwem i zmieniło nazwę na Czeskie Towarzystwo Botaniczne.

Ważniejszą formą aktywności Towarzystwa w ostatnich latach była organizacja konferencji naukowych oraz publikacja materiałów pokonferencyjnych np.:

1977 – „Klasyfikacja roślinności” [5],

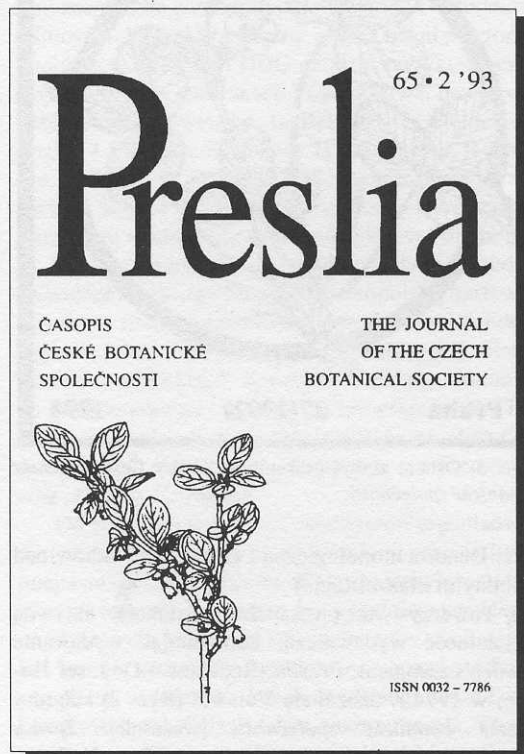
1981 – „Ekobiologia wybranych gatunków roślin wyższych” [1],

1983 – „Problemy chorologiczne flory Czechosłowacji” [3],

1991 – „Trawy” (materiały jeszcze niepublikowane), a także regularne kursy florystyczne dla młodych botaników (33 kurs w 1993 r.).

W gronie honorowych członków Towarzystwa znaleźli się tacy wybitni botanicy, jak Karel Cejp, A. R. Clapham, Karel Domin, Jozef Ľudovít Holuby,

Ivan Klášterský, Boris Koburg, Bohumil Němec, František A. Novák, Bogumił Pawłowski, Silvestr Prát, Josef Podpěra, Vladimír Skalický, Maria Skalińska, D. H. Valentine i Josef Velenovský, a spośród żyjących: Kazimierz Browicz, Zdeněk Černohorský, Josef Dostál, Hans Ellenberg, Stefan Gumiński, Emil Hadač, Slavomil Hejný, Jan Jeník, Áskel Löve, Eddy van der Maarel, Karl H. Rechinger, Armen L. Takhtajan, András Terpó i S. Max Walters.

Ryc. 2. *Preslia* w nowej szacie graficznej.

Według stanu z 31 grudnia 1993 r. Czeskie Towarzystwo Botaniczne liczyło 845 członków, w tym 683 zwyczajnych, 128 nadzwyczajnych (głównie studentów), 29 honorowych i 5 zwyczajnych członków zagranicznych. Towarzystwo posiada osiem regionalnych oddziałów: Środkowo-Czeski, Południowo-Czeski, Północno-Czeski, Zachodnio-Czeski, Wschodnio-Czeski, Południowo-Morawski, Opawski, Ołomoucki; w jego obrębie działają następujące sekcje: Algologiczna, Bryologiczno-lichenologiczna, Dendrologiczna, Florystyczna, Geobotaniczna, Ekologii Krajobrazu, Botaniki Synantropijnej oraz grupy robo-

Ryc. 3. Ostatni zeszyt czasopisma *Zprávy Československé botanické společnosti*.

cze: Dendrochronologiczna i Grupa Do Studiów nad Wodnymi Makrofytami.

Towarzystwo prowadzi nieustannie aktywną działalność wydawniczą, kontynuując wydawanie dwóch czasopism: *Preslia* (Redaktor – Dr Josef Holub; w 1994 r. ukazał się Vol. 66) (Ryc. 2) i *Zprávy České botanické společnosti* [wcześniej: *Zprávy Československé botanické společnosti* – Ryc. 3] (Redaktor: Dr Lubomír Hrouda; w 1994 r. ukazał się Vol. 28).

Towarzystwo posiada dość bogate publikowane materiały, spośród których ważniejsze wymieniono poniżej w „Literaturze” [2, 4, 8].

Obecne władze Czeskiego Towarzystwa Botanicznego to: Dr Josef Holub – Prezydent, Dr Lubomír Hrouda – Sekretarz Naukowy; w skład Prezydium Zarządu Głównego wchodzi: Prof. inż. Jan Jeník (Pierwszy Wiceprezydent), Doc. dr Karel Kubát (Drugi Wiceprezydent), Dr Zdena Neuhäuslová (Skarbnik), Dr Vít Grulich, Dr Jiří Kolbek, Doc. dr Karel Prach, Dr Vladimír Řehořek, Doc. dr Jiří Komárek.

Towarzystwo posiada imponującą bibliotekę, której zbiory liczą około 36 000 pozycji botanicznych (książki, czasopisma, odbitki). Ponadto posiada boga-

tą, wydzieloną kolekcję książek i odbitek, którą Prof. dr František A. Novák, były Prezydent Towarzystwa, zapisał w spadku Bibliotece.

Dla zainteresowanych podajemy informację, że obydwa czasopisma Towarzystwa, *Preslia* i *Zprávy České botanické společnosti* dostępne są w drodze wymiany, prowadzonej przez Sekretariat Czeskiego Towarzystwa Botanicznego, Benátská 2, CZ-128 01 Praga 2, Czeska Republika.

LITERATURA

- [1] HEJNÝ S., HOLUB J. 1984. Ekobiologie vybraných druhů vyšších rostlin. *Zprávy Českoslov. Bot. Společn. Materiály* 3(4).
- [2] HEJNÝ S., HOLUB J., NEUHÄUSLOVÁ Z., TOMAN J. 1982. 70 let Československé botanické společnosti. *Zprávy Českoslov. Bot. Společn., Suppl.* 1982: 1–146.
- [3] HOLUB J. (red.) 1987. Chorobiologické problémy čs. květeny I., II. *Zprávy Českoslov. Bot. Společn., Materiály* 6, 7.
- [4] HROUDA L., TOMŠOVIC P., TOMAN J., NEUHÄUSLOVÁ Z. 1992. Československá botanická společnost 1982–1991, 10 let činnosti. Československá Botanická Společnost, Praha.
- [5] KRAHULEC F., KOVÁŘ P. 1980. Klasifikace vegetace. *Zprávy Českoslov. Bot. Společn., Materiály* 1(2).
- [6] LÜDI W. (red.) 1961. Die Pflanzenwelt der Tschechoslowakei. Ergebnisse der 12. Internationalen Pflanzengeographischen Exkursion (IPE) durch die Tschechoslowakei. *Veröff. Geobot. Inst. ETH. Stiftung Rüb. Zürich* 36: 1–169.
- [7] MARHOLD K. 1992. Słowackie Towarzystwo Botaniczne. *Wiad. Bot.* 36(1/2): 90–91.
- [8] NOVÁK F. A. 1962. Padesát let Československé botanické společnosti. [Fifty years of the Czechoslovak Botanical Society]. *Preslia* 34: 1–30.
- [9] RÜBEL E. (red.) 1930. Ergebnisse der Internationalen Pflanzengeographischen Exkursion durch die Tschechoslowakei und Polen 1928. *Veröff. Geobot. Inst. Rüb. Zürich* 6: 1–328.

Lubomír HROUDA, Karol MARHOLD

Tłumaczenie i opracowanie: Jan J. WÓJCICKI

SEKCIJA HISTORII BOTANIKI UKRAIŃSKIEGO TOWARZYSTWA BOTANICZNEGO

Section of History of Botany, Ukrainian
Botanical Society

W roku 1992 w Dniepropietrowsku odbył się IX Zjazd Ukraińskiego Towarzystwa Botanicznego, po raz pierwszy w niepodległej Ukrainie. W Zjeździe wzięło udział szerokie grono 115 botaników z tak od-

ległych miast jak Ałuszta, Dniepropietrowsk, Donieck, Kijów, Lwów, Odessa, Połtawa, Sewastopol. W czasie Zjazdu dokonano wielu zmian organizacyjnych w dawnym UTB, m. in. utworzono kilka nowych sekcji, w tym Sekcję Historii Botaniki. Utworzenie Sekcji Historii Botaniki stało się jednym z przejawów bardzo żywego obecnie w różnych dziedzinach nauki i kultury dążenia do poszukiwania prawdy historycznej. Wśród uczonych, m. in. botaników, wielu było represjonowanych, zesłanych i zaginionych, szczególnie w latach trzydziestych naszego stulecia. Jednym z głównych zadań Sekcji jest poszukiwanie śladów działalności tych uczonych, zbieranie pozostałej po nich spuścizny archiwalnej oraz drukowanie ich prac, objętych przez długą latą zakazem cenzury. Ważnym jej celem jest również ocena dorobku najwybitniejszych ukraińskich botaników i ich wkładu w rozwój nauki, kontaktów z nauką światową.

Drugim ważnym zadaniem Sekcji jest zbadanie rozwoju botaniki w najważniejszych ukraińskich uczelniach. Pierwszymi pracami Sekcji były artykuły biograficzne poświęcone D. M. Dobroczejewej (autor A. P. Glińska), P. S. Rogowiczowi (M. W. Szewera), opublikowano także pracę *Karol Linneusz i jego „Filozofia botaniczna”* (W. P. Junger).

W czoapiśmie *Ukraińskij Botaniczeski Żurnal* ukazały się ponadto prace poświęcone P. S. Rogowiczowi, N. T. Gamorakowi, W. M. Czerniajewowi. Przygotowano również obszerną monografię (265 stron) pt. *Materiały do historii botaniki w Uniwersytecie Charkowskim*.

Sekcja Historii Botaniki UTB robi obecnie pierwsze kroki, stąd też cenne dla niej jest nawiązanie kontaktów z analogicznymi sekcjami krajów ościennych, szczególnie Polski, której historia nauki powiązana jest ściśle z botaniką ukraińską.

Irina DUDKA (Kijów)

Adres do korespondencji: Irina Aleksandrowna Dudka, przewodnicząca Sekcji Historii Botaniki Ukraińskiego Towarzystwa Botanicznego, bulw. Tereszczeniwska 2, 252601 Kijów MSP, Ukraina.

100-LECIE NIEMIECKIEGO TOWARZYSTWA DENDROLOGICZNEGO

100 th anniversary of German Dendrological Society

W 1992 roku minęło 100 lat od założenia Niemieckiego Towarzystwa Dendrologicznego (Deut-

sche Dendrologische Gesellschaft). Zjazd inauguracyjny miał miejsce 24 kwietnia 1892 r. w Karlsruhe. Towarzystwo powstało przez rozszerzenie działalności grupy entuzjastów i znawców drzew szpilkowych (Deutscher Coniferen-Kongress). Pierwszym przewodniczącym Towarzystwa był U. von St. Paul (obecnie jest nim dr Ulrich Hecker z Ogrodu Botanicznego w Moguncji), liczba członków w 1892 r. wynosiła 107 (obecnie 1500).

Członkami Towarzystwa są nie tylko ludzie związani zawodowo z dendrologią – botanicy, ogrodnicy, leśnicy, architekci krajobrazu, ale też liczni amatorzy i hobbyści. W ramach DDG działali, publikując często swe prace w rocznikach Towarzystwa, liczni wybitni dendrologowie, np. L. Beissner, L. Dippel, A. Engler, J. Fitschen, K. Förster, H. Kammeyer, R. Lauche, R. Pilger, H. Schenck, C. Schneider, A. Schwappach, T. Seidl, F. Späth i H. Zabel. Przed II wojną Towarzystwo miało wielu członków także w Polsce; poza licznymi ogrodnikami i właścicielami parków, zwłaszcza z Górnego Śląska i Wielkopolski, można tu wymienić znanych botaników, ogrodników i dendrologów – Juliana Brunickiego, Piotra Hosera II, Stanisława Przedpełskiego, Szymona Wierdaka, Antoniego Wróblewskiego i Stefana Ziobrowskiego. Do Towarzystwa należało też arboretum Towarzystwa Gospodarskiego Wschodniej Małopolski we Fredrowie oraz „Ogrody Kórnickie”.

Od początku istnienia Towarzystwa organizowany jest latem doroczny zjazd DDG, co roku w innej miejscowości. Pierwszy dzień zjazdu poświęcany jest m.in. na referaty, a następne dni wypełniają wycieczki do wybranych lasów, parków, arboretów. Rok w rok jest też organizowany tygodniowy wyjazd studyjny zagranicę, w ostatnich latach dendrologowie z DDG kilkakrotnie odwiedzali także nasze arboreta. Towarzystwo organizuje też liczne wycieczki i spotkania lokalne.

Od 1892 r. wydawany jest rocznik *Mitteilungen der Deutschen Dendrologischen Gesellschaft* (pismo nie ukazywało się w latach 1943–1949). Artykuły w nim zamieszczane obejmują takie tematy, jak morfologia, systematyka i nomenklatura roślin drzewiastych, ich ekologia i rozmieszczenie, zagadnienia związane z uprawą i mnożeniem drzew i krzewów, a także szczegółowe sprawozdania z wycieczek. Co roku ukazuje się też kilka zeszytów *Kurzmitteilungen der DDG*, poświęconych głównie bieżącym sprawom Towarzystwa, a także krótkim notatkom dendrologicznym.

Jakub DOLATOWSKI

Z ŻYCIA PTB POLISH BOTANICAL SOCIETY NEWS

POLSKIE TOWARZYSTWO BOTANICZNE W 1993 ROKU

Polish Botanical Society in 1993

DZIAŁALNOŚĆ ORGANIZACYJNA

Władze Towarzystwa działały w składzie takim samym jak w roku 1992.

W okresie sprawozdawczym odbyły się dwa zebrania ZG PTB, na których omawiano bieżące sprawy Towarzystwa obejmujące m. in.:

- przyjęcie nowych członków i wysłuchanie sprawozdań rocznych Oddziałów i Sekcji,
- ustalenia dotyczące jubileuszowego 50-tego Zjazdu Towarzystwa (w 1995 roku – jubileuszowy zjazd w Krakowie),
- sprawozdanie komisji ds. zmian statutu PTB,
- przygotowanie nadzwyczajnego zjazdu delegatów w Kielcach (1994) w celu uchwalenia nowego statutu,
- prace nad regulaminem medalu im. B. Hryniewieckiego,
- propozycje prac, które Towarzystwo zamierza nadać Medalem im. W. Szafera,
- dyskusje i ustalenia dotyczące nowych składów redakcji i zmian kształtu czasopism PTB.

DZIAŁALNOŚĆ NAUKOWA

1. Ważniejsze przedsięwzięcia planistyczno-opiniujące:

Kilka osób spośród członków Towarzystwa pełni rolę ekspertów przy ocenie i selekcji projektów badawczych zgłaszanych do KBN oraz pracuje w Komisji ds. tytułów i stopni naukowych.

2. Zakończone prace naukowo-badawcze finansowane przez PTB: w roku 1993 Towarzystwo nie finansowało projektów naukowo-badawczych.
3. Ważniejsze konferencje, sympozja i inne spotkania naukowe o istotnym znaczeniu dla środowiska naukowego:

Oddział kielecki współorganizował dwie sesje terenowe, których tematyka związana była z projektowanym Kielecko-Chęcińskim Parkiem Krajobrazowym oraz ochroną krajobrazu Gór Świętokrzyskich i monitoringiem ekologicznym masywu Łysogór.

Członkowie oddziału krakowskiego współorganizowali dwa jubileuszowe spotkania botaników

związane z 80-leciem Instytutu Botaniki UJ oraz 40-leciem powstania Instytutu Botaniki PAN im. W. Szafera w dniach 29 września – 2 października 1993. W uroczystych sesjach wzięło udział wielu gości z kraju i zagranicy, wygłoszono 17 referatów i przedstawiono liczne postery prezentujące tematykę badawczą realizowaną w Instytucie Botaniki PAN w latach 1953–1993; referaty sesyjne zostaną opublikowane w *Polish Botanical Studies-Guidebook Series*.

Oddział skierniewicki zorganizował dwie wycieczki „Krajobraz rzeki Odry – parki przyrodniczo-kulturowe”, „Jeziora lobeliowe – charakterystyka, funkcjonowanie i ochrona” oraz sesję (wspólnie ze Szczecińskim Towarzystwem Naukowym) „Stan środowiska miasta i rejonu Szczecina, zagrożenia i ochrona”.

Godnym odnotowania spotkaniem jest także seminarium „Współczesne kierunki badań w cytologii eksperymentalnej roślin” współorganizowane przez Sekcję Anatomii, Cytologii i Embriologii Roślin (5 czerwca 1993, Powsin k. Warszawy), które zgromadziło 38 uczestników.

Grupa robocza „Rośliny Wrzosowate” Sekcji Dendrologicznej zorganizowała w Kórniku (12 czerwca 1993) seminarium poświęcone uprawie roślin wrzosowatych. Grupa wydaje biuletyn *Rośliny Wrzosowate*. W ramach Sekcji nawiązano również współpracę ze Szwajcarskim Towarzystwem Dendrologicznym.

Konferencja współorganizowana przez Sekcję Fizjologii i Biochemii Roślin „Nowe trendy w biologii molekularnej roślin” (Warszawa, 17 grudnia 1993), która zgromadziła 193 osoby, umożliwiła biologom molekularnym z całej Polski zapoznanie się z najnowszymi problemami z dziedziny biologii molekularnej. Wygłoszono na niej 5 referatów plenarnych. Postanowiono też, że spotkania tego typu będą w przyszłości kontynuowane. Sekcja zorganizowała także pierwsze warsztaty z zakresu fizjologii i biochemii roślin (Toruń, 15–16.03.1993), w czasie trwania których wygłoszono 36 referatów i przedstawiono 76 plakatów – materiały ukazały się drukiem.

Sekcja Fykologiczna współorganizowała XII Międzynarodowe Sympozjum Fykologiczne (Suwałszczyzna, maj 1993) oraz wspólnie z Instytutem Botaniki PAN w Krakowie, posympozjalną wycieczkę do polskiej części Karpat Zachodnich dla uczestników „International Symposium – Biology and taxonomy of green algae II” (Stara Leśna, Słowacja). Wydano z tej okazji przewodnik terenowy (por. działalność wydawnicza).

Sekcja Geobotaniki i Ochrony Szaty Roślinnej w lutym i kwietniu 1993 zorganizowała dwa sympozja.

Tabela. 1. Oddziały Polskiego Towarzystwa Botanicznego (znak zapytania oznacza brak danych).

Nr	Nazwa Oddziału	Członkowie							Posiedzenia naukowe					Liczba członków wspierających	Udział w spotka- niach międz.	
		Liczba członków			razem	przyjęto	skreślono, wystąpiło	zmarło	liczba posiedzeń	liczba referatów	Liczba prelegentów		średnia frekw.		liczba spotkań	liczba uczestników
		zwyczajni	nadzwycz.	honorowi							krajowych	zagranicz- nych				
1.	Białostocki	brak danych odnoszących się do roku 1993														
2.	Bydgoski	10	23	0	33	0	2	0	2	2	3	?	0	0	0	
3.	Gdański	46	6	0	52	5	0	1	5	5	5	0	19	0	2	2
4.	Kielecki	25	3	0	28	4	1	0	2	2	2	0	?	0	0	0
5.	Krakowski	131	13	2	146	8	2	3	25	31	38	1	?	0	?	?
6.	Łódzki	64	20	0	84	3	0	0	8	8	10	2	?	1	6	9
7.	Lubelski	81	6	0	87	6	2	1	13	12	12	5	?	0	4	9
8.	Olsztyński	33	5	0	38	1	5	1	3	3	3	0	20	0	1	2
9.	Poznański	133	53	0	186	3	4	1	21	21	21	0	?	0		
10.	Skierniewicki	36	6	1	43	5	1	0	22	22	24	0	14	1		
11.	Szczeciński	18	19	0	37	2	0	1	2	7	7	0	?	2		
12.	Śląski	45	10	0	55	4	2	0	7	7	8	0	?	0	2	2
13.	Toruński	42	10	0	52	1	0	0	9	9	10	0	?	0	6	6
14.	Warszawski	216	64	4	284	3	5	3	7	7	6	0	?	4	9	11
15.	Wrocławski	94	17	4	115	2	12	0	6	6	8	0	?	0	8	8

Pierwsze z nich poświęcone było projektowi polskiego akademickiego podręcznika ekologii roślin, drugie zaś koncepcjom i metodyce badań syndynamicznych. W roku 1993 powołano też grupę roboczą, która ma zająć się opracowaniem programu fitosocjologicznej bazy danych.

Członkowie Sekcji Mikologicznej wygłosili 8 referatów na konferencji „Systemy korzeniowe drzew i mikoryza w ekosystemach leśnych”; współorganizowali też Walny Zjazd Polskiego Towarzystwa Fitoopatologicznego.

Członkowie Sekcji Paleobotanicznej współorganizowali Warsztaty Archeobotaniczne w Igołomi, wystawę poświęconą Biskupinowi w Muzeum Archeologicznym w Krakowie oraz wystawę „Las karboński” eksponowaną w różnych muzeach regionalnych Polski.

4. Współpraca z innymi towarzystwami i organizacjami oraz placówkami naukowymi.

Oddział bydgoski: (Akademia Techn.-Rolnicza w Bydgoszczy, IHAR – Ogród Botaniczny, Leśny Park Kultury i Wypoczynku.

Oddział gdański: International Association for Plant Taxonomy, Polskie Towarzystwo Leśne, Polski Klub Ekologiczny.

Oddział kielecki: Kieleckie Towarzystwo Naukowe.

Oddział krakowski: Polskie Towarzystwo Przyrodników im. M. Kopernika.

Oddział lubelski: wspólne zebrania naukowe z Polskim Towarzystwem Biofizycznym i Polskim Towarzystwem Biochemicznym.

Oddział łódzki: Komitet Botaniki, Komitet Cyto biologii, Polskie Towarzystwo Przyrodników im. M. Kopernika, Komitet Ekologii PAN, Polskie Towarzystwo Zoologiczne, Związek Ogrodników w Łodzi, Towarzystwo Miłośników Orchidei w Łodzi.

Oddział olsztyński: współpraca z towarzystwem „Zielone Płuca Polski”, Polskim Towarzystwem Nauk Agrotechnicznych, Polskim Towarzystwem Gleboznawczym i Polskim Towarzystwem Fitopatologicznym.

Oddział szczeciński: przesłano do władz miejskich Szczecina opinię w sprawie utworzenia Ogrodu

Tabela 2. Sekcje Polskiego Towarzystwa Botanicznego (znak zapytania oznacza brak danych).

Nr	Sekcja	Data wyboru obecnych władz	Liczba członków	Spotkania ogólnosekcyjne			Udział w spotkaniach międzynarodowych	
				liczba spotkań	śred. liczba uczestników	liczba referat, i posterów	liczba spotkań	liczba osób
1.	Anatomii, Cytologii i Embriologii Roślin	7.11.1992	90	1	38	2	–	–
2.	Briologiczna	7.09.1989	27	?	?	4	–	–
3.	Dendrologiczna	24.05.1990	ok. 120	1	45	7	–	–
4.	Fizjologii i Biochemii Roślin	6.06.1992	250	2	181	125	–	–
5.	Fykologiczna	29.05.1993	78	1	51	19	1	11
6.	Geobotaniki i Ochrony Szaty Roślinnej	1989	100	2	70	9	–	–
7.	Historii Botaniki	12.03.1992	26	3	136	11	3	3
8.	Karpologiczna	28.11.1992	działalność Sekcji była w 1993 roku zawieszona					
9.	Lichenologiczna	7.11.1992	35	1	20	13	2	5
10.	Mikologiczna	3.09.1992	95	–	–	–	4	7
11.	Ogrodów Botanicznych i Arboretów	29.09.1993	65	3	23	?	–	–
12.	Paleobotaniczna	10.1992	45	–	–	–	–	–
	RAZEM		931	14	–	190	10	26

Botanicznego w tym mieście. Czyniono również starania aby wprowadzono ten projekt do planu zagospodarowania miasta Szczecina.

Oddział śląski i Sekcja Dendrologiczna: współpraca z Polskim Klubem Ekologicznym i Polskim Towarzystwem Przyrodników im. M. Kopernika.

Oddział toruński i Sekcja Briologiczna: Polskie Towarzystwo Przyrodników im. M. Kopernika.

Członkowie Sekcji Dendrologicznej współpracują z Komisją Ogrodów Botanicznych i Arboretów przy Komitecie Botanicznym PAN i Polskim Klubem Ekologicznym – Okręg Wielkopolski.

Sekcja Historii Botaniki współpracuje z Zakładem Historii Nauk Społecznych i Komitetem Historii Nauki i Techniki przy Wydziale I PAN.

Sekcja Mikologiczna: współudział w badaniach zespołowych CRYPTO prowadzonych w Białowieżskim PN; stała współpraca z Polskim Towarzystwem Fitopatologicznym, Polskim Towarzystwem Higienicznym, Instytutami Botaniki PAN i UJ w Krakowie, UAM w Lublinie, UMCS w Poznaniu, Akademią

Rolniczo-Techniczną w Olsztynie, Akademią Rolniczą w Krakowie oraz wieloma instytutami branżow

Wielu członków Sekcji Paleobotanicznej należy do Polskiego Towarzystwa Geologicznego. Służą oni często pomocą przy oznaczaniu okazów kopalnych

Oddziały: bydgoski, gdański, kielecki, lubelski, łódzki, olsztyński, skierniewicki, szczeciński, śląski, toruński, wrocławski, oraz Sekcja Dendrologiczna brały czynny udział w pracach Komitetów Ochrony Przyrody różnego szczebla, Komisji Ochrony Przyrody PROP, zarządów parków narodowych i krajobrazowych. Współpracowały z LOP i konserwatorami przyrody oraz uczestniczyły w waloryzacji przyrodniczej i opiniowaniu projektów tworzenia nowych obszarów chronionych, a także opiece nad rezerwatami.

DZIAŁALNOŚĆ WYDAWNICZA

W 1993 roku PTB prowadziło działalność wydawniczą korzystając z pomocy finansowej Komitetu Badań Naukowych. Przyznana przez Komitet na 1993

kwota wynosiła 550 milionów zł (tzn. o 30 mln więcej niż w roku 1992). Ponadto na cele wydawnicze Towarzystwo otrzymało kwotę 60 mln zł z Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Częstochowie na dofinansowanie *Monographiae Botanicae* oraz 26 mln zł od kilku ogrodów botanicznych i arboretów na dofinansowanie *Biuletynu Ogrodów Botanicznych i Arboretów* oraz *Rocznika Dendrologicznego*.

Polskie Towarzystwo Botaniczne wydaje obecnie 7 czasopism. Z funduszy przyznanych na 1993 r. wydano ogółem 143 arkusze wydawnicze:

a) kwartalniki:

- *Acta Societatis Botanicorum Poloniae* vol. 62 (1993), z. 1–2 i 3–4, łącznie 25 arkuszy
- *Wiadomości Botaniczne* vol. 37 (1993), z. 1–2 i 3–4 łącznie 43 arkusze

b) nieperiodyki:

- *Acta Mycologica* vol. 28 (1993), z. 1 i 2, łącznie 15 arkuszy
- *Acta Agrobotanica* vol. 46 (1993), z. 1 i 2, łącznie 15 arkuszy
- *Rocznik Dendrologiczny* vol. 41 (1993), 15 arkuszy
- *Monographiae Botanicae* vol. 75 (1993), 25 arkuszy
- *Biuletyn Ogrodów Botanicznych i Arboretów* vol. 2 (1993), 5 arkuszy.

W 1993 roku dokonano zmiany firmy wydawniczej *Acta Societatis Botanicorum Poloniae*. Poprzednio czasopismo wydawane było przez PWN. Obecnie wydaje je Fundacja na Rzecz Uniwersytetu Wrocławskiego. Wraz ze zmianą wydawcy nastąpiła gruntowna zmiana szaty graficznej i poziomu technicznego czasopisma, które pod tym względem nie ustępuje renomowanym czasopismom zagranicznym. Stało się to możliwe głównie dzięki wielkiemu zaangażowaniu nowego redaktora naczelnego pisma, prof. dr Jerzego Fabiszewskiego, a także zaangażowaniu Rady Redakcyjnej. W 1993 r. nastąpiła również zmiana na stanowisku redaktora naczelnego *Wiadomości Botanicznych*. Z funkcji tej zrezygnował dr hab. Zbigniew Mirek, a na jego miejsce powołany został dr hab. Bogdan Zemanek, pod którego kierownictwem przygotowany będzie rocznik 1994 pisma.

Zmiany na stanowisku redaktora naczelnego nastąpiły również w *Monographiae Botanicae*. Funkcję tę objęła dr hab. Krystyna Czyżewska. W 1993 roku ukazał się pierwszy tom *Rocznika Dendrologicznego* pod kierownictwem nowego redaktora naczelnego prof. dr hab. Mieczysława Czekalskiego.

Działalność wydawnicza prowadzono również w

oddziałach i sekcjach. Oddział krakowski wydał dwa numery biuletynu informacyjnego zawierającego programy posiedzeń „czwartkowych” oraz informacje dotyczące bieżącej działalności oddziału. Sekcja Fykologiczna opublikowała „Spis” swoich członków, oraz informator w wersji polsko-angielskiej, a także materiały XII Międzynarodowego Sympozjum Fykologicznego *Ekologia i taksonomia glonów*. W *Polish Botanical Studies-Guidebook Series* opublikowano przewodnik sesji terenowej międzynarodowego sympozjum *Biology and Taxonomy of Green Algae II*.

Członkowie Sekcji Geobotaniki i Ochrony Szaty Roślinnej przygotowali do druku kolejne tomy *Phytocoenosis*, *Seminarium Geoboticum* 2 i *Cartographiae Geobotanicae* 3, które zawierają zredagowany przebieg dyskusji z seminarium „Pierwotność przyrody” (tom ukazał się w styczniu 1994). Sekcja Lichenologiczna wydała jeden numer wewnętrznego biuletynu „Informacje”; Sekcja Mikologiczna *Acta Mycologica* (red. A. Skirgiełło).

WSPÓŁPRACA NAUKOWA Z ZAGRANICĄ

Dane liczbowe dotyczące udziału członków PTB w różnego rodzaju międzynarodowych spotkaniach naukowych podaje Tabela 2. Ponadto członkowie Towarzystwa wchodzi w skład redakcji zagranicznych czasopism naukowych oraz wielu międzynarodowych zagranicznych towarzystw i organizacji naukowych.

Prof. dr Maria Ławryniewicz (oddz. łódzki), prof. Andrzej Tretyn (oddz. toruński), prof. Beata Zagórska-Marek (oddz. wrocławski) i dr Helena Gawrońska (oddz. warszawski) uczestniczyli w międzynarodowym Kongresie Botanicznym w Jokohamie, obradującym w dniach 28.08. – 4.09.1993.

Oddział kielecki zainicjował współpracę naukową z tarnopolskim oddziałem Ukraińskiego Towarzystwa Botanicznego.

Członkowie oddziału śląskiego kontynuują współpracę z Uniwersytetem i Ogrodem Botanicznym w Hawanie (prof. K. Rostański opracowuje rodzinę *Onagraceae* do nowego wydania „Flory Kuby”) oraz z Uniwersytetem Botaniki Czeskiej Akademii Nauk, a także uniwersytetami w Rostowie, Ostrawie i Halle.

Członkowie oddziału toruńskiego prezentowali referaty i postery na międzynarodowych sympozjach i konferencjach w Pradze, Budapeszcie, Nitrze i Dublinie. Natomiast dr hab. W. B. Chwirot jest członkiem Naukowego Komitetu Założycielskiego Międzynarodowego Instytutu Biofizyki w Niemczech.

Oddział wrocławski prowadził współpracę w ramach programu TEMPUS. Członkowie oddziału brali udział w kongresach, sympozjach oraz spotkaniach naukowych w Birmingham, Metz, Hannoverze, Madrycie i in.

Członkowie Sekcji Anatomii, Cytologii i Embriologii Roślin (20 osób) należą do International Association of Sexual Plant Reproduction Research, a prof. Józef Bednara jest członkiem prezydium tego stowarzyszenia. Dzięki pomocy w/w stowarzyszenia, w ramach programu TEMPUS, prof. J. Bednara zorganizował w UMCS konferencję szkoleniową dla młodych pracowników naukowych i studentów z zakresu embriologii eksperymentalnej roślin.

Sekcja Briologiczna, realizując koordynowany przez ZG PTB plan pracy, prowadziła stałą wymianę informacji z zagranicznymi towarzystwami briologicznymi, głównie z International Association of Bryologists, dbając o rozpowszechnianie wśród członków sekcji biuletynu *The Bryological Times*. Prowadzono prace nad bibliografią flory wątrobowców Polski (dr H. Klama). We współpracy z Sekcjami Geobotaniczną, Mikologiczną i Lichenologiczną dokonano podsumowania badań nad rolą roślin zarodnikowych w zbiorowiskach leśnych Białowieckiego Parku Narodowego oraz badań nad florą mszaków na terenach objętych silną antropopresją. Profesor K. Jędrzejko i dr A. Rusińska brali udział w opracowaniu dzieła pod redakcją prof. B. Falińskiego *Synantropizacja szaty roślinnej*. Członkowie Sekcji należą do rad redakcyjnych zagranicznych czasopism briologicznych: *Nova Hedwigia* i *Bryologische Beiträge*; biorą także udział w opracowywaniu rozmieszczenia mszaków Europy.

Profesor J. Siemińska, przewodnicząca Sekcji Fykologicznej, jest członkiem Zarządu International Phycological Society, a także członkiem Komitetu Organizacyjnego VI International Phycological Congress, który odbędzie się w 1997 roku w Holandii.

W ramach działalności Sekcji Historii Botaniki kontynuowano współpracę z ośrodkiem wileńskim.

Stać wymiana informacji i biuletynów to główne formy współpracy Sekcji Lichenologicznej z British Lichen Society, Nordic Lichen Society, Bryologiczko-Lichenologicznej Sekcje Českiej Botanické Společnosti oraz Societá Lichenologica Italiana i International Association for Lichenology.

Sekcja Mikologiczna współpracuje z International Mycological Association, a prof. M. Ławrynowicz jest członkiem Komitetu Wykonawczego tego towarzystwa oraz stałym członkiem Europejskiego Komitetu Ochrony Grzybów (prof. A. Skirgiełło jest jego członkiem korespondentem).

Sekcja Ogrodów Botanicznych i Arboretów utrzymuje stałe kontakty z Międzynarodowym Stowarzyszeniem Ogrodów Botanicznych oraz wieloma zagranicznymi ogrodami botanicznymi.

Trzydziestu członków Sekcji Paleobotanicznej należy do Międzynarodowej Federacji Towarzystw Palinologicznych, w której Polskę reprezentuje prof. A. Sadowska.

Sekcja Fizjologii Roślin jest członkiem FESP (Federacja Europejskich Towarzystw Fizjologii Roślin); 117 osób z Polski należało do FESP w 1993 r.

BIBLIOTEKA PTB

Opracowany księgozbiór Biblioteki PTB obejmuje 6292 tomy wydawnictw zwartych, 17781 odbitek i broszur oraz 18944 woluminów 790 tytułów wydawnictw ciągłych. Wśród pozycji nieopracowanych znajduje się 82 woluminy wydawnictw zwartych oraz 280 odbitek i broszur. W 1993 roku opracowano 24 woluminy wydawnictw zwartych i 145 woluminy wydawnictw ciągłych. W roku sprawozdawczym gromadzenie zbiorów oparte było wyłącznie na wpływach z wymiany zagranicznej i krajowej oraz darach. Biblioteka prenumeruje dwa tytuły czasopism krajowych. W 1993 roku Biblioteka otrzymała bezpłatnie 1278 egzemplarzy i zakupiła 510 egzemplarzy wydawnictw bieżących PTB, a także otrzymała od różnych ofiarodawców 24 egzemplarze naszych wydawnictw z lat ubiegłych. W Tabeli 3 zestawiono opracowane nabytki Biblioteki.

W dalszym ciągu niekorzystny wpływ na pozyskiwanie nowych pozycji mają ogromne opóźnienia w wydawaniu czasopism u naszych kontrahentów z byłego obozu socjalistycznego. W roku 1993 wysłano na wymianę 1609 egzemplarzy wydawnictw PTB i 14 zaległych z lat poprzednich.

W roku sprawozdawczym ze zbiorów Biblioteki skorzystało na miejscu (w czytelni) 300 osób (w tym

Tabela 3. Zbiory Biblioteki PTB w 1993 roku.

	wymiana zagraniczna	wymiana krajowa	dary	pren., kupno wyd. wł.	razem vol.	wartość (zł)
zwarte	12	6	5	1	24	4.867.930
CIĄGŁE						
tytuły	145	5	8	6	164	72.332.020
egzemp.	551	33	15	10	609	
Razem					377	106.222.050

96 członków PTB), wypożyczając 233 książki, 377 numerów czasopism i 62 odbitki. Najliczniejszą grupę wśród korzystających stanowili studenci i pracownicy wyższych uczelni. Poza Bibliotekę wypożyczono 38 książek, 123 numery czasopism i 45 odbitek.

Obok działalności statutowej Biblioteka prowadzi wysyłkę wydawnictw Towarzystwa dla jego członków honorowych, a także wysyłkę egzemplarzy reklamowych i recenzyjnych oraz sprzedaż numerów antykwarecznych. W roku 1993 wysłano do członków honorowych PTB 34 egzemplarze naszych wydawnictw, a w celach reklamowych – 20. Instytucjom i osobom prywatnym sprzedano 54 egzemplarze czasopism PTB.

POPULARYZACJA WIEDZY BOTANICZNEJ

Popularyzacja i upowszechnianie wiedzy stanowiły, jak w latach poprzednich, istotną część w działalności Towarzystwa. Ważniejsze dokonania zestawiono poniżej.

Udział w pracach związanych z przygotowaniem i przeprowadzeniem olimpiady biologicznej brały oddziały gdański, kielecki, łódzki, olsztyński, skierniewicki, śląski, warszawski, wrocławski i sekcje (S. Anatomii, Cytologii i Embriologii Roślin, Briologiczna, Mikologiczna).

Organizowanie otwartych wykładów popularnonaukowych i wycieczek, kursów specjalistycznych oraz zajęć terenowych dla uczniów i nauczycieli szkół podstawowych i średnich, strażników ochrony przyrody, członków PTTK prowadziły oddziały: gdański, kielecki, krakowski, lubelski, łódzki, olsztyński, poznański, skierniewicki, szczeciński, śląski, toruński i warszawski.

Merytoryczną Opiekę nad działalnością „Zielonej szkoły” w województwie toruńskim sprawował oddział toruński.

Członkowie oddziału wrocławskiego służyli pomocą w organizowaniu lekcji biologii szkołom (zwłaszcza społecznym) pozbawionym własnego wyposażenia.

W opracowywaniu programów nauczania biologii w liceach ogólnokształcących uczestniczyli członkowie oddziałów: gdańskiego lubelskiego, szczecińskiego.

Współpracę z lekarzami alergologami w zakresie monitoringu aerobiologicznego prowadzili członkowie oddziału gdańskiego i krakowskiego.

Oddział bydgoski prowadził pokazy preparatów anatomicznych i okazów zielnikowych oraz porady z zakresu nazewnictwa botanicznego dla uczniów.

Pracownicy Ogrodu Botanicznego UJ (członkowie Sekcji Ogrodów Botanicznych i Arboretów) zajmowali się produkcją i rozpowszechnianiem filmów video o tematyce botanicznej.

Współpracę z mass-mediami prowadziły oddziały: kielecki (prasa lokalna), łódzki, poznański, szczeciński (audycje w radiu, telewizji, wywiady prasowe), toruński (lokalne radio), warszawski (audycje w radiu i telewizji – dr H. Werblan-Jakubiec). Członkowie Sekcji Mikologicznej publikowali artykuły czasopismach fachowych rolniczych i ochroniarskich, zaś A. Skirgiełło i A. Borowska przetłumaczyły na język polski książkę Edmunda Garnweidnera *Grzyby, Encyklopedia kieszonkowa – przewodnik do poznawania i oznaczania grzybów Europy Środkowej*.

Ważne zadanie spełniały także konsultacje i porady:

- dla pszczelarzy – prof. Warakomska (oddział lubelski)
- dla działkowców – członkowie oddziału olsztyńskiego
- grzyboznawcze – Sekcja Mikologiczna (stałe poradnictwo w zakresie zatruc grzybami, wykonywanie analiz w Stacjach SANEPID, poradnictwo w zakresie fitopatologii ogrodniczej, rolnej i leśnej).

Na osobną wzmiankę zasługują wystawy. Oddział łódzki zorganizował wystawę świeżych grzybów jadalnych i trujących; podobną wystawę przygotowała Sekcja Mikologiczna (wrzesień 1993, Obrzycko k. Wronek). Oddział szczeciński zaprezentował dwie wystawy „Przyroda Szczecina” oraz „Kwiaty i sztuka”. Dr Urszula Bielczyk z Instytutu Botaniki PAN (Seksja Lichenologiczna), we współpracy z innymi osobami, zorganizowała wystawę „Porosty”, która eksponowana była w salach Muzeum Przyrodniczego w Krakowie oraz innych miejscach. Wydano również folder poświęcony tej wystawie.

Członkowie Sekcji Ogrodów Botanicznych i Arboretów z oddziału krakowskiego współpracowali z Ośrodkiem Edukacji Ekologicznej przy PTTK w Krakowie. Zorganizowali również, wspólnie z Muzeum Przyrodniczym w Krakowie, dwie wystawy: „Świat storczyków”, i „Rośliny pustyni”. Członkowie Sekcji oprowadzają również wycieczki, oraz udzielają porad i konsultacji (Wrocław, Warszawa, Powsin); wygłaszają też odczyty (Kraków – niedzielne prelekcje w okresie zimowym o tematyce botanicznej i ogrodniczej dla publiczności – w 1993 było ich 10).

Członkowie oddziału łódzkiego zorganizowali i przeprowadzili X Konkurs Dendrologiczny dla uczniów szkół średnich z Łodzi i okolic.

Członkowie oddziału śląskiego organizowali kon-

kursy (np. Konkurs Ekologiczny), wystawy (Muzeum w Chrzanowie); opracowali również ścieżki dydaktyczne, przewodniki i foldery.

Grono członków oddziału olsztyńskiego włączyło się aktywnie w organizację wykładów i pracę w Radzie Programowej Olsztyńskiego Otwartego Uniwersytetu Rolniczo-Ekologicznego.

DANE LICZBOWE O DZIAŁALNOŚCI STATUTOWEJ TOWARZYSTWA W 1993 ROKU

W grudniu 1993 r. Polskie Towarzystwo Botaniczne liczyło 1258 członków, w tym: 942 zwyczajnych, 255 nadzwyczajnych i 11 honorowych. Przyjęto 47 nowych członków, 36 wystąpiło lub zostało skreślonych, a 11 zmarło.

Zebrania Zarządu Głównego 2

Zebrania Oddziałów 132

Działalność naukowa:

- zjazdy, sympozja, konferencje 35
- zebrania naukowe Oddziałów 132
- opracowane referaty:
 - wygłoszone na zebraniach 142
 - wygłoszone na konferencjach 240

Upowszechnianie nauki (dane zanizone ze względu na brak pełnej informacji)

- odczyty i prelekcje 73
- audycje radiowe i telewizyjne, artykuły prasowe 15
- wystawy 10
- konkursy, olimpiady 11
- wycieczki botaniczne 22
- konsultacje, opinie, ekspertyzy (głównie dotyczące ochrony środowiska) 17

Biblioteka PTB

- stan księgozbioru na grudzień 1993 r.:
 - 6292 woluminów wydawnictw zwartych
 - 17781 odbitek i broszur
 - 18944 woluminów z 790 tytułów wydawnictw ciągłych
 - 82 woluminów wydawnictw zwartych oraz 280 odbitek i broszur pozycji nieopracowanych

Zbigniew MIREK, Lucyna MUSIAŁ

DZIESIĘĆ LAT SEKCJI HISTORII BOTANIKI POLSKIEGO TOWARZYSTWA BOTANICZNEGO

Ten years of activity of Section of History of Botany, Polish Botanical Society

W dniu 23 IV 1993 upłynęło dziesięć lat od chwili powstania Sekcji Historii Botaniki w obrębie Polskiego Towarzystwa Botanicznego. Utworzenie Sekcji, z

inicjatywy dra Zbigniewa Mirka (Kraków), było wyrazem potrzeby integracji działań botaników zainteresowanych dziejami nauki o roślinach, przemianami teoretycznymi w obrębie tej dyscypliny, losami ludzi, którzy tworzyli ją w przeszłości. Sekcje historyczne istnieją od dawna w obrębie towarzystw skupiających badaczy innych dyscyplin, np. Sekcja Historii Matematyki Polskiego Towarzystwa Matematycznego, Sekcja Historii Chemii Polskiego Towarzystwa Chemicznego, czy szczególnie rozbudowane sekcje Historii Medycyny i Farmacji w obrębie regionalnych towarzystw nauk medycznych.

Zebranie organizacyjno-programowe Sekcji Historii Botaniki PTB odbyło się w dniu 25 X 1983, w Muzeum Ogródu Botanicznego Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie, ośrodku, który posiada dawne tradycje na polu badań nad dziejami nauki o roślinach. Wybrano wówczas zarząd Sekcji oraz uchwalono regulamin, określający jej najważniejsze cele, tzn. prowadzenie i inspirowanie działalności naukowo-badawczej, popularyzacyjnej i konserwatorskiej na polu historii botaniki, organizowanie posiedzeń, sympozjów i konferencji specjalistycznych oraz interdyscyplinarnych, a także utrzymywanie kontaktów i współpracy z innymi towarzystwami krajowymi i zagranicznymi o podobnym profilu.

CZŁONKOWIE SEKCJI, SKŁAD ZARZĄDU

Obecnie do Sekcji Historii Botaniki PTB należy 27 członków, w tym 3 zawodowych historyków botaniki (dr Wanda Grębecka, dr Piotr Köhler, dr hab. Alicja Zemanek), historyk (prof. dr Wacław Urban), psycholog (mgr Cezary Domański) oraz 23 botaników różnych dyscyplin, związanych z ośrodkiem krakowskim (13 osób), Warszawskim (4 osoby), Lubelskim (2 osoby) oraz Kieleckim, Poznańskim, Szczecińskim, Śląskim, Toruńskim, Wrocławskim (po jednej osobie). W 1994 r. przybył zagraniczny członek Sekcji – dr Andrea Ubirysy in Savoia (Uniwersytet w Rzymie) – znany historyk botaniki, autorka wielu prac poświęconych zagadnieniom botaniki renesansowej.

W skład pierwszego Zarządu Sekcji (wybranego na zebraniu w dniu 25 X 1983) weszli: prof. dr Jadwiga Dyakowska (Instytut Botaniki UJ, Kraków) – przewodnicząca, doc. dr Tomasz Majewski (Instytut Botaniki PAN, Warszawa) – zastępca, dr Zbigniew Mirek (Instytut Botaniki PAN, Kraków) – sekretarz, mgr Wanda Grębecka (Instytut Historii Nauki i Techniki PAN, Warszawa) i dr Alicja Zemanek (Ogród Botaniczny UJ, Kraków) – członkowie Zarządu. Obecnie w

skład Zarządu (wybranego w dniu 12 III 1992) wchodzi: dr hab. Alicja Zemanek – przewodnicząca, prof. dr Tomasz Majewski (SGGW, Warszawa) – zastępca, mgr Piotr Köhler (Ogród Botaniczny UJ, Kraków) – sekretarz oraz prof. dr Krzysztof Rostański (Uniwersytet Śląski, Katowice) – członek Zarządu. Jednocześnie, dla uznania zasług Pani Profesor Dyakowskiej w gromadzeniu materiałów do dziejów botaniki, wybrano ją przewodniczącą honorową.

WSPÓŁPRACA Z INNYMI INSTYTUCJAMI

Działalność Sekcji związana jest ściśle z Oddziałem Krakowskim PTB, a szczególnie z Muzeum Ogródu Botanicznego UJ, w którym mieści się siedziba Zarządu. Ogród Botaniczny finansuje skromne wydatki Sekcji (głównie korespondencję). Od początku swojej działalności Sekcja współpracowała z Zespołem Historii Botaniki (od 1991 r. – Zespołem Historii Biologii) Instytutu Historii Nauki, Oświaty i Techniki PAN w Warszawie. Dr Wanda Grębecka – przewodnicząca Zespołu Historii Biologii, była inicjatorem wielu wspólnych zebrań i sympozjów zorganizowanych w Warszawie. Program badawczy Sekcji łączy się ściśle z programem działalności Komisji Historii Nauk Biologicznych w obrębie Komitetu Historii Nauki i Techniki PAN. Przewodniczący Komisji – prof. dr Tomasz Majewski pełni jednocześnie funkcję zastępcy przewodniczącego Sekcji Historii Botaniki PTB. W 1993 r. podjęto współpracę z Sekcją Historii Botaniki Ukraińskiego Towarzystwa Botanicznego, nawiązano też kontakty ze Szkockim Towarzystwem Botanicznym.

PRACE BADAWCZE

W ciągu minionych dziesięciu lat członkowie Sekcji opublikowali kilkadziesiąt prac dotyczących różnych aspektów historii polskiej botaniki. Studia historyczne prowadzili na ogół na marginesie badań botanicznych. Trzej profesjonalni historycy botaniki podejmowali działania mające na celu organizowanie interdyscyplinarnych i specjalistycznych sympozjów oraz inicjowanie i koordynowanie opracowań zbiorowych. Warto podkreślić, że jedyną placówką posiadającą w swoim programie badawczym historię botaniki jako osobną dyscyplinę badawczą jest Instytut Botaniki UJ, w obrębie którego działa Muzeum Ogródu Botanicznego, pełniące funkcję pracowni historii botaniki.

W związku z przemianami, jakie nastąpiły w ostatnich latach w krajowych wydawnictwach, zwiększyły się możliwości druku prac poświęconych dziejom nauki o roślinach. Zbigniew Mirek, kierownik

Działu Wydawnictw Instytutu Botaniki PAN w latach 1990–1993 zainicjował w roku 1990 czasopismo *Polish Botanical Studies* (w języku angielskim), z osobną serią *Guidebook Series*, obejmującą w szerokim zakresie zagadnienia dokumentacji i historii botaniki. *Wiadomości Botaniczne*, które swój obecny kształt zawdzięczają również doc. dr Z. Mirkowi (redaktorowi w latach 1990–1993), są czasopismem integrującym środowisko polskich botaników, z rozbudowaną informacją o problemach, instytucjach i ludziach związanych z botaniką dawną i współczesną. Również i inne czasopisma w swoim nowym kształcie zaczęły uwzględniać pomijane dotychczas zagadnienia historii botaniki, np. *Fragmenta Floristica et Geobotanica* (redagowane przez prof. R. Ochyrę). Prace z zakresu historii botaniki ukazywały się nie tylko w czasopismach botanicznych, ale również w periodykach wydawanych przez Instytut Historii Nauki, Oświaty i Techniki PAN w Warszawie, głównie w *Kwartalniku Historii Nauki i Techniki*.

Program badawczy Sekcji uwzględnia następujące zagadnienia:

1. Dzieje botaniki w poszczególnych ośrodkach naukowych:

- Warszawa – *Historia botaniki w Uniwersytecie Warszawskim oraz w obrębie Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego* (T. Majewski), *Historia Ogródu Botanicznego Uniwersytetu Warszawskiego* (T. Majewski).
- Kraków – *Historia botaniki w Uniwersytecie Jagiellońskim* (XV–XX w.) (A. Zemanek), *Nauczanie przyrody w Uniwersytecie Krakowskim w latach 1400–1780* (W. Urban, A. Zemanek). Opracowania poświęcone działalności naukowej i dydaktycznej Uniwersytetu w XIX w. ukazały się w formie osobnych monografii, podobnie jak popularna wersja dziejów krakowskiego Ogródu Botanicznego.
- Wilno i Krzemieniec (w XVIII i XIX w.) – Działalność tzw. wileńsko-krzemienieckiej szkoły geobotanicznej w latach ok. 1780–1840 (W. Grębecka). W wyniku wieloletnich studiów źródłowych W. Grębeckiej, prowadzonych w ramach programu badawczego Instytutu Historii Nauki, Oświaty i Techniki PAN, ukazało się wstępne podsumowanie oraz wiele studiów szczegółowych.
- Opracowanie syntetyczne historii ogrodów botanicznych i arboretów w Polsce (w języku angielskim). Praca zbiorowa, opracowana przez jedenastu autorów (W. Bugała, A. Doroszevska, W. Grębecka, K. Kukulczanka, T. Majewski, Z. Mi-

rek, D. Nespiak, Z. Schwarz, J. Tumiłowicz, A. Zemanek, B. Zemanek) zatytułowana *Studies on the history of botanical gardens and arboreta in Poland* została wydana w 1993 r.

2. Biografie botaników polskich – publikowanie opracowań szczegółowych oraz zbieranie materiałów dla przyszłego *Leksykonu botaników polskich*.

Większość członków Sekcji, na marginesie swoich prac nad różnymi zagadnieniami botaniki, prowadzi poszukiwania biograficzne nad życiem i działalnością dawnych i współczesnych botaników. Rezultatem tych studiów są krótkie, okolicznościowe notatki, szersze artykuły analizujące dorobek uczonych i – w pojedynczych przypadkach – obszerne monografie źródłowe. Najwięcej szkiców biograficznych ukazało się w *Wiadomościach Botanicznych*, w działach *Rocznice*, *jubileusze* oraz *Rozstania*. Niektóre z tych artykułów miały charakter wyczerpujących studiów na temat życia i twórczości uczonych, jak np. artykuł T. Majewskiego poświęcony Florze Lilienfeldównie. W rubryce *Pro memoria* ukazują się informacje o rocznicach urodzin i śmierci botaników, wraz z krótkimi notatkami biograficznymi.

W 1991 r. zainicjowany został (przez T. Majewskiego, Z. Mirka i A. Zemanek) dział *Wiadomości Botanicznych* pt. *Leksykon botaników polskich*, w którym publikowane są krótkie, sformalizowane, w miarę możliwości wyczerpujące życiorysy botaników. Biografie zostaną zebrane w przyszłości w formie słownika pt. *Leksykon botaników polskich*. Charakter uzupełniający mają publikowane w każdym numerze (od 1990 r.) *Portrety botaników polskich*.

Śród monografii źródłowych ukazała się książka pt. *Marian Raciborski – studia nad życiem i działalnością naukową*, opracowana przez siedmiu autorów (J. Kornaś, Z. Mirek, J. Oleszakowa, A. Piekietko-Zemanek, M. Reymanówna, W. Wojewoda, B. Zemanek). Pierwszy tom *Polish Botanical Studies*, dedykowany Antoniemu Rehmanowi – pionierowi polskiej fitogeografii, badaczowi szaty roślinnej Afryki, zamieścił obszerne artykuły na temat życia i działalności badacza; tom drugi wydany na stulecie urodzin Marii Skalińskiej – znakomitego genetyka i cytologa roślin – zawiera biografię uczzonej (opracowaną przez A. Jankuna) oraz poświęcone jej wspomnienia. Z okazji 70 rocznicy urodzin znanych krakowskich uczonych – prof. dr Anny Medweckiej-Kornaś – ekoologa i fitosocjologa oraz prof. dr Jana Kornasia – fitogeografa, ukazały się interesujące wspomnienia Jadwigi Siemińskiej; a także studium na temat dorobku naukowego badaczy. Obszerne wspomnienia o początkach swojej drogi naukowej opublikował Andrzej

Środoń – paleobotanik, pracujący przez długie lata w szkole naukowej Władysława Szafera.

3. Inwentaryzacja i historia zbiorów botanicznych (zielniki, muzea, biblioteki itp.)

W dziedzinie poznania zasobów zbiorów zielnikowych, znajdujących się w naszym kraju, ważnym etapem stało się opublikowanie przez Z. Mirka pierwszego syntetycznego katalogu polskich zielników. Śród prac szczegółowych ukończone zostało i przygotowane do druku obszerne opracowanie monograficzne P. Köhlera pt. *Zbiory roślin naczyniowych botaników wileńskich w zielniku Józefa Jundziłta i ich rola w historii nauki*. Piotr Köhler jest również autorem pracy na temat zielnika paprotników jawajskich Mariana Raciborskiego, a także wielu artykułów poświęconych kolekcjom botanicznym przechowywanym w Muzeum Ogrodu Botanicznego UJ.

4. Historia Polskiego Towarzystwa Botanicznego

Z okazji 65-lecia PTB ukazał się tom *Wiadomości Botanicznych*, poświęcony problematyce historycznej, a w jego opracowaniu wzięło udział kilku członków Sekcji. Rezultatem działalności Sekcji Fykologicznej PTB jest zbiór studiów na temat dziejów badań glonów, redagowany przez J. Siemińską.

5. Opracowania botaniczne staropolskiej literatury przyrodniczej.

Studia nad staropolską literaturą przyrodniczą zapoczątkowane na szeroka skalę przez Józefa Rostańskiego pod koniec XIX w., nie znalazły szerszej kontynuacji w XX w. Wciąż nie opracowany pod względem botanicznym pozostaje *Zielnik* Szymona Syreniusza (Kraków 1613) – dzieło stojące u źródeł wiedzy o szacie roślinnej Polski oraz sposobach użytkowania roślin na terenie naszego kraju. Z inicjatywy Sekcji Historii Botaniki podjęto badania zespołowe (L. Ekiert, K. Rostański, A. Zemanek) nad tym klasycznym dziełem naszego przyrodoznawstwa (program finansowany przez KBN, nr P20400505).

6. Dokumentacja działalności polskiego środowiska botanicznego w przeszłości i obecnie.

Obecnie istnieją w Polsce dwa ośrodki dokumentacji botanicznej. Archiwum Główne PTB w Warszawie, założone i prowadzone przez T. Majewskiego, zawiera materiały drukowane, rękopiśmienne oraz ikonograficzne związane z długotrwałą działalnością Towarzystwa. Charakter uzupełniający ma Archiwum Oddziału Krakowskiego PTB założone przez Z. Mirka w Instytucie Botaniki PAN w Krakowie. Urządzone w 1983 r. Muzeum Ogrodu Botanicznego UJ zbiera materiały związane z historią botaniki w Uniwersytecie Jagiellońskim, a także – w szerszym zakresie – wszystkie dokumenty dotyczące dziejów polskiej bo-

Fot. 1. Muzeum Ogrodu Botanicznego UJ. Sala ekspozycyjna poświęcona polskim badaniom szaty roślinnej Jawy i Afryki. (Fot. A. Mróz).

taniki. Obok materiałów pisanych i ikonograficznych (głównie fotografii), rozpoczęto w ostatnich latach gromadzenie dokumentacji dźwiękowej i video, ilustrującej ważniejsze wydarzenia w życiu środowiska botanicznego. Stała ekspozycja dostępna dla publiczności (Fot. 1), którą w minionym dziesięcioleciu zwiedziło ok. 12 tys. osób (w tym wielu uczniów i studentów), przyczynia się do popularyzacji polskich badań nad szatą roślinną obszarów pozaeuropejskich (Afryki, Jawy, Arktyki, Antarktyki).

ZEBRANIA I SYMPOZJA

Zebrania Sekcji Historii Botaniki PTB, organizowane 2–3 razy w roku, odbywały się na ogół w Instytucie Botaniki UJ lub (w przypadku spotkań organizowanych wspólnie z Zespołem Historii Botaniki IHNOiT PAN) w Warszawie. Zebrania krakowskie w przeważającej części połączone były z posiedzeniami Krakowskiego Oddziału PTB, dzięki czemu uczestniczyli w nich również botanicy spoza Sekcji. Sekcja odegrała inspirującą rolę w organizacji kilkunastu sesji, poświęconych uczonym lub instytucjom. Najważniejsze z nich to: *Studia nad życiem i działalnością naukową Mariana Raciborskiego – sesja z okazji 120 rocznicy urodzin uczonego* (Kraków, Biblioteka In-

stytutu Botaniki PAN i UJ, 24 XI 1983), *Sesja naukowa poświęcona 200-leciu urodzin wybitnych botaników Wilibalda Bessera (1784–1842) i Antoniego Andrzejowskiego (1785–1868)* (zorganizowana wspólnie z Zespołem Historii Botaniki IHNOiT PAN, Warszawa, Instytut Historii Nauki i Techniki PAN, 14 III 1985), *Uroczyste posiedzenie Sekcji z okazji 55 rocznicy pracy naukowej i 80 rocznicy urodzin prof. dr Jadwigi Dyakowskiej* (w czasie posiedzenia prezentowana była wystawa dawnej ilustracji botanicznej ze zbiorów Biblioteki Instytutu Botaniki PAN i UJ) (Kraków, Biblioteka Instytutu Botaniki PAN i UJ, 11 IV 1985), *200-lecie podręcznika Krzysztofa Kluka – "Botanika dla szkół narodowych" (1785)* (zebranie zorganizowane wspólnie z Zespołem Historii Botaniki IHNOiT, Warszawa, Instytut Historii Nauki, Oświaty i Techniki PAN, 19 XI 1985), *Sesja z okazji 200-lecia urodzin Prof. Michała Szuberta* (zorganizowana wspólnie z Uniwersytetem Warszawskim oraz Zespołem Historii Botaniki IHNOiT PAN, Ogród Botaniczny UW, 28 V 1987); *Uroczyste posiedzenie Krakowskiego Oddziału PTB w 60-tą rocznicę śmierci Józefa Rostafińskiego (1850–1928)* (Biblioteka Instytutu Botaniki PAN i UJ, 19 V 1988), *Antoni Rehman (1840–1917) – 150 rocznica urodzin* (Kraków, Bib-

Fot. 2. Uroczysta Sesja z okazji osiemdziesięciolecia Instytutu Botaniki UJ. Collegium Novum UJ, 29 IX 1993. Referat wygłasza dr hab. Bogdan Zemanek, w prezydium siedzi prof. dr hab. Adam Zajac (Fot. A. Mróz).

lioteka Instytutu Botaniki PAN i UJ, 15 XI 1990), *Maria Skalińska (1890–1977) – 100-lecie urodzin* (Kraków, Biblioteka Instytutu Botaniki PAN i UJ, 13 XII 1990), *Historiografia botaniki na tle współczesnego naukownawstwa* (Kraków, Biblioteka Instytutu Botaniki PAN i UJ, 12 III 1992), Zebranie Sekcji Historii Botaniki w czasie 49 Zjazdu Polskiego Towarzystwa Botanicznego (4 referaty) (Kielce, WSP, 3 IX 1993), *Polonica botaniczne w zbiorach zagranicznych* (Warszawa, Ogród Botaniczny UW, 21 V 1993), *Osiemdziesięciolecie Instytutu Botaniki UJ* (uroczysta sesja zorganizowana wspólnie z Instytutem Botaniki UJ Kraków, Collegium Novum UJ, 29 IX 1993).

Członkowie Sekcji uczestniczyli w sympozjach poświęconych dziejom botaniki, organizowanych przez inne instytucje w kraju i za granicą, m.in. *175 lat istnienia Ogródu Botanicznego Uniwersytetu Warszawskiego* (Warszawa, Ogród Botaniczny UW, 20 V 1993), XIX Międzynarodowy Kongres Historii Nauki, Saragossa, Hiszpania, 20–31 VIII 1993, Sympozjum *Plants and people. Economic botany in northern Europe 800–1800 AD* (Ogród Botaniczny w Edynburgu, Wielka Brytania, 20–23 IX 1993).

Alicja ZEMANEK

ZEBRANIE SPRAWOZDAWCZO-WYBORCZE SEKCJI LICHENOLOGICZNEJ POLSKIEGO TOWARZYSTWA BOTANICZNEGO (WARSZAWA 11 LISTOPADA 1992)

**Report and election meeting of Lichenological
Section of the Polish Botanical Society
(Warsaw 11 November 1992)**

11 listopada 1992 roku w Warszawie odbyło się spotkanie sprawozdawczo-wyborcze członków Sekcji Lichenologicznej PTB. Uczestniczyła w nim większość polskich lichenologów (19 osób). Zebraniu przewodniczył doc. Kazimierz Glanc. Podsumowania działalności Sekcji od roku 1989 dokonał jej dotychczasowy przewodniczący prof. Stanisław Cieśliński.

Dyskutowano nad zamierzeniami Sekcji na najbliższą przyszłość; ustalono, że kolejne, siódme terenowe spotkanie lichenologów odbędzie się latem 1993 roku w Bolestraszczykach k. Przemyśla, gdzie oprócz części referatowej planowany jest też lichenologiczny rekonesans w Bieszczady. Organizatorem spotkania jest doc. Józef Kiszka z Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Krakowie. Na początku przyszłego roku zostanie przygotowany do druku pierwszy po długiej przerwie numer *Atlasu Rozmieszczenia Roślin*

Zarodnikowych w Polsce, Seria: Porosty. W związku z 10-leciem istnienia Sekcji Lichenologicznej zostanie wydany biuletyn o charakterze informacyjnym, zawierający dane o polskich lichenologach, zielnikach, historii działalności Sekcji oraz wspomnienie o prof. Józefie Motyce i prof. Zygmuncie Tobolewskim. W nadchodzącym roku dr hab. Wiesław Fałtynowicz podjął się zorganizowania w Gdańsku „szkółki lichenologicznej” mającej m.in. na celu doskonalenie młodych lichenologów w metodyce identyfikacji porostów. Wiosną 1993 roku ukaże się pierwszy numer czasopisma lichenologicznego *Lobaria*, którego edytorem jest W. Fałtynowicz z Uniwersytetu Gdańskiego.

Wybrano nowy zarząd; obecnie Sekcję reprezentują: dr hab. Wiesław Fałtynowicz (przewodniczący) oraz mgr Jolanta Miadlikowska z Uniwersytetu Gdańskiego (sekretarz).

Jolanta MIADLIKOWSKA

I WARSZTATY FIZJOLOGII I BIOCHEMII ROŚLIN PTB (TORUŃ, 15–16 MARCA, 1993)

1st Workshop on Plant Physiology and Biochemistry of the Polish Botanical Society.
(Toruń, 15–16, March 1993)

Warsztaty zorganizowane zostały przez Sekcję Fizjologii i Biochemii Roślin PTB wraz z Zakładem Fizjologii i Morfogenezy Roślin Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu. Na Warsztaty złożyły się:

1. Referaty plenarne wygłoszone przez: Andrzeja Jerzmanowskiego (UW) *Czynniki regulujące transkrypcję genów u roślin i zwierząt*, Andrzeja Tretyna (UMK) *Mechanizmy odbioru i transmisji sygnałów w komórkach roślinnych*, Jana Kopcewicza (UMK) *Mechanizmy fotoperiodycznej indukcji kwitnienia oraz Alinę Kacperską-Lewak (UW) Udział fitohormonów w aklimatyzacji roślin do niskiej temperatury*.

2. Sekcje tematyczne:

I. Mechanizmy wzrostu i rozwoju roślin (8 referatów)

II. Mechanizmy wrażliwości i odporności roślin na stres (16 referatów)

III. Biotechnologia roślin (8 referatów).

3. Sesje plakatowe (76 plakatów).

4. Podsumowanie sekcji tematycznych oraz sesji plakatowych wraz z ogólną dyskusją o aktualnych trendach i technikach badawczych w fizjologii i biochemii roślin.

W referatach i plakatach zawarto dorobek naukowy większości wiodących w polskiej fizjologii i bio-

chemii roślin ośrodków naukowych. Warsztaty skupiły 170 uczestników. Streszczenia referatów i plakatów zostały wydrukowane w Wydawnictwie UMK (ISBN 83-231-0393-3). Coroczne spotkania Sekcji Fizjologii i Biochemii Roślin PTB postanowiono kontynuować.

Jan KOPCEWICZ

ZEBRANIE SEKCJI HISTORII BOTANIKI PTB (WARSZAWA, 21 MAJA 1993)

Meeting of the Section of History of Botany of the Polish Botanical Society
(Warsaw, 21 May, 1993)

21 maja 1993 r. w Ogrodzie Botanicznym Uniwersytetu Warszawskiego odbyło się zebranie Sekcji Historii Botaniki PTB pt.: „Polonica botaniczne w zbiorach zagranicznych”. Pierwszy referat – „Materiały do biografii Michała Hieronima Leszczyca-Sumińskiego w zagranicznych archiwach i zbiorach prywatnych” – wygłosił mgr Cezary W. Domański (UMCS – Lublin); omówił w nim aktualny stan kwerendy. Prelegent wykazał ogromną pasję i wytrwałość w poszukiwaniu danych o życiu M. H. Leszczyca-Sumińskiego, oraz poddał krytyce jego biografię pióra B. Hryniewieckiego (B. Hryniewiecki. 1938. Michał Hieronim hr. Leszczyca-Sumiński i jego dzieło o rozwoju paproci. *Prace i Mater. Kom. Hist. Medyc. i Nauk Matem.-Prz.* PAU, t. I: 2–24). W dyskusji po referacie podkreślono sumienność autora w jego badaniach, polemizowano natomiast z jego oceną pracy B. Hryniewieckiego. Z kolei dr Wanda Grębecka (Warszawa) zaprezentowała „Źródła do dziejów polskiej botaniki w bibliotekach Wilna i Kijowa”. Z wileńskich instytucji omówiła: Litewskie Archiwum Historyczne (Lietuvos Valstybinis Istorijos Archyvas), dział rękopisów Biblioteki Uniwersytetu Wileńskiego, Bibliotekę Litewskiej Akademii Nauk – dawną Bibliotekę im. Wróblewskich (Lietuvos Mokslo Akademijos Biblioteka), oraz zbiory Biblioteki Narodowej im. Mażydasa; z kijowskich – Centralne Państwowe Archiwum Historyczne Ukrainy (Centralnyj Deržavnyj Istoryčnyj Archiv Ukrainy) i Archiwum m. Kijowa (Gosudarstvennyj Archiv g. Kieva). Prelegentka podkreśliła znaczenie krytyki źródeł i ich wiarygodności przy rekonstrukcji przeszłości nauki o roślinach i interpretacji jej dziejów, oraz rolę historii botaniki jako dziedziny wiedzy z pogranicza historii (zajmującej się tylko źródłami pisanymi) i botaniki (uznającej tylko informacje drukowane) posługującej się warsztatem pracy obu tych nauk. W trzecim refera-

cie pt.: „Materiały zielnikowe polskich botaników w Wilnie i Kijowie” mgr Piotr Köhler (UJ – Kraków) poinformował o herbariach przechowywanych obecnie w Wilnie i Kijowie, zebranych przez botaników (m.in. J. E. Giliberta, W. Bessera, S. B. Gorskiego) działających na ziemiach polskich w czasach Uniwersytetu Wileńskiego (1781–1831); ze zbiorami tymi zapoznał się podczas pobytu tam jesienią 1992 r. W dyskusji na zakończenie zebrania podkreślono pilną potrzebę pozyskania na Litwie i Ukrainie współpracowników znających język polski i polską historię i kulturę, przede wszystkim do czasochłonnych poszukiwań archiwalnych.

Piotr KÖHLER

**VIII SYMPOZJUM SEKCJI
LICHENOLOGICZNEJ PTB (BOLESTRASZYCE
K. PRZEMYŚLA, 4–8 WRZEŚNIA 1993)**

**The 8th Meeting of the Lichenological Section
of the Polish Botanical Society (Bolestraszyce
near Przemyśl, 4–8 September 1993)**

Lichenolodzy polscy od 10 lat współdziałają w Sekcji Lichenologicznej Polskiego Towarzystwa Botanicznego. Niemal co roku organizowane są ogólnopolskie spotkania poroślarzy jako jedna z form współpracy w jej ramach. Tegoroczne sympozjum odbyło się w dnach od 4 do 8 września w Bolestraszycach koło Przemyśla. Tym razem gościł nas w siedzibie bolestraszyckiego Arboretum – przepięknym klasycystycznym dworze – prof. dr hab. Jerzy Piórecki wraz z prof. dr hab. Józefem Kiszka z Zakładu Botaniki WSP w Krakowie. Porosty apofityczne jako wynik antropopresji – temu zagadnieniu poświęcono zarówno część referatową jak i terenową sympozjum. W spotkaniu uczestniczyła większość polskich lichenologów; nie zabrakło też „lichenologicznych nowicjuszy” (Ryc. 1).

Sesję referatową wypełniło 8 referatów, mniej lub bardziej związanych z tematem. Na uwagę zasługuje próba klasyfikacji porostów synantropijnych w lichenoflorze Polski oparta na analogicznym podziale roślin naczyniowych J. Kornasia, a przedstawiona przez dr hab. Wiesława Fałtynowicza. Zaproponowana nomenklatura zyskała sobie ogólne uznanie i została przyjęta w zasadzie bezdyskusyjnie – a szkoda! Podkreślono jedynie wpływ specyfiki poszczególnych taksonów oraz sposób oceny siedlisk na przynależność porostów do wyróżnionych grup. Prof. J. Kiszka omówił wpływ czynników antropogenicznych na florę i

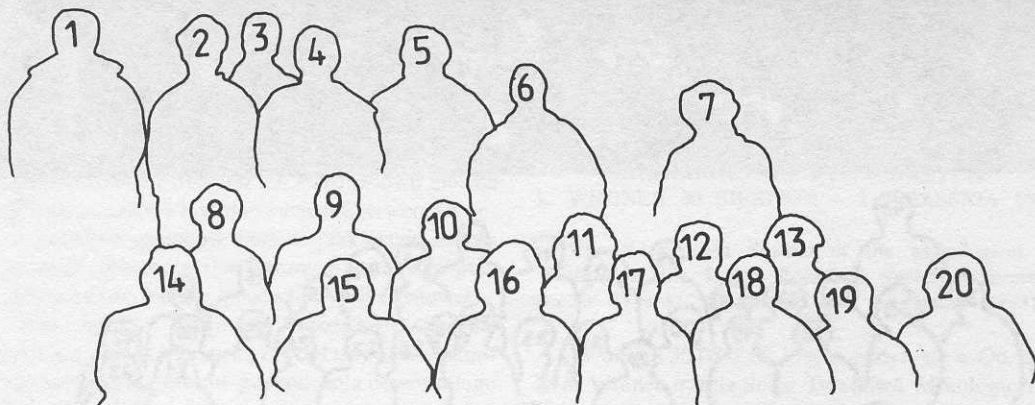
porosty Karpat; jeden z bardziej zajmujących referatów, dr Ryszarda Kozika, dotyczył porostów porastających pomniki cmentarne z I wojny światowej na terenie Pogórza Karpackiego. Zaprezentowano też kilka posterów, w tym poster dr Ludwika Lipnickiego, związany z aspektem ochrony porostów i ich siedlisk w Borach Tucholskich.

Kolejne 3 dni zajęła nam praca w terenie; polegała ona na obserwacji i zbiorze porostów z siedlisk względnie naturalnych oraz sztucznie wprowadzonych przez człowieka (głównie beton) na terenie Karpat Wschodnich (Pogórze Przemyskie, Bieszczady Zachodnie i Góry Słonne). Największym zainteresowaniem, zwłaszcza wśród lichenologów z Polski północnej, cieszyły się porosty na wychodniach skałek wapiennych, piaskowcach i towarzyszących im murawach kserotermicznych. Atrakcją lichenologiczną były też sady (pozostałość po dawnych domostwach) z okazałymi jabłoniemi, gruszkami, niezwykle bogatą lichenoflorą i dojrzałymi owocami. Rzadkimi i interesującymi gatunkami porostów mogliśmy nasycić się w lasach projektowanego Turnickiego Parku Narodowego w dolinie Wiaru.

Oprócz atrakcji czysto lichenologicznych mieliśmy też okazję obejrzeć obiekty o tradycji historyczno – kulturowej jak np. drogę krzyżową i klasztor w Kalwarii Pałacowskiej, ruiny średniowiecznych murów obronnych dawnego zamku Kmitów w rezerwacie leśno – faunistycznym „Góra Sobień”, pozostałości po fortyfikacjach twierdzy Przemyśl i Radymna. Otarliśmy się też o symbole historii całkiem niedawnej – Arłamów i zaporę na Solinie (jeszcze trzyma). Nie sposób omówić dokładnie tras wszystkich wycieczek, były one bogate zarówno pod względem porostowym jak i krajobrazowym.

Uroczysty wieczór poświęcony pamięci zasłużonego dla polskiej lichenologii, zmarłego prof. dr hab. Tadeusza Sulmy, miał miejsce „na wodzie” w Arboretum. Zebraliśmy się na drewnianej kładce przerzuconej przez staw skąd mogliśmy dokładnie przyjrzeć się okazom czerwieniejącej się kotewki i rozetom salwinii pływającej. Wspomnienie o prof. Sulmie wygłosił przewodniczący Sekcji dr hab. W. Fałtynowicz.

W trakcie zjazdu odbyło się również robocze zebranie członków Sekcji dotyczące spraw bieżących i planów na najbliższą przyszłość. Dr hab. W. Fałtynowicz przedstawił pilotowy egzemplarz książki doc. dr hab. Janusza Nowaka, kolejny tom z cyklu Flora Polska – „*Physcia s.l.*”. Wrażenia z pobytu na Międzynarodowym Sympozjum Lichenologów na Słowacji przekazały dr Urszula Bielczyk i dr Hanna Wójciak. Poznaliśmy też oficjalnie nowych adeptów „sztuki

Uczestnicy VIII – go Sympozjum Sekcji Lichenologicznej PTB w Bolestraszcach k. Przemyśla, dnia 7 września 1993 r.; Od lewej: 1 – Stanisław Cieśliński, 2 – Katarzyna Radecka, 3 – Robert Kościelniak, 4 – Ryszard Kozik, 5 – Ludwik Lipnicki, 6 – Jolanta Miądlukowska, 7 – Hanna Wójciak, 7 – Lucyna Śliwa, 9 – Paweł Czarnota, 10 – Wiesław Fałtynowicz, 11 – Maria Kossowska, 12 – Beata Sagin, 13 – Marcin Wierzba, 14 – Kazimierz Glanc, 15 – Janusz Nowak, 16 – Laura Betleja, 17 – Natalia Glazik, 18 – Józef Kiszka, 19 – Urszula Bielczyk, 20 – Jerzy Piórecki.

lichenologicznej” z Wrocławia, Białegostoku i Gorczańskiego Parku Narodowego.

Prawdziwym przeżyciem i wielką przyjemnością było wystąpienie prof. dr hab. Marii Olech, która niedawno wróciła z Antarktydy, a w Bolestraszcach pojawiła się obładowana slajdami, mnóstwem lodowych wrażeń i małym „co nie co”. Jedno jest pewne: na przeczoczach pani profesor – lichenologa, pingwiny i foki czasami przemiewają urok porostów.

A wszystko to i cała reszta rzeczy nieopisanych, w niezwykle urokliwym miejscu, pod okiem szacownych gospodarzy, okraszone owocami pysznego derenia ja-

dalnego (podobno nalewka tzw. dereniówka jest jeszcze lepsza) i odrobiną deszczu. Wymianę myśli lichenologicznej, i nie tylko, prowadziliśmy przy niegaszącym ognisku, wśród egzotycznych drzew i krzewów. Jesteśmy zauroczeni miejscem, ludźmi i kresowymi porostami.

Do następnego spotkania!

PS. Nie można zapomnieć o wyśmienitym bigosie, swojskiej kaszance i..... ale to już wspomnienia za które lichenolodzy dziękują pracownikom Arboretum w Bolestraszcach.

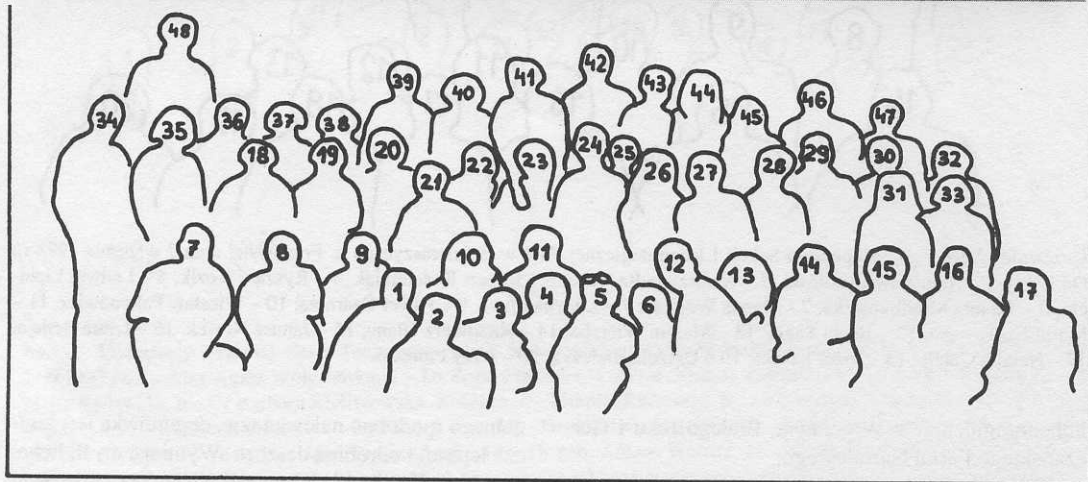
Jolanta MIĄDLUKOWSKA

**XII MIĘDZYNARODOWE SYMPOZJUM
FYKOLOGICZNE PTB – EKOLOGIA
I TAKSONOMIA GLONÓW „ZIELONE PŁUCA
POLSKI” (PŁOCICZNO 27–30 MAJA 1993)**

12th International Phycological Symposium of
the Polish Botanical Society, Ecology and
taxonomy of algae „Green lungs of Poland”
(Płociczno, 27–30 May, 1993)

Zorganizowania dorocznego spotkania Sekcji Fykologicznej Polskiego Towarzystwa Botanicznego podjęli się wspólnie fykologdy (algolodzy) z Lublina i Warszawy z profesorami Andrzejem Batką (Uniwersytet Warszawski) i Iwonem Wojciechowskim (Akademia Rolnicza z Lublina) na czele.

Z Ogrodu Botanicznego w Warszawie udaliśmy się autokarem na Suwalszczyznę do Płociczna. Histo-

Ryc. 1. Uczestnicy XII Międzynarodowego Sympozjum Fykologicznego w Płocicznie.

1 – prof. I. Wojciechowski, 2 – mgr J. Galek, 3 – dr H. Werblan-Jakubiec, 4 – dr M. Szymańska, 5 – dr H. Szymańska, 6 – mgr P. Oglęcki, 7 – W. Winiarski, 8 – dr J. Sanecki, 9 – mgr P. Zieliński, 10 – mgr M. Kukier, 11 – dr K. Czernaś, 12 – dr T. Kalina, 13 – mgr B. Messyasz, 14 – dr J. Barcica, 15 – mgr M. Grabowska, 16 – dr J. Rozum, 17 – B. Krzymowska, 18 – prof. J. Siemińska, 19 – doc. H. Bucka, 20 – dr E. Skalna, 21 – prof. prof. P. Walne, 22 – dr T. Lesiak, 23 – dr J. Matuła, 24 – mgr J. Pirszel, 25 – mgr W. Krzywosz, 26 – E. Kalinowska-Kucharska, 27 – dr D. Socha, 28 – dr M. Sitkowska, 29 – dr W. Kowalski, 30 – dr R. Goldyn, 31 – dr E. Szeląg-Wasielewska, 32 – mgr A. Wojtal, 33 – A. Starowicz, 34 – dr O. Lhotsky, 35 – mgr G. Pająk, 36 – dr A. Szykowski, 37 – dr D. Krupa, 38 – dr A. Hebrowska, 39 – dr B. Zakryś, 40 – mgr J. Żelazna-Wieczorek, 41 – dr G. Tomaszewicz, 42 – mgr M. Jakubowski, 43 – dr W. Puchalski, 44 – mgr R. Grzelachowska, 45 – mgr A. Tarmawska, 46 – prof. A. Batko, 47 – dr B. Rakowska, 48 – K. Mościbrodzki.

rię okolic, przez które wiodła trasa przejazdu przybliżyła nam barwnie dr Hanna Werblan-Jakubiec. Zwiedzaliśmy, między innymi, odrestaurowaną synagogę i kościół w Tykocinie oraz muzeum etnograficzne. Nad Biebrzą widzieliśmy rozległe bagna obfitujące w liczne gatunki rzadkich roślin i ptaków wodnych.

Obrady rozpoczął dr Maciej Kamiński, dyrektor Wigierskiego Parku Narodowego, interesującym referatem o bogatej florze i faunie Parku i stosunkowo słabym stopniu jej zbadania, w związku z czym zachęcał do prowadzenia tu badań obiecując swą pomoc i poparcie. W referatowej sesji plenarnej dr Jan Barcia z Kanady przedstawił problemy związane z katastrofą ekologiczną w rejonach Wielkich Jezior Ameryki Północnej, wywołaną dopływem dużych ilości zmineralizowanych ścieków z położonych nad nimi olbrzymich aglomeracji miejskich. Wieloletni monitoring i starania naukowców i inżynierów ze Stanów Zjednoczonych i Kanady o ratowanie przeżyźnionych jezior dały pomyślne rezultaty. Udało się doprowadzić do spadku koncentracji fosforu (i chlorofilu *a*) w najbardziej zagrożonym jeziorze Erie. Dr Tomáš Kalina z Czech przedstawił współczesną pozycję systematyczną i znaczenie w ewolucji rodzaju *Chlorella* uwzględniając charakterystykę cytologiczną i biochemiczną. Dr Oldřich Lhotský (również z Czech) omówił główne problemy związane z konstruowaniem Czerwonej Księgi zagrożonych gatunków glonów; brak ciągle jeszcze krytycznych opracowań florystycznych utrudnia tworzenie list gatunków glonów ginących w skali światowej.

Prof. Jadwiga Siemińska przedstawiła opisane wspólnie z prof. Kwiecińską z AGH trzy nowe gatunki okrzemek z marmurów pochodzenia dewońskiego z Przeworna. Odkrycie to przesunęło wiek okrzemek o 260–300 milionów lat licząc od środkowej kredy. Badania stratygraficzne okrzemek z Jeziora Góreckiego i Jeziora Kociołek z Wielkopolskiego Parku Narodowego, prowadzone przez prof. Lubomirę Burchardt, dostarczyły danych o rozwijającym się na tym terenie osadnictwie, od holocenu po czasy współczesne. Prof. A. Batko przybliżył problematykę związaną z pojawieniem się nowej nauki – inżynierii wiedzy – której zadaniem jest techniczne wspomaganie, przetwarzanie danych, gromadzonych obecnie w dużych ilościach. Dyskutowaliśmy także przy 12 prezentowanych posterach.

Popołudniowa wycieczka do rezerwatu na rzece Kamionce dała okazję zebrania materiałów algologicznych oraz obejrzenia żeremi bobrów. W czasie drugiej wycieczki po WPN zbieraliśmy materiały algologiczne z jeziora Wigry, Jeziora Białego oraz sucharów. Z zebranymi materiałami mieliśmy okazję się za-

poznać w czasie sesji mikroskopowej, zorganizowanej przez firmę In-Lab (jednego ze sponsorów, dystrybutora sprzętu firmy NIKON).

Odbyte w czasie trwania Sympozjum Walne Zebranie członków Sekcji nie zmieniło składu Zarządu (przewodnicząca prof. Jadwiga Siemińska, zastępca prof. Iwo Wojciechowski, sekretarz dr Jacek Sanecki).

Wieczorne ognisko połączone było z przekazaniem tradycyjnych zapalek organizatorom następnego Sympozjum: koleżankom i kolegom z Olsztyna.

Bez pomocy finansowej następujących instytucji i firm: Akademii Rolniczej w Lublinie, Uniwersytetu Warszawskiego, Urzędu Wojewódzkiego w Suwałkach, P. A. „Asma”, In-Lab, Mayer-Intermat. Trading and Marketing Comp. z Warszawy oraz Delta Computer z Lublina nasze spotkanie nie doszłoby do skutku. Serdeczne podziękowania w imieniu wszystkich uczestników Sympozjum chcielibyśmy także złożyć przedstawicielom Wigierskiego Parku Narodowego Panom: dr Maciejowi Kamińskiemu oraz mgr Lechowi Krzysztofiakowi.

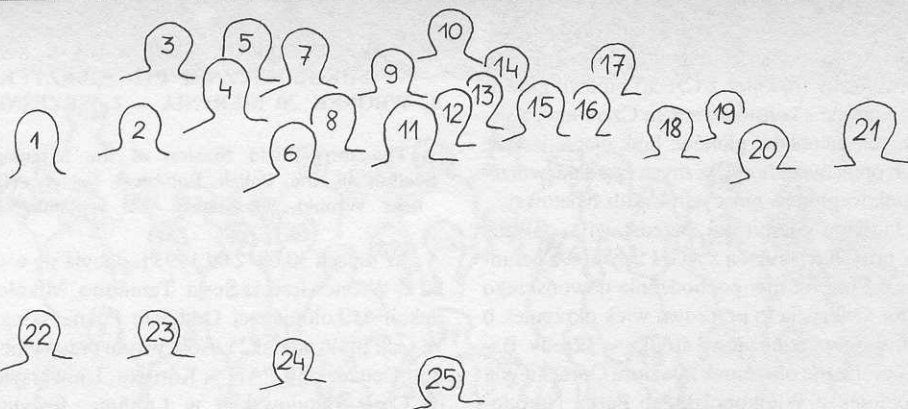
Jacek SANECKI, Agata WOJTAŁ

**TRZECIA SESJA TERENOWA SEKCJI
MIKOLOGICZNEJ PTB (OBRZYCK
k. WRONEK 30 SIERPNI – 2 WRZEŚNIA 1993**

**The third Field Session of the Mycological
Section of the Polish Botanical Society (Obrzyck
near Wronki, 30 August – 2 September 1993)**

W dniach 30.08–2.09.1993 r. odbyła się w Obrzycku k. Wronek trzecia Sesja Terenowa Mikologicznej Sekcji Mikologicznej Oddziału Poznańskiego PTB. W sesji brało udział 25 osób, w tym pracownicy Instytutu Dendrologii PAN w Kórniku, Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, Instytutu Warzywnictwa w Skierniewicach, Muzeum Przyrodniczego w Chrzanowie, Akademii Rolniczej w Poznaniu, Instytutu Ochrony Roślin w Poznaniu, Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu oraz sympatycy, studenci i uczniowie (Ryc. 1)

Program Sesji obejmował zbiór grzybów macromycetes w borach sosnowych w Puszczy Noteckiej, olszynach oraz lasach bukowych okolic Sierakowa i Goraja k. Czarnkowa. W ramach Sesji zorganizowano wystawę około 160 gatunków grzybów jadalnych i trujących, zwiedzaną przez młodzież ze szkoły w Obrzycku, pokaz filmów (video) dotyczących świata grzybów oraz sesję referatową z dyskusją. Referaty wygłaszały: dr Krystyna Przybył (Instytut Dendrologii PAN w Kórniku) – „Zmienność izolatów *Ophio-*

Ryc. 1. Uczestnicy Trzeciej Sesji Terenowej Sekcji Mikologicznej Oddziału Poznańskiego PTB w Obrzycku, 30.08–2.09.1993 r.; 1 – Mgr Agata Wołczańska, 2 – Dr Zofia Flisińska, 3 – Prof. Marian Zieliński, 4 – Dr Lidia Zielińska, 5 – Dr Maria Rudawska, 6 – Dr Barbara Kieliszewska-Rokicka, 7 – Mikołaj Rudawski, 8 – Dr Krystyna Idzikowska, 9 – Mgr Anna Napierała, 10 – Łukasz Bielecki, 11 – Dr Marian Kuc, 12 – Dr Krystyna Górecka, 13 – Józef Walaszyk, 14 – Łukasz Jesse, 15 – Dr Krystyna Przybył, 16 – Mgr Tomasz Leski, 17 – Dr hab. Antoni Werner, 18 – Dr Maria Chmiel, 19 – Mgr Stefan Anioła, 20 – Mgr Piotr Grzegorek, 21 – Fryderyk Graczyk, 22 – Mgr Katarzyna Szambelańczyk, 23 – Iwon Hirowska, 24 – Piotr Rokicki, 25 – Michał Rokicki. (Fot. Anna Bujakiewicz)

stoma querci”; dr Maria Chmiel (Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie) – „Miseczniaki występujące w wawozach lessowych Kazimierskiego Parku Krajobrazowego”. Dr Marian Kuc (Kanada-Polska) przedstawił problem występowania grzybów w skamieniałych drzewach *Dadoxylon*, z arkozy kwaczalskiej wieku górnostefańskiego (karbon nieprodu-

ktywny), oraz zapoznał uczestników Sesji z działalnością Chrzanowskiego Towarzystwa Araukarytowego. Wezwał również specjalistów do studiowania tego interesującego fenomenu mikologicznego oraz wskazał podstawową literaturę.

Anna BUJAKIEWICZ

VARIA

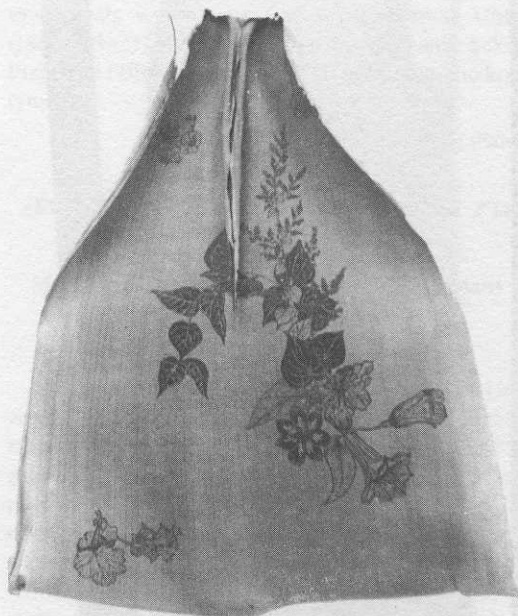
RYSUNKI KWIATÓW I KOMPOZYCJE
ROŚLINNE ELŻBIETY NOWOTARSKIEJPictures of flowers and plant compositions by
Elżbieta Nowotarska

Od wielu lat w środowisku krakowskich botaników dużym powodzeniem cieszą się rysunki i niezwykle kompozycje roślinne Elżbiety Nowotarskiej. Autorka tych prac jest z wykształcenia biologiem, pracującym w Ogrodzie Botanicznym Uniwersytetu

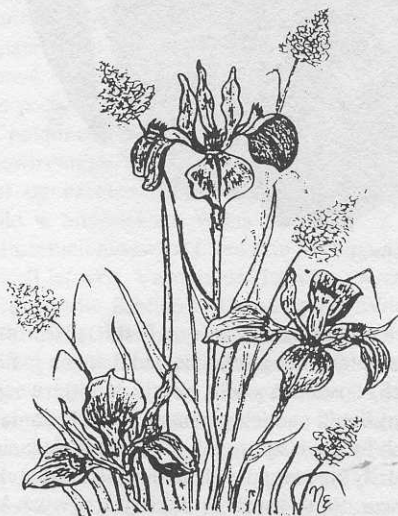
(Fot. A. Mróz)

Jagiellońskiego. Rysowanie roślin rozpoczęła od ilustrowania prac naukowych. Ilustracje te, zamieszczane m.in. w pracach prof. Jana Kornasia, prof. Teresy Mrozińskiej, dr hab. Haliny Piękoś-Mirkowej charakteryzują się naukową precyzją i artystycznym wyuczuciem kompozycji.

(Fot. A. Mróz)

JERZY HARASYMOWICZ

**W BOTANICZNYM
WIERŚZE ZEN**

(Fot. A. Mróz)

Praca w Ogrodzie, w którym Elżbieta Nowotarska sprawuje opiekę merytoryczną nad działem roślin leczniczych, dostarcza wielu okazji do obserwacji roślin, zamyślenia nad ich pięknem, poszukiwania oryginalnych form plastycznych. Z tego podglądania natury zrodziły się kompozycje roślinne o niespotykanej sile wyrazu. Są to zarówno bukiety z żywych kwiatów, obrazy ułożone z różnych elementów roślin, jak i rysunki poprowadzone cienką kreską, przywodzące na myśl japońskie drzeworyty.

Prace Elżbiety Nowotarskiej cieszą się dużym uznaniem profesjonalnych plastyków. Niektóre ozdabiają stałą ekspozycję w Muzeum Ogrodu Botanicznego UJ, inne znalazły się na wystawach kwiatów.

Jedną z ostatnich prac jest projekt okładki tomiku poezji pt. *W botanicznym wiersze ZEN* Jerzego Harasymowicza, poświęconego roślinom krakowskiego Ogrodu.

W miesiącach zimowych w Ogrodzie Botanicznym urządzane są comiesięczne prelekcje poświęcone różnym problemom botanicznym. Plakaty Elżbiety Nowotarskiej, wykonane niezwykle starannie, nawiązujące do dawnego malarstwa, niepowtarzalne w swoim nastroju, odkrywają wciąż na nowo harmonijne piękno świata roślin.

Alicja ZEMANEK

LAS I JEGO LOS – BESKID NISKI¹

Forest and its fate – the Beskid Niski Mts.

„Pół mili za Baligrodem kraj staje się w najwyższym stopniu dziki, tak że go nie mogę porównać z żadnym znajomym w Europie. Potargane góry okrywają dziewicze lasy, rozpościerające się na szczytach wirchów, jako i po równinach. Przeważają w nich jodły i świerki, towarzysko obok siebie rosnące, buki zaś, w wielkie kupy zebrane, bywają oddzielone: wyjątkowo, i to na granicach zetknięcia, mieszają się te dwa gatunki drzew. Właściwy charakter tych lasów pochodzi od nader bujnej roślinności. Niezmiernej wielkości świerki mają pospolicie sążęń w średnicy, a nawet półtora i więcej. Pod tymi potężnymi drzewami wznosi się niższy las, składający się z drzew znacznie grubych. Spoglądając z daleka na te odwieczne bory, wydaje się, jakby się wynosił las znad lasu. Gdym te strony zwiedzał w sierpniu, a zatem w spóźnionej porze, znajdowałem mnóstwo pięknych kwiatów z barwą niepospolitej żywości. Bogatszej i zarazem bujniejszej roślinności trudno sobie wystawić w naszym umiarkowanym pasie. Te potężne drzewa są prawdziwą ozdobą tych stron, na które nikt nie zwraca uwagi, i trwają tak długo, dopóki je burza nie zwali.

Gdym obchodził te strony przy wiosce Kołonicie, najwięcej spotykałem trudności po lasach od niezmiernych poprzewalanych pni. Często trzeba je było wymijać i daleko obchodzić: nawet butwiejąc jeszcze stawały zapory, wyrasta z nich bowiem mnóstwo krzaków i bujnych ziół, uginających się pod nogami, i kroku stawić nie można było bezpiecznie. Najpiękniejsze drzewa nie mają tutaj żadnej wartości, albowiem tę część gór nie przecina żadna spławna rzeka, a

¹ Wyjątek z publikacji Ludwika Zejsznera pt. *Podróże po Beskidach, czyli opisanie części Gór Karpackich zawartych pomiędzy źródłami Wisły i Sanu*. Biblioteka Warszawska 1848, t. 3.

drogi tak są kamieniste, że po nich nawet najbliższa bryczka posuwa się z trudnością. Z najbujniejszego tylko drzewa budowlanego wyrabiają potaż (węglan potasu), substancja stosowana do wyrobu szkła, mydła itp. Ale i ten przemysł stoi na niższym stopniu. Aby drzew nie ścinać, wyrabiają w ich spodzie obszerne otwory, do ula podobne, i w nie zakładają ogień: wtedy zapala się drzewo i zamienia się w popiół. Co wiatry nie rozwieją pozostaje w kupkach, które zabierają, ługują i gotują na potaż zwyczajnym sposobem w panwiach żelaznych. Takie jest w tych okolicach karpackich zużycie niezbyt zyskowne najwyborniejszego drzewa!”

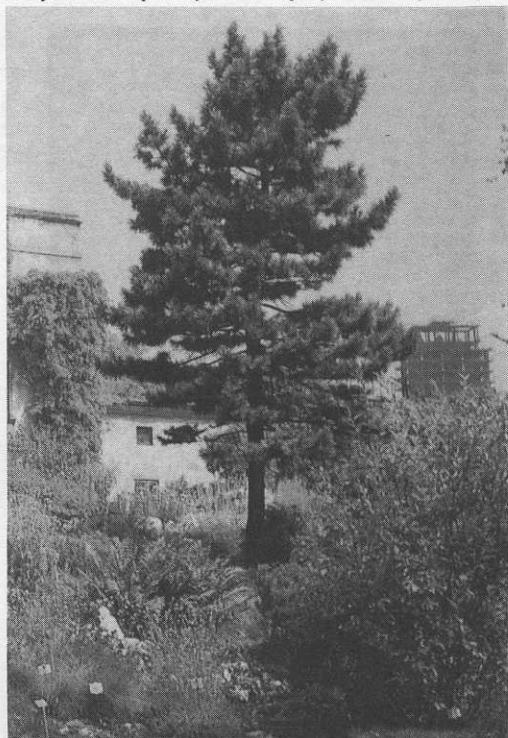
Treść tego ustępu to także podzwonne dla wieloletniej dyskusji nad zagadnieniem istnienia w Beskidzie Niskim przerwy w zasięgu świerka, zwanej dysjunkcją śródkarpacką.

Andrzej ŚRODŃ

LIMBA CZARNOHORSKA NA EMIGRACJI W KRAKOWIE

The Arolla Pine from Czarnohora in exile in Cracow

Alpinarium w uniwersyteckim Ogrodzie Botanicznym zdobi piękny okaz – przywiezionej kiedyś w

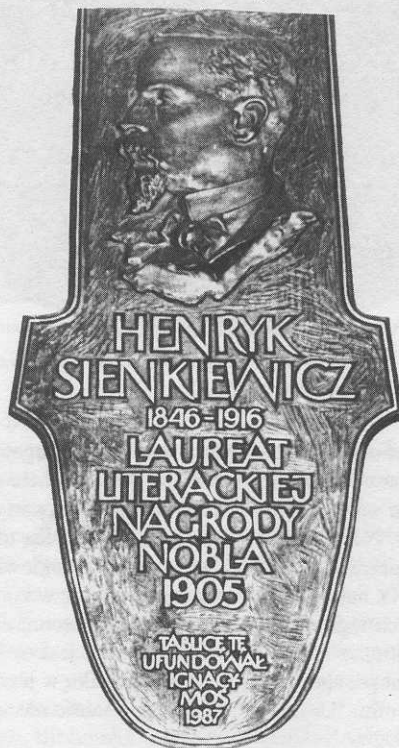
Fot. A. Mróz

plecaku – limby. Pochodzi ona z czarnohorskiego kotła Gadżyny i dziś ma już ok. 60 lat. Bliższe informacje oraz ilustracje dotyczące tego stanowiska zawiera publikacja: A. Środoń, Rozmieszczenie limby w polskich Karpatach i jej ochrona, *Ochrona Przyrody* 16: 22–42, 1936.

Andrzej ŚRODŃ

„SIENKIEWICZÓWKA” EDWARDA JANCZEWSKIEGO

Edward Janczewski's house „Sienkiewiczówka”

Ryc. 1. Tablica pamiątkowa poświęcona H. Sienkiewiczowi, fundator: I. Moś.

Na przełomie XIX i XX w. Edward Janczewski (1846–1918) wybudował secesyjną kamienicę w Krakowie przy ulicy Wolskiej (obecnie ul. Marszałka J. Piłsudskiego 16). W domu tym częstym gościem był Henryk Sienkiewicz (1846–1916), z którego siostrą pierwszej żony – Jadwigą z Szetkiewiczów – ożenił się E. Janczewski. Kolejnymi właścicielami posesji byli: Edward Walerian Janczewski (1887–1959), syn Edwarda, profesor AGH, jego szwagierka Paulina Niszczypór (1903–1974), a po jej śmierci – Ignacy Moś, który sprzedał kamienicę 22 XI 1988 r. Akademii

Ryc. 2. Tablica pamiątkowa poświęcona E. Janczewskiemu i jego rodzinie, fundator: I. Moś.

Górnicz-Hutniczej, jednocześnie zastrzegając dla niej nazwę „Sienkiewiczówka”. Po remoncie mieści się tam obecnie Dom Gościnny AGH, otwarty 1 IV 1992 r. Na froncie umieszczona jest tablica ufundowana przez I. Mosia poświęcona H. Sienkiewiczowi (Ryc. 1), natomiast wewnątrz na parterze w korytarzu – tablica tego samego fundatora poświęcona E. Janczewskiemu i jego rodzinie (Ryc. 2); jest to jedyny element przypominający o tym botaniku w jego dawnym domu. Uroczyste odsłonięcie tablic nastąpiło 5 XII 1992 r.

Opracował Piotr KÖHLER na podstawie informacji dostarczonych przez p. Ignacego Mosia.

CENNY DAR

Precious gift

Instytut Botaniki Uniwersytetu Warszawskiego otrzymał w bieżącym roku cenny książkowy dar od Polaka – emigranta. Ofiarodawcą jest Pan Zbigniew Wąsik, warszawiak, obywatel australijski, emeryt od 1989 roku. Po upadku Powstania Warszawskiego jako jego uczestnik znalazł się w obozie jenieckim Stalag B. Uwolniony przez aliantów ukończył Polskie

Liceum Techniczne w Hamburgu, a następnie wyjechał do Australii. W 1949 roku zakotwiczył się w stolicy kraju. Pracował w dziedzynie kartografii przemierzając z ekipą fachowców ogromne przestrzenie kontynentu, po czym został zatrudniony w Urzędzie Statystycznym. W 1962 roku rozpoczął pracę jako chemik na Wydziale Geologii Australijskiego Uniwersytetu Narodowego.

Jego wielkim hobby stała się fotografia. Dzięki licznym wyjazdom z ekipą geografów i geologów poznawał nowy kontynent, obserwował obcą dla siebie florę, fotografował rośliny. Jako człowiek bardzo solidny i odpowiedzialny uznał, że unikalne nierzadkie zdjęcia fotograficzne muszą mieć właściwą dokumentację. Postanowił poznać rośliny. W owym czasie w Australii zaczął się boom wydawniczy: publikowano klucze do oznaczania roślin oraz rodzimej flory. Kupował więc najlepsze dzieła, uczył się, gromadził książki i przezroczka. Latami powstawał ogromny zbiór; ten dorobek całego życia postanowił ofiarować swemu krajowi. Na własny koszt przesłał wspaniałe zachowany księgozbiór oraz ponad 6700 skatologowanych przezroczcy Instytutowi Botaniki Uniwersytetu Warszawskiego, który uhonorował go swoim Medalem.

Księgozbiór składa się z przeszło 300 dzieł opublikowanych głównie w Australii. Wydanie ich w latach osiemdziesiątych uprzytamnia nam ogrom pracy wykonanej przez tamtejszych botaników, którzy w bardzo krótkim czasie włożyli wiele trudu w poznanie rodzimej flory kontynentu o powierzchni prawie równej całej Europie, a przeszło 20-krotnie większego od Polski.

Rektor Uniwersytetu Warszawskiego, prof Andrzej K. Wróblewski, wręcza Zbigniewowi Wąsikowi Medal Uniwersytetu Warszawskiego.

Dzieła te zawierają opisy, klucze, ryciny kreskowe i liczne piękne barwne fotografie roślin i roślinności australijskiej (wraz z Tasmanią i mniejszymi wyspami, np. Lord Howe Island). Geograficznie obejmują one obszary odpowiadające poszczególnym stanom, z których południowo-wschodnie są najlepiej zbadane. Ze względu na ogromną powierzchnię kraju, jej różnorodność oraz zróżnicowanie klimatyczne szereg dzieł ma charakter regionalny, jak np. *Kosciusko alpine flora* (1992); inne dotyczą grup ekologicznych, jeszcze inne są monografiami.

Księgozbiór był gromadzony planowo. Zbigniew Wąsik zaopatrywał się początkowo w istniejące wówczas na australijskim rynku księgarskim podstawowe dzieła, jak wielotomowa *Flora of Australia* (1981) (tom 54 z 1992 r. obejmuje początek *Lichenes*), umożliwiające mu poznawanie flory obszarów najbardziej dlań dostępnych, a więc regionów najbardziej rozwiniętych gospodarczo, związanych z dużymi miastami, Sydney, Melbourne, Adelajda, a następnie przedstawiające florę całych stanów znajdujących się w strefie klimatów umiarkowanego i śródziemnomorskiego, Victoria, Nowa Południowa Walia, Queensland, w końcu dotyczące obszarów północnej i południowej oraz zachodniej Australii, autorstwa np. Cunninghama i in. z 1981 r., Morleya i Toelkena z 1983 r., czy też Hardena z 1990 r. Kilkanaście prac poświęcono

palmom i paprociom (z lat 1976–1990), natomiast innym roślinom zarodnikowym jedną mchom – 1975 i jedną glonom morskim – 1981; grzyby reprezentowane są jedynie w popularnym atlasiku – 1979.

Poznanie roślin uwydatniło niebezpieczne zjawisko szybkiego ich wymierania. Stwierdzono (Leigh, Boden, Broggs: *Extinct and Endangered Plants of Australia*, Melbourne 1984) istnienie ogromnej liczby endemitów oraz silnie zagrożonych roślin rzadkich, z których część przypuszczalnie już wyginęła.

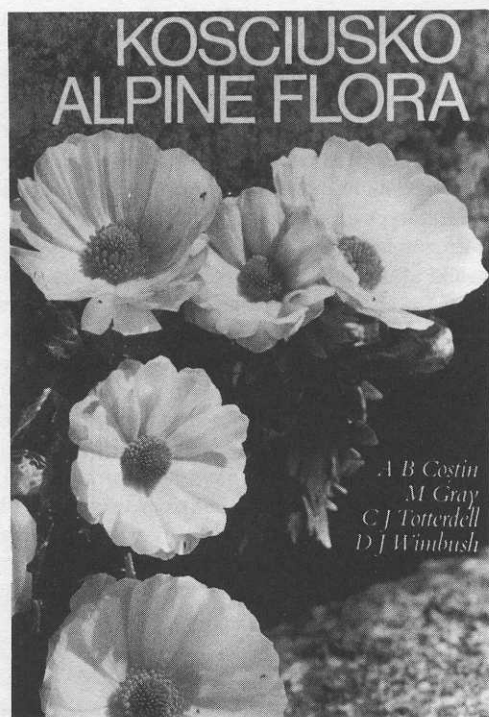
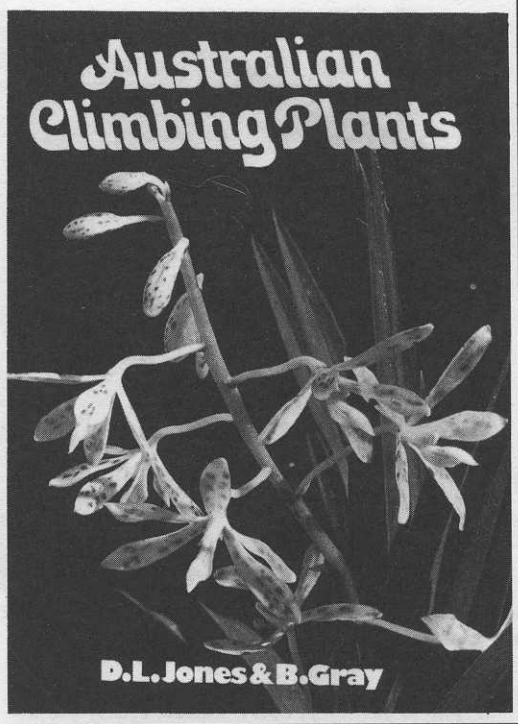
Zrozumiałym jest, że w następnym etapie rozwoju botaniki „florystycznej” zaczęły ukazywać się opracowania o charakterze geograficznym; one również znalazły się w ofiarowanym księgozbiörze, np. *Vegetation of South Australia* (1972), *Australian Vegetation* (1981), *Plant Life of Western Australia* (1990), *The Bush* (1987). Prowadziło to do przygotowania różnego rodzaju dzieł monograficznych jak *Acacia of Australia* (1981), *Climbing plants in Australia* z opisaniami ponad 750 gatunków (1988), czy też wiążących się z gospodarką leśną: *Forest trees of Australia* (1970), *Rainforest trees* (1989), a także o lasach eukaliptusowych Tasmanii – 1988 lub o gospodarce w tamtejszym „buszu” – 1991.

Gospodarka na obszarach trawiastych, ważnych dla kraju ze względu na wypas bydła, a zwłaszcza owiec, skierowała uwagę botaników na trawy, którym

poświęcono szereg wydawnictw atlasowych, m.in. *Australian Grassland* (1975). W związku z tym zagadnieniem uwidatniła się konieczność zajęcia się roślinami wodnymi. Rzeki oraz względnie liczne na tym kontynencie bezodpływowe zbiorniki stały się przedmiotem botanicznego zainteresowania władz stanowych. Komisja Zasobów Wodnych N. Płd. Walii opublikowała dzieło *Waterplants of New South Wales* (1981).

Kilka wybranych tematów specjalnych zaprezentowano w serii prac o kaktusach lub w obszernych dziełach, jak *Poisonous Plants of Australia* (1974), *Australian Medicinal Plants* (1983) lub też omówionych w pracy o zbiorowiskach typu mangrowe. Szczególnie zainteresowała mnie książka Mary White *The Greening of Gondwana* (Zieleń Gondwany) (1988), opracowana bardzo starannie pod kątem wymagań dydaktycznych. Przedstawiono w niej ewolucję roślin żyjących przed 400 milionami lat aż do dzisiaj, ilustrując ten proces barwnymi obrazami fragmentów skamieniałości (np. *Glossopteridales*) i mapkami – a dla porównania kolorowymi rycinami przedstawiającymi rekonstrukcje oraz fotografiami roślin współcześnie żyjących na tle środowiska.

Z. Wąsik pamiętał również o wzbogaceniu swej kolekcji książek o dzieła mające znaczenie praktycz-

ne, jak podręcznik fitopatologii w warunkach australijskich lub liczne poradniki botaniczne dla właścicieli ogrodów przydomowych.

Rodzajem „podsumowania” australijskiej wiedzy florystycznej jest opasła księga *Encyclopaedia botanica* (1986), obejmująca 11000 haseł – nazw rodzimych i egzotycznych roślin tego kontynentu. Swoistym przyrodniczym dopełnieniem tego botanicznego księgozbioru jest kilkanaście popularno-naukowych książeczek na temat szeroko pojętej fauny Australii.

Życzeniu Pana Zbigniewa Wąsika stało się zadanie. Jego cenny dar szczęśliwie dotarł do ojczyzny i będzie służyć botanikom polskim, zaś on sam na zawsze zostanie w pamięci wdzięcznych rodaków.

Alina SKIRGIEŁŁO

KTO ODKRYŁ *EUPHORBIA EPITHYMOIDES* DLA FLORY POLSKIEJ?

Who discovered *Euphorbia epithymoides* for
Polish flora?

Być może niektórzy czytelnicy uznają niniejsze wyjaśnienie za drugorzędne lub wręcz nieistotne, jednak, mając na uwadze wielką wagę iaką zdecydowana

większość botaników przykłada do sprawy pierwszeństwa odkryć florystycznych, wydaje się ono uzasadnione.

Kto zatem odkrył *Euphorbia epithymoides* L. dla flory polskiej? W pracy poświęconej występowaniu gatunku w Polsce [2] pierwszeństwo odkrycia gatunku w miejscowości Ujejsce koło Będzina przypisano K. Łapczyńskiemu, który istotnie znalazł stanowisko w 1887 roku [1]. Zostało ono jednak odkryte już kilka lat wcześniej, w roku 1879, przez G. Schneidera [3]. Ponieważ czasopismo, w którym informacja została opublikowana, nie należy do ogólnie dostępnych, fragment traktujący o *E. epithymoides* przytaczam w wersji oryginalnej: „Im Buchenwalde bei Ujejsce unweit Ząbkowice (etwa 14 km von der schlesischen Grenze):..., *Cirsium erisithales* Scop. und *Euphorbia polychroma* A. Kerner (*E. epithymoides* Jacq.), beide für Polen neue Species, die letztere nördlich der Carpathen bisher überhaupt noch nicht beobachtet.”

LITERATURA

- [1] ŁAPCZYŃSKI K. 1888. Roślinność kilku miejscowości krajowych. *Pam. fizjogr.* 8: 1–58.
- [2] ROSTAŃSKI K., JĘDRZEJKO K. 1976. O występowaniu *Euphorbia epithymoides* L. (= *E. polychroma* A. Kerner) w okolicach Będzina w województwie katowickim *Fragm. Flor. Geobot.* 22: 295–299.
- [3] UECHTRITZ R. v. 1880. Resultate der Durchforschung der schlesischen Phanerogamenflora im Jahre 1879. *Jahresber. Schles. Ges. Vaterl. Cult.* 57: 323–349.

Zbigniew SZELAG

IX KONKURS DENDROLOGICZNY „ZNAM DRZEWA I KRZEWY”

9th Dendrological Contest „I know trees and shrubs”

Zgodnie z tradycją konkursów dendrologicznych w Łodzi, tegoroczna, dziewiąta już rywalizacja uczniów z zakresu drzewoznawstwa, miała miejsce 28 września 1992 roku w Gmachu Wydziału Biologii UŁ. Organizatorami, jak w latach ubiegłych byli: Zarząd Wojewódzki LOP w Łodzi, Sekcja Dendrologiczna PTB, reprezentowana przez pracowników Zakładu Geobotaniki i Ochrony Przyrody UŁ oraz Ogrodu Botanicznego w Łodzi. Nie uległ również zmianie skład jury, któremu przewodniczył inicjator konkursu – dr Janusz Hereźniak.

Tematyka konkursu nie jest łatwa i wykracza poza podstawowy program nauczania biologii. Cieszy więc fakt zwiększonego zainteresowania nauczycieli, w

porównaniu z rokiem ubiegłym, którzy przygotowali do udziału w konkursie nowych uczestników, zgodnie z zasadą, że nagrodzeni indywidualnie uczniowie w poprzednich konkursach nie mogą brać w nim udziału powtórnie.

Do rywalizacji przystąpiło 29 uczniów z następujących szkół:

- szkoły podstawowe nr: 45, 183, 198
- licea ogólnokształcące nr: I, III, XXV, XXIX, XXXI, XXXII.

Jury na podstawie wyników testu pisemnego oraz praktycznego sprawdzianu ze znajomości rozpoznawania drzew i krzewów przyznało następujące nagrody indywidualne: w grupie szkół podstawowych laureatami zostali:

1. Agata Rodziewicz – SP 198 – ilość pkt. 147
2. Radosław Gwadera – SP 198 – ilość pkt. 144
3. Michał Hikrys – SP 198 – ilość pkt. 132
4. Piotr Lewiak – SP 198 – ilość pkt. 118

oraz wyróżnienia:

1. Tomasz Grochowina – SP 198 – ilość pkt. 82
2. Agata Drobek – SP 45 – ilość pkt. 79
3. Izabela Dudek – SP 45 – ilość pkt. 72
4. Małgorzata Łazińska – SP 45 – ilość pkt. 71

W grupie liceów ogólnokształcących nagrody otrzymali:

1. Andrzej Kobyłecki – I LO – ilość pkt. 179
2. Agnieszka Janus – XXXII LO – ilość pkt. 177
3. Anna Drozdalska – XXXII LO – ilość pkt. 174
4. Rafał Ziółkowska – XXXII LO – ilość pkt. 170

wyróżnienia:

1. Piotr Kośla – XXXII LO – ilość pkt. 156
2. Dawid Żuk – XXXII LO – ilość pkt. 154
3. Michał Miklas – XXXII LO – ilość pkt. 142
4. Katarzyna Lenart – XXXI LO – ilość pkt. 130

Pierwsze miejsce i przechodnią nagrodę zbiorową w postaci statuetki żubrów, ufundowaną przez Sekcję Dendrologiczną Polskiego Towarzystwa Botanicznego, uzyskała powtórnie ekipa Szkoły Podstawowej nr 198, prowadzonej przez mgr Macieja Mamińskiego, która zdobyła najwyższą ilość punktów w swej grupie, tj. 423. Drugie miejsce w tej grupie zajęła Szkoła Podstawowa nr 45–222 pkt., zespół przygotowany przez mgr Annę Łazińską.

Jury przyznało nagrodę rzeczową w postaci zestawu kwiatów doniczkowych wartości ok. 1 mln. zł, ufundowaną przez Ogród Botaniczny w Łodzi – XXXII Liceum Ogólnokształcącemu, którego ekipa prowadzona przez mgra M. Mamińskiego uzyskała najlepsze wyniki w konkursie (521 pkt.).

Nagrody książkowe dla uczestników konkursu o wartości ponad 3 mln. zł, ufundował Zarząd Wojewódzki Ligi Ochrony Przyrody w Łodzi.

Uroczyste wręczenie nagród odbyło się podczas zebrania naukowego Oddziału Łódzkiego PTB w Gmachu Biologii UŁ 21 grudnia 1992 r., na którym młodzież wysłuchała referatu prof. dr hab. M. Ławrynowicza pt. „Osobliwości przyrodnicze Meksyku”.

Andrzej GRZYL

RODZINA I LUBELSKIE LATA MŁODOŚCI FRANCISZKA DIONIZEGO KAMIEŃSKIEGO

Franciszek Dionizy Kamiński's family and youth at Lublin

Franciszek Dionizy Kamiński (1851–1912) należy do tych botaników, którzy nie doczekali się dotąd pełnej biografii. W jego przypadku, podobnie jak i w odniesieniu do wielu innych rodzimych przyrodników, zdecydowanie za słabo została poznana najbliższa rodzina, lata młodości i środowisko szkolne, a więc ten okres, w którym kształtują się późniejsze zainteresowania. Archiwalna kwerenda pozwoliła wyjaśnić autorowi niniejszego artykułu wiele nieznanych szczegółów dotyczących pochodzenia F. D. Kamińskiego i jego wczesnych lat życia.

Ojciec lubelskiego botanika, Michał Ignacy Symforian Kamiński (vel Kamiński) zaznaczony krótką notą w słowniku architektów Stanisława Łoży [7], był z zawodu budowniczym. Urodził się on 20 sierpnia 1813 r. we wsi Czarnocin koło Łomży, jako syn Jana Kamińskiego, patrona trybunału cywilnego pierwszej instancji w Łomży, oraz Zofii z Leśniowskich. Nauki gimnazjalne pobierał u księży pijarów w Warszawie, gdzie w okresie przed powstaniem listopadowym zamieszkali jego rodzice. Po odbyciu aplikacji na Wydziale Budownictwa przy Komisji Rządowej Spraw Wewnętrznych i Duchowych złożył egzamin na konduktora (1837) i rozpoczął pracę w Górze Kalwarii. Kilkakrotnie podnosił swoje kwalifikacje awansując na budowniczego klasy drugiej (1840) i klasy trzeciej (1846). W latach 1846–47 pełnił funkcję budowniczego guberni radomskiej. W maju 1847 r. został przeniesiony do Lublina. Pracował tu aż do śmierci jako pomocnik budowniczego guberni lubelskiej. Mieszkał najpierw w kamienicy przy ul. Nowej 116, później zaś wykupił dom przy ul. Początkowskiej 362.

Michał Kamiński poślubił Teonillę, córkę Franciszka Winnickiego, podpułkownika byłych wojsk

polskich, uczestnika powstania 1831 i Anny z Lankie-wiczów, urodzoną 19 listopada 1825 r. w Suwałkach. Na cześć ojca matki ich najstarszy syn, jakim był przyszły botanik otrzymał swe pierwsze imię. Odnaleziony przez autora artykułu akt urodzenia Franciszka Dionizego Kamińskiego wart jest zacytowania w całości; dzięki niemu ustalić można status i towarzysko–zawodowe powiązania Michała Kamińskiego w ówczesnym środowisku lubelskim.

Franciszek Dionizy Kamiński został ochrzczony w kościele katedralnym pod wezwaniem św. Jana, co w księdze metrykalnej udokumentowano następującą adnotacją: „Działo się w Lublinie dnia trzydziestego kwietnia tysiąc osiemset pięćdziesiątego drugiego roku o godzinie szóstej wieczorem. Stawił się Michał Kamiński, Budowniczy lat trzydzieści ośm mający w Lublinie zamieszkały, w przytomności Feliksa Bieczyńskiego Inżyniera lat pięćdziesiąt i Juliusza Miklaszewskiego Assessora Nadleśnego lat trzydzieści sześć mającego obojdwóch w Lublinie zamieszkałych, i okazał nam dziecię płci męskiej urodzone w Lublinie dnia dziewiątego października roku zeszłego o godzinie drugiej po północy z jego małżonki Teonilli z Winnickich lat dwadzieścia sześć mającej. Dziecięciu temu na chrzcie świętym w dniu wczorajszym odby- tym dano imiona Franciszek Dionizy a rodzicami jego chrzestnymi byli JW Wincenty Pieńkowski Biskup Nominat administrator Dyecezyi Lubelskiej z W Aloizą Mejzer w asystencji wyżej wzmiankowany Feliks Bieczyński z W Wiktoria Szyprowską. Opóźnienie spisania tego aktu nastąpiło z przyczyny oczekiwania na przyjazd dziadków ochrzczonego. Akt ten stawającemu Oycu i świadkom przeczytany podpisaliśmy z nimi. X Ignacy Misiński”.

Jak wynika z przytoczonego zapisu metrykalnego ojciec Franciszka Kamińskiego należał do liczącej się sfery dziewiętnastowiecznego Lublina. Wymieniony jako świadek, a zarazem asystujący przy chrzcie jego pierworodnego syna Feliks Łódzia-Bieczyński (1799–1885), inżynier wojewódzki i gubernialny lubelski, założyciel istniejącego do dziś parku Saskiego w Lublinie, był pionierem uprawy wielu roślin ozdobnych w mieście [2, 3]. Jako człowiek zasłużony dla regionu został nawet patronem jednej z ulic w centrum miasta. Jest całkiem prawdopodobne, że to właśnie przyrodnicze zamiłowania Bieczyńskiego, przyjaciela domu Kamińskich, zwróciły uwagę dorastającego Franciszka Dionizego na botanikę.

Równie ważną osobistością ówczesnego Lublina był ks. biskup Wincenty a Paulo Pieńkowski (1786–1863), zapisany jako ojciec chrzestny Franciszka Kamińskiego. Kierował on diecezją lubelską w trud-

nym okresie międzypowstaniowym. To on przyczynił się do orestaurowania katedry lubelskiej, miał wpływ na urządzenie rezydencji biskupiej i pomieszczenia dla konsystorza [10]. Te inicjatywy biskupa Pieńkowskiego wyjaśniają jego bliską znajomość z architektem Michałem Kamieńskim; ojciec przyszłego badacza mikoryzy był zapewne zatrudniony przy pracach renowacyjnych w katedrze i nadzorował rozbudowę kurii.

Natomiast matka chrzestna Franciszka Dionizego, czyli Aloiza Mejzer z Wieczerskich (zm. 1893), była żoną Ludwika Wilhelma Mejzera, budowniczego gubernialnego, zasłużonego dla miasta przebudową i odnowieniem tutejszej bazyliki OO. Dominikanów [5].

Przysługująca Michałowi Kamieńskiemu jako pomocnikowi budowniczego gubernialnego roczna pensja 450 rs. (rubli srebrnych) z trudem wystarczała na utrzymanie licznej rodziny. Oprócz Franciszka Dionizego miał on jeszcze pod opieką dwóch synów: Mieczysława (ur. 1.I.1854) i Szczepana Stefana (ur. 3.VIII.1862) oraz córkę Klementynę (ur. 14.XI.1859); wszyscy urodzili się w Lublinie. Dodatkowe obowiązki, jakich się podejmował, znacznie osłabiły jego zdrowie. W efekcie dnia 8 marca 1863 roku Michał Kamieński zmarł nagle na atak serca, pozostawiając swą żonę z czwórką niepełnoletnich dzieci. Został pochowany na cmentarzu rzymskokatolickim przy ul. Lipowej w Lublinie (kwatery 7, rząd 1, grób 7-nagrobek w kształcie złamanego, ukorzonego pnia drzewa). Dwa lata później, tj. 1 listopada 1864 roku, również w Lublinie zmarł najmłodszy syn Kamieńskich – Szczepan Stefan i spoczął w grobie ojca.

Po śmierci męża, Teonilla Kamińska złożyła podanie do władz guberni z prośbą o wsparcie materialne dla siebie i rodziny. Komisja Emerytalna przyznała jej we wrześniu 1863 r. jednorazową zapomogę w wysokości 525 rs. z funduszy skarbowych, z czego dla dzieci przypadło 350 rs. Uzyskany w ten sposób zasiłek został przeznaczony na kształcenie dorastających synów, którym przestały wystarczać nauki pobierane w prywatnej edukacji. Prawdopodobnie Franciszek Dionizy Kamiński, tak jak później jego brat Mieczysław, rozpoczął systematyczne kształcenie w 1863 r. od drugiej klasy lubelskiego Gimnazjum Gubernialnego. Szkoła ta mieściła się przy ul. Namiestnikowskiej 296 (obecnie ul. Narutowicza 12) w Lublinie. Przyszły botanik dołączył do grona wybitnych uczniów tego gimnazjum; kończyli go bowiem m.in. B. Prus, A. Świętochowski i H. Wiercieński. Z zachowanej dla lat 1864–67 księgi wpisów uczniów tego gimnazjum wynika, że kolegą z ławy szkolnej Kamińskiego był Juliusz Vetter (1853–1917), późniejszy

przemysłowiec, zasłużony lubelski działacz społeczny i filantrop [8]. Do starszej klasy uczęszczał natomiast Bronisław Znatowicz (1851–1917), znany po latach ze swych prac chemicznych i fizjograficznych, wieloletni redaktor *Wszelchwiatu* [1].

Również w tym samym czasie kończył swe nauki gimnazjalne w Lublinie Julian Ochrowicz (1850–1917), ceniony później psycholog, filozof i publicysta [6, 9]. Starszy o rok od Franciszka Dionizego, był niewątpliwie jego bliskim znajomym lub nawet dalekim krewnym (babka Ochrowicza była z domu Winnicka, tak jak matka Kamińskiego). Łączył ich ponadto w Lublinie wspólny adres: kamienica pod numerem hipotecznym 362, będąca, jak już wspomniano, własnością Kamińskich. Franciszek Dionizy mógł więc być świadkiem pierwszych niezwykłych pomysłów Ochrowicza. Jak wynika ze szkolnych akt Kamińskiego sąsiadowali przez pewien czas z owdowiłą Jądwigą Ochrowiczową z Sumińskich, do niedawna przełożoną Maryjskiego Instytutu Wychowania w Nowej Aleksandrii (Puławach). Sprowadziła się ona na krótko ze swym synem jedynakiem do miasta nad Bystrycą, lecz nie była tu urzędowo zameldowana.

Po ukończeniu gimnazjum w roku 1866 Julian Ochrowicz przeniósł się do Warszawy, aby kontynuować swe studia w tamtejszej Szkole Głównej. Wraz z nim znika z księgi wpisów do lubelskiego gimnazjum nazwisko Franciszka Dionizego Kamińskiego, który zapewne podążył za nim do stolicy. W Lublinie pozostała jeszcze matka przyszłego botanika z dwójką jego młodszego rodzeństwa. Opiekowała się ona młodszym bratem Franciszka, tj. Mieczysławem, zapisanym w roku 1865 do kasy drugiej gimnazjum. Wkrótce jednak Teonilla Kamińska odsprzedała kamienicę i przeniosła się do Warszawy, gdzie zamieszkała wraz z rodziną 30 października 1868 r. w domu przy ul. Długiej 23 [4]. Do tego czasu Franciszek Dionizy Kamiński uzupełnił swe wykształcenie gimnazjalne w stolicy Królestwa i podjął pierwszy rok nauki na tamtejszym uniwersytecie. W roku 1871 opuścił kraj rozpoczynając swe badawcze podróże. Ten późniejszy, owocny w odkrycia i zasługi dla botaniki etap jego życia oczekuje nadal na wnikliwie i szerokie omówienie.

LITERATURA

- [1] BRZEK G. 1987. Znatowicz Bronisław. W: S. FELIKSIĄK (red.), *Słownik biologów polskich*. PWN, Warszawa, 606–7.
- [2] DOMAŃSKI C. W. 1992. Bieczynski (Łódź-Bieczynski) Feliks Tomasz. W: T. SKARŻYŃSKI (red.), *Słownik*

biograficzny techników polskich, zeszyt 2. NOT. Warszawa, 20–22.

- [3] DOMAŃSKI C. W. 1993. Bieczyński (Łódzia-Bieczyński) Feliks Tomasz. W: T. RADZIK, J. SKARBEK, A. A. WITUSIK (red.), *Słownik biograficzny miasta Lublina*, tom pierwszy. Wyd. UMCS. Lublin, 240–1.
- [4] DZIERŻANOWSKI W. 1870. Przewodnik warszawski na rok 1870. Druk S. Orgelbranda. Warszawa, 156.
- [5] GERBER R. 1977. Studenci Uniwersytetu Warszawskiego 1808–1831, *Słownik biograficzny*. Ossolineum. Wrocław, 390.
- [6] KOSNAREWICZ E. 1992. Ochorowicz Julian. W: E. KOSNAREWICZ i in. (red.), *Słownik psychologów polskich*. Wyd. UAM. Poznań, 154–8.
- [7] ŁOZA S. 1954. Architekci i budowniczowie w Polsce. BiA. Warszawa, 140.
- [8] MIKULEC B. 1993. Vetter Juliusz Rudolf. W: T. RADZIK, J. SKARBEK, A. A. WITUSIK (red.), *Słownik biograficzny miasta Lublina*, tom pierwszy. Wyd. UMCS. Lublin, 278–9.
- [9] SZENIC S. 1983. Cmentarz Powązkowski 1891–1918. PIW. Warszawa, 371–376.
- [10] ZIELIŃSKI Z. 1981. Pieńkowski Wincenty. W: E. ROSTWOROWSKI (red.), *Polski Słownik Biograficzny*, tom XXVI. Ossolineum. Wrocław, 130.

ŹRÓDŁA

Archiwum Państwowe w Lublinie:

1. Rząd Gubernialny Lubelski – osob. 768.

2. Gimnazjum Gubernialne Lubelskie – 794 k. 661–2, 765.
3. USC Parafia Rzymskokatolicka Katedralna Lubelska – księgi metrykalne z lat 1852, 1860, 1862, 1863.
4. Księga ludności stałej miasta Lublina – sygn. 1, 45, 46.

Cezary W. DOMAŃSKI

LEKSYKON BOTANIKÓW POLSKICH

Dictionary of Polish Botanists

7. JÓZEF TOMKIEWICZ

1. Data, miejsce urodzenia i śmierci – Ur. 2 XII 1877 Stara Wieś – zm. 16 X 1962 Pobiedzno.
2. Rodzina – Ojciec – Jan.
3. Wykształcenie – Gimnazjum Klasyczne w Rzeszowie (1893–1901), studia na Wydziale Filozoficznym Uniwersytetu Lwowskiego (dat nie ustalono).
4. Stopnie naukowe i dane bibliograficzne rozpraw – Doktor filozofii U. Lw. (1909). Praca doktorska: *O stosunku obszerności cew w ogonku liściowym do powierzchni blaszki*.
5. Przebieg pracy zawodowej – Asystent Katedry

Prof. dr Józef Tomkiewicz (drugi rząd od dołu, czwarty z prawej).

Botaniki U. Lw. (1909–1919), profesor Akademii Rolniczej w Bydgoszczy przeniesionej jako Państwowa Wyższa Szkoła Gospodarstwa Wiejskiego do Cieszyina (1919–1938).

6. Podróże naukowe – nie odbył.
- 7a. Zakres badań botanicznych – sadownictwo.
- 7b. Liczba wszystkich publikacji botanicznych – nie znana. Pełnej bibliografii prac uczonego – brak. Przykładowe pozycje: *Plasmodiophora Brassicae*. *Rolnik śląski*. 1927, nr 5, s. 4; Wpływ pasożytów i szkodników na sadownictwo. *Rolnik śląski*. 1925, nr 47, s. 6–7.
- 7c. Główne osiągnięcia naukowe – prowadził badania nad odmianami drzew owocowych i innych roślin użytkowych przystosowanych do różnych warunków klimatycznych Podkarpacia.
8. Działalność dydaktyczna, organizatorska, kolekcjonerska. Jako asystent prof. Teofila Ciesielskiego brał udział w zajęciach dydaktycznych U. Lw. Prowadził w tym czasie, a także w okresie cieszyńskim, liczne kursy, wykłady z dziedziny sadownictwa i pszczelarstwa. Był m.in. członkiem Śląskiej Izby Rolniczej, Towarzystwa Ogrodniczo-Pszczelarskiego w Cieszynie. Za profesury w PWSGW w Cieszynie prowadził zajęcia z botaniki, sadownictwa, pszczelarstwa, winiarstwa.
10. Ważniejsze godności i stanowiska – brak.
11. Najważniejsze wyróżnienia i odznaczenia – brak.
12. Inne informacje – Prof. T. Ciesielski ukierunkował jego zainteresowania na pszczelarstwo. Pod kierunkiem Ciesielskiego prowadził doświadczenia nad rasami pszczół, nad warunkami i przebiegiem zimowli, badał rozwój nosy i sposoby jej zwalczania, prowadził obserwacje nad chorobą majową, a także oryginalne doświadczenia nad rozwojem larw pszczoł w komórkach trutowych. Oprócz własnej pasieki prowadził pasieki w ogrodzie botanicznym U. Lw., w majątku hr. Balickiego w Wykotach koło Lwowa, w Poznaniu na Sołacz, w Bydgoszczy, a wreszcie pasiekę w ogrodzie i sadzie PWSGW w Cieszynie-Gułdowach. Zaprojektował własny typ ula. Był lutnikiem – amatorem.
13. Wykaz ważniejszych źródeł – Ludwik Rosner: Materiały do „Słownika Biologów śląskich”. *Watra. Rocznik Bielski*. 1989. Bielsko – Biała, s. 104., Leon Karłowicz: Uczony, krzewiciel, społecznik. *Pszczelarz Polski*, nr 2, 1992. s. 27, 30.

Ludwik ROSNER

8. BOHDAN KAZIMIERZ CHWASTOWSKI

1. Data i miejsce urodzenia i śmierci – 29 I 1954 Kraków – 28 X 1982.
2. Rodzina – Ojciec – Andrzej (artysta malarz, wcześniej postimpresjonista, obecnie abstrakcjonista, maluje w technice własnej – oprócz farby posługuje się metalem jako tworzywem do wydobycia wyrazu; po roku 1982 wiele jego prac wyrosło z wielkiej tragedii osobistej, po śmierci jedyne go syna Bohdana; członek zwyczajny Związku Polskich Artystów Plastyków). Matka – Zofia Helena Kapustka (pracownik Biblioteki Jagiellońskiej).
3. Wykształcenie – Liceum Ogólnokształcące im. Z. Wróblewskiego w Krakowie (1968–1972), studia na Wydziale Biologii i Nauk o Ziemi Uniwersytetu Jagiellońskiego (1972–1977).
4. Stopnie naukowe i dane bibliograficzne rozpraw – Magister biologii UJ (1977). Praca magisterska: *Rośliny naczyniowe zachodniej części Puszczy Niepołomickiej*, nie opublikowana.
5. Przebieg pracy zawodowej – Pracownik naukowo-techniczny (1976–1978), następnie pracownik naukowy – asystent (1978–1981) w Instytucie Botaniki Polskiej Akademii Nauk.

6. Podróże naukowe – Kuba – Hawana (trzymiesięczny pobyt w Instytucie Biologii w 1978 roku).
- 7a. Zakres badań botanicznych – Florystyka i systematyka roślin naczyniowych (szczególnie przedstawiciele rodziny *Cyperaceae*).
- 7b. Liczba wszystkich publikacji botanicznych – 2: 1. Studia nad rodzajem *Carex* w Polsce. I. Nowa forma *Carex diandra* Schrank. *Fragm. Flor. Geobot.* 24 (4): 639–642, 1978; 2. Studia nad rodzajem *Carex* w Polsce. II. Pozycja systematyczna *Carex atrata* L. var. *rhizogyna* Schur. *Fragm. Flor. Geobot.* 25 (1): 61–64, 1979; opracowanie 9 gatunków do *Flora Exsicata Polonica*. *Fragm. Flor. Geobot.* 25 (1), suppl. 1979.
- 7c. Główne osiągnięcia naukowe – Rozpoczął studia taksonomiczne nad rodzajem *Carex* (gatunki występujące na terenie Polski) oraz nad rodzajem *Cyperus* (gatunki rosnące na Kubie). Pozostawił zbiór szczegółowych rysunków kubańskich przedstawicieli rodzaju *Cyperus* – album znajduje się w Muzeum Ogrodu Botanicznego UJ. Przedwczesna śmierć uniemożliwiła spodziewany rozwój naukowy Bohdana.
8. Działalność dydaktyczna, organizacyjna i kolekcjonerska – Kolekcjonował zbiory zielnikowe z terenu Polski, szczególnie jej południowej części.
9. Działalność w innych dziedzinach – Należał do Stowarzyszenia Miłośników Dawnej Broni i Barwy oraz Towarzystwa Przyjaciół Sztuk Pięknych; malarz amator.
10. Ważniejsze godności i stanowiska w instytucjach, towarzystwach naukowych i redakcjach – członek PTB.
11. Najważniejsze wyróżnienia i odznaczenia – brak.
12. Inne informacje – Po powrocie z Kuby zaczął pogarszać się stan jego zdrowia; stwierdzono nieuleczalną chorobę, z którą walczył przez 4 lata, wykazując wielki hart ducha. Był człowiekiem o bardzo szerokich zainteresowaniach; poza zagadnieniami przyrodniczymi szczególnie skupiały się one w zakresie historii sztuki, plastyki, historii (głównie historii Polski), był także bibliofilem, filatelistą, numizmatykiem, melomanem.
Został pochowany na Cmentarzu Salwatorskim w Krakowie.
13. Wykaz najważniejszych źródeł – Wszystkie informacje uzyskano od Rodziców, mieszkających w Krakowie.
14. Materiały ikonograficzne – Rzeźba w granicie,

Józef Galica, 1983 – pomnik na Cmentarzu Salwatorskim.

Pozostałe materiały znajdują się w domu Rodziców w Krakowie przy ulicy Friedleina 35/12. Są to: głowa w szamocie, Józef Stasiak, 1976; portret – pastel, Andrzej Chwastowski, 1982; medalion – płaskorzeźba (brąz), Andrzej Chwastowski, 1982; portret – brąz, Józef Galica, 1983; portret – olej, Andrzej Chwastowski, 1984; portret – olej, Andrzej Chwastowski, 1986; rysunek – grafity, Andrzej Chwastowski, 1988, oraz liczne fotografie.

Anna STENGL

NOWE PERIODYKI I SERIE NEW JOURNALS AND SERIES

NOVON

Missouri
Botanical
Garden

Novon

A Journal for Botanical Nomenclature

VOLUME 1 NUMBER 1

Novon. A Journal for Botanical Nomenclature (ISSN 1055-3177) jest nowym kwartalnikiem, wydawanym przez Missouri Botanical Garden (pierwszy

numer ukazał się w 1991 roku). W czasopiśmie publikowane są prace z zakresu taksonomii roślin naczyniowych i mszaków ze szczególnym uwzględnieniem problematyki nomenklatorycznej. Powiększająca się znacznie objętość kolejnych woluminów wskazuje zarówno na zwiększające się zainteresowanie piśmem, jak i na renesans zaniedbywanej przez pewien okres czasu dyscypliny. Na uwagę zasługuje ponadto bardzo wysoki poziom edytorski pisma, w tym znakomita jakość rycin kreskowych i fotografii. Prenumerata czasopisma *Novon* włączona jest w cenę subskrypcji *Annals of the Missouri Botanical Garden*, która dla krajów poza U.S.A., Kanadą i Meksykiem wynosiła w 1993 roku 125US\$.

Czasopismo *Novon* dostępne jest we wspólnej Bibliotece Instytutu Botaniki Polskiej Akademii Nauk i Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie.

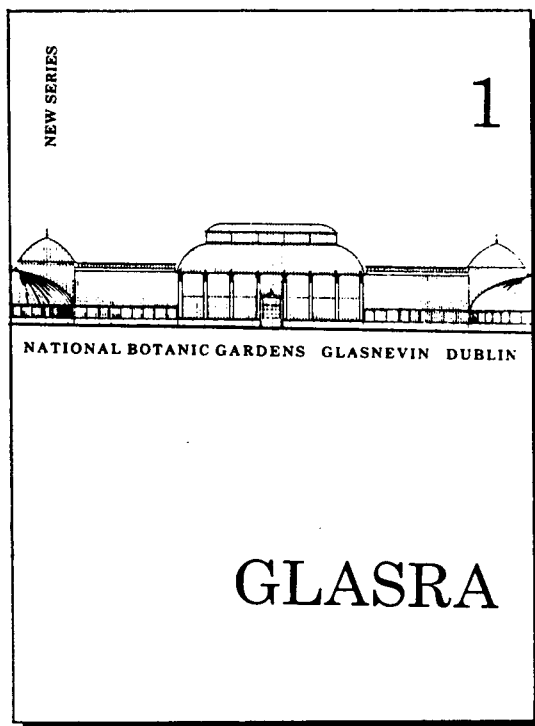
Redaktor Naczelny: Marshall R. Crosby
Missouri Botanical Garden
2345 Tower rove Avenue
St. Louis, MO 63110 U.S.A.

Jan J. WÓJCICKI

GLASRA, NEW SERIES

Glasra, new series (ISSN 0332-0235), z podtytułem *Contributions from the National Botanic Gardens, Glasnevin*, jest nowym międzynarodowym czasopismem botanicznym wydawanym przez National Botanic Gardens Glasnevin w Dublinie (Irlandia), ukazującym się od 1990 roku. Kontynuuje ono tradycję czasopisma, którego pierwszy numer ukazał się w 1976 roku pt. *Contributions from the National Botanic Gardens, Glasnevin*, a kolejne dziewięć numerów ukazało się pt. *Glasra. Contributions from the National Botanic Gardens, Glasnevin* w latach 1978–1987. Wraz ze zmianą tytułu czasopismo zmieniło szatę graficzną i format (z A5 na B5), który zostanie utrzymany w kolejnych zeszytach. Czasopismo *Glasra* jest wydawane w woluminach; na każdy wolumin składają się dwie części, o objętości około 100 stron, wychodzące raz na około 12 miesięcy. Publikuje oryginalne prace i artykuły przeglądowe z zakresu botaniki i ogrodnictwa, a także artykuły o charakterze historycznym i bibliograficznym, odnoszące się do terenu Irlandii i jej flory. W pierwszym woluminie opublikowano, między innymi, pierwszą część artykułu o kolejach losu zielnika Williama Ramsay McNaba (1844–1899) i wstępne wyniki badań nad mszakami Achill Island.

Czasopismo *Glasra, new series* dostępne jest na drodze wymiany za inne wydawnictwa z zakresu bo-

taniki i ogrodnictwa, co powinno zainteresować krajowe biblioteki gromadzące zbiory tego typu.

Redakcja: Glasra Editor
National Botanic Gardens
Glasnevin
Dublin 9, Ireland

Jan J. WÓJCICKI

ARBORETUM BOLESTRASZYCE

Nowe czasopismo *Arboretum Bolestraszyce* (ISBN 83-901252-0-X) rozpoczyna kolejny etap działalności naukowej założonego w 1975 roku Zakładu Fizjografii i Arboretum w Bolestraszytach koło Przemyśla, przekształconego w 1990 r. w Ośrodek Badań i Dokumentacji Zabytkowych Założeń Ogrodowych i Arboretum. Redagowane jest przez Komitet Redakcyjny, w składzie: doc. Tomasz Nowak (Wrocław), prof. Jerzy Piórecki (Bolestraszyce) i prof. Kazimierz Zarzycki (Kraków). Zeszyt pierwszy, który ukazał się w 1993 roku, zawiera artykuły prezentujące dotychczasowe osiągnięcia tej placówki w zakresie badań nad roślinnością regionu. Dotyczą one głównie biologii i ekologii roślin zgromadzonych w Arboretum, zagrożeń i ochrony gatunków ginących, zwłaszcza drzew i

krzewów (w tym gatunków, odmian i form drzew i krzewów owocowych), oraz roli, jaką pełnią w tym zakresie ogrody botaniczne i arboreta. W zeszycie pierwszym zamieszczono również listę roślin zielnych i porostów występujących z natury na terenie Arboretum Bolestraszyce, oraz cztery reprinty osiemnasto- i dziewiętnastowiecznych katalogów drzew i krzewów szkółek z okolic Przemyśla z krótkimi komentarzami. Dystrybucję czasopisma prowadzi Redakcja.

Redakcja: Prof. dr hab. Jerzy Piórecki
Zakład Fizjografii
i Arboretum w Bolestraszytach
Bolestraszyce-Zamek
37-700 Przemyśl, skr. poczt. 471

Urszula BIELCZYK

PRĄDNIK. PRACE I MATERIAŁY MUZEUM IM. PROF. WŁADYSŁAWA SZAFERA

Pismo *Prądnik. Prace i materiały Muzeum im. Prof. Władysława Szafera* (ISSN 0867-0196) ukazuje się od 1990, wydawane przez Muzeum Ojcowskiego Parku Narodowego. Początkowo zaplanowa-

ne jako periodyk zajmujący się specyficznymi problemami ochrony przyrody Wyżyny Krakowsko-Częstochowskiej, z czasem rozszerzył zakres publikowanych tematów. Po upływie kilku lat działalności zaznacza się wyraźny profil pisma specjalizującego się w szeroko ujmowanej tematyce ochrony przyrody żywej i nieożywionej (środowiska), architektury krajobrazu oraz teoretycznych i praktycznych aspektów ochrony czynnej obszarów chronionych, zwłaszcza zbiorowisk półnaturalnych. Obok tomów będących prezentacją prac o zróżnicowanej tematyce, *Prądnik* publikuje materiały poświęcone jednej grupie zagadnień, materiały z sympozjów i kolokwium naukowych, np. *Problemy utrzymania biocenoz nieklimaksowych w parkach narodowych i rezerwach przyrody* (1990), *Utrzymanie i restytucja ginących roślin i zwierząt w parkach narodowych i rezerwach przyrody* (1993). Pismo ukazuje się nieregularnie (ma jednak charakter ciągły).

Redakcja: Józef Partyka (red.)
Ojcowski Park Narodowy
Muzeum im. Prof. Władysława Szafera
Hotel „Pod Łokietkiem”
32-047 Ojców

Józef MITKA

**OGRODY BOTANICZNE, ARBORETA
BOTANIC GARDENS, ARBORETA**

**KONFERENCJA Z OKAZJI 175-LECIA
OGRODU BOTANICZNEGO UNIwersYTETU
WARSZAWSKIEGO
(WARSZAWA, 20–21 MAJA 1993)**

**Conference on 175 anniversary of the Botanic
Garden of Warsaw University
(Warsaw, 20–21 May 1993)**

W dniach 20–21 maja odbyła się w Warszawskim Ogrodzie Botanicznym konferencja naukowa. Okazją do jej zwołania stał się jubileusz 175-lecia Ogrodu Botanicznego Uniwersytetu Warszawskiego. Placówka ta powstała „dla użytku naukowego Uniwersytetu Królewsko-Warszawskiego” dzięki działalności Stanisława Kostki Potockiego i Stanisława Staszica – twórców Komisji Edukacji Narodowej. Wykłady poświęcone historii i teraźniejszości Ogrodu wygłosili prof. dr hab. Tomasz Majewski i prof. dr hab. Andrzej Batko.

Głównym tematem konferencji i motywem przewodnim referatów była rola ogrodów botanicznych w edukacji. Obiekty tego typu, gromadzące liczne krajowe i obce gatunki oraz odmiany roślin, stwarzają szerokie możliwości prowadzenia różnorodnych form kształcenia przyrodniczego. Najczęściej są to zajęcia z botaniki z wykorzystaniem przygotowanych w tym celu materiałów edukacyjnych, kursy dla nauczycieli biologii lub tematyczne wycieczki sezonowe. Nowe formy kształcenia przedstawiła dr Hanna Werblan-Jakubiec informując o warsztatach prowadzonych dla stypendystów Krajowego Funduszu na Rzecz Dzieci oraz o współpracy Warszawskiego Ogrodu Botanicznego z Centrum Edukacji Ekologicznej. Prof. dr hab. Aleksander Łukasiewicz zwrócił uwagę na konieczność umiejętnego projektowania i realizowania ekspozycji służących popularyzowaniu wiedzy botanicznej i ogrodniczej.

Poruszono również sprawę szkoleń prowadzonych przez specjalistyczne placówki. Na rolę Ogrodu Botanicznego Instytutu Roślin i Przetworów Zielarskich w szkoleniu zielarzy, fitoterapeutów i plantatorów ziół wskazywał plakat przygotowany przez prof. dr hab. Jana Kozłowskiego i mgr Danutę Szczygłęwską. Pani mgr Magdalena Malewska zwróciła uwagę na potrzebę udzielania porad dotyczących uprawy ziół i ich leczniczego wykorzystania. W przypadku dużego zainteresowania społecznego zaproponowała

organizowanie wykładów i kursów ziołolecznictwa. Mgr inż. Włodzimierz Majtkowski podał ciekawe informacje na temat praktycznego wykorzystania traw z kolekcji Ogrodu Botanicznego IHAR w Bydgoszczy. Duże zainteresowanie wzbudził referat dr Karola Węglarskiego o organizacji ogrodów botanicznych dla niewidomych. Pokazano też wyśmienity i cenny dydaktycznie film dr Marii Lankosz-Mróz pt. „Storczyki”. W czasie sesji plakatowej pracownicy Ogrodu Botanicznego UW prezentowali wyniki prac badawczych i najciekawsze kolekcje roślinne. W programie konferencji znalazła się również wystawa prac pani prof. Aliny Skirgiełło i historycznej dokumentacji Ogrodu, zwiedzanie szklarni i przyjęcie na terenie parku.

W konferencji uczestniczyło około 120 osób. Byli to w większości pracownicy krajowych ogrodów botanicznych, arboretów i instytutów naukowych, członkowie Polskiego Towarzystwa Botanicznego, przedstawiciele sponsorujących firm (Bazarnik Co., Schering AG, LeMat s.c.) i osoby bezpośrednio związane z historią Warszawskiego Ogrodu. Nie zabrakło również gości z Czech i Ukrainy. W czasie obchodów Rektor Uniwersytetu Warszawskiego prof. dr hab. Andrzej Kajetan Wróblewski wręczył nagrody zasłużonym pracownikom Ogrodu i medal Uniwersytetu Warszawskiego panu Zbigniewowi Wąsikowi, ofiarodawcy cennego zbioru książek o tematyce botanicznej.

W drugim dniu konferencji jej uczestnicy mieli przyjemność zwiedzić kolekcję i szkołę drzew w Podzamczu koło Maciejowie. Została ona założona na początku XIX w. w dobrach rodziny Zamojskich, a od 1889 roku stała się największą firmą ogrodniczą w całym imperium rosyjskim. Drzewa i krzewy z Podzamcza trafiały nie tylko do Warszawskiego Ogrodu Botanicznego, ale aż na Syberię i do Chin! Przed pierwszą wojną światową wyhodowano tu około 60 odmian ogrodowych drzew i krzewów. W okresie międzywojennym szkoła utraciła wiele ze swej świetności, a po drugiej wojnie światowej przestały istnieć jako specjalistyczny zakład ogrodniczy. Do dziś jednak można tu podziwiać niezwykle cenne okazy rzadkich i oryginalnych odmian roślin. Dla gości konferencji prezentował je mgr Wiesław Gawryś. W drugiej części wycieczki botanicznej uczestnicy konferencji zwiedzili torfowiskowy rezerwat „Bocianie Bagno” na terenie Mazowieckiego Parku Krajobrazowego.

Obchody rocznicowe przyczyniły się w znacznym stopniu do zwiększenia popularności Ogrodu.

Marta BEBŁOWSKA, Hanna WERBLAN-JAKUBIEC

MUZEUM, ARCHIWALIA, ZBIORY
MUSEUMS
ARCHIVES, COLLECTIONS

WYSTAWA POROSTÓW

Exhibition of lichens

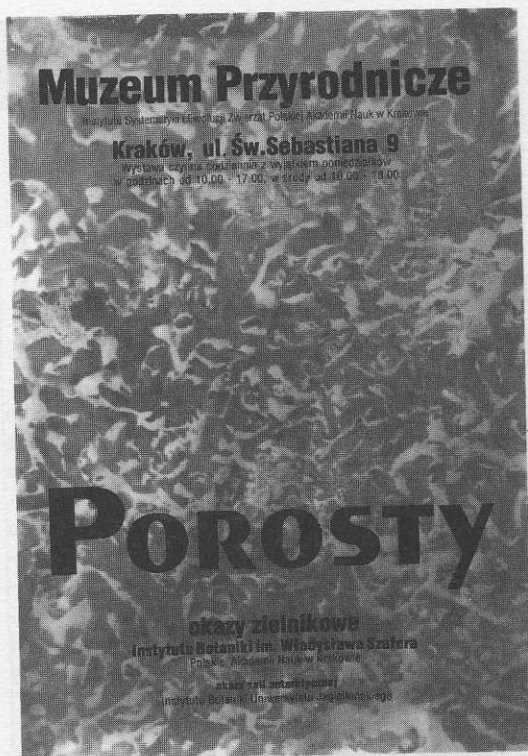
W okresie od 1 października 1993 do 27 marca 1994 roku była czynna w Muzeum Przyrodniczym Instytut Systematyki i Ewolucji Zwierząt PAN w Krakowie przy ul. św. Sebastiana 9 wystawa prezentująca porosty (*Lichenes*). Została ona zorganizowana staraniem Instytutu Botaniki im. Władysława Szafera PAN w Krakowie, Muzeum Przyrodniczego Instytutu Systematyki i Ewolucji Zwierząt PAN w Krakowie, Instytutu Botaniki Uniwersytetu Jagiellońskiego oraz Wydziału Ochrony Środowiska Urzędu Wojewódzkiego w Krakowie. Komisarzem wystawy i autorką scenariusza była dr Urszula Bielczyk.

Jak potrzebna była ta wystawa może świadczyć liczba zwiedzających. W pierwszych tygodniach jej trwania trzeba było dokonywać rezerwacji czasu zwiedzania. Szczególną popularnością cieszyła się wśród młodzieży szkół podstawowych i średnich.

Nauczyciele biologii wykorzystali tę możliwość do szerszego zaprezentowania i przybliżenia uczniom wiedzy o tej interesującej grupie organizmów, która w podręcznikach szkolnych traktowana jest marginesowo.

Kompozycja wystawy została podyktowana biologią życia porostów i doskonale ją ilustrowała. Zwiędzenie zaczynało się od zapoznania z budową anatomiczną plechy, w której widać było wzajemne powiązanie i udział w tworzeniu plechy dwóch komponentów – grzyba i glonu. Dalej można się było zapoznać z przykładami morfologii plech, sposobami rozmnażania, typami ciał owocowych oraz siedliskami porostów.

Porosty okazały się znakomitymi bio wskaźnikami zanieczyszczenia powietrza atmosferycznego i podłoża przez dwutlenek siarki i jego pochodne. Dlatego porostów używa się jako biotestów w rejonach przemysłowych i wielkich aglomeracjach miejskich. Została ułożona skala „porostowa”, która precyzyjnie odpowiada średnim stężeniom SO_2 w powietrzu (średnim rocznym lub średnim w okresie zimy). Pozwala ona w prosty sposób określić stopień skażenia powietrza atmosferycznego dwutlenkiem siarki i określić strefy skażenia. Problem ten został zilustrowany na wystawie mapami bioindykacyjnymi: Kra-

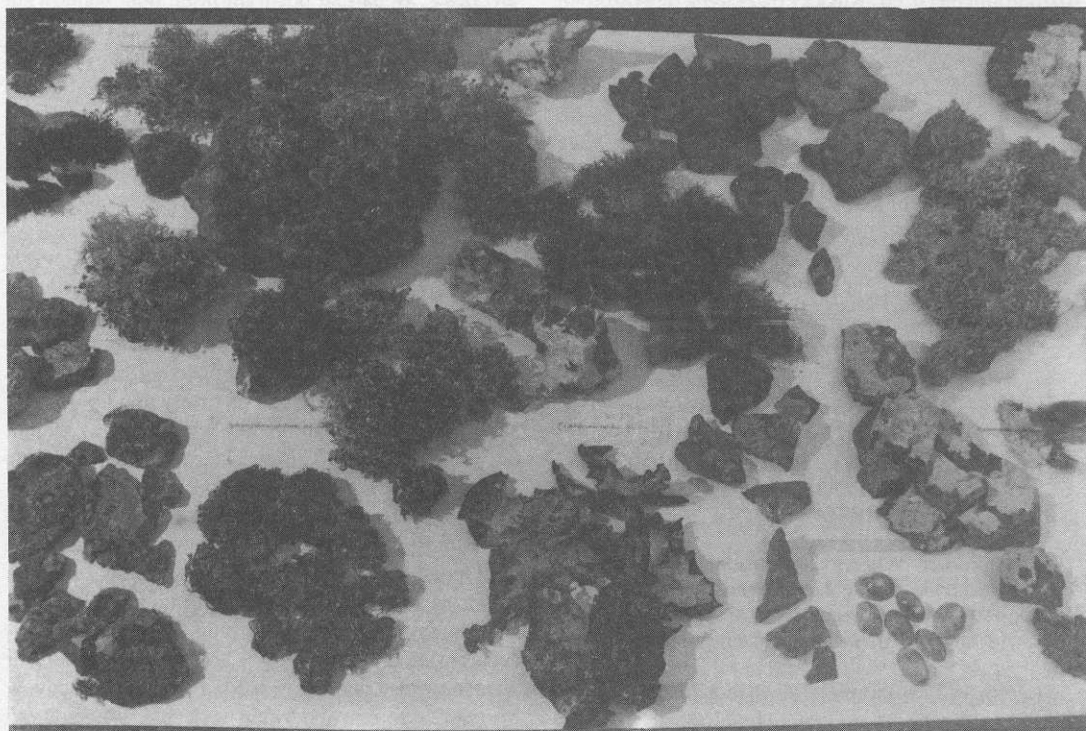
kowa (J. Zurzycki 1950) oraz Krakowa i okolic (J. Kiszka 1987) opracowanymi na podstawie występowania gatunków porostów epifitycznych o znanej odporności na odpowiednie wartości stężenia SO_2 . W gablotach zaprezentowano przykłady tych gatunków, które posłużyły do ułożenia skali porostowej.

Wiedzę na temat bioindykacyjnej roli porostów zawarto w folderze wystawowym w formie uproszczonej instrukcji, bardzo ładnie ilustrowanej barwnymi fotografiami porostów – bioindykatorów. Problem ten wiąże się nieodłącznie z przyczynami zagrożenia i ginienia porostów szczególnie wrażliwych na SO_2 .

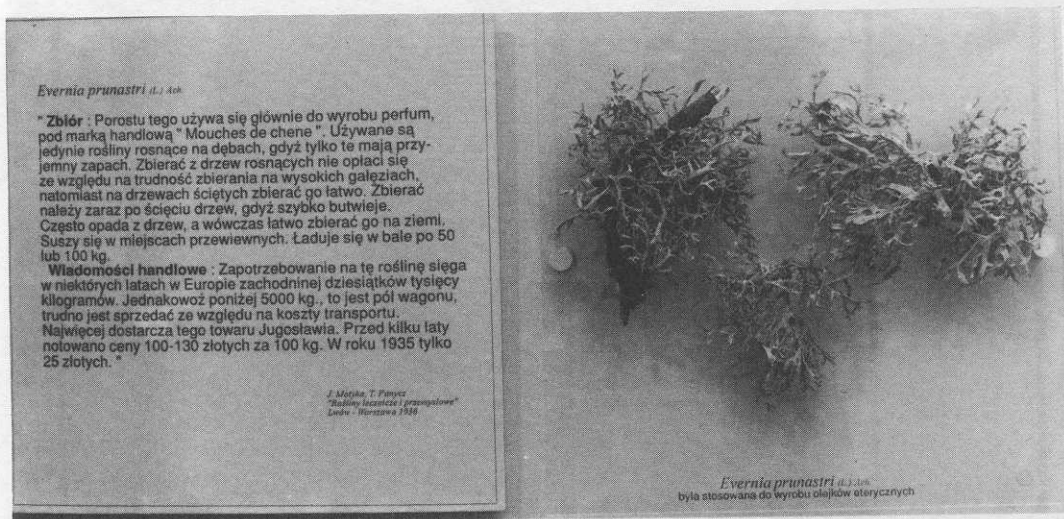
Na wystawie przedstawiono kilka przykładów gatunków wymarłych i zaginionych, wymierających, zagrożonych, rzadkich i o nieokreślonym zagrożeniu. Gatunki te, zgodnie z kategorią zagrożenia, zostały oznaczone na wystawie odpowiednimi symbolami. Nie zapomniano też o praktycznym zastosowaniu, co prawda skromnym, niektórych gatunków porostów w przemyśle farbiarskim, spożywczym, kosmetycznym, farmaceutycznym i bukieciarskim. Wystawa dała możliwość poznania również różnorodnych zbiorowisk porostów na gałęziach, murszejących pniakach drzew, skałach i glebie. Służyła temu pięknie skomponowana diorama.

Fot. 1. Widok ogólny wystawy.

Fot. 2. Fragment ekspozycji porostów.

Fot. 3. Przykład porostu wykorzystywanego w przemyśle kosmetycznym.

Osobne pomieszczenie zajmowały zbiory porostów antarktycznych. Ekspozyty i piękne kolorowe fotografie plenerów antarktycznych są plonem wypraw antarktycznych prof. Marii Olech. Gatunki antarktyczne szokują pięknymi barwami oraz dużymi rozmiarami plech, co świadczy o czystym, nieskażonym środowisku przyrodniczym Antarktydy.

Całość wystawy uzupełniały czarno-białe i kolorowe fotografie porostów wykonane przez Janusza Nowaka, Marię Olech i Hannę Wójciak. Fotografie przedstawiały głównie porosty chronione. Wystawa zwracała uwagę na mało wyróżniającą się w środowisku przyrodniczym grupę organizmów i ich zagrożenie. Spełniła olbrzymią rolę popularyzatorską dotyczącą nauki o porostach – lichenologii. Uważam, że powinna być pokazana również w innych rejonach Polski.

Ryszard KOZIK

MATERIAŁY ZIELNIKOWE DRA RUDOLFA WILCZKA Z I POLSKIEJ WYPRAWY NA GRENLANDIĘ W 1937 ROKU W ZBIORACH INSTYTUTU BOTANIKI UNIwersYTETU JAGIELLOŃSKIEGO

Dr Rudolf Wilczek herbarium materials collected during 1st Polish Greenland Expedition in 1937 in the herbarium of Institute of Botany, Jagiellonian University

Latem 1937 roku miała miejsce I Polska Wyprawa na Grenlandię. W wyprawie brali udział: inż. Ste-

fan Bernadzikiewicz, alpinista; dr Antoni Gawęł, geolog; mgr Alfred Jahn, geograf; Stanisław Siedlecki, obserwator w stacji meteorologicznej; dr Rudolf Wilczek, botanik; inż. Antoni Zawadzki, geodeta; dr Aleksander Kosiba, glaciolog, organizator i kierownik wyprawy. W bardzo bogatym programie naukowym wyprawy [4] znalazło się miejsce także dla badań florystycznych. Główna baza wyprawy została założona w głębi ładu, około 200 km od zachodnich wybrzeży, u czoła lodolądu (Lodowiec Polonia) wkraczającego do Fiordu Arfersiorfik (ca. 50°15'W, 67°55'N). Według podziału geobotanicznego Grenlandii [1] teren ten należy do środkowej części Kontynentalnej Zachodniej Grenlandii (Continental West Greenland).

Ze wspomnień uczestników wyprawy [2, 4] wynika, że prowadzący badania florystyczne dr R. Wilczek zebrał bogatą kolekcję roślin zarodnikowych (przed wojną zajmował się głównie mszakami) i roślin naczyniowych. Zebrane w dużej ilości egzemplarzy rośliny miały być podzielone na cztery zielniki [4]: (1) zielnik stanowiący archiwum wyprawy, (2) zielnik dla prof. Stanisława Kulczyńskiego (Uniwersytet Jana Kazimierza we Lwowie), (3) zielnik dla prof. Władysława Szafera (Uniwersytet Jagielloński) i (4) zielnik dla Muzeum Botanicznego Uniwersytetu w Kopenhadze.

Opracowanie tak obfitych materiałów z terenu wówczas słabo zbadanego, wymagało kilku lat wyteźzonej pracy. Niestety, w sierpniu 1939 roku R. Wilczek został zmobilizowany i brał udział w kampanii wrześniowej. Lata wojny spędził w obozie jeńców w Murnau, a po oswobodzeniu wyjechał w lipcu 1945

roku na stałe do Belgii, gdzie zajął się opracowywaniem flory Afryki tropikalnej, stając się, dzięki olbrzymiemu dorobkowi naukowemu, wysoko cenionym specjalistą [3].

Jaki los spotkał zbiory z Grenlandii nie sposób dzisiaj odtworzyć. Pozostały one prawdopodobnie w Katowicach i Mysłowicach, gdzie R. Wilczek pracował przed wojną i być może zostały zniszczone lub wywiezione w nieznane dotychczas miejsca. Niewielka część nie opracowanego zbioru roślin naczyniowych znalazła się w Zielniku Instytutu Botaniki Uniwersytetu Jagiellońskiego, przekazana tu prawdopodobnie jeszcze przed wojną. Materiały te, liczące około 220 bardzo starannie zebranych arkuszy zielnikowych i reprezentujące 110 gatunków, uporządkował, zaopatrzył w etykiety z napisem „Pierwsza Polska Wyprawa na Grenlandię w 1937 r.” i częściowo oznaczył prof. Jan Kornaś. Dalsze oznaczenia wykonali: dr Eugenia Urszula Zajac, prof. Adam Zajac i autor niniejszej notatki.

Olbrzymi wkład pracy w poznanie obszarów polarnych nieżyjącego już dra Rudolfa Wilczka, w związku ze skomplikowanymi dziejami wielu Polaków jego epoki, nie został należycie wykorzystany. Aby ocalić od zapomnienia chociaż część jego pracy zestawiono listę roślin naczyniowych zachowanych w Zielniku Instytutu Botaniki Uniwersytetu Jagiellońskiego (KRA). Lista ta może okazać się także przydatna dla botaników poszukujących materiałów porównawczych z obszarów arktycznych. Nomenklaturę gatunków ułożonych alfabetycznie podano według dzieła *The Flora of Greenland* [1].

Alopecurus aequalis, *Antennaria affinis*, *A. hansenii*, *Arabis arenicola*, *Armeria scabra* subsp. *sibirica*, *Arnica alpina*, *Artemisia borealis*, *Bartsia alpina*, *Betula nana*, *Calamagrostis lapponica* var. *groenlandica*, *C. neglecta*, *C. purpurascens*, *Carex bigelowii*, *C. brunescens*, *C. galerosa*, *C. glacilis*, *C. holostoma*, *C. maritima*, *C. nardina*, *C. rariflora*, *C. scirpoidea*, *C. stans*, *C. stylosa* var. *nigritella*, *Cardamine bellidifolia*, *Cassiope tetragona*, *Cerastium alpinum* subsp. *lanatum*, *Chamaenerion latifolium*, *Cochlearia groenlandica*, *Comarum palustre*, *Corallorhiza trifida*, *Cystopteris fragilis* subsp. *dickieana*, *Draba arctica*, *D. aurea*, *D. cinerea*, *D. glabella*, *D. incana*, *D. nivalis*, *D. norvegica*, *Dryas integrifolia*, *Dryopteris fragrans*, *Elymus arenarius* subsp. *mollis*, *Empetrum nigrum* subsp. *hermaphroditum*, *Equisetum arvense*, *Erigeron compositus*, *Eriphorum angustifolium*, *E. scheuchzeri*, *E. triste*, *Euphrasia frigida*, *Festuca brachyphylla*, *F. rubra*, *Halimolobos mollis*, *Hierochloa alpina*, *Huperzia selago*, *Juncus arcticus*, *J. castane-*

us, *J. trifidus*, *J. triglumis*, *Juniperus communis* subsp. *alpina*, *Kobresia myosuroides*, *Ledum palustre* subsp. *decumbens*, *Luzula confusa*, *L. groenlandica*, *L. spicata*, *Lycopodium dubium*, *Melandrium triflorum*, *Minuartia rubella*, *Oxycoccus palustris* subsp. *microphyllus*, *Pedicularis labradorica*, *Phippsia algida*, *Phyllodoce coerulea*, *Poa alpina*, *P. artica*, *P. glauca*, *P. hartzii*, *P. trivialis*, *Polygonum viviparum*, *Potentilla crantzii*, *P. hookeriana* subsp. *hookeriana*, *P. tridentata*, *Puccinellia angustata*, *P. groenlandica*, *P. langeana*, *P. phryganodes*, *Pyrola grandiflora*, *Ranunculus lapponicus*, *R. reptans*, *Rhododendron lapponicum*, *Rumex acetosella*, *Salix arctica*, *S. arctophila*, *S. glauca*, *S. herbacea*, *Saxifraga caespitosa*, *S. cernua*, *S. foiolosa*, *S. nivalis*, *S. oppositifolia*, *S. paniculata*, *S. rivularis*, *S. tricuspidata*, *Silene acaulis*, *Stellaria calycantha*, *S. humifusa*, *Taraxacum croceum*, *T. lacreum*, *Trisetum spicatum*, *T. triflorum* subsp. *molle*, *Vaccinium uliginosum* subsp. *microphyllum*, *V. vitis-idea* subsp. *minus*, *Viscaria alpina*, *Woodsia ilvensis*.

LITERATURA

- [1] BÖCHER T. W., HOLMEN K., JAKOBSEN K. 1968. The Flora of Greenland. P. Haase et Son. Publishers. Copenhagen, ss. 312.
- [2] JAHN A. 1969. Grenlandia. Państwowe Wyd. Wiedza Powszechna, Warszawa, ss. 216.
- [3] KORNAŚ J. 1986. Dr Rudolf Wilczek (1903–1984). *Wiad. Bot.* 30(2): 105–110
- [4] KOSIBA A. 1973. O udziale Polaków w badaniach Grenlandii. *Czasopismo Geogr.* 44(2): 147–188.

Eugeniusz DUBIEL

ZBIORY BOTANICZNE W MUZEUM PRZYRODNICZYM UNIwersYTETU WROCLAWSKIEGO – WYSTAWA „ŚWIAT ROŚLIN”.

The botanical collection in the Museum of
Natural History of University of Wrocław –
“The World of Plants” exhibition

WSTĘP

W ramach obchodów święta Uniwersytetu Wrocławskiego dnia 16.11.1992 roku odbyło się w Muzeum Przyrodniczym UW. uroczyste otwarcie wystawy botanicznej – „Świat roślin” obok istniejącej już ekspozycji zoologicznej. Wystawa ta jest jedną z nielicznych ekspozycji botanicznych w Polsce [4, 5]. Opiera się ona na materiałach zielnikowych oraz dendrologicznych i karpologicznych zbiorach muzealnych nale-

zających do Zielnika. Celem wystawy jest pokazanie różnorodności świata roślin, jego piękna a także dostarczenie informacji ułatwiających nauczanie botaniki. Istnieją różne podziały systematyczne i odmienne poglądy na ten temat. Na wystawie przyjęto podział zastosowany w podręczniku „Botaniki” A. i J. Szwejkowskich. Prace nad realizacją wystawy trwały przez trzy lata. Wystawę przygotowali: scenariusz dr Mieczysław Kak, treść merytoryczną dr Wanda Stojanowska, projekt plastyczny i jego realizację mgr art. plastyk Barbara Jędrzejewska.

HISTORIA KOLEKCJI BOTANICZNEJ

Historia Zielnika stanowiącego dziś jeden z głównych działów Muzeum Przyrodniczego UW, wiąże się ściśle z rozwojem botaniki na Śląsku i ma swój ścisły związek z powstaniem w 1811 roku Uniwersytetu Wrocławskiego [6]. W tym samym roku założono Ogród Botaniczny, stał się on ważnym naukowym ośrodkiem botanicznym, z którego wyszło wielu wybitnych, światowej sławy uczonych. Już w 1821 roku L. C. Treviranus, dyrektor Ogródu Botanicznego (w latach 1815–1830), założył pierwszy zielnik tzw. *Herbarium horti botanici Vratislaviensis* [2]. Zielnik ten spełniał rolę dokumentacyjną, a gromadzono w nim zasuszone okazy, sprowadzanych z zagranicy i hodowanych w ogrodzie roślin. W miarę upływu lat zielnik rozrastał się także dzięki darowiznom, zakupom, specjalnym ekspedycjom naukowym oraz wymianie z innymi ośrodkami naukowymi.

W 1851 roku kierownictwo Ogródu Botanicznego objął paleobotanik H. R. Goepfert, który w roku 1856, a następnie w 1884 ogłosił opis i katalog zbiorów Zielnika [1, 2]. W jego skład wchodziły już wówczas oprócz zielnika Ogródu Botanicznego, także zielniki: śląski, świata oraz mniejsze kolekcje pochodzące z wydawnictw zielnikowych np. roślin zarodnikowych tj. grzybów, porostów i mszaków.

Goepfert zapoczątkował również botaniczną kolekcję muzealną. Należały do niej wszystkie fragmenty roślin, które nie mieściły się na arkuszach zielnikowych i nie można ich było przechowywać w Zielniku. Do zbiorów muzealnych zaliczał on większych rozmiarów liście, kwiatostany, owoce, nasiona, korzenie, fragmenty pni, ich przekroje oraz surowce farmaceutyczne i inne surowce pochodzenia roślinnego jak np. wosk, żywice, korek, papier, sznury, szmaty, włókna itp. Pochodziły one z różnych stref klimatycznych. Po długich staraniach w 1853 roku dla zbiorów tych uzyskał pomieszczenia w sali chemicznej i kilku innych w budynku Uniwersytetu. W miarę wzbogacania

zbiorów muzealnych ten sam dyrektor utworzył w roku 1878 drugie muzeum tzw. Muzeum Ogródu Botanicznego. Należały do niego podobne zbiory oraz dodatkowo fragmenty skamieniałych pni kopalnych – sigillarii, kalamitów, araukarii, które były eksponowane na terenie Ogródu Botanicznego na tzw. ścieżce sigillariowej.

W roku 1856 Goepfert, na terenie Ogródu Botanicznego odtworzył profil formacji węgla kamiennego, zaś w 1881 miocenijskiego węgla brunatnego. Były one zaliczane do paleobotanicznych eksponatów muzealnych. W sumie oba wymienione wyżej Muzea dysponowały około 2 500 okazami. Później obie kolekcje połączono i rozwijano. Eksponaty muzealne pochodziły z różnych kontynentów, a były kolekcjonowane przez takich botaników jak: G. H. Hieronymus (Argentyna), H. F. A. Holst (Afryka), G. K. Karsten (Ameryka Półd.), F. J. H. Mueller (Australia), A. Mebold (Indie Wschodnie), F. Reinecke (Samoa), J. H. Schenck (Ameryka Półd.), H. Winkler (Borneo, Jawa), G. A. Zenker (Kamerun) i in.

Następnym dyrektorem Ogródu Botanicznego (1884–1889) był światowej sławy uczony A. Engler, który stworzył nowy, oparty na naturalnych cechach system państwa roślinnego. Według tego systemu ułożono zbiory zielnikowe i w takim układzie pozostają one do chwili obecnej.

W 1888 roku oddano do użytku budynek Muzeum Botanicznego, który pomieścił Zielnik, botaniczne zbiory muzealne, dyrekcję Ogródu i Zakład Fizjologii Roślin (obecnie Instytut Botaniki). Największy rozwój Zielnika przypada na okres przełomu wieku XIX i XX, kiedy dyrektorem Ogródu Botanicznego był F. Pax (senior). W tym czasie wpłynęło wiele nowych materiałów, zebranych przez niemieckich badaczy w czasie ekspedycji naukowych do Afryki i Azji. Wówczas Zielnik posiadał już 540 000 arkuszy. W 1938 roku został on wzbogacony o 50 000 arkuszy, przekazanych w testamencie Uniwersytetowi przez K. A. Lauterbacha. Były to głównie prywatne zbiory Lauterbacha, pochodzące z Archipelagu Malajskiego, Nowej Gwineji i Filipin, w tym wiele typów nomenklatorycznych, oraz cenne światowe wydawnictwa zielnikowe [6]. Ogólny stan posiadania Zielnika tuż przed II wojną światową ocenia się na 600 000 arkuszy zielnikowych.

Równolegle do Zielnika Ogródu Botanicznego rozwijał się Zielnik Śląski gromadzony przez członków założonego w 1809 roku towarzystwa – Schlesische Gesellschaft für Vaterländische Cultur (w tłumaczeniu – Śląskie Towarzystwo Kultury Ojczyzny). Towarzystwo to działało przez 130 lat, w sekcji przy-

rodniczej skupiali się miłośnicy przyrody śląskiej m.in. nauczyciele, leśnicy, lekarze, aptekarze, duchowni, zamieszkali w różnych miejscowościach Dolnego i Górnego Śląska. Oni to przysyłali swoje kolekcje z różnych terenów i w ten sposób wzbogacali Zielnik Śląski. Założycielami tego zielnika byli F. Wimmer i H. Grabowski, działający w sekcji botanicznej. Pierwszy katalog tego Zielnika sporządził G. W. Koerber w 1873 roku i opublikował go w 50 roczniku Towarzystwa [3]. Ważną pozycją katalogu była najstarsza kolekcja z terenu Śląska pochodząca z lat siedemdziesiątych i osiemdziesiątych XVIII wieku – H. G. Mattuschki i A. J. Krockera (nie zachowała się do tej pory). Kustoszem Zielnika Śląskiego prawie przez 40 lat (1891–1929) był T. Schube, który uporządkował zbiór roślin naczyniowych Śląska. Na podstawie tego zbioru oraz licznej własnej kolekcji wydał w 1903 roku bardzo wartościowe opracowanie o rozmieszczeniu poszczególnych gatunków roślin w różnych rejonach Śląska [7]. W 1935 roku Zielnik Śląski liczył ponad 80 000 arkuszy zielnikowych, znajdował się w siedzibie Towarzystwa, Na Tamce, obok gmachu Uniwersytetu.

Pod koniec II wojny światowej, jesienią 1944 roku ewakuowano wszystkie zbiory należące do obu Zielników i botaniczną kolekcję muzealną, w odległe dzielnice Wrocławia, lub do różnych miejscowości Dolnego Śląska. Dopiero w latach 1946–1947 odszukano i przywieziono do Wrocławia ocalałe części zbiorów. Zniszczeniu uległa znaczna część kolekcji, szacowana na prawie 60%. W 1950 roku przywieziono do odremontowanego Instytutu Botaniki zbiory Zielnika Śląskiego i Zielnika Ogrodu Botanicznego. Oba Zielniki połączono w jedną całość i tak powstał Zielnik Instytutu Botaniki Uniwersytetu Wrocławskiego.

W 1976 roku Zielnik połączono z Muzeum Zoologicznym i utworzono w Uniwersytecie nową jednostkę – Muzeum Przyrodnicze. Obecnie uzupełnione zbiory zielnikowe liczą ponad 500 000 arkuszy, zarówno roślin naczyniowych jak i zarodnikowych [8]. Natomiast botaniczne zbiory muzealne – pomijając profile geologiczne i fragmenty pni kopalnych (należące do Ogrodu Botanicznego) oraz kolekcję paleobotaniczną (własność Instytutu Geologicznego UWr.) – składają się z 1 000 okazów drewna oraz ponad 1 800 różnych innych fragmentów roślin. Ze względu na brak pomieszczeń do przechowywania tych zbiorów, narazie nie będą one uzupełniane.

Zielnik jako kolekcja botaniczna spełnia różnorakie funkcje, służy do gromadzenia i zabezpieczenia oraz do opracowania naukowego zbiorów. Naukowa wartość zbiorów jest ogromna, służą one do badań

podstawowych w zakresie taksonomii botanicznej, geografii roślin, ekologii i innych. Służą celom poznawczym, dokumentacyjnym i porównawczym. Zawierają okazy unikatowe, wśród nich typy nomenklatoryczne będące niepowtarzalnymi okazami wzorcowymi dla poszczególnych gatunków. W Zielniku przechowywane są typy nomenklatoryczne ponad 1 000 gatunków, ponadto bardzo liczne materiały dokumentacyjne prac wybitnych uczonych polskich i zagranicznych. Zielnik prowadzi również szeroką współpracę z innymi podobnymi ośrodkami naukowymi w kraju i zagranicą, wypożycza okazy typowe do opracowań systematycznych i rewizji.

Od 1951 roku w Instytucie Botaniki zapoczątkowano akcję zbierania materiałów zielnikowych z terenu Śląska. Na tej podstawie utworzono wydawnictwo zielnikowe – *Flora Silesiaca Exsiccata* [6]. Do chwili obecnej ukazały się 53 zeszyty. Wydawnictwo to, przeznaczone do wymiany, rozsyłane jest do zielników na całym świecie. W ramach wymiany napływają do nas zbiory z różnych kontynentów (Australii, Azji, Ameryki), które służą do uzupełniania brakujących rodzin w systemie.

EKSPOZYCJA MUZEALNA

Na wystawie prezentowana jest tylko znikoma część kolekcji zielnikowej. W sali botanicznej przedstawionych jest 500 gatunków roślin [9]. Ilustracjami są dwie duże plansze, pierwsza tuż przy wejściu przedstawiająca rozwój rodowy roślin według Kunickiego i Urbanka (1967) oraz Szwejkowskich (1986), druga w połowie sali, odzwierciedlająca rozwój rodowy roślin kwiatowych w oparciu o system Tachtadźjana (1980). Przedstawiony rozwój na obu planszach jest nieco zmieniony, uproszczony lub uzupełniony. Kilka drobniejszych ilustracji poświęconych jest cyklom rozwojowym – słuźowców, grzybów, przedstawiają teorię telomu oraz przemianę pokoleń u okrytozalążkowych, tłumacząc też narys kwiatu promienistego i grzbiecistego. Obok każdej nazwy rodziny okrytozalążkowych umieszczony jest narys kwiatu charakterystyczny dla danej rodziny. W gablotach pokazane są niekiedy okazy całych roślin pochodzące z arkuszy zielnikowych, często tylko ich charakterystyczne fragmenty np. gałązki, przekroje poprzeczne pni, większe liście, kwiatostany, owoce lub nasiona. W oparciu o przedstawione okazy można prześledzić różne zagadnienia z zakresu ewolucji, systematyki, morfologii, ekologii, dendrologii, karpologii, ochrony przyrody lub geografii roślin.

Początkowa część wystawy poświęcona jest roślinom

Fot. 1. Ekspozycja w Muzeum Przyrodniczym Uniwersytetu Wrocławskiego (Fot. L. Karnas).

nom zarodnikowym, są nimi glony, śluzowce, grzyby, porosty, wątrobowce, mchy, skrzypy, widłaki i paprocie.

Rośliny endemiczne różnych kontynentów można prześledzić na przykładach takich jak: *Welwitschia mirabilis* – Afryka pld.-zach. (pustynia Namib), *Sequoiadendron giganteum* – USA (Kalifornia), *Nothofagus antarctica* – Chile (Andy pld.), *Lodoicea sechellarum* – Seszele, *Linum apressum* i *Centaureum linnarifolium* – Hiszpania, oraz na licznych okazach flory endemicznej Australii południowej – *Banksia ornata*, *Epacris impressa*, *Frankenia pseudo-flabellata*, *Hakea divaricata*, *Hibbertia fasciculata*, *Lasiopetalum behrii*, *Pimelea octophylla*, *Stockhausia monogyna*, *Stylidium graminifolium*, *Tetratea pilosa*, oraz Australii zachodniej – *Boronia ternata*, *Calothamnus quadrifolius*, *Eucalyptus torquata*, *Lysimena ciliatum*, *Patersonia juncea*, *Pimelea suaveolens*, *Solanum lasiophyllum* i *Vertricordia pritzelii*.

Grupę roślin o charakterze reliktowym prezentuje paproć drzewiasta – *Alsophila armata*, z sagowców rodzaje *Cycas* i *Zamia*, z nagozalążkowych – *Ginkgo biloba*, są to rośliny które przetrwały do naszych czasów z okresu mezozoicznego, natomiast relikty epoki lodowcowej pokazano na przykładzie *Betula nana* i *Dryas octopetala*.

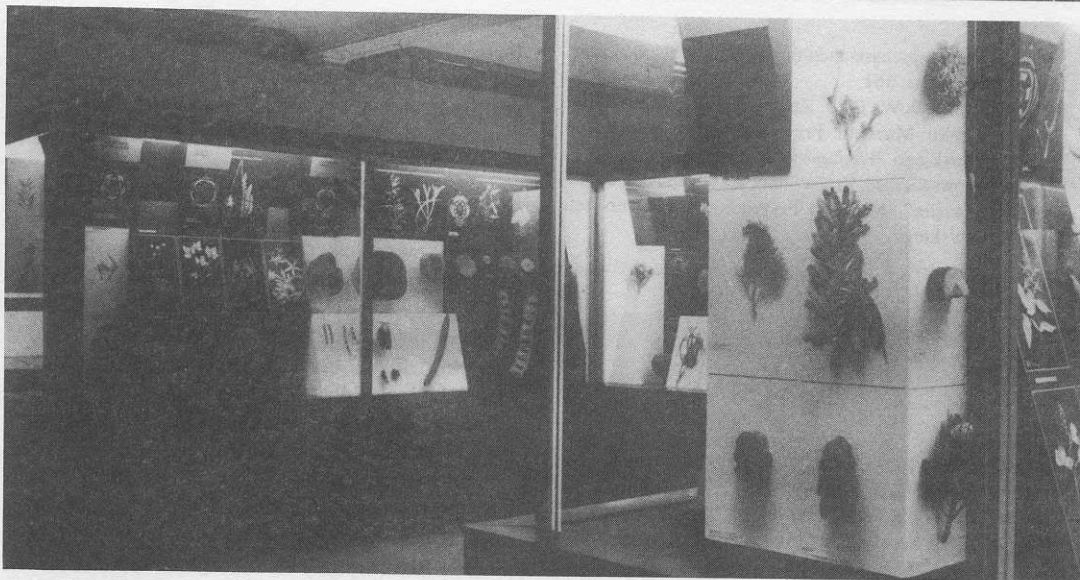
Do przedstawionych w gablotach roślin podlegających w Polsce prawnej ochronie należą m.in. *Morchella esculenta*, *Equisetum maximum*, *Lycopodium clavatum*, *Isoetes lacustris*, *Matteucia struthiopteris*,

Pinus cembra, *Taxus baccata*, *Primula farinosa*, *Drosera intermedia*, *Gentiana clusii*, *Polemonium coeruleum*, *Pedicularis sceptrum-carolinum*, *Leucoium vernum*, *Cypripedium calceolus*, oraz podlegające częściowej ochronie jak: *Lobaria pulmonaria*, *Cetraria islandica*, *Usnea barbata*, *Asarum europaeum*, *Ledum palustre*, *Frangula alnus*, *Galium odoratum* i *Veratrum album*.

Możemy również poznać wiele roślin leczniczych, dla przykładu podajemy tylko niektóre – *Fucus vesiculosus*, *Cetraria islandica*, *Juniperus communis*, *Berberis vulgaris*, *Humulus lupulus*, *Menyanthes trifoliata*, *Tilia cordata*, *Valeriana officinalis*, *Pastinaca sativa*, *Acorus calamus*, *Hamamelis virginiana*, *Consolida regalis*, *Ephedra equisetina* i inne, natomiast z roślin użytkowych, prawie nie spotykanych już w stanie dzikim pokazano – *Castanea sativa*, *Cocos nucifera*, *Coffea arabica*, *Ficus carica*, *Theobroma cacao*, *Phoenix dactylifera*, *Sesamum indicum*, *Sorgum vulgare* i inne.

Rośliny o odmiennym sposobie odżywiania pokazane są na przykładach – roślin owadożernych: *Drosera intermedia*, *Pinguicula vulgaris*; pasożytów: *Cuscuta europaea*, *Puccinia graminis*; półpasożytów: *Viscum album*, *Santalum album*, *Rhinanthus freynii*, *Pedicularis sceptrum-carolinum*.

Piękną kolekcję stanowią różnorodne szyszki nagozalążkowych m.in. *Abies religiosa*, *Abies procera*, *Pinus coulteri*, *Pinus pinea*, *Pinus sabiniana*, *Pinus lambertiana*, *Keteleeria fortunei*, *Cedrus libani*,

Fot. 2. Fragment wystawy „Świat roślin” (Fot. L. Karnas).

Sequoiadendron giganteum, *Araucaria brasiliana* i inne.

Przedstawiono też rodzaje i gatunki ukazujące różnorodność morfologiczną owoców u okrytozalążkowych m.in. duże oskrzydłone orzeszki rodziny dwuskrzydłcowatych (*Dipterocarpaceae*), różne strąki rodziny strączkowych (*Fabaceae*), od małych, jednonasiennych, oskrzydłonych – *Centrolobium robustum*, kolczastych – *Mucuna pruriens*, dużych przewężistych – *Entada gigas* i innych, u *Acacia arabica*, *Bauhinia vahlii*, czy też *Erythrina bogotensis*; różne owoce palm – *Attalea cohune*, *Cocos nucifera*, *Lodoicea sechellarum*, *Metroxylon sp.*, *Raphia ruffia*; duży owoc – *Lecythis zabucaoa*, kolczaste torebki – *Pithecoctenium echinatum* oraz owoce o wydłużonych kolcach – *Trapa sp.*, *Martynia proboscoidea*.

Cenne drewno użytkowe możemy podziwiać na pięknych przekrojach poprzecznych wielu pni – *Abies alba*, *Larix decidua*, *Juniperus virginiana*, *Taxus baccata*, *Sassafras officinalis*, *Quercus robur*, *Diospyros ebenum*, *Sapium acuparium*, *Prunus mahaleb*, *Sophora japonica*, *Caesalpinia melanocarpa*, *Acacia arabica*, *Eucalyptus tessellaris*, *Guajacum officinale*, *Santalum album* i inne.

Do ciekawszych eksponatów należą: *Banksia* – symbol kontynentu australijskiego, *Cedrus libani* – symbol Libanu, znajdujący się w godle i fladze tego kraju, *Ravenala madagascariensis* – symbol Madagaskaru, natomiast do najcenniejszych – olbrzymie nasienie palmy *Lodoicea sechellarum*, której nasiona

zaliczane są przez botaników do największych nasion na świecie, oraz pień *Welwitschia mirabilis*.

Wystawa ma charakter uniwersalny i nie sprowadza się do jednego wąskiego zagadnienia. Przeznaczona jest zatem dla studentów różnych uczelni, uczniów szkół podstawowych i średnich, jak też dla szerszej publiczności.

LITERATURA

- [1] GOEPPERT H. R. 1856. Ueber Botanische Museen insbesondere ueber das an der Universitaet Breslau. Heyn'sche Buchhandlung (E. Remer). Goerlitz. ss. 68.
- [2] GOEPPERT H. R. 1884. Catalog der botanischen Museen der Universitaet Breslau. Heyn'sche Buchhandlung (E. Remer). Goerlitz. ss. 54.
- [3] KOERBER G. W. 1873. Verzeichniss der botanischen Sammlungen der Schlesischen Gesellschaft fur vaterlaendische Cultur. (December 1872). *Jahresberichte der Schlesische Gesellschaft fur vaterlaendische Cultur* 50: 25–31.
- [4] KRAJEWSKA K. 1992. Wystawa „Rośliny lasu karbońskiego” (Muzeum Ziemi – PAN Warszawa). *Wiadomości Botaniczne* 36(1–2): 94–96.
- [5] PIEKIELKO-ZEMANEK A. 1985. Zbiory muzealne Ogrodu Botanicznego Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie. *Wiadomości Botaniczne* 29(1): 59–68.
- [6] ROSTAŃSKI K. (1963) 1964. Historia Zielnika Instytutu Botanicznego Uniwersytetu Wrocławskiego. *Acta Universitatis Wratislaviensis* 14. Pr. bot. 1: 283–304.
- [7] SCHUBE T. 1903. Die Verbreitung der Gefaespflanzen

in Schlesien preussischen und oesterreichischen Anteils. Breslau. ss. 361.

- [8] STOJANOWSKA W. 1989. Zbiory roślin zarodnikowych w Zielniku Muzeum Przyrodniczego Uniwersytetu Wrocławskiego. *Wiadomości Botaniczne* 33(3): 87–94
- [9] STOJANOWSKA msc. Przewodnik po wystawach cz. IV. „świat roślin”. Muzeum Przyrodnicze Uniwersytetu Wrocławskiego.

Wanda STOJANOWSKA

POLEMIKI, DISKUSJE POLEMICS AND DISCUSSIONS

UWAGI LICHENOLOGA O SŁOWNIKU
BOTANICZNYM POD REDAKCJĄ ALICJI
I JERZEGO SZWEYKOWSKICH (WIEDZA
POWSZECHNA, WARSZAWA, 1993 R., SS. 799;
ISBN 83-214-0140-6)

Remarks of lichenologist on *Botanical dictionary*
edited by Alicja and Jerzy Szweykowski
(Wiedza Powszechna, Warszawa, 1993, pp. 799,
ISBN 83-214-0140-6)

Słownik jest dziełem wielkim, zarówno dosłownie jak i w przenośni. Z tego powodu, a także ze względu, że jest to po prostu mniej lub bardziej subiektywny wybór haseł, będzie on przedmiotem wielu dyskusji, sporów i omówień. Ta recenzja jest wypowiedzią lichenologa, który nie ma zamiaru i chęci opiniować haseł z innych dyscyplin botanicznych, zostawiając to bardziej kompetentnym specjalistom. Kłopot polega na tym, że lichenolog nie ma tutaj za dużo do recenzowania. Porosty, które stanowią ponad 20% opisanych gatunków workowców, są reprezentowane w słowniku przez 2 (słownie: dwa) hasła, a mianowicie: *chrobotek* i *porosty* (to drugie hasło jest powtórzone w zamieszczonym na końcu pracy „Dodatku”). Dlaczego umieszczono hasło *porosty*, jestem w stanie zrozumieć, ale wybór *chrobotka* jest posunięciem całkowicie niezrozumiałym, bo np. czemu nie *brodaczka* albo *plucnica*? Na szczęście nie ma też hasła *mech islandzki*, ale z drugiej strony jego zamieszczenie byłoby całkiem zrozumiałe przy prezentowanym w słowniku ujęciu grzybów lichenizowanych.

Redaktorzy tłumaczą się we wstępie, że „Praca redakcyjna była długa i trudna...” (str. 6). Zmiany taksonomiczne w lichenologii (i nie tylko w tej dziedzinie) rzeczywiście zachodzą bardzo szybko, ale już kilkanaście lat temu stwierdzono, że wyrażenie „porosty” jest pojęciem bardziej ekologicznym niż taksonomicznym, podobnie jak hasło „glony”. Nie zauważono

tego tylko w polskich podręcznikach i w licznych opracowaniach naukowych, a także w analogicznych publikacjach w kilku krajach bezpośrednio z nami sąsiadujących. Dlatego podawanie w „Słowniku...” systematyki porostów, z uwzględnieniem gromady *Lichenes* i podgromady *Phyco-*, *Asco-*, *Basidio-* i *Deuterolichenes*, a także powtórzenie tego systemu w nieco zmodyfikowanej wersji (porosty jako podgromada grzybów) w „Dodatku”, jest dalej powieleniem systemu, o którym zapomnieli już wszyscy, z wyjątkiem domorośłych lichenologów. I nie jest w stanie zmienić tej opinii zdanie, które rozpoczyna hasło *porosty* w „Dodatku”: „Wielu systematyków [...] włącza poszczególne grupy p[orostów] do odpowiednich taksonów grzybów” (s. 762).

Kwasy porostowe, jeden z ważniejszych wyróżników grzybów lichenizowanych, występują w „Słowniku...” jako hasło bez definicji, tylko ze skierowaniem do hasła *depsydy*. Jeżeli czytelnik spodziewa się, że znajdzie tam objaśnienie, spotyka go zawód. Pomiędzy już fakt, że *depsydy* stanowią tylko niewielką i najmniej specyficzną grupę wśród ponad kilkuset wykrytych do tej pory wtórnych metabolitów porostów, błędnie zwanych „kwasami porostowymi”.

W kontekście powyższych uwag, pomylenie objaśnień przy rysunkach trzech gatunków chrobotków (str. 90) jest sprawą zupełnie marginalną, podobnie jak użycie nazwy *skórnicza* dla rodzaju *Cetraria* (str. 494), podczas gdy taką nazwę ma rodzaj *Dermatocarpon*, a *Cetraria* już od XVII wieku jest znana w polskiej medycynie ludowej i literaturze jako *plucnica*.

Podsumowując uwagi lichenologa, odnoszę wrażenie, że lepiej byłoby, gdyby redaktorzy „Słownika botanicznego” ograniczyli się tylko do haseł z botaniki nowoczesnie rozumianej, zamiast uwzględniać „...grupy organizmów współcześnie nie zaliczane do podkrólestwa roślin...” (str. 5).

Podobnie jak dobór haseł, również skompletowanie zespołu autorów jest sprawą subiektywnego wyboru redaktorów książki; jest to ich niezbywalne prawo, za którym kryje się również odpowiedzialność. Ponad dwudziestu polskich lichenologów trudno jest być może zauważyć, chociaż znane mi są również inne poglądy na ten temat. Ciekaw jestem jednak, jaką opinię o „Słowniku...” ma kilka razy liczniejsze grono pracujących w kraju algologów, którzy również nie mają swojego reprezentanta w zespole redakcyjnym? Przypuszczam, że tak jak ja, będą zdziwieni m.in. uznaniem okrzemek i sinic za *persona non grata* w zbiornikach wodnych (str. 425 i 577).

Wiesław FAŁTYNOWICZ

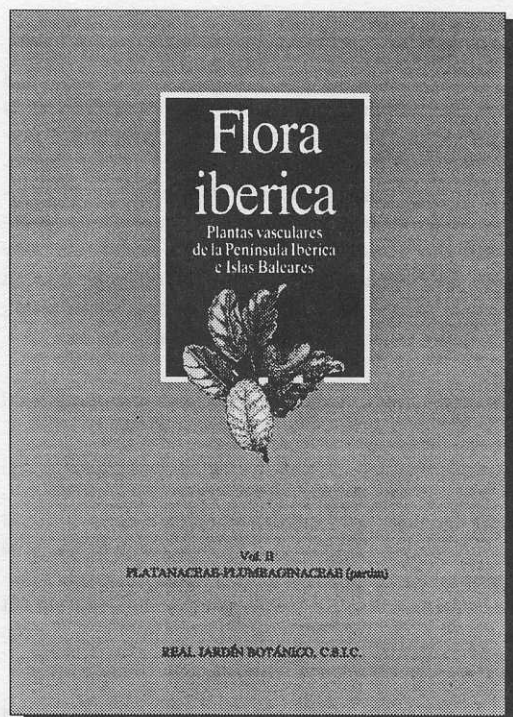
RECENZJE BOOK REVIEWS

CASTROVIEJO S., LAÍNTZ M., LÓPEZ GONZÁLES G., MONTERRAT P., MUÑOZ GARMENDIA F., PAIVA J., VILLAR L. (eds.): *Flora Ibérica: Plantas Vasculares de la Península Ibérica e Islas Baleares*. Vol. II. *Platanaceae – Plumbaginaceae* (partim). Real Jardín Botánico, C.S.I.C. Madrid, 1990. LII, 897 str., 206 tablic rysunkowych. 53 ryciny w tekście. ISBN całości wydawnictwa 84-00-06221-3, ISBN tomu II 84-00-07034-8.

Drugi tom *Flora ibérica* ukazał się w cztery lata po wydaniu jej tomu pierwszego¹. Zgodnie z założeniami tego, przewidzianego na 8 tomów wydawnictwa, zawiera on część wstępną, właściwe opisy rodzin, rodzajów i gatunków oraz apendyksy i indeksy.

Część wstępna, oprócz podania całego zespołu redakcyjnego i wykazu autorów, którzy brali udział w opracowywaniu drugiego tomu *Flora ibérica*, jest w znacznej mierze powtórzeniem przedstawionych w pierwszym tomie takich danych, jak: historia powstania projektu, wprowadzenie i założenia metodyczne, wykazy podstawowych zielników oraz flor i opracowań florystycznych, podział przyjęty w opisach geograficznych zasięgów taksonów, klucz do oznaczania rodzin etc.

Flora ibérica ma służyć przede wszystkim do oznaczania roślin występujących na Półwyspie Iberyjskim zarówno w stanie dzikim jak i spotykanych w uprawie. Temu wymogowi podporządkowany został układ i treść opisowej części książki, w której omówiono następujące rodziny: *Platanaceae*, *Myricaceae*, *Fagaceae*, *Betulaceae*, *Casuarinaceae*, *Phytolaccaceae*, *Nyctaginaceae*, *Cactaceae*, *Aizoaceae*, *Caryophyllaceae*, *Portulacaceae*, *Molluginaceae*, *Basellaceae*, *Chenopodiaceae*, *Amaranthaceae*, *Polygonaceae* oraz rodzaje *Plumbago*, *Armeria* i *Limoniastrum* z rodziny *Plumbaginaceae*. Po charakterystykach rodzin idą klucze do rodzajów, następnie zwięzłe opisy rodzajów, w wielu przypadkach z podaniem podstawowych pozycji literatury. W dalszej kolejności podano klucze do oznaczania gatunków, w miarę potrzeb także klucze do oznaczania taksonów niższego rzędu (podgatunki, odmiany) oraz ich charakterystyki. Podobnie jak w tomie pierwszym flory, tak i tu pod la-

cińską nazwą gatunku (wraz z cytowaną bibliografią) podano częściej używane synonimy, *locus classicus*, ikonografię, opisy roślin z uwzględnieniem liczby chromosomów, krótką charakterystykę ekologiczną, termin kwitnienia i zasięg na Półwyspie Iberyjskim (wykaz prowincji, w których dany takson występuje). Około 250 gatunków zostało ponadto zilustrowanych rycinami w formie tablic, na których przedstawiono najczęściej pokrój całej rośliny (w przypadku drzew są to gałązki z liśćmi i kwiatami) oraz szereg szczegółów budowy liści, kwiatów i owoców. Oprócz tego, na kilkudziesięciu rycinach włączonych do tekstów opisów, zestawione zostały charakterystyczne cechy grup gatunków blisko spokrewnionych, w sposób ułatwiający ich porównanie i identyfikację.

W końcowej części książki zestawiono bardzo pomocne w korzystaniu z niej apendyksy i indeksy. I tak, znajdujemy tam: apendyks autorów nazw roślin, apendyks periodyków botanicznych, wykaz flor i opracowań florystycznych, słownik botaniczny łacińsko-hiszpański, odnośniki do „Notulae taxonomicae, chorologicae, nomenclaturales, bibliographicae in opus *Flora ibérica* intendente, publikowane wcześniej w *Ann. Jardín Bot. Madrid* oraz wykaz nowych taksonów i nowości nomenklaturowych wprowadzonych w drugim tomie *Flora ibérica*. Ponadto zamiesz-

¹Por. *Wiadomości Botaniczne* 31(2): 127–128, 1987.

czono trzy indeksy: tablic ilustracyjnych, nazw lokalnych i nazw łacińskich.

W całym wydawnictwie z dużą konsekwencją przestrzegano przyjętych na początku zasad i układu treści. Wymagało to szczególnej dyscypliny wszystkich 49 autorów drugiego tomu flory, jak też zapewne wielkiego zaangażowania całego zespołu redakcyjnego. Nie bez znaczenia dla odbiorcy pozostaje zamieszczony tu bogaty materiał ilustracyjny wykonany jedną ręką. W efekcie dzieło to zasługuje ze wszelkim miar na uwagę, należałoby tylko życzyć redaktorom, by kolejne tomy ukazywały się tak samo szybko.

Adam BORATYŃSKI

CARRERAS RAURELL J., CARRILLO ORTUÑO E., MASALLES SAUMELL R. M., NINOT SURGAÑES J. M., VIGO BONADA J.. *El poblament vegetal de les Valls de Barravés i de Castanesa*. I. *Flora i vegetació*. *Acta Botanica Barcinonensia* 42: 1-392; II. *Mapa de vegetació*. *Ibidem*, 43: 1-32 + mapa barwna. Departament de Biologia Vegetal (Botànica), Facultat de Biologia, Universidad de Barcelona, 1993. ISSN: 0210-7597.

W ostatnich 20 latach obserwuje się w Hiszpanii znaczne nasilenie badań florystyczno-fitosocjologicznych. Prezentowane opracowanie jest jednym z nich. Powstało ono w wyniku kilkuletnich badań prowadzonych przez zespół botaników z Uniwersytetu w Barcelonie w Hiszpańskich Pirenejach Środkowych. Podstawowe materiały pochodzą z 600 zdjęć fitosocjologicznych, które uzupełnione zostały dodatkowymi notatkami terenowymi i danymi z wcześniejszego piśmiennictwa.

Badany obszar zajmuje powierzchnię około 280 km², leży nieco na południe od granicy hiszpańsko-francuskiej i obejmuje otoczenie dolin potoków Noguera Ribagorçana i Valira de Castanesa. Jest on geologicznie i geomorfologicznie bardzo urozmaicony. Wystarczy wspomnieć, że występują tu zarówno skały wapienne jak i kwaśne, bezwapienne, a rozpiętość wysokości nad poziom morza przekracza 2000 m, od 875 m n.p.m. przy południowej granicy badanego terenu po ponad 3000 m n.p.m. przy jego krańcach północnych. Pełna fizjograficzna charakterystyka obszaru badań przedstawiona została we wstępnej części opracowania i uzupełniona mapą hipsometryczną w skali 1:50 000.

W podstawowej części opracowania scharakteryzowana została flora roślin naczyniowych, która liczy 1246 taksonów (gatunków, podgatunków i odmian), w tym 35 taksonów paprotników, 5 taksonów

ACTA BOTANICA BARCINONENSIA 43

EL POBLAMENT VEGETAL DE LES
VALLS DE BARRAVÉS I DE CASTANESA.
II – MAPA DE VEGETACIÓ

J. Carreras Raurell
E. Carrillo Ortuño
R. M. Masalles Saumell
J. M. Ninot Sugañes
J. Vigo Bonada

Departament de Biologia Vegetal (Botànica)
i Centre de Recerca d'Alta Muntanya, Universitat de Barcelona
A. Diagonal, 645 08028 BARCELONA

DEPARTAMENT DE BIOLOGIA VEGETAL (BOTÀNICA)
FACULTAT DE BIOLOGIA
UNIVERSITAT DE BARCELONA
1993

iglaków, 958 taksonów dwuliściennych i 243 taksony roślin jednoliściennych. Na uwagę zasługuje znaczny udział gatunków o charakterze eurosyberyjskim, alpijskim i borealno-alpijskim. Wprawdzie analiza geograficzna flory jest tu oparta na nieco innych założeniach, niż przyjęło się to robić w analogicznych opracowaniach w naszym kraju, tym niemniej do elementu eurosyberyjskiego autorzy zaliczyli ponad 32% wszystkich gatunków. (Wśród tej grupy roślin spotkać można stosunkowo dużą liczbę taksonów wspólnych dla flory Hiszpanii i Polski). Zanotowano znaczną liczbę gatunków endemicznych dla Pirenejów – ich udział osiąga około 7,5%. Wszystkie gatunki wymienione zostały w układzie alfabetycznym w czterech kolejnych grupach systematycznych – *Pteridophyta*, *Gymnospermae*, *Dicotyledones* i *Monocotyledones*. W krótkim komentarzu do każdego gatunku zamieszczono charakterystykę jego zasięgu pionowego, udział w zbiorowiskach roślinnych oraz wykaz stanowisk uszeregowanych wg ogólnie w Hiszpanii przyjętego międzynarodowego podziału na kwadraty UTM, w tym przypadku o boku 10 km. Pełny słowny wykaz stanowisk zamieszczono tylko dla gatunków rzadko spotykanych oraz takich, które nie znalazły się w zdjęciach fitosocjologicznych, a były podawane

wcześniej w opracowaniach innych autorów. W innych przypadkach stanowiska zostały podane w formie numerów, które zostały objaśnione na końcu opracowania. Ponadto dla niewielkiej grupy taksonów zamieszczono także uwagi, dotyczące ich taksonomii czy chorologii.

W dalszej części opracowania przedstawiona została roślinność, w której opracowaniu wykorzystano 600 zdjęć fitosocjologicznych, wykonanych metodą Braun-Blanqueta i analizowanych metodami numerycznymi. Zidentyfikowano tu występowanie 114 zespołów roślinnych należących do 60 związków, 40 rzędów i 25 klas oraz kilka zbiorowisk roślinnych nie dających się ściśle zaklasyfikować. Każde z wyróżnionych zbiorowisk scharakteryzowano omawiając pokrótce jego skład florystyczny, strukturę, warunki występowania, rozmieszczenie i zmienność. Materiał dokumentacyjny prac fitosocjologicznych zestawiono w 78 tabelach fitosocjologicznych zamieszczonych w końcowej części książki, którą zamykają: wykaz stwierdzonych syntaksonów, aneks z podaniem numeracji i lokalizacji wykorzystanych zdjęć fitosocjologicznych oraz alfabetyczny indeks wyróżnionych syntaksonów.

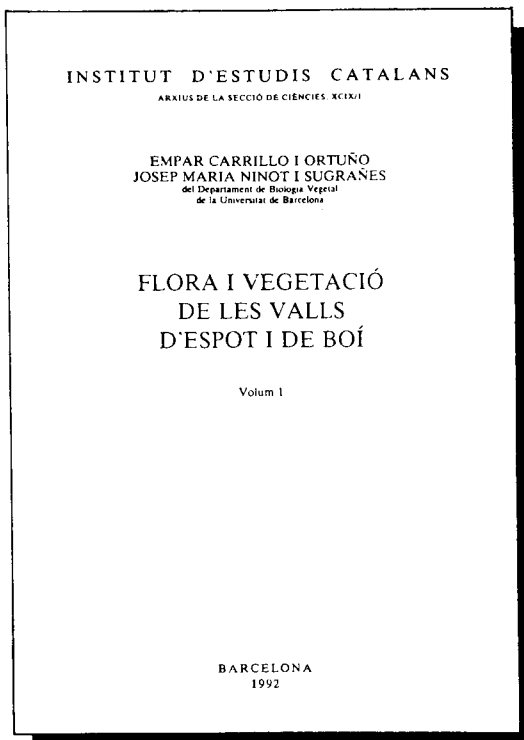
W oparciu o przedstawione wyżej badania fitosocjologiczne opracowana została mapa rzeczywistej roślinności dolin Barravés i Castanesa, opublikowana jako odrębny, 43-ci tom *Acta Botanica Bacinonensis*. Została ona opracowana w skali 1:35 000 a wydana w skali 1:50 000. Wyróżniono na niej 84 typy zbiorowisk, kompleksów zbiorowisk lub mozaikowatych układów zbiorowisk przy zastosowaniu barw oraz numeracji wydzieleni. W legendzie mapy zbiorowiska roślinne zgrupowane zostały w siedem klas o charakterze fizjonomicznym: 1 – zbiorowiska leśne, 2 – zarośla i wrzosowiska, 3 – zbiorowiska pastwiskowe, 4 – roślinność higrofilna, 5 – roślinność skał i rumowisk skalnych, 6 – roślinność pól ornych i kośnych łąk, 7 – obszary pozbawione roślinności

Obydwa opracowania mogą być przydatne w studiach porównawczych i zasługują na uwagę botaników polskich, a jedyną przeszkodą w ich odbiorze może być język kataloński, w którym zostały one wydane.

Adam BORATYŃSKI

CARRILLO i ORTUÑO E., NINOT i SURGAÑES J. M.^a. *Flora i vegetació de les valls d'Espot i de Boí*, 1-2. Institut d'Estudis Catalans, Arxius de la Secció de Ciències XCIX/1: 1-476, XCIX/2: 1-352. Barcelona 1992. ISBN całej pracy: 84-7283-200-7, ISBN tom 1: 84-7283-201-5, ISBN tom 2: 83-7283-202-3.

Prezentowane opracowanie powstało w wyniku połączenia materiałów z dwóch prac doktorskich prowadzonych równolegle na tym samym terenie. Pierwszy z autorów (C. O.) opracował florę i roślinność pięter wysokogórskich, natomiast drugi (N. S.) badał florę i roślinność piętra leśnego. Obydwie prace wykonane zostały niejako równolegle i w tym samym czasie, a w badaniach terenowych zastosowano zbieżną metodykę. W efekcie powstało jedno duże dzieło wydane w dwóch tomach.

W pierwszym tomie zawarto krótkie wprowadzenie łącznie z opisem terenu badań, wykaz flory naczyniowej, krótką jej charakterystykę fitogeograficzną oraz indeks rodzin i rodzajów, natomiast w drugim przedstawiono przegląd zbiorowisk roślinnych wraz z dokumentacją, indeks wyróżnionych tu syntaksonów oraz bibliografię dla obu tomów.

Obszar objęty badaniami zajmuje powierzchnię około 300 km² i leży w hiszpańskich Pirenejach Środkowych. Charakteryzuje się on urozmaiconą budową geologiczną (skały zasadowe i bezwapienne o różnym wieku geologicznym). Duże różnice wysokości n.p.m., przekraczające 2000 m, przy terenach najniższych położonych na wysokości 900 m i najwyższych na wysokości nieco powyżej 3000 m, pociągają za so-

bą silne zróżnicowanie warunków klimatycznych. Wszystko to stwarza warunki bytowania dla wielu gatunków roślin zarówno o charakterze śródziemnomorskim jak i holarktycznym, eurosyberyjskim. W sumie na obszarze objętym badaniami znaleziono 1395 gatunków roślin naczyniowych, a w ich obrębie wyróżniono dodatkowo szereg taksonów niższego rzędu. Podano także 48 mieszańców międzygatunkowych. Wszystkie znalezione taksony omówione zostały w układzie systematycznym. Charakterystyka chorologiczna każdego z nich zawiera: wykaz stanowisk znanych z wcześniejszych opracowań z podaniem źródeł, opis częstości i warunków występowania oraz dane dotyczące terminów kwitnienia i owocowania, pełny wykaz stanowisk (wraz z podaniem wysokości n.p.m.) oraz opis zasięgu ogólnego.

W zakończeniu podano krótką charakterystykę fitogeograficzną flory, ze szczególnym uwzględnieniem zasięgów pionowych oraz udziału elementów geograficznych. Zwraca uwagę znaczny udział taksonów endemicznych dla Pirenejów – blisko 8%, a także taksonów o zasięgach eurosyberyjskich, boreo-alpijskich i środkowoeuropejskich, alpijskich – w sumie ponad 60% (w grupie tej mieści się znaczna liczba gatunków występujących także i w Polsce). Korzystanie z flory ułatwia indeks rodzin i rodzajów na końcu tomu, natomiast lokalizację stanowisk odrębny ich wykaz oraz mapa hipsometryczna w skali 1: 100 000.

W drugim tomie omawianego dzieła zamieszczono wyniki badań fitosocjologicznych. W sumie znaleziono tu 127 zespołów roślinnych oraz 6 zbiorowisk o nie w pełni określonym charakterze. Wszystkie wyróżnione zbiorowiska należą do 73 związków, 45 rzędów i 27 klas. Każdy z wyróżnionych zespołów roślinnych scharakteryzowany został od strony kompozycji florystycznej i fizjonomii, warunków występowania i rozmieszczenia, a w niektórych przypadkach także od strony zmienności. Materiały, na podstawie których dokonano wyróżnienia poszczególnych zespołów lub ich grup, zestawiono w 91 tabelach, zamieszczonych po opisach zbiorowisk. Korzystanie z tej części opracowania ułatwi schematyczne zestawienie wyróżnionych syntaksonów oraz ich alfabetyczny indeks, które zamieszczono na końcu książki, bezpośrednio przed bibliografią.

Obydwie części opracowania zasługują na uwagę polskiego czytelnika, choćby z uwagi na wspomnianą wyżej, znaczną liczbę gatunków występujących także w Polsce. Pewnym utrudnieniem w korzystaniu jest język kataloński, w którym to dzieło opublikowano.

Adam BORATYŃSKI

FERNÁNDEZ CASAS J., GAMARRA GAMARRA R., MORALES ABAD M^a. J. *De flora iberica index cartographicus. Treballs de l'Institut Botànic de Barcelona* 16: 1–422. Barcelona 1992. ISSN: 0210-8062.

W miarę poznawania zasięgów roślin publikuje się coraz to dokładniejsze mapy ich rozmieszczenia. Dotarcie do tych map, często rozproszonych w licznych pracach źródłowych, ułatwiają wydawnictwa bibliograficzne z *Index Holmensis* na czele. Prezentowana książka jest jeszcze jednym opracowaniem tego typu. Zgromadzono w niej dane bibliograficzne dotyczące map zasięgowych rodzajów i gatunków roślin naczyniowych Półwyspu Iberyjskiego i Balearów (obszaru *Flora Iberica*). Indeks nie jest kompletny, o czym wspominają sami autorzy, pisząc: *...przedstawia się mapy rozmieszczenia rodzajów i taksonów niższych od rodzaju, należących do roślin naczyniowych, publikowane przed 31 XII 1991, z którymi mieliśmy możliwość się zapoznać...* Poczynione założenia pozwoliły opublikować i tak bardzo bogate materiały bibliograficzne, bez oczekiwania na ich pełne skompletowanie.

Notki bibliograficzne zestawiono w układzie alfabetycznym według rodzajów, w rodzajach według gatunków, a w obrębie gatunku według autorów opracowań źródłowych. W opisach rozróżnia się liniowe mapy zasięgów ogólnych (AS), punktowe mapy rozmieszczenia (MP) i mapy opracowane w oparciu o kwadraty międzynarodowego podziału UTM, z podaniem wielkości boku kwadratu (CUTM, 1x1, 10x10, etc.).

Całe opracowanie ułatwia orientację, a co za tym idzie i dotarcie do map rozmieszczenia, rozproszonych w znacznej liczbie prac wielu autorów, które zostały opublikowane zarówno w wydawnictwach książkowych, jak i w czasopismach botanicznych. Należy się spodziewać, że najdokładniej przejrzone zostało pod tym względem piśmiennictwo hiszpańskie i portugalskie. Pomimo niekompletności danych przedstawiona książka zasługuje na baczną uwagę, przynajmniej do czasu opublikowania wyczerpującego indeksu map zasięgowych Półwyspu Iberyjskiego.

Adam BORATYŃSKI

DUPONT P. *Atlas partiel de la flore d France*. Secrétariat de la Faune et de la Flore, Museum National d'Histoire Naturelle. Collection Patrimoines Naturels – Vol. 3. Série Patrimoine Génétique. 442 pp. Paris 1990. ISBN 2-86515-062-3.

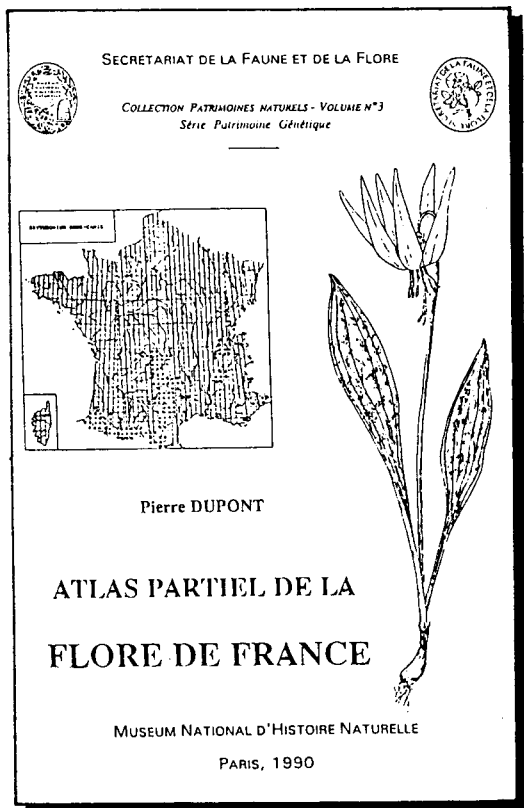
„Częściowy atlas flory Francji” to pierwsza, podjęta na tak szeroką skalę, próba opracowania rozmie-

szczenia roślin naczyniowych we Francji. Główny autor, a zarazem koordynator, jak sam pisze, około 300 współpracowników, którzy dostarczali mu danych i uczestniczyli w przygotowaniu książki do druku, jest profesorem uniwersytetu w Nantes i od lat zajmuje się geografią roślin wyższych. Prezentowane dzieło opatrzył on wstępem, w którym pokrótce przedstawił historię powstania tego opracowania, a w dalszej części jego założenia metodyczne. I tak, do prezentowania rozmieszczenia przyjęto powszechnie stosowaną me-

wszystkich gatunków występujących we Francji. Mapy publikowane są w skali około 1:8 000 000, po dwie na jednej stronie. Dla każdego taksonu, dla którego opracowano kartogram, zamieszczono także krótki komentarz, dotyczący jego rozmieszczenia i warunków występowania we Francji. Przy niektórych gatunkach dołączono ponadto najczęściej stosowane synonimy.

Na końcu książki zamieszczony został indeks nazw łacińskich (łącznie z synonimami), który znacznie ułatwia korzystanie z tego, bardzo przydatnego dzieła.

Adam BORATYŃSKI

todę kartogramu w opraciu o międzynarodowy podział U.T.M. i zastosowano kwadraty o boku długości 20 km. Obszar opracowania, tj. Francję i Andorę, pokrywa 1551 takich kwadratów. Na kartogramach zróżnicowano znaki dla danych pochodzących sprzed i po 1960 roku; zaznaczano także stanowiska obcego pochodzenia, jeśli omawiany gatunek jest naturalizowany. Ponadto w kilku przypadkach zaznaczono stanowiska prawdopodobnie wymarłe lub wymarłe oraz stanowiska wątpliwe.

Omawiana książka zawiera 628 map, na których przedstawiono rozmieszczenie 645 taksonów (gatunków i podgatunków), co stanowi nieco ponad 15%

WORLD CONSERVATION MONITORING CENTRE
Global Biodiversity: Status of the Earth's living resources. Chapman and Hall, London, 1992, ss. xx + 594.

Książka *Global Biodiversity* dotyczy jednego z najbardziej aktualnych i modnych problemów obecnej dekady. Zarazem jest to pierwsza pozycja, która daje systematyczne podsumowanie wiedzy z kręgu różnorodności biologicznej. W latach osiemdziesiątych opublikowano wiele artykułów naukowych i deklaracji politycznych na temat bioróżnorodności. W roku 1988 ukazała się książka *Biodiversity* pod redakcją słynnego amerykańskiego biologa E. O. Wilsona. Był to jednak wciąż luźny zbiór esejów. Dopiero świeżo wydana *Global Biodiversity* zdaje się wypełniać lukę naszej wiedzy na temat stanu i praw rządzących różnorodnością biologiczną.

Książkę wydano w twardej oprawie i dużym encyklopedycznym formacie. Szata graficzna jest dość skromna. Większość map i wykresów wydrukowano w tonacji zielono-czarnej. Cechuje je trochę siermiężna komputerowa estetyka. Z drugiej strony, są one czytelne i nie przeładowane szczegółami. Ogólnie liczba danych (tabel, map i wykresów) jest dość duża, dając bogactwo danych dla różnorodnego kręgu odbiorców. Bibliografie umieszczono po każdym rozdziale. Nie są one długie, ale zaopatrują czytelnika w możliwość rozszerzenia lektury o najnowsze podstawowe artykuły z danej dziedziny. Poszczególne rozdziały książki są autoryzowane, ale nie podano nazwiska redaktora całości.

Książka dzieli się na trzy części. Pierwsza część zajmuje prawie połowę książki. Zostały w niej omówione podstawy nauki o bioróżnorodności. Zaczęto od zmienności genetycznej i systematyki organizmów. Relatywnie dużo miejsca zajęły następnie rozważania nad ideą gatunku i liczby gatunków na Ziemi.

W drugim rozdziale pierwszej części zajęto się dokładniej różnorodnością gatunkową na naszej planecie. Omówiono tu przypuszczalną historię bioróżnorodności, aktualne jej gradienty i ich przyczyny, przechodząc następnie do poszczególnych grup organizmów. Tak więc kolejne rozdziały poświęcono: mikroorganizmom, niższym i wyższym roślinom, nicieniom, głębinowym bezkręgowcom, makrofaunie glebowej, rybom i wyższym kręgowcom. Dział ten kończą rozdziały o gatunkach wyspowych i centrach różnorodności gatunkowej.

Trzeci rozdział traktuje o zjawisku ubywania gatunków. Zamieszczono tu, między innymi, listę wymarłych gatunków w czasach nowożytnych, a część poświęcono gatunkom zagrożonym.

Ostatni rozdział pierwszej części jest bardzo obszerny. Omówiono tu siedliska i ekosystemy kuli ziemskiej w powiązaniu z różnorodnością biologiczną. Pierwsze dwa podrozdziały zawierają informacje na temat mapowania ekosystemów, szacowania tempa zmiany ekosystemów, modelowania zmiany klimatu i wpływu takiej zmiany na strefy roślinne i bioróżnorodność. Problemy poszczególnych środowisk omówiono na przykładzie lasów tropikalnych, formacji trawiastych, bagien, raf koralowych i roślinności mangrowej.

Druga część, o objętości 110 stron, nosi tytuł „Użytkowanie i wartość bioróżnorodności”. W pierwszym rozdziale pokazano zakres użytkowania flory i fauny przez człowieka. Osobne rozdziały poświęcono roślinom pokarmowym, drewnu, trzcinom, roślinom leczniczym i roślinom ozdobnym, a także światu zwierząt.

Drugi rozdział drugiej części książki zatytułowany jest „Bioróżnorodność i ekonomia”. Mówi się tu ogólnie o wartościowaniu różnorodności świata żywego, a także szczegółowo o takich zjawiskach jak np. „ekoturizm”. Znalazły się tu przykłady oceny konkretnych typów ekosystemów lub konkretnych obiektów przyrodniczych. Nie zabrakło rozważań na temat znaczenia zachowania różnorodności roślin uprawnych i znaczenia ochrony całkowitego bogactwa ziemskiej flory dla pozyskania nowych produktów farmaceutycznych.

Wreszcie trzecia, 140 – stronicowa część, poświęcona jest ochronie i kształtowaniu bioróżnorodności. Na jej początku omówiono prawodawstwo dotyczące ochrony przyrody różnych państw i jego instrumenty. Większa jednak część tej partii książki informuje o traktatach i innego rodzaju działalności międzynarodowej na rzecz ochrony bioróżnorodności. Są to podstawowe dane o ważniejszych międzynarodowych re-

gulacjach na temat podziału czy zarządzania regionalnymi lub globalnymi zasobami przyrody. Nie zabrakło też charakterystyki takich działań jak ekokonwersja długów państw strefy gorącej. Przedostatni rozdział podsumowuje praktyki konserwacji bioróżnorodności, zarówno *in situ*, jak i *ex situ*, w postaci banków nasion czy genów. Wreszcie rozdział ostatni, poświęcony jest światowej konwencji w sprawie bioróżnorodności, a także potrzebom finansowym. Jest tu też mowa o wyzwaniu przyszłości, a zwłaszcza powstaniu sieci odpowiedniego monitoringu.

Zapoznając się z tą pozycją znalazłem dwa błędy z naszego podwórka. Po pierwsze, podano tu informację, że żubr wymarł na wolności w 1927 roku (naprawdę w 1919). Po drugie, dla konia Przewalskiego i tarpana podano wspólnie jako zasięg Chin i Mongolii. Tak więc wydaje się, iż powinno się korzystać krytycznie z informacji, które są dla nas trudniejsze do sprawdzenia. Może książkę wydano zbyt pośpiesznie?

Mimo tych usterek, jest to wartościowa książka, oczekiwana przez szeroki krąg odbiorców. Uważam, że będzie ona bardzo cenna zarówno dla studentów, naukowców, jak i praktyków ochrony przyrody. Jest ona swego rodzaju skarbnicą danych i odniesieniem do stanu wiedzy o bioróżnorodności na rok 1992. Wydaje się, że *Global Biodiversity* powinno znaleźć się na czołowym miejscu listy zakupów bibliotek ekologicznych w tym roku.

Łukasz ŁUCZAJ

RAMAKRISHNAN P. S. (red.) *Ecology of biological invasions in the tropics*. International Scientific Publications, New Delhi, 1991, ss. XI + 195, ryc. 30, tab. 39. cena Rs. 300. ISBN 81-7003-142-7.

Globalny program badań nad inwazjami biologicznymi, zorganizowany w 1982 roku przez Komitet Naukowy dla Problemów Środowiska (SCOPE) Międzynarodowej Rady Unii Naukowych (ICSU) i podsumowany na sympozjum w Honolulu w 1988 roku¹, w niewielkim tylko stopniu uwzględnił problematykę procesów inwazyjnych w obrębie gorącej strefy Ziemi. Zabrakło w nim zwłaszcza opracowań dotyczących wilgotnych obszarów równikowych w Azji, Afryce i Ameryce Południowej. Braki te próbowano zapełnić przez zorganizowanie we wrześniu 1989 roku w Naintal w Indiach dodatkowego sympozjum, którego przygotowanie spoczywało w rękach Hima-

¹ Por. *Wiadomości Botaniczne* 34(4): 76–77, 1990.

lajskiego Instytutu Badań Środowiskowych (*G. B. Pant Institute of Himalayan Environment and Development*) w Kosi. Omawiana książka zawiera wyniki tego spotkania. Przedstawiono na nim 12 opracowań, dotyczących zjawisk inwazji biologicznych w tropikach, zarówno ze strony roślin, jak i zwierząt. W przygotowaniu tych wystąpień uczestniczyło 15 autorów, reprezentujących 8 krajów (6 autorów z Indii, 3 z Wielkiej Brytanii, po jednym z Argentyny, Australii, Austrii, Kanady, Nigerii i Słowacji). Większość opracowań miała charakter regionalny i dotyczyła tropików Starego Świata. Uwzględniono procesy inwazyjne zachodzące w ekosystemach lądowych (zwłaszcza w wilgotnych lasach równikowych i rozwijających się po ich zniszczeniu wtórnych zbiorowiskach antropogenicznych), jak i w ekosystemach słodkowodnych (przede wszystkim jeziornych). Obok zagadnień teoretycznych zajęto się również pewnymi aspektami praktycznymi, tak ważnymi w rozwijających się krajach strefy gorącej, m.in. w odniesieniu do praktycznego użytkowania biomasy wodnych roślin inwazyjnych (*Eichornia crassipes*, *Salvinia molesta*). Jedno z opracowań zajmuje się tematem dość nieoczekiwanym, a mianowicie holoceniską inwazją roślin na obszar Alp po uwolnieniu go od lodowców ostatniego glaciału. Uzasadnieniem uwzględnienia takiej tematyki ma być daleko posunięta analogia pomiędzy tym zjawiskiem, a spodziewaną w najbliższej przyszłości inwazją flory termofilnej w Himalajach. Wspólnego podłoża obu tych zjawisk należy dopatrywać się w działaniu efektu cieplarnianego, związanego ze wzrostem zawartości CO₂ w atmosferze.

Badacze inwazji biologicznych w strefie tropikalnej ciągle jeszcze nie umieją udzielić odpowiedzi na pytanie, czy procesy te zachodzą tutaj łatwiej, czy trudniej niż w strefach położonych dalej od równika. Wielu autorów wypowiada pogląd, że bezprzykładne bogactwo florystyczne i faunistyczne ekosystemów tropikalnych chroni je skutecznie przed wtargnięciem obcych przybyszów. Inni badacze wskazują na obecność takich właśnie przybyszów w niezaburzonych – jak się wydaje – ekosystemach np. w obrębie wielu parków narodowych i rezerwatów przyrody. Dość wyraźnie rysuje się większa odporność na inwazję bardziej – jak się wydaje – zamkniętych ekosystemów lądowych i mała odporność słabo zrównoważonych ekosystemów słodkowodnych, które są niejednokrotnie widownią szczególnie spektakularnych ekspansji ze strony obcych przybyszów.

Omawiana książka nie wyczerpuje tematyki, jakiej dotyczy. Warto ją jednak przeczytać jako interesujące dopełnienie serii wydawnictw podsumowują-

cych globalny program badawczy SCOPE w zakresie inwazji biologicznych.

Jan KORNAŚ

POTT R. *Die Pflanzengesellschaften Deutschlands*. (UTB für Wissenschaft: Grosse Reihe). Verlag Eugen Ulmer, Stuttgart 1992, ss. 427, ryc. 272, tab. 13. Cena 58.00 DM. ISBN 3-8252-8067-5 (UTB), 3-8001-2658-3 (Ulmer).

Omawiana książka jest zwięzłym przeglądem zbiorowisk roślinnych występujących na terenie Niemiec. Uwzględnione w niej jednostki syntaksonomiczne wyróżnione zostały zgodnie z zasadami francusko-szwajcarskiej szkoły fitosocjologicznej J. Braun-Blanqueta. W krótkich rozdziałach wstępnych wyjaśniona została istota zbiorowisk roślinnych i sposoby ich klasyfikacji. Właściwy trzon opracowania tworzą charakterystyki klas, rzędów, związków i zespołów roślinnych, zarówno naturalnych i na pół naturalnych, jak i ściśle antropogenicznych. Łącznie uwzględniono 1050 syntaksonów, zgrupowanych w 46 klasach, obejmujących roślinność wód, piargów i szczelin skalnych, pionierskie zbiorowiska siedlisk otwartych (w tym także segetalnych i ruderalnych), torfowiska wysokie i niskie, roślinność wybrzeży morskich, wydmy i solnisk, oraz zbiorowiska murawowe, zaroślowe i leśne. Dla poszczególnych syntaksonów podano skrótowne dane co do wymagań siedliskowych i rozmieszczenia geograficznego oraz przytoczono gatunki diagnostyczne ważne (charakterystyczne i wyróżniające), zazwyczaj w bardzo niewielkiej liczbie – jednego do kilku. Daje to tylko ogólnikowe wyobrażenie o charakterze omawianych syntaksonów; bliższych danych musi czytelnik szukać w pracach źródłowych, których bardzo obszerny wykaz (23 s. druku) zamieszczono na końcu książki. Opisy wielu zespołów uzupełniono bardzo dobrymi fotografiami typowych ich płatów.

Omawiane opracowanie jest kolejną próbą oryginalnego spojrzenia na niezwykle trudny problem klasyfikacji zbiorowisk roślinnych w Europie środkowej. Przedstawia ono szereg interesujących propozycji. Jedną z nich jest włączenie do przeglądu, wśród syntaksonów rangi podstawowej, nie tylko zespołów lecz także typów zbiorowisk o nieokreślonym walorze systematycznym, opartych na dominacji. Na uwagę zasługują również próby dostosowania systemu zbiorowisk do aktualnych ich przemian, związanych ze zmodyfikowanymi ostatnio sposobami użytkowania roślinności przez człowieka. Wyrazem takiego spojrzenia jest np. połączenie w tych samych związkach

zbiorowisk segetalnych upraw zbóż i upraw okopowych, oddzielanych dawniej przez autorów niemieckich w odrębnych klasach. Intensyfikacja agrotechniki doprowadziła tu ostatnio do zatarcia oczywistych dawniej różnic składu gatunkowego. Jest to szczególnie drastyczny przykład bardziej ogólnej zasady, że zmiany zachodzące w dotychczas istniejących układach zbiorowiskowych mogą pociągać za sobą konieczność zmian w syntaksonomicznej klasyfikacji tych jednostek.

Książka R. Potta stanowi kolejny przykład rozpowszechniającego się ostatnio nawyku wprowadzania istotnych zmian ujęć syntaksonomicznych bez przytoczenia materiału dowodzącego ich słuszności (przede wszystkim w postaci tabel fitosocjologicznych i zestawień porównawczych opartych na pełnym materiale zdjęciowym). Przyjęcie takich innowacji opierać się może wyłącznie na zaufaniu co do trafności ocen autora, bez możliwości ich zweryfikowania. Wprowadza to elementy dowolności w proces budowania systemu zbiorowisk roślinnych i na pewno nie służy postępowi w tej dziedzinie.

Omawiana książka przeznaczona jest dla czytelnika niemieckiego. Autor wykazuje dobrą znajomość danych z krajów sąsiadujących z Niemcami od zachodu i południa, natomiast w znikomym tylko stopniu uwzględnia dorobek fitosocjologów polskich. Powstał w ten sposób obraz wyraźnie jednostronny i dlatego wielu ujęć z omawianej książki nie można bezpośrednio przenieść na grunt naszego kraju. Można natomiast z powodzeniem wykorzystać ją jako źródło krytycznej inspiracji.

Jan KORNAŚ

URBAŃSKA K. M. *Populationsbiologie der Pflanzen: Grundlagen, Probleme, Perspektiven.* (Uni – Taschenbücher 1631.) Gustav Fischer Verlag, Stuttgart – New York, 1992, ss. XII + 374, ryc. 105, tab. 57. Cena 39.80 DM. ISBN 3-437-20481-5.

Omawiana książka jest zwięzłym i przystępnym wprowadzeniem w zagadnienia biologii populacji roślin. Jej autorka, wychowanka Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie i profesor Instytutu Geobotaniki Politechniki w Zurychu (ETH), od wielu lat prowadzi wykłady z tego zakresu dla słuchaczy różnych kierunków studiów. Własnymi badaniami naukowymi obejmuje populacje roślinne, żyjące w skrajnych warunkach środowiskowych (polarnych, wysokogórskich i półpustynnych). Zajmuje się również praktycznymi zastosowaniami uzyskanych wyników dla kształtowania szaty roślinnej (np. przy zazielenianiu szlaków narciarskich w górach). Takie zainteresowa-

nia autorki pozwoliły jej na napisanie podręcznika dobrze ustawionego z dydaktycznego punktu widzenia, zawierającego duży zasób konkretnych danych (w sporej części oryginalnych) i uwzględniającego w dostatecznej mierze praktyczne aspekty nowoczesnej pojętej ochrony środowiska przyrodniczego.

Książka liczy 12 rozdziałów, w których przedstawione zostały: podstawowe pojęcia i terminy nauki o populacjach roślinnych, zjawiska rozprzestrzeniania się roślin, biologia diaspor zmagazynowanych (jako tzw. „bank nasion”) w glebie, kiełkowanie i umacnianie się siewek, wzrost i rozwój osobników roślinnych, biologia roślin tworzących klony, regeneracja roślin, ich rozmnażanie się (wegetatywne i generatywne), populacyjna genetyka roślin oraz dynamika populacji i zjawiska demograficzne. Wszystkie rozdziały dotyczą niemal wyłącznie roślin naczyniowych. Każdy z nich kończy się krótkim streszczeniem, a całości dopełnia obszerny wykaz bibliograficzny (37 stron druku) i skorowidz rzeczowy. Książka K. Urbańskiej może służyć z pożytkiem zarówno osobom prowadzącym zajęcia z biologii populacji roślinnych, jak i studentom uczęszczającym na takie zajęcia.

Jan KORNAŚ

ARDITTI J. *Fundamentals of orchid biology.* John Wiley and Sons, New York – Chichester – Brisbane – Toronto – Singapore, 1992, ss. XII + 691, ryc. 495, tab. 167. Cena 80\$. USA ISBN 0-471-54906-1.

Storczykowate (*Orchidaceae*) są najliczniejszą rodziną okrytozalążkową (735–795 rodzajów, 17.500–20.000 gatunków). Ich urzekające piękno, różnorodność morfologiczna i biologiczna oraz wiele niezwykłych właściwości, nie spotykanych poza tym w świecie roślin, sprawiły że literatura dotycząca tej rodziny jest wyjątkowo obszerna i nadal gwałtownie rośnie. Wynika stąd potrzeba publikowania możliwie pełnych i krytycznych opracowań przeglądowych, oddających aktualny stan wiedzy o storczykach. Takie właśnie zadanie ma spełnić omawiana książka. Jej punkt ciężkości spoczywa na zagadnieniach ogólnych: zagadnienia systematyczne ograniczone zostały do niezbędnego minimum. Świadczą o tym najlepiej tytuły piętnastu rozdziałów książki: historia badań, klasyfikacja i nomenklatura, ewolucja, cytologia, fizjologia, fitochemia, morfologia, anatomia, mikoryza, biologia zapylania, embriologia, rozmnażanie, dziedziczność i hodowla, ekologia oraz użytkowanie komercyjne i etnobotanika. Trzeba było nie lada odwagi, by jednoosobowo podjąć opracowanie tak rozległej i różnorodnej tematyki. Autor był do tego trudnego za-

dania dobrze przygotowany: od wielu lat zajmuje się storczykami i ogłasza liczne prace oryginalne na ten temat, a równocześnie wydaje znaną i cenioną serię *Orchid Biology – Reviews and Principles* (5 tomów w latach 1977–1990). Zadaniu swemu sprostał w zasadzie dobrze, stwarzając obszerne kompendium wiedzy o storczykach, napisane jasno i przystępnie i zawierające ogromny zasób informacji szczegółowych, chociaż nie pozbawione drobnych braków, niedociągnięć i uproszczeń. Niezwykle bogata jest strona ilustracyjna książki: tworzą ją kserograficzne kopie rycin zaczerpnięte z bardzo wielu oryginalnych źródeł, w tym także z dawniejszych dzieł klasycznych, niekiedy trudno dostępnych w oryginale. Można mieć pewne zastrzeżenia co do strony estetycznej (a czasem także co do czytelności) tak wykonanych rycin, ale nie można im odmówić ogromnej przydatności i walorów treściowych. Każdy rozdział książki zawiera obszerną bibliografię (która mimo wszystko jest tylko wyborem najważniejszych, przykładowych tytułów, przeważnie najnowszych). Całości dopełniają skorowidze (nazwisk autorów, nazw taksonomicznych roślin i zwierząt oraz skorowidz rzeczowy). Sądzę, że *Podstawy biologii storczyków* Arditti'ego są książką o wielkich walorach użytkowych i dlatego powinny się znaleźć w każdej bibliotece botanicznej.

Jan KORNAŚ

PRELLI R., BOUDRIE M. *Atlas écologique des fougères et des plantes alliées. Illustration et répartition des Ptéridophytes de France*. Éditions Lechevalier, Paris, 1992, ss. 272, 3 ryc., 124 tablice fotograficzne, 122 mapy zasięgowe. Cena 300.– FF. ISBN 2–225–82527–0.

W rok po przewodniku do oznaczania paprotników francuskich R. Prielli'ego ukazał się album fotograficzny tej grupy roślin, połączony z atlasem ich rozmieszczenia na terenie Francji. Tekst tej nowej publikacji otwierają dwa krótkie rozdziały wstępne, z których pierwszy wprowadza czytelnika w budowę i życie paprotników oraz objaśnia odnośną terminologię, a drugi przedstawia metodykę opracowania atlasu. Główną część tekstu tworzą opisy wszystkich 120 zanotowanych na terenie Francji gatunków i podgatunków paprotników (z częstych w tej grupie roślin mieszańców uwzględniono niestety tylko dwa). Każdy opis składa się z danych morfologicznych, uwag na temat omyłek możliwych przy oznaczaniu danego gatunku, informacji o jego fenologii, liczbie chromosomów, wymaganiach siedliskowych, rozmieszczeniu we Francji i poza jej granicami oraz ewentualnym

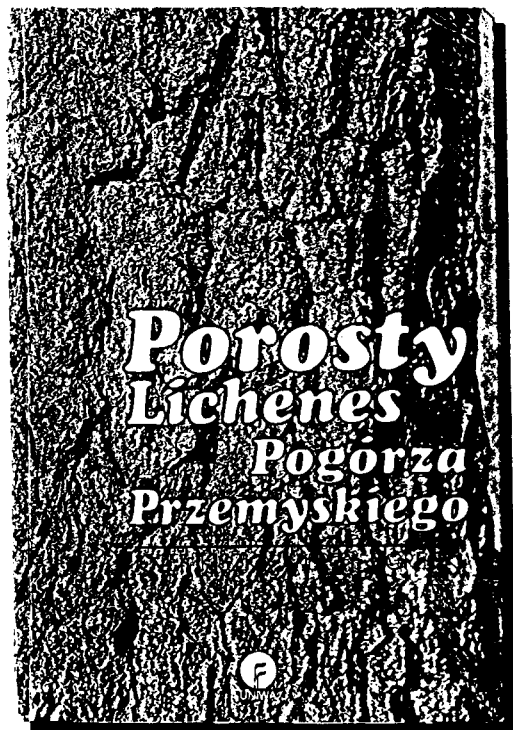
użytkowaniu praktycznym. Najcenniejszą część książki tworzą znakomite tablice fotograficzne, przedstawiające pokrój i diagnostycznie ważne szczegóły budowy każdego z omawianych gatunków. Są one tak trafnie pomyślane i tak znakomite pod względem technicznym, że pozwalają na bezbłędne rozróżnianie niemal wszystkich przedstawionych taksonów (łącznie z najbardziej krytycznymi). Pod tym względem omawiana książka nie ma sobie równej w całej europejskiej literaturze pteridologicznej. Cenny jej element tworzą także mapy rozmieszczenia we Francji wszystkich omawianych gatunków. Wykonane one zostały metodą kartogramu (przy czym jako jednostkę podstawową przyjęto departament administracyjny). Mimo wynikającej stąd pewnej schematyzacji zdołano, dzięki zastosowaniu pięciu różnych rodzajów sygnatur (występowanie bardzo częste – dość częste – rzadkie – adwentywne – historyczne, nie potwierdzone współcześnie), uzyskać bardzo przejrzyste i sugestywne obrazy zasięgowe, wykazujące np. powszechną tendencję paprotników do występowania na terenach górzystych. Książkę zamykają skorowidze: systematyczny i alfabetyczny. Są one tutaj niezbędne, gdyż autorzy zastosowali niecodzienną kolejność omawiania gatunków wedle kryteriów geograficznych (gatunki ogólnie rozpowszechnione – górskie – śródziemnomorskie) i ekologiczno-fitosocjologicznych. Wskutek tego przedstawiciele tego samego rodzaju znaleźli się niejednokrotnie w różnych, oddalonych od siebie miejscach tekstu. Poza tą, w moim przekonaniu niezbyt udaną innowacją, omawiana książka zasługuje na bardzo wysoką ocenę. Powinna się znaleźć w ręku każdego pracującego w Europie pteridologa.

Jan KORNAŚ

KISZKA J., PIÓRECKI J. *Porosty Lichenes Pogórza Przemyskiego*. Uniwa, Warszawa, 1991. 137 ss. ISBN 83–00–034430–7.

Dotychczasowe badania lichenologiczne w Karpatach Wschodnich koncentrowały się na pasmach najwyższych; z Pogórza Przemyskiego pochodziły zaledwie nieliczne i fragmentaryczne dane. Omawiana pozycja powstała w wyniku badań terenowych prowadzonych przez autorów w latach 1986–1989. Jest pierwszym pełnym zestawieniem wszystkich gatunków porostów Pogórza Przemyskiego i wypełnia ważną lukę w znajomości lichenoflory Karpat.

W rozdziałach wstępnych przedstawiona jest krótka charakterystyka terenu (położenie, granice, główne rysy flory) oraz materiał i metody. Rozdział

IV stanowi opis siedlisk i zbiorowisk porostów, gdzie najwięcej miejsca poświęcono porostom epifitycznym różnych gatunków drzew. Jest to uzasadnione, bowiem 70% powierzchni tego terenu stanowią lasy, których fragmenty do dzisiaj zachowały naturalny charakter. Ważnym siedliskiem dla porostów są tu również drzewa owocowe starych, opuszczonych sadów, często spotykanych w Polsce południowo-wschodniej.

Podstawową częścią opracowania jest lista 288 gatunków porostów ułożonych w porządku alfabetycznym. Przy uwzględnieniu aktualnej nomenklatury przy niektórych nazwach taksonów umieszczone są ważniejsze synonimy. Przy każdym gatunku podane jest siedlisko, wykaz stanowisk i liczba notowań. Dodatkową zaletę opracowania stanowią punktowe mapy rozmieszczenia każdego gatunku. We florze porostów Pogorza Przemyskiego zwraca uwagę duża liczba gatunków rzadkich i bardzo rzadkich. W rozdziale podsumowującym tłumaczą autorzy reakcją porostów na pogarszające się warunki bioekologiczne środowiska. Potwierdzeniem tego zjawiska są zaobserwowane chorobowe uszkodzenia plech, szczególnie widoczne u wrażliwych gatunków epifitycznych.

Omawiana pozycja powinna znaleźć się w posiadaniu nie tylko lichenologów, ale wszystkich zain-

teresowanych tym malowniczym widokowo i bardzo ciekawym przyrodniczo terenem naszego kraju.

Urszula BIELCZYK

KISZKA J., PIÓRECKI J. *Porosty Gór Słonnych w Karpatach Wschodnich*. Zakład Fizjografii i Arboretum w Bolestraszcach, Bolestraszyce, 1992, 95 ss.

Kolejna publikacja Józefa Kiszki i Jerzego Pióreckiego dotycząca flory porostów polskich Karpat Wschodnich odnosi się do Gór Słonnych. Jest wynikiem badań prowadzonych przez autorów w latach 1983–1990. Dotychczasowa wiedza o lichenoflorze Gór Słonnych ograniczała się jedynie do wzmianek Boberskiego z ubiegłego wieku oraz do terenu miasta Leska. Jednak nawet te fragmentaryczne dane zostały wykorzystane przy ocenie zmian zachodzących w bioekologicznym środowisku. Autorzy wykazali wyraźny, destrukcyjny wpływ związków fitotoksycznych na florę porostów tego terenu: sześć gatunków wyginęło, szereg innych wrażliwych na zanieczyszczone powietrze jest narażonych na wymarcie; dwie trzecie całej flory stanowią porosty rzadkie i bardzo rzadkie, u wielu zaobserwowano wyraźną degenerację plech. Problem ten zasygnalizowany został w jednym z rozdziałów wstępnych i omówiony szerzej w rozdziale „Podsumowanie”.

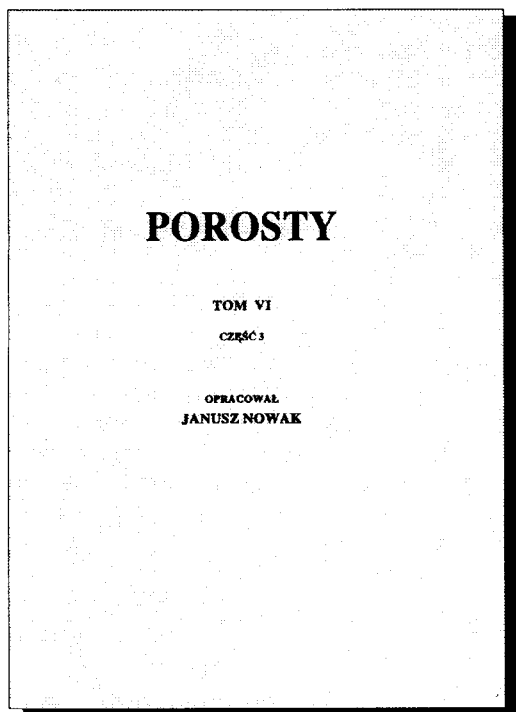
Dane zostały zaprezentowane według schematu przyjętego w tego typu opracowaniach. Krótka część wstępna zawiera charakterystykę terenu oraz opisy siedlisk i zbiorowisk porostów. Zasadniczą część opracowania stanowi lista 277 gatunków ułożonych w porządku alfabetycznym. Rozmieszczenie 184 stanowisk zostało zaznaczone numerami na mapie. Przy każdym gatunku podane jest siedlisko oraz stanowiska oznaczone odpowiednimi cyframi. Stosując najnowszą nomenklaturę przy pewnych nazwach umieszczone zostały najważniejsze synonimy. Rozmieszczenie każdego gatunku w badanym terenie ilustrują mapy punktowe, niestety poprzez niestaranny druk, mało czytelne. Rozdział końcowy stanowi pierwszą próbę analizy różnic florystycznych między porostami Gór Słonnych, Pogorza Przemyskiego i Bieszczadów Zachodnich. Praca przeznaczona głównie dla czytelnika polskiego napisana jest w języku ojczystym, streszczenie angielskie omawia wyniki.

Urszula BIELCZYK

NOWAK J. *Porosty (Lichenes)*. Tom VI. Część 3. *Physciaceae sensu stricto*. Polska Akademia Nauk, Instytut Botaniki im. W. Szafera, Kraków, 1993, ss.

128 + 36 tablic z fotografiami. Cena 42.700 zł. ISBN: 83-8544-19-X.

Tom ten wydany w serii Flora Polska – Porosty dotyczy gatunków listkowatych i krzaczkowatych rodziny *Physciaceae sensu stricto*. Są to porosty łatwe do zauważenia, zbierania i przechowywania w zbiorach. Rosną często jako epifity na korze drzew zarówno pojedynczych, jak też tworzących drzewostany i wiele z nich wykorzystuje się w skali lichenindykacyjnej do oceny stopnia skażenia środowiska.

Opracowanie powstało w oparciu o wszelkie dostępne źródła: rewizję istniejących materiałów zielnikowych, zbiory specjalnie w tym celu zgromadzone oraz potraktowane odpowiednio krytycznie dane publikowane. Uwzględnia wszystkie taksony stwierdzone w Polsce oraz prawdopodobne, znane w najbliższym sąsiedztwie naszego kraju. Dotyczy 58 gatunków, które autor według najnowszych ujęć taksonomicznych zaklasyfikował do rodzajów: *Anaptychia*, *Heterodermia*, *Pyxine*, *Physconia*, *Phaeophyscia*, *Physciella*, *Physcia* i *Heterophyscia*. Podobnie, jak w poprzednio wydanych tomach tej serii autor zachował ten sam układ i sposób prezentowania danych. Opisy poszczególnych taksonów poprzedzają klucze do oz-

naczania skonstruowane prosto, w oparciu o istotne cechy, dzięki czemu są łatwe w użyciu. Dla każdego gatunku podane zostały ważniejsze synonimy, krótki lecz wyczerpujący opis budowy morfologicznej i anatomicznej plech i organów rozmnażania, informacja o właściwościach chemicznych, uwagi dotyczące stanowiska systematycznego i zmienności wewnątrzgatunkowej, wreszcie wymagania siedliskowe, ogólną charakterystykę zasięgu i bardziej szczegółowe dane o rozmieszczeniu w Polsce. Niezwykle cenne są uwagi dotyczące różnic między gatunkami najbardziej spokrewnionymi. Odczuwa się jednak brak rycin z ważniejszymi szczegółami morfologicznymi, które byłyby wielkim udogodnieniem dla użytkownika. Natomiast pokrój porostów ilustrują 72 fotografie zamieszczone na 36 tablicach na końcu książki.

Omawiany tom stanowi ważną pozycję w literaturze lichenologicznej i jest cenną pomocą przy oznaczaniu gatunków z rodziny *Physciaceae* sprawiających duże trudności natury taksonomicznej. Z niecierpliwością oczekujemy na publikację zapowiadanej przez autora drugiej części tomu IV z pozostałymi gatunkami rodziny *Physciaceae*.

Urszula BIELCZYK

Od Redakcji: Sprzedaż omawianej pozycji oraz wcześniej wydanych tomów serii „Flora Polska – Porosty” (t. I cz. 1; t. III cz. 2; t. IV cz. 2; t. V cz. 1; t. V cz. 2) prowadzi Dział Wydawnictw, Instytut Botaniki im. W. Szefera, Polska Akademia Nauk, Lubicz 46, 31-512 Kraków.

PODBIELKOWSKI Z., PODBIELKOWSKA M. *Przystosowania roślin do środowiska*. WSiP, Warszawa, 1992, ss. 584, 816 ryc. Cena 85.000 zł. ISBN 83-02-04299-4.

Przedstawiana książka wypełnia lukę od dawna istniejącą w naszej literaturze botanicznej. Luki tej nie zlikwidowały pojawiające się aktualnie na rynku, pięknie wydane tłumaczenia książek zachodnich, w których, niestety, bogactwu formy rzadko towarzyszy utrzymamy na podobnym poziomie tekst.

Autorzy prezentowanej książki łączą wiedzę z różnych dziedzin botaniki, z zakresu: cytologii, anatomii, morfologii, systematyki, ekologii, geografii roślin – stąd interdyscyplinarny charakter opracowania i bardziej wszechstronne ujęcie zagadnień ekologicznych. Nie bez znaczenia jest także długoletnia praktyka dydaktyczna autorów na Uniwersytecie Warszawskim. Ogromne bogactwo problematyki, obejmują-

Zbigniew Podbielkowski, Maria Podbielkowska

PRZYSTOSOWANIA ROŚLIN DO ŚRODOWISKA

Wydawnictwa Szkolne
i Pedagogiczne

ce całość zagadnień z zakresu autekologii, zostało przedstawione w postaci uporządkowanego, zwarte-
go, rzeczowego wykładu, napisanego jasnym, przej-
rzystym, a jednocześnie bardzo precyzyjnym języ-
kiem, ilustrowanego trafnie, w przemyślany sposób
dobranymi przykładami. Niezaprzeczalny walor stano-
wi ponad 800 bardzo starannie przygotowanych rycin.

Obszernie został omówiony wpływ na świat ro-
ślin czynników abiotycznych i biotycznych. Na pod-
kreślenie zasługuje fakt, że charakteryzując reakcje
różnych grup roślin na działanie czynników abiotycz-
nych takich, jak: ciepło, światło, woda, wiatr, elektry-
czność, podłoże, autorzy równorzędnie potraktowali
przedstawicieli roślin zarodnikowych i nasiennych.
Dużo miejsca poświęcili różnym formom współzicia
w świecie roślin, jak np. symbioza, pasożytnictwo,
drapieżnictwo (z obszernym omówieniem zjawiska
owadożerności u roślin). Scharakteryzowali też formy
współzicia roślin i zwierząt: mikofilie, myrmekofilie,
tworzenie galasów itd. Oddzielne rozdziały poświęcili
takim zagadnieniom jak: zapylenie kwiatów, ruchy
roślin, ich rozprzestrzenianie się.

Książka, przeznaczona głównie dla nauczycieli
akademickich i studentów uczestniczących w zaję-
ciach z ekologii i biologii roślin, a także dla nauczy-

cieli i uczniów wyższych klas szkół średnich, może
niestety okazać się niedostępna ze względu na wyjąt-
kowo nieudolną dystrybucję.

Barbara SUDNIK-WÓJCIKOWSKA

WARCHOLIŃSKA A. U. *Klasyfikacja numeryczna
zbiorowisk segetalnych Wzniesień Łódzkich*. Wydaw-
nictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź, 1990, ss. 212,
ryc. 77, tab. 23. Cena 5300 zł, ISBN 83-7016-431-5.

Praca stanowi odpowiedź Autorki na poszukiwa-
nia w zakresie nowych rozwiązań we współczesnej
syntaksonomii numerycznej.

Publikacja dotyczy bardzo ważnych i równocześ-
nie trudnych problemów związanych ze standaryzacją
metod i programów dla maszyn cyfrowych, używa-
nych przy opracowywaniu danych fitosocjologicz-
nych, służących do syntaksonomicznych analiz, opar-
tych na współczesnych metodach numerycznych. W
recenzowanej pracy użyto nowych programów kla-
syfikujących zdjęcia fitosocjologiczne, napisanych w
języku Turbo Pascal oraz mikrokomputera IBM PC
XT.

Dokładny i pełny obraz zróżnicowania zbioro-
wisk segetalnych badanego terenu, uzyskany po raz
pierwszy w wyniku klasyfikacji, przedstawiono w po-
staci hierarchicznych układów grup – dendrytów,
reprezentujących różnej rangi jednostki syntaksono-
miczne oraz ukazujących podobieństwa i różnice flo-
rystyczno-ekologiczne między tymi jednostkami.

Praca ma wartość ponadregionalną, bowiem
zidentyfikowanie utworzonych numerycznie grup po-
zwala m.in.: ujawnić istnienie, obok znanych, nowych
fitocenoz i określić ich pozycję syntaksonomiczną;
udoskonalic i wzbogacić o nowe jednostki różnej ran-
gi, typologiczny system roślinności segetalnej; dostar-
czyć obiektywnych argumentów o zasadności podzia-
łu wszystkich zbiorowisk segetalnych na dwie klasy;
skonstruować oryginalne modele syntaksonomiczne
– siedliskowe wyrażające związki pomiędzy zbioro-
wiskami segetalnymi i leśnymi na odpowiednich sied-
liskach oraz pomiędzy zbiorowiskami segetalnymi
zależnymi od płodozmianu roślin uprawnych.

Walory publikacji podnoszą: sygnalizowanie nie-
rozwiązanych problemów ekologiczno-fitosocjologi-
cznych i syntaksonomicznych, które mogą zachęcić do
podjęcia badań naukowych w tej dziedzinie; hasła akapi-
towe do omawianych zagadnień; syntetyczne tabele oraz
trafnie dobrane ilustracje, w tym oryginalne modele i
schematy, jak również mapy, które dobrze uzupełniają
tekst i wzbogacają szatę graficzną pracy.

Praca stanowi pozycję interesującą i godną polecenia tym, którzy zajmują się ekologią, fitosocjologią, syntaksonomią i synchorologią oraz mechanizmami współczesnych przemian roślinności segetalnej.

Jan T. SICIŃSKI

NADCHODZĄCE SPOTKANIA FORTHCOMING MEETINGS

- ASSOCIATION FOR TROPICAL BIOLOGY AND SOCIETY FOR CONSERVATION BIOLOGY MEETING, 7–11 June 1994, Guadalajara, Meksyk

Informacja: Eduardo Santana

ATB–SCB Organizing Committee
Department of Wildlife Ecology
University of Wisconsin–Madison
Madison, WI 53706, USA

- ANNUAL MEETING OF THE AMERICAN SOCIETY OF NATURALISTS, SOCIETY FOR MOLECULAR BIOLOGY AND EVOLUTION, SOCIETY FOR THE STUDY OF EVOLUTION AND SOCIETY OF SYSTEMATIC BIOLOGISTS, 15–19 June 1994, University of Georgia, Athens, USA.

Informacja: Georgia Center of Continuing Education
University of Georgia
Athens, GA 30602, USA

- INTERNATIONAL CONGRESS ON PLANT MOLECULAR BIOLOGY, 19–24 June 1994, Amsterdam, Holandia [patrz *Wiadomości Botaniczne* 37(1/2)].

- INTERNATIONAL CONFERENCE ON ECOLOGY AND ENVIRONMENT, 20–24 June 1994, Institute of Technology, Peninsula de Osa, Costa Rica, Kostaryka.

Informacja: Celso Vargas

Department of Computer Science
Costa Rica
Institute of Technology
PO Box 159
Cartago, Costa Rica

- RECEPTION–TRANSDUCTION OF HORMONAL SIGNALS AND GENE EXPRESSION IN

PLANT CELLS, June 1994, Institute of Plant Physiology, Russian Academy of Sciences, Moscow, Rosja [patrz *Wiadomości Botaniczne* 37(1/2)].

- 9th CONGRESS OF FESPP, 3–8 July 1994, University of Agriculture, Brno, Czechy [patrz *Wiadomości Botaniczne* 37(1/2)].

- INTERNATIONAL COMPOSITAE CONFERENCE, 24 July–5 August 1994, Royal Botanic Gardens, Kew, Anglia [patrz *Wiadomości Botaniczne* 37(3/4)].

- SECOND INTERNATIONAL SYMPOSIUM ON THE TAXONOMY OF CULTIVATED PLANTS, 13–17 August 1994, University of Washington, Washington, USA.

Informacja: Prof. dr H. H. Tukey, Jr.

Center for Urban Horticulture
University of Washington
GF-15, Washington Park Arboretum
Seattle, WA 98195, USA

- 5th INTERNATIONAL MYCOLOGICAL CONGRESS (IMCS), 14–21 August 1994, University of British Columbia, Vancouver, Kanada [patrz *Wiadomości Botaniczne* 36(3/4)].

- 6th INTERNATIONAL CONGRESS OF ECOLOGY, 20–26 August 1994, Manchester, Anglia.

Informacja: The Secretary

VI International Congress of Ecology
Department of Environmental Biology
Manchester University
Manchester, M13 9PL, U.K.

- XIX CONGRESS OF THE ASSOCIATION FOR THE TAXONOMIC STUDY OF THE FLORA OF TROPICAL AFRICA (AETFAT), 22–27 August 1994, Wageningen, Holandia.

Informacja: AETFAT Secretariat

c/o Department of Plant Taxonomy
P. O. Box 8010
NL–6700 Wageningen. The Netherlands

- 13th INTERNATIONAL DIATOM SYMPOSIUM, 1–7 September 1994, Acquafredda di Maratea, Potenza, Włochy.

Informacja: Jean Glider

Congressi Snc.
13th International Diatom Symposium
Via G. Quagliariello 35/E
I–80131 Napoli, Italy

- ELIAS FRIES SYMPOSIUM 1994 – HYMENOMYCETES IN THE PERSPECTIVE OF 200 YEARS, 5–8 September 1994, Botanical Museum, Uppsala, Szwecja.

Informacja: The Secretariat
of the Elias Fries Symposium
Botanical Museum (Fytoteket)
Villav. 6
S-752 36 Uppsala, Sweden
Tel. +46 18 182 790
Fax: +46 18 508 702

- SYSTEMATICS AND EVOLUTION OF THE RANUNCULIFLORAE – INTERNATIONAL CONFERENCE, 10–11 September 1994, Bayreuth, Niemcy.

Informacja: Prof. dr Uwe Jensen
Lehrstuhl für Pflanzensystematik
Universität Bayreuth
D-95440 Bayreuth, Germany
Tel. +49-921-552460
Fax: +49-921-552461

- 4th PALEOBOTANICAL-PALYNOLOGICAL CONFERENCE, 19–23 September 1994, Geological Survey of the Netherlands, Heerlen, Holandia [patrz *Wiadomości Botaniczne* 37(1/2)].

- VI CONGRESO LATINOAMERICANO DE BOTANICA, 2–8 October 1994, Mar del Plata, Argentina.

Informacja: Secretaria Ejecutiva
VI Congreso Latinoamericano de Botanica
Instituto de Recursos Biológicos
INTA, Castelar
1712 Buenos Aires, Argentina
Tel. [54] 1/ 621-0840 & 621-1910
Fax: [54] 1/ 481-2360

- BIOCHEMICAL AND PHYSIOLOGICAL EFFECTS OF POLLUTANTS AND TOXICOLOGICAL ASSESSMENT OF ENVIRONMENTAL QUALITY, 20–23 September 1994, Genoa, Włochy.

Informacja: Dr Piera Ponta
Consorzio Genova Ricerche
Via dell' Acciaio 139
I-6152 Genova, Italy

- INTERNATIONAL WORKSHOP ON PLANT GENETIC RESOURCES, DESERTIFICATION AND SUSTAINABILITY, 7–11 November 1994, Rio Gallegos, Santa Cruz, Argentyna.

Informacja: Leopoldo Montes
E. E. A. – (INTA) Santa Cruz, CC332
(9400) Rio Gallegos
Santa Cruz, Argentina

- 50 ZJAZD POLSKIEGO TOWARZYSTWA BOTANICZNEGO, 26 czerwiec – 1 lipiec 1995, Kraków.

Informacja: Dr Anna Drozdowicz
Ogród Botaniczny
Uniwersytetu Jagiellońskiego
Ul. Kopernika 27
31-501 Kraków
Tel. 21-02-77 wewn. 16

- THIRD INTERNATIONAL FLORA MALESIANA SYMPOSIUM, 10–14 July 1995, Royal Botanic Gardens, Kew, Anglia.

Informacja: Robert Johns
The Herbarium
Royal Botanic Gardens
Kew, Richmond
Surrey TW9 3AE, England
Fax: [44] 81/ 332-5278

- PTERIDOPHYTE SYMPOSIUM '95, 17–21 July 1995, Royal Botanic Gardens, Kew, Anglia.

Informacja: Dr Robert Johns
The Herbarium
Royal Botanic Gardens
Kew, Richmond
Surrey TW9 3AE, England
Fax: [44] 81/ 332-5278

- ERIC HOLTUM (1895–1990) MEMORIAL PTERIDOPHYTE SYMPOSIUM, 17–21 July 1995, Royal Botanic Gardens, Kew, Anglia.

Informacja: Robert Johns
The Herbarium
Royal Botanic Gardens
Kew, Richmond
Surrey TW9 3AE, England
Fax: [44] 81/ 332-5278

- SECOND INTERNATIONAL CONFERENCE ON SERPENTINE ECOLOGY, 31 July – 5 August 1995, Nouméa, Nowa Kaledonia.

Informacja: „Serpentine Conference”
Centre TOM de Nouméa
Attn. Mme. J. Thomas
B. P. A5, Nouméa Cedex
New Caledonia

Tel: [687] 26 10 00
 Fax: [687] 26 43 26
 Telex: 3193 NM ORSTOM

- 7th EUROPEAN ECOLOGICAL CONGRESS – ECOLOGICAL PROCESSES: CURRENT STATUS AND PERSPECTIVES, 20–25 August 1995, Budapest, Węgry.

Informacja: Dr László Gallé
 Department of Ecology
 JATE University
 Szeged, Pf. 659
 H-6701 Hungary
 Tel./Fax: +36 62 310319

- XII CONGRESS OF EUROPEAN MYCOLOGISTS, 3–7 September 1995, Netherlands Mycological Society, Wageningen Agricultural University, Wageningen, Holandia.

Informacja: Dr Thomas W. Kuyper
 Biological Station
 Kampsweg 27
 9418 PD Wijster
 The Netherlands
 Tel. +31 5936 2441
 Fax: +31 5936 2786

- 6th INTERNATIONAL CONFERENCE ON THE CONSERVATION AND MANAGEMENT OF LA-KES, Kasumigaura '95, 23–27 October 1995, Japonia.

Informacja: Lake Kasumigaura Water Pollution Control Division
 Department of Civil Life and Environment
 Ibaraki Prefectural Government
 1–5-38 Sannomaru, Mito
 Ibaraki 310, Japan
 Tel. +81–292–24–6905

Fax: +81–292–33–2351

- FIFTH INTERNATIONAL CONGRESS OF SYSTEMATIC AND EVOLUTIONARY BIOLOGY, 17–24 August 1996, Education Centre, Budapest, Węgry.

Informacja: IBUSZ Congress Dept.
 RCS: 551–003–096 ICSEB V.
 H–1053 Budapest
 Ferenciek tere 2.
 Hungary
 Tel. (36–1) 118–3362 & (36–1) 117–5717
 Fax: (36–1) 118–9161

- XIII CONGRESS OF THE INTERNATIONAL UNION OF PREHISTORIC AND PROTOHISTORIC SCIENCES, 8–14 September 1996, Forli, Włochy.

Informacja: Alla Segreteria del
 XIII Congresso. I. S. P. P.
 Casa Saffi
 Via S. Marchesi, 12
 I–47100 Forli, Italy

- CHINESE BOTANY OF THE NEXT CENTURY – SYSTEMATICS, PHYTOGEOGRAPHY, AND RELATED FIELDS, August or September 1996, Kunming, Chiny.

Informacja: Prof. dr Wu Su-Gong
 Kunming Institute of Botany
 Academy of Sciences of China
 Heilongtan
 Kunming
 Yunnan 650204, P. R. China
 Tel. [86] 871/5150660
 Fax: [86] 871/5150227

- XVI INTERNATIONAL BOTANICAL CONGRESS (IBC), 1999, St. Louis, MO, USA.

EURECO '95
Budapest

7TH EUROPEAN ECOLOGICAL CONGRESS
ECOLOGICAL PROCESSES: Current Status and Perspectives
Budapest, Hungary, 20-25 August 1995
First Announcement

**Organized by European Ecological Federation, Biological Section of Hungarian Academy of Sciences
and Hungarian Biological Society**

General information: This Congress is organized under the auspices of the European Ecological Federation, which was established in 1990 by Ecological Societies throughout Europe to promote the cooperation within the science Ecology.

The Congress will be held at the University of Economy by the River Danube, Budapest from Sunday, 20 to Friday, 25 August 1995, including a one-day excursion on Wednesday, 23 August.

The Congress language will be English.

Scientific Programme: The theme of the Congress will be Ecological Processes: Current Status and Perspectives. The program will include plenary sessions with invited speakers and contributed papers in the mornings and parallel sessions of contributed papers and posters in the afternoons. Evening workshops and specialist meetings are also planned.

Plenary Session themes are: Scaling problems in Ecology; Ecophysiology; Food webs; Mechanisms and constraints of organization; Ecological problems of sustainable development

Topics suggested for afternoon sessions include: Landscape ecology; Isolation and fragmentation; Role of disturbance; Invasions; Ecosystem manipulation and restoration; Impact assessment and ecological monitoring; Ecotoxicology; Behavioural ecology; Modeling of ecological processes; Population dynamics; Competition, coexistence and community organization; Plant-soil interaction; Mutualism; Freshwater ecology; Microbial ecology; Succession; Paleocology; Biogeography; Biosphere processes and global change

The inclusion of topics in the final programme will depend on the level of interest shown by offered papers. A book of abstracts will be provided at the Congress and publication of the proceedings is envisaged.

Suggested workshops include: Pan-European problems in ecological research; Diversity of ecological concepts and terminology; Long term research and compatibility of database; Computer demonstrations; Cost-benefit analysis in reproduction of birds; Root ecology; Role of herbivores in controlling vegetation structure; Ecology of social insects

The organizing committee would welcome additional suggestions for sessions topics and workshops which should be sent as soon as possible and not later than July 1st 1994 to the first address indicated below.

Excursions and Social Activities: Mid- and Post-Congress Excursions will be organized to the National Parks and other sites of Hungary representing typical landscapes and habitats including puszta biome, river basins and submediterranean regions. There will be special programs for the accompanying persons. Get-together party on Sunday, 20 August as well as a Farewell-Party on Thursday, 24 August will be organized.

Second Announcement

If you are interested in attending the 7th European Ecological Congress, please send an expression of interest, together with an indication of whether you are intending to offer a paper or poster (listing preferred session topic), to the first address indicated below as soon as possible and not later than July 1st 1994. The second announcement including full information on the registration, submission of abstracts, accommodation arrangements, excursions and social events will be sent out by October 1994. For further information and queries please contact

or

Dr. László Gallé
Department of Ecology, JATE University
Szeged, pf. 659
H-6701, Hungary
Phone/Fax: 36 62 310319

Dr. Paul Giller
Dept. of Zoology, University College,
Cork,
Ireland
Phone: 353 21 276871/ Fax: 353 21 270671

**50 JUBILEUSZOWY ZJAZD
POLSKIEGO TOWARZYSTWA
BOTANICZNEGO
KRAKÓW 26.06 - 1.07.1995**

***SZATA ROŚLINNA POLSKI
W PROCESIE PRZEMIAN***

KOMUNIKAT NR 2

KRAKÓW, WRZESIEŃ 1994

RAMOWY PROGRAM:

26.06. poniedziałek, po południu
- Walne Zgromadzenie Delegatów

27.06. wtorek
- przed południem: otwarcie Zjazdu, sesja plenarna
- po południu: sympozja tematyczne i sekcyjne, sesja plakatowa

28.06. środa
- sympozja tematyczne i sekcyjne, sesja plakatowa, wspólna kolacja

29.06. czwartek - konferencje terenowe

30.06. piątek - konferencje terenowe

1.07. sobota - konferencja terenowa

Wszyscy uczestnicy Zjazdu mogą zgłaszać referaty i postery o dowolnej tematyce ze wskazaniem sekcji lub sympozjum tematycznego, w programie którego chcą umieścić swoje wystąpienie. Ze względu na ograniczony czas trwania posiedzeń organizatorzy zastrzegają sobie prawo wyboru referatów.

SYMPOZJA TEMATYCZNE

1. OCENA AKTUALNEGO STANU POPULACJI RZADKICH I ZANIKAJĄCYCH W POLSCE PAPROTNIKÓW I ROŚLIN KWIATOWYCH

Organizator - Prof. dr hab. KAZIMIERZ ZARZYCKI

Stan i liczebność rzadkich i zanikających w kraju gatunków roślin naczyniowych; lista taksonów, które winny zostać objęte ciągłą kontrolą w skali kraju w różnych jego regionach. Do udziału zaproszeni są botanicy pracujący nad monitoringiem rzadkich i zanikających populacji.

2. CZŁOWIEK I ROŚLINNOŚĆ HOLOCENU

Organizator - Dr hab. MAŁGORZATA LATAŁOWA

Rola osadnictwa i gospodarki pradziejowej w przekształcaniu roślinności oraz kształtowaniu flor antropogenicznych. Oczekiwane są wystąpienia doty-

czące najnowszych wyników badań paleobotanicznych w tym zakresie.

3. MECHANIZMY DYNAMIKI ZBIOROWISK LEŚNYCH

Organizator - Prof. dr hab. ELŻBIETA PANCER-KOTEJOWA, dr JERZY SZWAGRZYK

Przegląd nowych koncepcji i wyników badań próbujących wyjaśnić przyczyny zmian zachodzących na różnych poziomach złożoności - od reakcji osobniczych po ekosystemowe.

4. MAPA JAKO FORMA DOKUMENTU-SYNTETY W GEOBOTANICE (od florystyki do fitogeografii)

Organizatorzy - Sekcja Geobotaniki i Ochrony Szaty Roślinnej, Prof. dr hab. JANUSZ B. FALINSKI, Prof. dr hab. KAZIMIERZ BROWICZ, Prof. dr hab. ADAM ZAJĄC

Zamówione referaty, sesja posterowa, wystawa map i atlasów florystycznych i fitogeograficznych oraz dyskusja.

5. DYNAMIKA ROŚLINNOŚCI A PROCESY POPULACYJNE

Organizator - Prof. dr hab. KRYSZYNA FALINSKA

Dynamika populacji roślin a procesy ekologiczne (sukcesja, regeneracja, regresja, degeneracja)

ORGANIZACJA ZJAZDU

◆ Czas wygłaszania referatów plenarnych - 45 min., na sympozjach sekcyjnych i tematycznych - 15 min. Do dyspozycji prelegentów rzutnik pisma i przezroczny.

◆ Maksymalny rozmiar posterów: wys. 120 cm, szer. 85 cm.

◆ Streszczenia referatów i posterów będą drukowane w języku polskim. Przygotowanie według załączonego wzoru ("camera ready"). Ostateczny termin nadsyłania streszczeń: **30 grudnia 1994.**

◆ Każdy uczestnik Zjazdu może zgłosić tylko jeden referat lub jeden poster.

◆ Organizatorzy sympozjów tematycznych mogą indywidualnie przyjąć inne ustalenia.

◆ Gości zagranicznych uczestnicy Zjazdu zapraszają we własnym zakresie.

Bliższe informacje zostaną przesłane indywidualnie osobom, które zgłoszą udział w Zjeździe.

SEKCJE

1. Anatomii, Cytologii i Embriologii
2. Briologiczna
3. Dendrologiczna
4. Fizjologii i Biochemii
5. Fykologiczna
6. Geobotaniki i Ochrony Szaty Roślinnej
7. Historii Botaniki
8. Karpologiczna
9. Lichenologiczna
10. Mykologiczna
11. Ogrodów Botanicznych i Arboretów
12. Paleobotaniczna

Posiedzenia odbędą się w zależności od liczby zgłoszonych wystąpić. Przewodniczący poszczególnych Sekcji decydują o przebiegu posiedzeń.

KONFERENCJE TERENOWE

Koszt konferencji terenowych obejmuje **wyżywienie** (fakultatywnie) oraz w przypadku wyjazdu kilkunodniowego - **nocleg** (obligatoryjnie). Organizatorzy czynią starania o pokrycie kosztów transportu. W przypadku ich niepowodzenia uczestnicy konferencji terenowych proszeni będą o uzupełnienie wpłaty podczas Zjazdu. Przewidywany koszt przewozu jednej osoby do poszczególnych miejsc wynosi: do Ojcowa i Puszczy Niepołomickiej - ok. 40 tys. zł; Gorce - ok. 70 tys. zł; Pieniny, Sądecczyzna, Tatry - ok. 100 tys. zł; Bieszczady - wycieczka 3-dniowa - ok. 200 tys. zł, 4-dniowa - ok. 250 tys. zł. Koszty noclegu i wyżywienia mogą ulec zmianie.

Ilość miejsc ograniczona, o przyjęciu decyduje kolejność zgłoszeń.

GORCE

Jednodniowa, 29. 06. lub 30.06. (do wyboru)
Przejazd na trasie: Kraków - Myślenice - Stróża - Mszana Dolna - Przysłop - przejście przez Kudłoń i doliną Kamienicy - Białe - Limanowa - Kraków
Tematyka: przekształcenia antropogeniczne na siedliskach nadrzecznych (las łęgowy *Alnetum incanae* na terasie zalewowej w dolinie Raby; ziołorośla i żwirowiska w dolinie Kamienicy); stanowisko górskich gatunków wapieniolubnych.
Uwagi: przejście górskim szlakiem ok. 4-5 godz.

Koszt: wyżywienie 130 tys. zł (śniadanie, suchy prowiant, kolacja)

Prowadzący: Prof. dr hab. Stefan Michalik, dr Marta Mierzeńska

PIENINY

Jednodniowa, 29. 06. lub 30.06. (do wyboru)

Przejazd na trasie: Kraków - Czorsztyn - Wąwóz Homole - Jaworki - Kraków

Tematyka: flora regionu pienińskiego; problem małych, zanikających populacji.

Uwagi: deniwelacje do 150 m, wskazane obuwie turystyczne.

Koszt: wyżywienie 130 tys. zł (śniadanie, suchy prowiant, kolacja)

Prowadzący: Prof. dr hab. Kazimierz Zarzycki, mgr Zbigniew Szela

SĄDECCZYŻNA

Jednodniowa, 29. 06. lub 30.06. (do wyboru)

Przejazd na trasie: Kraków, Brzesko, Nowy Sącz, Krynica, Muszyna, Żegiestów, Nowy Sącz, Kraków.

Tematyka: rezerwat leśny "Białowodzka Góra" - las bukowy z *Quercus petraea* i *Sorbus torminalis*, zgrupowanie roślinności ciepłolubnej i naskalnej - dolina Dunajca; rezerwat leśny "Łabowiec" - fragment puszczy karpackiej regla dolnego (jeden z najpiękniejszych rezerwatów Sądecczyzny); lasy łąkowe *Doronico austriaci* - *Abietetum* w rejonie Krynicy-Mochnaczki; rezerwat leśny "Obrozyska" - las grabowy z dużym udziałem lipy - dolina Popradu.

Uwagi: podejścia 15 -20 min

Koszt: wyżywienie 130 tys. zł (śniadanie, suchy prowiant, kolacja)

Prowadzący: Prof. dr hab. Jerzy Staszekiewicz

OJCOWSKI PARK NARODOWY

Jednodniowa, 29. 06. lub 30.06. (do wyboru)

Przejazd na trasie: Kraków - Ojców - Pieskowa Skała - Kraków

Tematyka: flora i zespoły roślinne centralnej części OPN - ich aktualny stan i przemiany antropogeniczne; zwiedzanie Muzeum Przyrodniczego im. Prof. W. Szafera, Ośrodka Edukacyjnego przy OPN i zamku w Pieskowej Skale.

Uwagi: przewidywany obiad w restauracji na Złotej Górze.

Koszt: wyżywienie 150 tys. (śniadanie, obiad, kolacja)

Prowadząca: Prof. dr hab. Anna Medwecka-Kornaś

PUSZCZA NIEPOŁOMICKA

Jednodniowa 29. 06. lub 30.06. (do wyboru)

Przejazd na trasie: Kraków - Ispina - Stanisławice - Kraków

Tematyka: rezerwat "Lipówka" - jeden z najlepiej zachowanych w Polsce fragmentów grądu *Tilio-Carpinetum*; rezerwat "Wiślicko Kobyle" - roślinność starorzeczka Wisły i "Długosz Królewski" - stanowisko *Osmunda regalis*; zagadnienia florystyczne (rośliny naczyniowe, grzyby, porosty), zbiorowiska roślinne, przemiany antropogeniczne flory i roślinności, historia roślinności w późnym glacie i holocenie.

Koszt: wyżywienie 130 tys. zł (śniadanie, suchy prowiant, kolacja)

Prowadzący: dr hab. Eugeniusz Dubiel, dr Dorota Nalepka.

SPOTKANIE FYKOLOGICZNE

Jednodniowe, 29.06 lub 30.06 (do wyboru)

Tematyka: wpływ człowieka na zbiorowiska glonów; torfowiska wysokie Kotliny Nowotarskiej ("Przymiarki" i "Bór na Czerwonym") oraz Dunajec; zwiedzanie drewnianego kościoła w Dębnie (zabytek klasy "0") oraz spływ przełomem Dunajca.

Koszt: wyżywienie 150 tys. zł (śniadanie, obiad, kolacja), spływ Dunajcem (koszt ok. 150 tys. zł)

Prowadzący: Prof. dr hab. Jadwiga Siemińska, dr Konrad Wołowski

SPOTKANIE LICHENOLOGICZNE

Dwudniowe, 29 - 30. 06.

Trasa: Kraków - Gorczański Park Narodowy- Kraków

Tematyka: flora porostów w Gorcach

Koszt: nocleg 100 tys, wyżywienie 260 tys. zł

Prowadzący: mgr Paweł Czarnota (Gorczański Park Narodowy)

TATRY

Dwudniowa, 29 - 30. 06.

Przejazd na trasie: Kraków - Zakopane - Kraków

Tematyka: Główne rasy szaty roślinnej Tatr Zachodnich i Tatr Wschodnich; zróżnicowane problemy zagrożenia i ochrony tego obszaru; centrum roślinności górskiej Polski i endemizmu zachodnio-karpackiego; przegląd flory i roślinności wszystkich górskich pięter roślinnych od regla górnego po subniwalne.

Uwagi: trasy raczej forsowne o średnich deniwelacjach do 1000 m, konieczne dobre buty turystyczne, ciepłe ubranie i odzież przeciwdeszczowa (możliwość załamania pogody z opadami deszczu lub śniegu).

Koszt: nocleg - 100 tys. zł, wyżywienie 260 tys. zł (śniadanie, suchy prowiant, kolacja)

Prowadzący: doc. dr hab. Zbigniew Mirek, doc. hab. Halina Piękoś-Mirkowa.

BIESZCZADY

Trzy- czterodniowa (do wyboru), 29.06 - 1.07 (2.07)

Trasa: Kraków - Pogórze Strzyżowskie - Sanok - Ustrzyki Dolne - Ustrzyki Górne- Solina - Przemyśl (3 dzień) - Bolestraszyce - Krasieczyn - Dębica - Kraków (4 dzień)

Tematyka: flora i roślinność, przemiany antropogeniczne, granice geobotaniczne Pogórza Strzyżowskiego, Bieszczadów Niskich i Bieszczadów Wysokich; monitoring rzadkich, wschodnio-karpackich gatunków; zwiedzanie skansenu w Sanoku i Arboretum w Bolestraszczykach.

Uwagi: W wariantcie 3-dniowym zakończenie sesji 1.07 w Przemyślu w godzinach popołudniowych, gdzie istnieją dogodne połączenia kolejowe; w wariantcie 4-dniowym nocleg w Przemyślu (lub okolicy) i powrót do Krakowa, w drodze powrotnej zwiedzanie interesujących stanowisk roślin na Pogórzu Karpat.

Koszt: wariant 3-dniowy - wyżywienie 450 tys., nocleg 200 tys. zł;

wariant 4-dniowy - wyżywienie 600 tys., nocleg 300 tys. zł.

Prowadzący: dr hab. Krystyna Towpasz, dr hab. Bogdan Zemanek

Adres do korespondencji:

dr ANNA DROZDOWICZ

INSTYTUT BOTANIKI UJ

ul. KOPERNIKA 27

31-501 KRAKÓW

tel. (012) 21-02-77 w. 16

Preliminary
Announcement

ICSEB V.

FIFTH INTERNATIONAL
CONGRESS OF SYSTEMATIC
AND EVOLUTIONARY BIOLOGY

August 17-24, 1996

Education Centre, Budapest

Hosted by
The Hungarian Academy of Sciences

PTERIDOPHYTES 56, UNISURSY

ROYAL BOTANIC GARDENS, KEW

RICHMOND, SURREY

17-21 JULY 1995

FAX 081 332 5278

CONTACT ROBERT JOHNS